

<https://helda.helsinki.fi>

Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi kouluyhteisössä
koronaepidemian aikana: tuloksia kevään 2021
aineistonkeruusta : Väliraportti syksy 2021

Ahtiainen, Raisa

Helsingin yliopisto, Tampereen yliopisto
2021-10

Ahtiainen , R , Asikainen , M S , Heikonen , L , Hienonen , N , Hotulainen , R , Lindfors , P ,
Lindgren , E P , Lintuvuori , M , Kinnunen , J , Koivuhovi , S , Myöhänen , A , Oinas , S ,
Rimpelä , A , Vainikainen , M-P , Wallenius , T J & Mergianian , C 2021 , Koulunkäynti,
opetus ja hyvinvointi kouluyhteisössä koronaepidemian aikana: tuloksia kevään 2021
aineistonkeruusta : Väliraportti syksy 2021 . Helsingin yliopisto, Tampereen yliopisto ,
Helsinki .

<http://hdl.handle.net/10138/337907>

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi kouluyhteisössä koronaepidemian aikana:
tuloksia kevään 2021 aineistonkeruusta. Väliraportti syksy 2021.

Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi kouluyhteisössä koronaepidemian aikana: tuloksia kevään 2021 aineistonkeruusta. Väliraportti syksy 2021.

Hanketyöryhmä:

Raisa Ahtiainen
Mikko Asikainen
Lauri Heikonen
Ninja Hienonen
Risto Hotulainen
Pirjo Lindfors
Esko Lindgren
Meri Lintuvuori
Jaana Kinnunen
Satu Koivuhovi
Cristiana Mergianian
Anna Myöhänen
Sanna Oinas
Arja Rimpelä
Mari-Pauliina Vainikainen
Tommi Wallenius

Helsingin yliopisto:

Koulutuksen arviointikeskus HEA

Tampereen yliopisto:

Lasten ja nuorten terveyden edistämisen tutkimusryhmä NEDIS

Koulutuksen, arvioinnin ja oppimisen tutkimusryhmä REAL

Alkusanat: Tutkimuksen tausta ja tämän raportin painopisteet

Valtakunnallinen *Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi kouluyhteisössä koronaepidemian aikana* -tutkimushanke käynnistyi keväällä 2020 opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta. Tampereen yliopiston ja Helsingin yliopiston yhteistyössä toteuttaman tutkimuksen puitteissa on toteutettu nyt yhteensä kolme valtakunnallista aineistonkeruuta: toukokuussa 2020, marraskuussa 2020 sekä huhti-toukokuussa 2021. Kussakin aineistonkeruussa pandemian vaikutuksia on kysytty erikseen viideltä eri vastaajaryhmältä: *oppilailta, opettajilta, rehtoreilta, oppilashuoltohenkilökunnalta sekä oppilaiden huoltajilta*.

Tämä väliraportti esittelee tutkimuksen tuloksia erityisesti kevään 2021 aineistonkeruukierrokselta. Lisäksi raportti sisältää kootusti seurantatietoja koko tutkimushankkeen ajalta. Raportin rakenne on seuraava:

OSA 1 KESKEISET TULOKSET JA TOIMENPIDESUOSITUKSET

OSA 2 TUTKIMUSRAPORTTI

OSA 3 VALMISTEILLA OLEVAT TIETEELLISET JULKAISUT

Raportin alkuun on koottu tiivistetysti tutkimuksen keskeiset tulokset sekä niistä johdetut toimenpidesuosituksat. Varsinainen tutkimusraportti (Osa 2) on muodostettu eri tutkimusteemojen mukaisesti. Kunkin teeman yhteyteen on koottu sitä koskevat tulokset usean eri vastaajaryhmän osalta:

Oppilaiden poissaoloihin keskittyvässä osiossa esiin nostetaan erityisesti opettajien ja oppilaiden näkökulmat aiheeseen liittyen.

Etäopetus on ollut yksi tutkimushankkeen keskeisistä teemoista alusta alkaen ja tuloksia eri vastaajaryhmien osalta on esitetty jo aiemmissa

väliraporteissa. Tähän raporttiin on koottu osittain uusia tuloksia kevään 2021 aineistonkeruusta, mutta lisäksi sisällytetty aikapistevertailua eri ajankohdista.

Koulun ja kodin välistä yhteydenpitoa esitellään tässä raportissa opettajien ja rehtoreiden näkökulmasta.

Arvio koronatilanteen vaikutuksista oppimiseen ja koulunkäyntiin sisältää niin opettajien, rehtoreiden kuin oppilaiden huoltajien näkemyksiä.

Valmius kohdata pidempiaikainen koulujen sulkeminen tulevaisuudessa sisältää opettajien ja rehtoreiden näkemysten tarkastelua.

Hyvinvointi on ollut yksi tutkimushankkeen keskeisistä teemoista. Hyvinvointiosiossa on esitelty kaikkien eri vastaajaryhmien näkemyksiä eri aikapisteissä.

Oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja oppilashuoltoa käsittelevä osuus sisältää eri vastaajaryhmien näkemyksiä. Huomiota kiinnitetään muun muassa haavoittuvassa asemassa olevien oppilaiden opetusjärjestelyihin sekä oppilashuoltohenkilöstön kokemuksiin pandemian aikana.

Koulujen turvallisuuskäytänteitä tarkastellaan niin opettajien kokemana kuin vanhempien käsitysten kautta.

Raportin loppuun on koottu tiivistelmät valmisteilla olevista tieteellisistä julkaisuista, joita hankkeen puitteissa on tuotettu. Näissä julkaisuissa on paneuduttu yksityiskohtaisemmin tiettyihin raportissa esiteltyihin teemoihin.

Aineiston kuvaus

Raportissa esitellyt tulokset pohjautuvat hankkeen puitteissa kerättyyn aineistoon, joka koostuu kolmesta valtakunnallisesta aineistonkeruusta. Jokaisella aineistonkeruukierroksella aineistoa on kerätty samanaikaisesti viideltä eri vastaajaryhmältä (oppilaat, opettajat, rehtorit, oppilashuoltohenkilöstö/koulun muu henkilöstö sekä oppilaiden huoltajat) Suomen kaikista eri peruskouluista. Käytännössä aineistonkeruu on toteutettu siten, että koulujen rehtoreille lähetettiin linkit eri vastaajaryhmien sähköisiin kyselyihin ja rehtoreita pyydettiin välittämään linkit saatekirjeineen eteenpäin eri vastaajaryhmille koulujen tavanomaisesti käyttämien sähköisten viestintävälineiden kautta.

Tutkimuksen ensimmäinen aineistonkeruu toteutettiin keväällä 2020 (vastausaika 20.5.-7.6.2020), toinen syksyllä 2020 (vastausaika 9.-29.11.2020) ja kolmas keväällä 2021 (vastausaika 12.4.-17.5.2021). Alla olevaan taulukkoon 1 on koottu eri vastaajaryhmien lukumääriä kullakin aineistonkeruun kierroksella. Eri aineistonkeruiden valtakunnallinen kattavuus on jokaisella kierroksella ollut koulutasolla noin 40–50 % ja kuntatasolla noin 70–80 % kussakin vastaajaryhmässä.

Taulukko 1. Vastaajamäärät eri aineistonkeruun kierroksilla

Vastaajaryhmä	Aineistonkeruu		
	Kysely 1 (kevät 2020)	Kysely 2 (syksy 2020)	Kysely 3 (kevät 2021)
Oppilaat	61 974	71 968	63 252
Opettajat	6 005	5 797	4 172
Rehtorit	940	881	705
Oppilashuoltohenkilöstö (tai muu koulun henkilöstö)	1 474	1 738	1 693
Huoltajat	39 186	30 549	21 831

SISÄLLYS

OSA 1: YHTEENVETO JA SUOSITUKSET	1
Etäopetus.....	1
Poissaolot.....	2
Koulun ja kodin välinen yhteydenpito	3
Arviot koronatilanteen vaikutuksesta koulunkäyntiin	4
Valmius kohdata pidempiaikainen koulujen sulkeminen tulevaisuudessa.....	5
Hyvinvointi	5
Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto	7
Turvallisuuskäytänteet	9
OSA 2: TUTKIMUSRAPORTTI.....	10
Etäopetus.....	10
Huoltajien näkökulma	10
Opettajien näkökulma.....	14
Rehtoreiden näkökulma	19
Oppilaiden näkökulma	21
Poissaolot	26

Oppilaiden näkökulma	26
Opettajien näkökulma.....	32
Koulun ja kodin välinen yhteydenpito	36
Opettajien näkökulma.....	36
Rehtorien näkökulma.....	40
Arviot koronatilanteen vaikutuksista oppimiseen ja koulunkäyntiin	43
Opettajien arviot oppimisvajeesta keväällä 2021	43
Koronatilanteen vaikutukset lapsen koulunkäyntiin huoltajan arvioimana	46
Rehtorien arviot koronatilanteesta johtuen viralliseen kotiopetukseen siirtyneistä oppilaista	48
Valmius kohdata pidempiaikainen koulujen sulkeminen tulevaisuudessa	50
Oppilaiden arvio omista valmiuksistaan kohdata uusi etäopetusjakso.....	50
Opettajien arvio koulun valmiudesta kohdata etäopetusjakso.....	53
Rehtoreiden arvio koulun valmiudesta kohdata etäopetusjakso.....	54
Hyvinvointi.....	55
Oppilaiden hyvinvointi	55
Oppilaiden stressioireet keväällä 2021.....	55
Oppilaiden yksinäisyys keväällä 2021.....	57
Yksinäisyyden kokemukset etä- ja lähiopetuksen aikana keväällä 2021	58
Muutokset oppilaiden stressioireissa kevään 2020 ja kevään 2021 aikana	59
Muutokset oppilaiden yksinäisyydessä kevään 2020 ja kevään 2021 aikana.....	61

Oppilaiden arjen sujuminen poikkeusolojen aikana 2020, syksyllä 2020 ja keväällä 2021.....	62
Oppilaiden pelot ja huolet.....	65
Huoltajien hyvinvointi	68
Opettajien, rehtorien ja opiskeluhuollon työntekijöiden työhyvinvointi	69
Opettajien, rehtorien ja opiskeluhuollon työntekijöiden stressi.....	69
Työstä palautuminen kahden edeltäneen työviikon aikana	71
Toimintakyky työn kannalta kahden viimeisen työviikon aikana	72
Ammattiryhmien vertailu: Hyvinvointi syksyllä 2020 verrattuna poikkeusolojen aikaan.....	73
Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto.....	75
Rehtorien näkökulma oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.....	75
Opettajien näkökulma oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.....	81
Oppilashuollon näkökulma oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.....	85
Huoltajien näkökulma oppimisen ja koulunkäynnin tuesta	87
Haavoittuvammassa asemassa olevat oppilaat huoltajien näkökulmasta	89
Kouluterveydenhuollon määräaikaistarkastukset ja oppilashuoltohenkilöstön työaika ja työnkuva	93
Määräaikaiset terveystarkastukset	93
Oppilashuoltohenkilöstön työaika ja työn kuva.....	95
Turvallisuuskäytänteet.....	97
OSA 3: TULOILLAAN OLEVAT JULKAISUT.....	105
Oman oppimisen tunnistaminen ja säätely etäopetuksessa keväällä 2020: apua tarvitsevat jäivät useimmin yksin	105

Keskeiset tulokset	105
Päätelmiä ja suosituksia	107
Alkuperäinen julkaisu	107
Opettajien yhteisöllinen pystyvyys hyvinvointia edistävänä ja koulujen sulkemiseen valmistavana tekijänä	108
Keskeiset tulokset	108
Päätelmät ja suositukset	110
Alkuperäinen julkaisu	110
COVID-19 pandemia rehtoreiden kokemana: Kevään 2020 etäopetusjakso muutostilanteen johtamisen näkökulmasta	111
Keskeiset havainnot	111
Päätelmät ja suositukset	112
Alkuperäinen julkaisu	113
Vanhempien luottamus peruskouluun vahvaa koronapandemian aikana – kokemus opettajan tavoitettavuudesta etäopetusjakson aikana yhteydessä vanhempien luottamukseen	114
Keskeiset tulokset	114
Päätelmät ja suositukset	116
Alkuperäinen julkaisu:	116

Taulukot ja kuvat

Kuvio 1. Huoltajien näkemys kevään 2021 etäopetuksesta verrattuna kevään 2020 ensimmäiseen etäopetusjaksoon.	11
Kuvio 2. Etäopetuksen struktuuri ja vuorovaikutuksellisuus huoltajien kokemana keväällä 2020 ja keväällä 2021.	12
Kuvio 3. Vanhempien käsitykset etäopetuksen struktuurista ja dialogisuudesta kouluittain 2020 ja 2021.	13
Kuvio 4. Etäopetuksen toteuttaminen digitaalisin välinein keväällä 2020 ja keväällä 2021 opettajien mukaan.	14
Kuvio 5. Opettajien arvio siitä, missä määrin oma digitaalinen infrastruktuuri on estänyt opetusjärjestelyjen toteuttamista.	15
Kuvio 6. Opettajien arvio siitä, missä määrin oppilaiden digitaalinen infrastruktuuri on estänyt opetusjärjestelyjen toteuttamista.	16
Kuvio 7. Opettajien arvio oman digitaalisen osaamisen kehittymisestä verrattuna aikaan ennen koronavirusta.	17
Kuvio 8. Opettajien arvio korona-ajan vaikutuksista oman opetuksen toteuttamistapaan.	18
Kuvio 9. Rehtoreiden arvio opettajien kertomista pedagogisista ongelmista etäopetuksen toteuttamisessa	19
Kuvio 10. Rehtoreiden arvio koulun etäopetusta toteuttaneiden opettajien mahdollisuudesta madaltaa opetuksen tavoitteita.....	20
Kuvio 11. Ala- ja yläkoululaisten kokemus etäopetuksesta keväällä 2020 ja 2021.....	21
Kuvio 12. Ala- ja yläkoululaisten käsitys omasta oppimisesta etäopetuksessa keväällä 2020 ja 2021.....	22
Kuvio 13. Yläkoululaisten huoli opinnoissa jälkeen jäämisestä keväällä 2020 ja 2021.	23
Kuvio 14. Etäopetuksen järjestäminen keväällä 2020 ja 2021 oppilaiden kertomana. (Kuvioon on yhdistetty yläkoululaisten arviot erillisiin väittämiin äidinkielen, matematiikan ja A1-kielen opetuksesta.)	24
Kuvio 15. Ala- ja yläkoululaisten käsitys saadusta tuesta keväällä 2020 ja 2021.....	25
Kuvio 16. Karanteenista johtuvat poissaolot kevätlukukaudella 2021.	26
Kuvio 17. Poissaolojen määrä kevätlukukaudella 2021.	27
Kuvio 18. Opetuksen seuraaminen poissaolojen aikana.....	28
Kuvio 19. Oppilaiden käsityksiä poissaolojen oppimista häiritsevista syistä kevätlukukaudella 2021.	29
Kuvio 20. Oppilaiden käsitys omasta opiskelutilanteesta huhtikuussa 2021.....	30
Kuvio 21. Oppilaiden vastaukset luokiteltuna avoimeen kysymykseen.....	31
Kuvio 22. Opettajien vastaukset siihen, löytyykö koulusta yhteisiä toimintatapoja tilanteisiin, joissa oppilas on pitkään poissa koulusta.	32
Kuvio 23. Opettajien arvio siitä, löytyykö ryhmästä oppilaita, joiden poissaolot aiheuttavat erityistä huolta.	33
Kuvio 24. Opettajien arvio siitä, löytyykö ryhmästä oppilaita, joiden opintojen etenemiselle poissaolojen jatkuminen voi olla uhka.	34
Kuvio 25. Opettajien toimintatavat oppilaan ollessa pitkään poissa koulusta.	35
Kuvio 26. Opettajien raportoimat oppilaat, joita he eivät onnistuneet lainkaan tavoittamaan.....	36
Kuvio 27. Opettajien raportoimat oppilaat, joita he eivät toisinaan onnistuneet tavoittamaan	37
Kuvio 28. Opettajien raportoimat huoltajien yhteydenotot lastensa koulunkäynnin sujumattomuuden vuoksi.	38

Kuvio 29. Opettajien yhteydenpito huoltajien kanssa verrattuna tilanteeseen ennen koronaa.....	39
Kuvio 30. Rehtorien arvio siitä, ovatko huoltajat olleet yhteydessä koskien lastensa koulunkäynnin sujumattomuutta.	40
Kuvio 31. Rehtorien arvio huoltajia ja oppilaita edustavien elinten osallistumisesta kodin ja koulun välinen yhteistyön vahvistamiseen.	41
Kuvio 32. Rehtorien arvio ongelmista saada tukea koulun ulkopuolisilta palvelujärjestelmiltä.	42
Kuvio 33. Korona-ajan aiheuttamien oppimisvajeiden kartoittaminen luokan/opetusryhmän oppilailta.	43
Kuvio 34. Opettajien arviot korona-ajan aiheuttamien oppimisvajeiden esiintymisestä luokan/opetusryhmän oppilailta.	44
Kuvio 35. Opettajien raportoimat korona-ajan aiheuttaman oppimisvajeen paikkaamiseen kohdistetut toimet.	45
Kuvio 36. Huoltajan arvio koronatilanteen vaikutuksista lapsen koulunkäyntiin.	46
Kuvio 37. Huoltajan arvio koronatilanteen vaikutuksista lapsen opintoihin.	47
Kuvio 38. Huoltajan arvio koronatilanteen vaikutuksista lapsen yksinäisyyteen.	47
Kuvio 39. Rehtoreiden arvio siitä, löytyykö koulusta koronatilanteesta johtuen viralliseen kotiopetukseen siirtyneitä oppilaita.	48
Kuvio 40. Rehtoreiden arvio koronatilanteesta johtuen viralliseen kotiopetukseen siirtyneiden oppilaiden määrästä.	49
Kuvio 41. Uskomukset toimia digitaalisissa ympäristöissä etäopetusjakson aikana.	50
Kuvio 42. Uskomukset motivoitua ja toimia suunnitelmallisesti etäopetusjakson aikana.	51
Kuvio 43. Uskomukset toimia terveellisesti ja arvioida omaa oppimista.....	52
Kuvio 44. Opettajien arvio oman koulunsa valmiudesta kohdata koulujen pidempiaikainen sulkeminen tulevaisuudessa.	53
Kuvio 45. Rehtoreiden arvio oman koulunsa valmiudesta kohdata koulujen pidempiaikainen sulkeminen tulevaisuudessa.	54
Kuvio 46. Yläkoulun oppilaiden stressioireet sukupuoltain, kevät 2021.	56
Kuvio 47. Ala- ja yläkoulun oppilaiden yksinäisyys, kevät 2021.	57
Kuvio 48. Ala- ja yläkoululaisten yksinäisyyden kokemukset etä- ja lähiopetuksen aikana keväällä 2021.	58
Kuvio 49. Yläkoululaisten (suomenkieliset koulut) stressioireet kevään 2021 poikkeusaikana, syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	60
Kuvio 50. Ala ja yläkoululaisten yksinäisyyden kokemukset kevään 2020 poikkeusaikana, syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	61
Kuvio 51. Muutokset ala- ja yläkoululaisten lämpimän aterian syömisessä kevään 2020, syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä.....	62
Kuvio 52. Muutokset ala- ja yläkoululaisten ulkoilussa kevään 2020, syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä.	63
Kuvio 53. Muutokset ala- ja yläkoululaisten liikkumisessa kevään 2020, syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä.	63
Kuvio 54. Muutokset ala- ja yläkoululaisten tunneilta myöhästymisessä ja liian pitkään valvomisessa kevään 2020, syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä.....	64
Kuvio 55. Ala- ja yläkoululaisten pelot omasta sairastumisesta koronaan sekä yksin jäämisen pelosta keväällä 2020, syksyllä 2020 ja keväällä 2021. Alakoululaisilta ei kysytty pelkoja keväällä 2020.....	65
Kuvio 56. Ala- ja yläkoululaisten pelot perheen sairastumisesta koronaan sekä yksin jäämisen pelosta keväällä 2020, syksyllä 2020 ja keväällä 2021. Alakoululaisilta ei kysytty pelkoja keväällä 2020.....	66
Kuvio 57. Muutokset yläkoululaisten fyysiseen satuttamiseen liittyvissä peloissa kevään 2020, syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä.	67

Kuvio 58. Huoltajien stressikokemus sekä lapsen poikkeusajan koulunkäynti tai siihen liittyvien poikkeusolojen vaikutus huoltajan stressiin kevään 2021 poikkeusaikana, syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	68
Kuvio 59. Opettajien, rehtorien ja opiskeluhuollon työntekijöiden stressi touko- ja marraskuussa 2020 sekä keväällä 2021.....	69
Kuvio 60. Opettajien, rehtorien ja opiskeluhuollon työntekijöiden palautuminen kahden edeltäneen viikon työkuormasta touko- ja marraskuussa 2020 ja keväällä 2021.....	71
Kuvio 61. Opettajien, rehtorien ja oppilashuollon työntekijöiden toimintakyky työn kannalta kahden edeltäneen työviikon aikana touko- ja marraskuussa 2020 ja keväällä 2021.	72
Kuvio 62. Opettajien, rehtorien, koulunkäynnin ohjaajien ja opiskeluhuollon työntekijöiden stressitaso syksyllä 2020 verrattuna kevään poikkeusoloihin.	73
Kuvio 63. Opettajien, rehtorien, koulunkäynnin ohjaajien ja opiskeluhuollon työntekijöiden stressi ja työkuormasta palautuminen edeltäneen kahden viikon aikana marraskuussa 2020 verrattuna kevään 2020 poikkeusoloihin.	74
Kuvio 64. Rehtorien kokemus tuen toteutumisesta normaalitilanteeseen verrattuna kevätlukukaudella 2021.....	76
Kuvio 65. Rehtorien vastaukset kysymykseen, ovatko oppilaat saaneet kevätlukukaudella 2021 tarvitsemansa tuen.	77
Kuvio 66. Rehtorien vastaukset oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumisesta eri kyselykierroksilla (hakasulkeiden ilmaisena kysymyksen loppuosa eri kierroksilla: keväällä 2020 poikkeusolojen aikana; etäopetuksessa, syksyllä 2020; nykytilanteessa, keväällä 2021; nykytilanteessa).....	79
Kuvio 67. Rehtorien kokemus siitä ovatko oppilaat saaneet tarvitsemaansa oppimisen ja koulunkäynnin tukea toisella ja kolmannella kyselykierroksella.....	80
Kuvio 68. Opettajien arvio tuen toteutumisesta suhteessa normaalitilanteeseen vuosiluokittain keväällä 2021.....	81
Kuvio 69. Opettajien arvio oppilaiden saamasta tuesta vuosiluokittain keväällä 2021.....	82
Kuvio 70. Opettajien arvio tuen toteutumisesta suhteessa normaalitilanteeseen eri kyselykierroksilla (hakasulkeiden ilmaisena kysymyksen loppuosa eri kierroksilla: keväällä 2020 poikkeusolojen aikana; etäopetuksessa, syksyllä 2020; nykytilanteessa, keväällä 2021; nykytilanteessa).....	83
Kuvio 71. Opettajien arvio oppilaiden saamasta tuesta eri kyselykierroksilla (hakasulkeiden ilmaisena kysymyksen loppuosa eri kierroksilla: keväällä 2020 poikkeusolojen aikana; etäopetuksessa, syksyllä 2020; nykytilanteessa, keväällä 2021; nykytilanteessa).	84
Kuvio 72. Oppilashuoltohenkilöstön arvio oppilaiden saamasta tuesta keväällä 2021.	85
Kuvio 73. Oppilashuoltohenkilöstön tuen toteutumisesta suhteessa normaalitilanteeseen eri kyselykierroksilla (hakasulkeiden ilmaisena kysymyksen loppuosa eri kierroksilla: keväällä 2020 poikkeusolojen aikana; etäopetuksessa, syksyllä 2020; nykytilanteessa, keväällä 2021; nykytilanteessa).....	86
Kuvio 74. Huoltajien arvio lapsensa oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumisesta vuosiluokilla 1–9 keväällä 2021.	87
Kuvio 75. Huoltajien vastaukset kysymykseen oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumisesta kolmella kyselykierroksella (hakasulkeiden ilmaisena kysymyksen loppuosa eri kierroksilla: keväällä 2020; poikkeusolojen aikana, syksyllä 2020; tänä syksynä, keväällä 2021; tämän kevätlukukauden aikana). ...	88
Kuvio 76. Huoltajien vastaukset kysymykseen, onko lapsen opetusryhmä ollut ollut etäopetusjaksolla kevätlukukaudella 2021.....	89
Kuvio 77. Huoltajien kokemus siitä, oliko lapsen opetusjärjestely ollut toimiva.	90
Kuvio 78. Huoltajien kokemus siitä, tuleeeko oman lapsen saada lähiopetusta, mikäli lapsen koulussa muut siirtyvät etäopetukseen (niiden huoltajien osalta, joiden lapsen ryhmä oli ollut etäopetusjaksolla keväällä 2021).	91

Kuvio 79. Huoltajien kokemus siitä, tuleeko oman lapsen saada lähiopetusta, mikäli lapsen koulussa muut siirtyvät etäopetukseen (niiden huoltajien osalta, joiden lapsen ryhmä ei ollut ollut etäopetusjaksolla keväällä 2021).	91
Kuvio 80. Huoltajien vastaukset kysymykseen lakimuutoksessa määritellystä oppilasryhmien oikeudesta lähiopetukseen.	92
Kuvio 81. Keväältä 2020 (yläpalkki) siirtyneiden lakisääteisten terveystarkastusten toteutuminen syksyllä 2020 ja syksyltä 2020 (alapalkki) siirtyneiden tarkastusten toteutuminen keväällä 2021.	93
Kuvio 82. Syksyn 2020 ja kevään 2021 määräaikaisten terveystarkastusten toteutuminen.	94
Kuvio 83. Opettajien näkemys turvavälien toteutumisesta ruokasaleissa syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	98
Kuvio 84. Opettajien näkemys oppilasryhmien erillään pitämisestä syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	98
Kuvio 85. Opettajien näkemys oppituntien porrastamisesta syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	99
Kuvio 86. Opettajien näkemys opettajien liikkumisesta eri ryhmissä syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	99
Kuvio 87. Opettajien näkemys opetuksen toteuttamisesta ulkona syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	100
Kuvio 88. Opettajien näkemys henkilöstön lähikontakteista syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	100
Kuvio 89. Huoltajien näkemys tiedonkulusta turvallisuusohjeisiin liittyen syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	101
Kuvio 90. Huoltajien näkemys tiedonkulusta ruokailutilanteisiin liittyen syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	101
Kuvio 91. Huoltajien näkemys tiedonkulusta liittyen opetustilanteiden järjestämiseen syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	102
Kuvio 92. Huoltajien näkemys tiedonkulusta liittyen koulun hygieniaohteistuksiin syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	102
Kuvio 93. Huoltajien luottamus koulujen turvallisuusohjeiden toteutumiseen syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	103
Kuvio 94. Huoltajien luottamus koulun kykyyn toteuttaa ruokailutilanteet turvallisesti syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	103
Kuvio 95. Huoltajien luottamus etäisyyksien toteutumiseen opetustilanteissa syksyllä 2020 ja keväällä 2021.	104
Kuvio 96. Oppilaiden avoimissa vastauksissa esiintyneet teemat oppilaiden itsesäätelytaitojen mukaan.	106
Kuvio 97. Etäopetuskäytännöt ja tiedonkulku luottamusta selittämässä, katkoviivalla merkityt yhteydet eivät ole tilastollisesti merkitseviä	115

OSA 1: YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

Tähän osaan on tiivistetty raportin keskeisimmät tutkimustulokset koskien etäopetusta, poissaoloja, koulun ja kodin yhteydenpitoa, arvioita koronatilanteen vaikutuksesta oppimiseen ja koulunkäyntiin, valmiutta kohdata pidempiaikainen koulujen sulkeminen tulevaisuudessa, hyvinvointia, oppimisen ja koulunkäynnin tukea sekä turvallisuuskäytänteitä. Vihreä värikoodi ilmaisee, minkä vastaajaryhmän kyselyaineistoa teema käsittelee. Tulosten yhteydessä esitetään myös toimenpidesuosituksia. Kaikki tähän osaan tiivistetyt tulokset ja niitä havainnollistavat kuviot on esitetty yksityiskohtaisesti raportin Osa 2:ssa.

Etäopetus

Oppilaat	Opettajat	Rehtorit	Oppilashuoltohenkilöstö	Oppilaiden huoltajat
----------	-----------	----------	-------------------------	----------------------

Keskeiset tulokset:

Huoltajien etäopetuskokemuksissa näkyi selkeä muutos kohti systemaattisempia ja laadukkaammin toteutettuja etäopetusratkaisuja. Useimpien huoltajien mielestä etäopetuksen tilanne oli keväällä 2021 parempi kuin vuonna 2020, ja vain harva huoltaja ilmoitti järjestelyiden heikentyneen. Myönteinen muutos näytti koskeneen melko tasaisesti kaikkia kouluja, myös siis niitä kouluja, joissa etäopetus ei ollut kovin strukturoitua tai vuorovaikutuksellista edeltävänä keväänä. Tältä osin oppilaat vaikuttavat olleen keväällä 2021 keskenään selvästi tasa-arvoisemmassa asemassa kuin välittömästi etäopetussiirtymän jälkeen, jolloin toimintatavat vaihtelivat huomattavan paljon kouluittain.

Opettajien suhtautuminen koulun omaan digitaaliseen infrastruktuuriin oli aiempaa myönteisempää. Etäopetusta toteuttaneet opettajat kokivat yhä harvemmin, että koulun digitaalinen infrastruktuuri olisi tuottanut haasteita opetuksen toteuttamistavoille. Opettajien mukaan etäopetuksen toteuttamisen haasteet kohdistuvat enemmän oppilaiden käytössä oleviin laitteisiin, sovelluksiin ja ohjelmistoihin.

Noin kaksi kolmasosaa opettajista koki, että heidän digitaalinen osaamisensa on kohentunut koronapandemian aikana ainakin hieman. Kuitenkin vain reilu kolmannes opettajista mieltää korona-ajan kokemusten vaikuttaneen heidän tapaansa toteuttaa opetusta nyt tai jatkossa. Poikkeusajan kuormituksesta toipuminen tulee ottamaan oman aikansa, mutta samalla kouluissa on mahdollista pohtia yhteisesti korona-ajan kokemuksia sekä sen mukanaan tuomia oppeja opetusmenetelmistä ja luokan tavanomaisesta arjesta mahdollisia tulevia etäopetusjaksoja silmällä pitäen.

Rehtoreiden mukaan opettajat raportoivat nyt tuntuvasti vähemmän etäopetuksen haasteista kuin keväällä 2020. Verrattuna vuodentakaiseen tilanteeseen, oli etäopetusta antaville opettajille tarjottu mahdollisuutta madaltaa opetuksen tavoitteita selvästi aiempaa harvemmin. Edelleen kuitenkin noin 25 % rehtoreista ilmoitti tarjonneensa tällaista mahdollisuutta joko paljon tai jossain määrin. Tulevaisuutta ajatellen tarvitaankin panostuksia opettajien etäopetuksen osaamiseen, koulujen yhteisten suunnitelmien ja toimintatapojen kehittämistä sekä ylemmän tason ohjausta siinä, miten opetuksen tavoitteista voitaisiin vielä paremmin pitää kiinni etäopetusjaksonkin aikana. Tässä rehtoreiden välinen yhteistyö ja koulutuksen järjestäjien väliset yhteistyöverkostot voisivat luoda pohjaa sille, miten kouluissa kannattaisi toimia tulevaisuudessa.

Etäopetuskeväiden 2020 ja 2021 vertailu osoittaa, että koulun pedagogiset käytänteet ovat oppilaiden mukaan kehittyneet huomattavasti osallistavampaan ja vuorovaikutteisempaan suuntaan vuoden aikana. Videovälitteisestä opetuksesta on tullut selkeästi etäopetuksen päätoteuttamiskeino, mikä oletettavasti on yhteydessä erityisesti yläkoulun oppilaiden etäopetusmyönteisempiin kokemuksiin keväällä 2021. Yläkouluikäisistä entistä harvempi oppilas koki jääneensä opinnoissaan jälkeen koronapandemian takia. Oppilaiden etäopetuskokemukset kuitenkin erosivat toisistaan. Keskimäärin noin 40 % oppilaista koki oppineensa etäopetuksessa vähemmän kuin läpiopetuksessa, 40 % saman verran ja 20 % puolestaan enemmän.

Toimenpidesuositukset:

- Niin opettajien kuin oppilaiden käytössä olevan digitaalisen infran laadun seuraamiseen ja siihen liittyvien yksilöllisten tarpeiden paikkaamiseen on jatkossakin syytä kiinnittää huomiota opetuksen järjestäjän ja koulun toimesta.
- Korona-ajan helpottaessa on syytä koulukohtaisesti pohtia, onko koulun opettajilla jaksamista ja motivaatiota lähteä yhdessä rakentamaan uutta tietoa ja taitoa korona-ajan etäopetuskokemuksista.
- Koulujen kesken on syytä jakaa hyviä käytänteitä siitä, millä tavoin opetuksen tavoitteista voidaan pitää entistä paremmin kiinni myös etäopetuksessa.

Poissaolot

Oppilaat	Opettajat	Rehtorit	Oppilashuoltohenkilöstö	Oppilaiden huoltajat
----------	-----------	----------	-------------------------	----------------------

Keskeiset tulokset:

Oppilaiden poissaolo lähiopetuksesta on ollut yksi keskeinen huolenaihe koronapandemian aikana. Kaikki poissaolot eivät luonnollisesti ole johtuneet koronapandemiasta, mutta esimerkiksi noin 10 % oppilaista ilmoitti oman luokkansa olleen koronakaranteenissa kevätlukukaudella 2021. Lisäksi moni oppilas on ollut poissa koulusta yksittäisiä tai useampia koulupäiviä mm. korona-altistumisten vuoksi. Osa poissaolleista oppilaista on siten joutunut olemaan poissa koulusta hyväkuntoisena ja opiskeluun kykenevänä.

Yleisesti ottaen on etäopetuksessa otettu huomattavia edistysaskelia kuluneen vuoden aikana. Kun keväällä 2020 lähes neljännes oppilaista kertoi tippuneensa jossain määrin kärryiltä opetuksen suhteen, niin vuotta myöhemmin samoin koki enää noin 5 % oppilaista. Silti, noin joka neljäs kyselyyn vastanneesta oppilaasta ilmoitti poissaolojen häirinneen omaa opiskeluaan joko osittain tai jatkuvasti. Keskittymiseen ja tehtävien aloittamiseen liittyvien haasteiden lisäksi osa oppilaista kertoi, ettei tiennyt mitä tehtäviä tulisi tehdä tai koki ne liian vaikeiksi.

Vaikka edellä kuvattiin videovälitteisen etäopetuksen edistyneen selvästi viimeisen vuoden aikana, oli kotitehtävien lähettäminen oppilaalle esimerkiksi Wilman kautta selvästi yleisin toimintatapa poissaolotilanteissa. Myös opettajakyselyn tulokset kertoivat samaa. Oppilaiden vastauksista kävi ilmi, että he kaipaavat koulusta poissa ollessaan apua keskittymiseen, motivaation ylläpitämiseen ja tehtävien aloittamiseen. Osa opettajista raportoi järjestäneensä yksittäisille oppilaille mahdollisuuden osallistua videovälitteisesti oman luokan tai ryhmän opetukseen etänä. Kouluissa olisikin hyvä pohtia, olisiko tämänkaltaisten toimintatapojen laajamittaisempi hyödyntäminen mahdollista tulevaisuudessa.

Toimenpidesuositukset:

- Kouluissa tulisi miettiä käytänteitä, joilla poissaolevat, mutta opiskeluun kykenevät oppilaat voisivat paremmin osallistua opintoihinsa kotona ollessaan.

Koulun ja kodin välinen yhteydenpito

Oppilaat	Opettajat	Rehtorit	Oppilashuoltohenkilöstö	Oppilaiden huoltajat
----------	-----------	----------	-------------------------	----------------------

Keskeiset tulokset:

Koronapandemian alkuvaihe näkyi kevään 2020 kyselyn tuloksissa selvänä piikkinä koulun ja kodin välisen yhteydenpidon kasvuna. Kaikille osapuolille odottamaton kriisitilanne aiheutti paljon epävarmuutta ja lisäsi siten tiedonkulun tarvetta. Vuotta myöhemmin, tilanne yhteydenpidon suhteen oli pääosin palautunut ennalleen.

Valtaosa opettajista arvioi, että huoltajien kanssa käyty yhteydenpito oli pysynyt ennallaan. Opettajat raportoivat saavansa yhteydenottoja huoltajilta liittyen lapsen koulunkäynnin sujumattomuuteen selkeästi harvemmin kuin kevään 2020 poikkeusolojen aikana. Myös rehtorien vastaukset kertoivat yhteydenpidon huoltajiin ja oppilaita edustavin elimiin (esim. oppilaskunta, vanhempainyhdistys) palautuneen ainakin osittain ennalleen. Sen sijaan, koulun ulkopuolisilta palvelujärjestelmiltä (ml. lastensuojelu, sosiaalitoimi ja perheneuvola) saadun tuen ongelmat näyttäytyivät rehtoreiden arvioissa lisääntyneen hieman mittauskertojen välillä. Korona-ajan poikkeusolot voivat ilmetä moninaisina haasteina, mikä peräänkuuluttaa eri toimijoiden välisen yhteydenpidon sujuvuutta.

Toimenpidesuositukset:

- Koulun ja kodin väliseen yhteydenpitoon kannattaa jatkossakin kiinnittää huomiota. Erityistä huomiota tulee kiinnittää koulun sekä lasten ja nuorten hyvinvointia tukevien palvelujen (ml. lastensuojelu, sosiaalitoimi ja perheneuvola) välisen tiedonkulun ja yhteydenpidon toimivuuteen.

Arviot koronatilanteen vaikutuksesta koulunkäyntiin

Oppilaat	Opettajat	Rehtorit	Oppilashuoltohenkilöstö	Oppilaiden huoltajat
----------	-----------	----------	-------------------------	----------------------

Keskeiset tulokset:

Opettajakyselyn näkökulmana oli koronapandemian aiheuttama mahdollinen oppimisvaje. Vain noin kaksi viidestä opettajasta ilmoitti kartoittaneensa korona-ajan aiheuttamaa oppimisvajetta oman luokkansa tai ryhmänsä oppilailta. Opettajien arvioiden mukaan oppimisen vajetta ilmeni enemmän yläluokilla kuin alaluokilla. Oppimisvajeen paikkaamiseen suunnatut toimet eivät eronneet ala- ja yläluokkien opettajien vastauksissa. Kysytyt tukitoimet olivat melko tasaisesti käytössä pienryhmämuotoisten toimien korostuessa vain hieman yksilökohtaisia enemmän.

Myös alakoululaisten ja yläkoululaisten huoltajien antamat arviot poikkesivat hieman toisistaan. Opettajien tavoin alakoululaisten huoltajat arvioivat tilanteen positiivisemmin kuin yläkoululaisten huoltajat.

Rehtoreita pyydettiin arvioimaan koronapandemian johdosta kotiopetukseen siirtyneiden oppilaiden tilannetta. Noin joka kymmenes rehtori raportoi koulussaan olleen oppilas tai oppilaita, jotka koronatilanteesta johtuen olivat siirtyneet viralliseen kotiopetukseen. Kotiopetukseen siirtyneitä oli useammin yläkouluista ja yhtenäiskouluista kuin alakouluista. Useimmiten kyse oli yksittäisistä, yhdestä tai kahdesta oppilaista. Aineisto ei kuitenkaan mahdollista tarkastelemaan, missä määrin huoli oppimisvajeesta kohdistuu juuri näihin oppilaisiin.

Toimenpidesuositukset:

- Mahdollisen oppimisvajeen paikkaamisen lähtökohtana tulisi olla sen järjestelmällinen tunnistaminen. Tämä edellyttäisi yhtenäisiä toimintaohjeita kouluihin niin oppimisvajeen havaitsemiseksi kuin tukitoimien suuntaamiseksi.

Valmius kohdata pidempiaikainen koulujen sulkeminen tulevaisuudessa

Oppilaat	Opettajat	Rehtorit	Oppilashuoltohenkilöstö	Oppilaiden huoltajat
----------	-----------	----------	-------------------------	----------------------

Keskeiset tulokset:

Oppilaiden mukaan pandemian aikaisista etäoppimiskokemuksista on hyötyä varauduttaessa mahdollisiin etäopetusjaksoihin tulevaisuudessa. Valtaosa oppilaista uskoi vahvasti omiin digitaalisiin valmiuksiinsa ja taitoihinsa käyttää esimerkiksi erilaisia oppimisalustoja, mikäli etäopetukseen siirryttäisiin uudestaan. Valtaosa oppilaista myös luotti omiin itsesäätelytaitoihinsa ja kykyyn motivoitua mahdollisessa etäopetustilanteessa, vaikka vastaushajonta näissä kysymyksissä olikin suurempi kuin digitaalisiin taitoihin liittyen.

Opettajien arvioissa koulun valmiudesta kohdata pitkäaikainen etäopetusjakso tulevaisuudessa näkyi pienimuotoinen positiivinen kehitys syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä. Keväällä 2021 lähes yhdeksän kymmenestä opettajasta arvioi koulunsa olevan hyvin tai erittäin hyvin valmistautunut mahdolliseen koulusulkuun. Sama kehitys oli nähtävissä rehtoreiden vastauksissa, jotka olivat jo lähtökohdiltaankin hyvin myönteiset. Erityisesti yläkoulujen rehtoreiden vastaukset kehittyivät selkeästi positiiviseen suuntaan.

Toimenpidesuositukset:

- Koulujen on syytä luoda selkeät suunnitelmat ja keinot mahdollisten koulusulkujen varalle tulevaisuudessa. Korona-ajan kokemukset on hyvä käydä läpi positiivisessa ja avoimessa ilmapiirissä niistä yhdessä oppien.

Hyvinvointi

Oppilaat	Opettajat	Rehtorit	Oppilashuoltohenkilöstö	Oppilaiden huoltajat
----------	-----------	----------	-------------------------	----------------------

Korona-aika on kuormittanut niin oppilaita, koulun henkilöstöä kuin perheitä monin eri tavoin. Yhtenä tutkimushankkeen keskeisenä tavoitteena on ollut tarkastella eri vastaajaryhmien hyvinvointia koronapandemian eri vaiheissa.

Oppilaiden oireet, yksinäisyys, arki ja pelot

Keskeiset tulokset:

Oireet: Oppilaiden stressioireet olivat yläkoulujen oppilailla yleisiä kaikissa kolmessa kyselyssä. Tyttöillä oireita oli enemmän kuin pojilla. Muun sukupuolen ilmoittaneilla oireita oli selvästi enemmän kuin tyttöillä tai pojilla. Nämä tulokset vastaavat aikaisempien kyselyjen havaintoja.

Yleisempiä oireita olivat väsymys ja uupumus, joita oli kokenut yli puolet yläkoulun oppilaista vähintään kerran viikossa, sekä keskittymisvaikeudet. Viimeksi mainittuja kokeneiden osuudet kasvoivat hieman keväästä 2020 kevääseen 2021. Myös masennusta ja alakuloisuutta päivittäin tai viikoittain kokeneiden osuus lisääntyi hieman korona-aikana ja keväällä 2021 oppilaista lähes kolmannes ilmoitti näitä oireita. Kun korona-ajan tuloksia verrataan Kouluterveyskyselyn tuloksiin vuosilta 2017 ja 2019 ennen korona-aikaa, nähdään nousu väsymys- ja uupumusoireissa sekä niska- ja hartiakivuissa. Korona-aika näyttäisi siis jossain määrin lisänneen tiettyjä oireita. Toisaalta nuorten oireet ovat olleet kasvussa jo ennen korona-aikaakin.

Yksinäisyys: Noin joka kymmenes yläkoulun oppilas koki itsensä yksinäiseksi usein, ja itsensä yksinäiseksi koneiden osuus etäopetuksen aikana oli merkittävästi suurempi kuin lähiopetuksen aikana. Alakoululaiset kokivat yksinäisyyttä yläkoululaisia vähemmän, mutta myös heillä yksinäisyys oli huomattavasti yleisempää etäopetuksessa kuin lähiopetuksessa.

Arki: Kaikkiaan oppilaiden arki on sujunut pääsääntöisesti hyvin (syöminen, ulkoilu, liikkuminen, koulusta myöhästyminen, valvominen) ja vain hyvin pienellä osalla oppilaista on ollut huomattavia ongelmia tai vaikeuksia arjen hyvässä sujumisessa. Eniten ongelmia tuotti liian myöhään valvominen ja keväällä 2020 noin joka viides oppilas (19 %) raportoi valvoneensa netin tai somen äärellä liian myöhään päivittäin tai lähes päivittäin. Tosin nämä osuudet laskivat hieman syksyn 2020 ja kevään 2021 aikana. Kaikkiaan vaihtelu arjen sujumisessa korona-ajan eri mittausajankohtien välillä oli vähäistä.

Yläkoululaisten pelot ja huolet: Useampi oppilas oli huolissaan perheenjäsenten (9 %) sairastumisesta koronaan kuin itsensä sairastumisesta (4 % päivittäin tai lähes päivittäin). Näissä huolissa ei tapahtunut muutoksia eri ajankohtina. Päivittäistä tai viikoittaista huolta vanhempien työttömyydestä ja perheen taloudellisesta tilanteesta koki noin 15 % oppilaista eri mittaukskertoina. Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmista oli päivittäin tai viikoittain huolestuneita joka kymmenes oppilas ja osuus kasvoi hieman keväällä 2021. Päivittäistä ja viikoittaista pelkoa fyysisestä satuttamisesta kokeneiden osuus kasvoi kevään 2020 ja 2021 välillä 3 %:sta 6 %:iin.

Huoltajien stressi sekä opettajien, rehtorien ja opiskeluhuollon työntekijöiden työhyvinvointi

Keskeiset tulokset:

Huoltajien kokema stressi oli korkeimmillaan keväällä 2020 ja poikkeusoloihin siirtyminen oli lisännyt huoltajien kokemaa stressiä. Koettu stressi ja poikkeusolojen vaikutus stressiin vähenivät seuraavan vuoden aikana. Opettajien stressitaso oli korkea keväällä 2021. Jopa 59 % ilmoitti melko tai erittäin paljon stressiä. Opettajien stressitaso matalimmillaan toukokuussa 2020, kun koulut olivat avautuneet ja korkeimmillaan marraskuussa 2020. Rehtorien stressitaso oli huomattavasti opettajien tasoa matalampi koko mittausjakson ajan ja taso vaihteli vain vähän. Työkuormasta palautuminen lisääntyi tasaisesti toukokuun 2020 mittauksen jälkeen, mutta vain vajaa 40 % molemmista ryhmistä tunsu palautuvansa hyvin tai melko hyvin. Toimintakyky työn kannalta oli huono noin joka kymmenennellä opettajalla mutta selvästi harvemmallalla rehtorilla. Eniten huonoa toimintakykyä ilmoitettiin toukokuussa 2020. Tulokset

osoittavat korkeaa stressitasoa ja ongelmia työkuormasta palautumisessa, mutta toisaalta työhön liittyvän toimintakyvyn säilymistä epidemian aikana useimmissa. Kaikki mittaukset koskevat koronapandemian aikaa eikä vertailukelpoista tietoa aikaisemmalta ajalta ole.

Opiskeluhuollon työntekijöillä näkyi selvä epidemiavaikutus siten, että työhyvinvointi oli laskenut epidemian aikana ja työhön liittyvässä toimintakyvyssä oli selviä ongelmia. Heillä stressin kokeminen lisääntyi ja palautuminen työkuormasta ja toimintakyky heikkenivät toukokuun 2020 jälkeen selvästi. Verrattuna opettajiin ja rehtoreihin työhyvinvointi selvästi huonompi ja lisäksi palautuminen työkuormasta oli syksyllä heikompaa kuin poikkeusolojen aikaan. Yli puolet koki kuitenkin koko toimintakykynsä hyväksi vielä keväällä 2021. Opiskeluhuollon työntekijöistä etenkin kouluterveydenhoitajat joutuivat tekemään muuta työtä koulutyön ohella, ensisijaisesti rokotuksia ja tartunnan jäljitystä. Tämä ryhmä on se, joka työssään kohtaa lasten ja nuorten ongelmia.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto

Oppilaat	Opettajat	Rehtorit	Oppilashuoltohenkilöstö	Oppilaiden huoltajat
----------	-----------	----------	-------------------------	----------------------

Keskeiset tulokset:

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutuminen pandemian eri aikoina on ollut teema, jota tutkimushankkeessamme on tarkasteltu eri ajanjaksoina. Tässä raportissa aiheeseen luodaan jälleen katsaus nyt rehtoreiden, opettajien, oppilashuoltohenkilöstön ja huoltajien vastausten kautta. Lisäksi luvun lopussa luodaan vielä katsaus ns. haavoittuvimmassa asemassa olevien oppilaiden opetukseen huoltajien raportointien kokemusten kautta.

Kyselylomakkeissa eri vastaajaryhmille on esitetty väittämiä oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskien. Vastaajia pyydettiin vertaamaan tuen toimivuutta suhteessa normaalitilanteeseen, eli aikaan ennen koronapandemian. Keväällä 2021 valtaosa rehtoreista sekä opettajista arvioi, että oppimisen ja koulunkäynnin tuki on toteutunut yhtä kuin normaalitilanteessa. Tarkasteltaessa opettajien vastauksia luokka-asteittain (vuosiluokat 1–3, 4–6 ja 7–9), yläluokilla olevien tehostettua tukea saavien ja muiden oppilaiden osalta niiden vastaajien osuus, jotka kokivat tuen toteutuneen normaalitilannetta huonommin, oli suurempi kuin alaluokkien puolella.

Kaikilla kolmella kyselykierroksella rehtoreille, opettajille ja oppilashuoltohenkilöstölle on esitetty samoja kysymyksiä tuen toteutumisesta. Rehtorien vastauksissa keväällä 2020 tuen koettiin toteutuneen normaalitilannetta heikommin. Mitä yleisemmästä tuesta oli kysymys, sitä heikommin sen koettiin toteutuneen etäopetuksen aikana. Tyytyväisimpiä tuen toteutumiseen rehtorit olivat syksyllä 2020. Opettajienkin vastauksissa keväällä 2020 tuen koettiin toteutuneen normaalitilannetta heikommin, lähes puolet vastaajista oli tätä mieltä. Syksyllä 2020 ja keväällä 2021 tilanne oli tasoittunut ja valtaosa vastaajista arvioi tuen toteutuvan yhtä hyvin kuin normaalitilanteessa. Oppilashuoltohenkilökunnan vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia. Tuen arvioitiin toteutuneen heikoiten keväällä 2020. Oppilashuoltohenkilöstön vastauksissa kuitenkin keväällä 2021 tyytymättömien vastaajien osuus oli noussut samalle tasolle kevään 2020 kanssa. Vastaavaa suuntausta ei näkynyt rehtorien ja opettajien vastauksissa.

Poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin liittyvissä perusopetuslain väliaikaisissa muutoksissa esiopetuksen oppilaille, perusopetuksen 1–3 vuosiluokkien oppilaille, erityisen tuen päätöksen saaneille oppilaille, pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaille ja valmistavan opetuksen oppilaille on määritelty erityinen oikeus lähiopetukseen koronapandemian aikana. Edellä mainittujen haavoittuvassa asemassa olevien oppilasryhmien huoltajille esitettiin kevään 2021 kyselyssä kysymyksiä opetusjärjestelyihin liittyen. Suurin vastaajaryhmä oli 1–3 vuosiluokkien oppilaiden huoltajat (n = 4806) ja toiseksi suurin ryhmä erityistä tukea saavien oppilaiden huoltajat (n = 1140). Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden huoltajia (n = 92) ja valmistavan opetuksen oppilaiden huoltajia (n = 125) oli molempia alle prosentti vastaajista. Vain pieni osa vastanneiden huoltajien lapsista oli opetusryhmänsä kanssa ollut etäopetusjaksolla kevätlukukaudella 2021. Kuitenkin valtaosa niistä, jotka olivat olleet, olivat opiskelleet etäopetuksessa muun ryhmän mukana ja vain 98 huoltajaa vastasi siitä näkökulmasta, että lapsi oli ollut lähiopetuksessa muun ryhmän opiskellessa etänä.

Kaikille haavoittuvassa asemassa oleviin oppilasryhmiin kuuluvien oppilaiden huoltajille esitettiin kysymys siitä, että mikäli lapsen koulussa siirrytään jatkossa etäopetukseen, tulee lapseni saada lähiopetusta (pois lukien karanteeniaika). Reilu puolet niistä huoltajista, joiden lapset olivat olleet lähiopetuksessa muun ryhmän ollessa etänä, oli tyytyväisiä lähiopetusjärjestelyyn ja he toivoivat samaa myös tulevaisuudessa. Kuitenkin reilu viidennes tähän ryhmään kuuluneista huoltajista oli sitä mieltä, että näin ei tulisi toimia jatkossa heidän lapsensa näkökulmasta. Niistä huoltajista, joiden lapsi oli ollut etäopetuksessa muun ryhmän oppilaiden kanssa, vain 31 prosenttia koki, että heidän lapsensa tulisi saada lähiopetusta muun ryhmän ollessa etänä. Kaikkiaan 42 prosenttia vastanneista huoltajista oli väitteen kanssa eri mieltä, eli he kokivat, että heidän lapsensa ei tule saada lähiopetusta, jos lapsen oma opetusryhmä on muuten etäopetuksessa. Niistä huoltajista, joiden haavoittuvassa asemassa olevien lasten opetusryhmät eivät olleet etäopetuksessa keväällä 2021, 39 prosenttia toivoi lapsensa saavan lähiopetusta, mikäli koulussa siirrytään etäopetukseen. Huoltajista 33 prosenttia oli kuitenkin väitteen kanssa eri mieltä, eli eivät toivoisi oman lapsensa saavan lähiopetusta muiden ollessa etäopetuksessa.

Kouluterveydenhuollon määräaikaistarkastukset ja oppilashuoltohenkilöstön työaika ja työnkuva

Keskeiset tulokset:

Lakisääteisten terveystarkastusten toteutumisessa oli ongelmia sekä syksyllä 2020 että keväällä 2021. Syksyllä mahdollisesti jopa puolet keväältä 2020 siirtyneistä tarkastuksista saattoi jäädä tekemättä kouluissa ja keväällä 2021 syksyltä siirtyneistä kolmannes. Vastaavasti syksyn 2020 ja kevään 2021 tarkastuksista näyttää osa jääneen toteutumatta. Kouluterveydenhoitajista merkittävä osa oli joutunut koronan takia muihin tehtäviin, joista yleisimmät olivat rokotus ja altistuneiden jäljitys.

Kouluterveydenhoitajien ilmoitukset suorien kontaktien vähenemisestä oppilaiden ja vanhempien kanssa, kouluterveydenhoitajien pitämien vastaanottojen väheneminen ja työajan pieneneminen johtivat väistämättä siihen, että oppilaille oli vähemmän mahdollisuuksia saada apua fyysisiin tai psyykkisiin terveysongelmiinsa.

Toisaalta lisääntyntä koulutyöaika ilmoittivat muut opiskeluhuollon työntekijät ja etenkin erityisopettajat. Saattaa siis olla, että tämä olisi jossain määrin kompensoinut kouluterveydenhoitajien vähentyneen psykososiaalisen tuen määrää. Yllä mainittu opiskeluhuoltohenkilöstön stressin lisääntyminen ja työstä palautumisen väheneminen viittaavatkin siihen, että työn vaatimukset ovat nousseet kontaktien vähentyessä, jolloin laadukkaaseen työhön ei ole mahdollista päästä.

Turvallisuuskäytänteet

Oppilaat	Opettajat	Rehtorit	Oppilashuoltohenkilöstö	Oppilaiden huoltajat
----------	------------------	----------	-------------------------	-----------------------------

Keskeiset tulokset:

Koulut ovat korona-aikana joutuneet huomioimaan omassa toiminnassaan monenlaisia viranomaisten antamia turvallisuusohjeita ja -suosituksia (mm. tilojen käytön porrastaminen, käsihygieniasta huolehtiminen, oppituntien pitäminen ulkona mahdollisuuksien mukaan jne.). Sekä syksyn 2020 että kevään 2021 tiedonkeruissa tiedusteltiin huoltajien ja opettajien näkemyksiä koulujen turvallisuusohjeista. Tulokset olivat keskenään hyvin samankaltaisia molemmissa kyselyissä. Huoltajien näkemykset turvallisuuskäytännöistä olivat pääsääntöisesti hyvin myönteisiä, kun taas opettajien raportoimat kokemukset siitä, miten hyvin kouluissa kyetään noudattamaan turvallisuusohjeita, olivat melko kriittisiä ja sisälsivät paljon koulukohtaista vaihtelua.

Toimenpidesuositukset:

- Koulujen tulee jatkossakin kiinnittää huomiota turvallisuusohjeistusten noudattamiseen ja suunnitella käytännön toimenpiteitä koronatilanteen äkillisen heikkenemisen varalle.

OSA 2: TUTKIMUSRAPORTTI

Tässä osassa tutkimustulokset käydään läpi teemoittain. Eri vastaajaryhmien näkemyksiä ja kokemuksia käsitellään eri teemojen osalta hieman vaihtelevasti, mutta pääsääntöisesti aiheita käsitellään useista eri näkökulmista. Poissaolot, etäopetus, yhteydenpito, arviot koronatilanteen vaikutuksesta koulunkäyntiin, valmius kohdata pidempiaikainen koulujen sulkeminen tulevaisuudessa, eri vastaajaryhmien hyvinvointi, oppimisen ja koulunkäynnin tuki sekä turvallisuuskäytänteet. Osan loppuun on myös tiivistetty työn alla olevien tieteellisten artikkelien keskeisiä tuloksia.

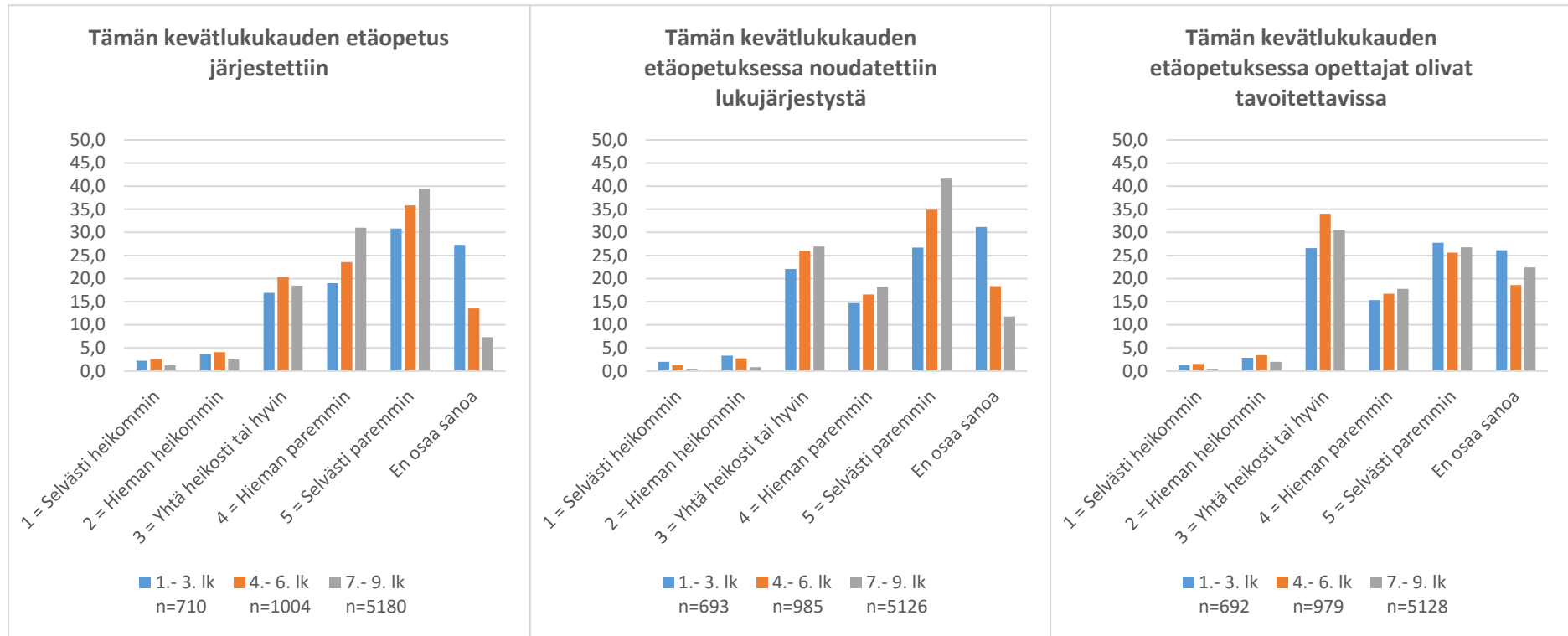
Etäopetus

Huoltajien näkökulma

Koronatilanteen alkaessa etäopetusta järjestettiin lähes kaikille perusopetuksen oppilaille lukuun ottamatta pieniä erikseen määriteltyjä oppilasryhmiä. Keväällä 2021 etäopetusta järjestettiin kohdennetummin ainoastaan niillä alueilla, joissa koronatilanne sitä ehdottomasti edellytti, ja tällöinkään järjestelyt eivät pääsääntöisesti koskeneet 1.-3. -luokkalaisia oppilaita eivätkä oppilaita, jotka tarvitsivat opintoihinsa erityistä tukea, ellei kyseessä ollut tilanne, jossa oppilaat olivat karanteenin vuoksi estyneitä tulemaan kouluun. Monissa kunnissa etäopetus rajattiin koskemaan ainoastaan yläkoululaisia, jolloin myös kunnan 4.-6. -luokkalaiset kävivät lähiopetuksessa turvajärjestelyin.

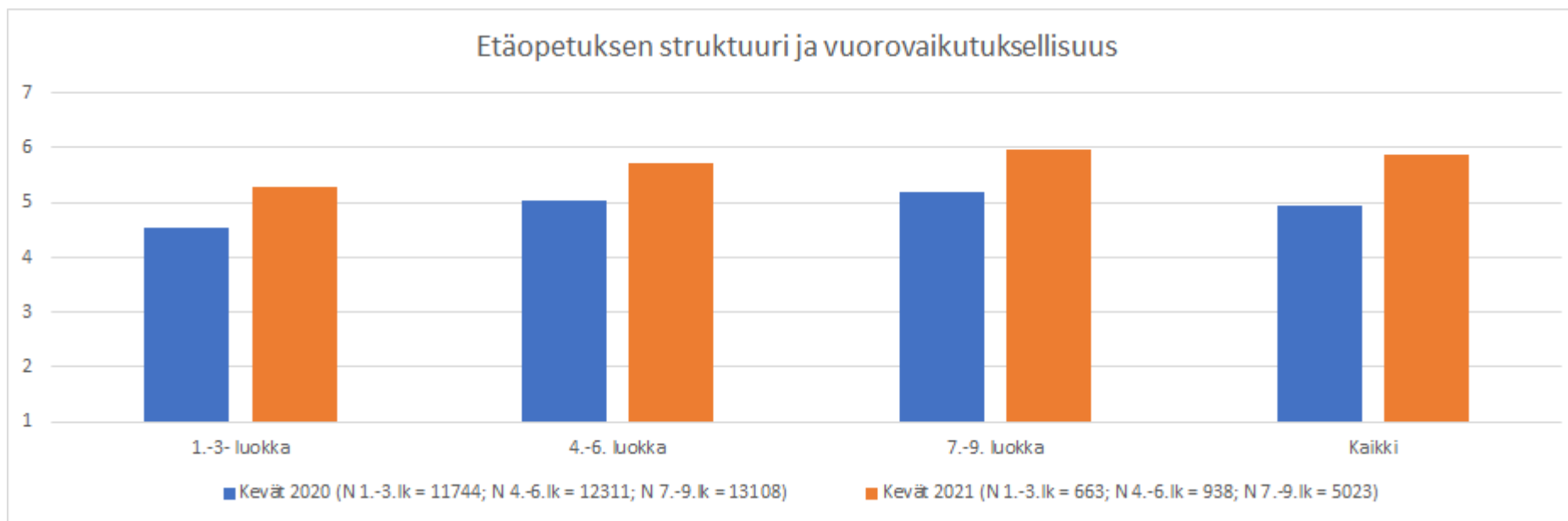
Kevään 2021 kyselyssä etäopetuksen toteutusta koskevat kysymykset esitettiin luonnollisesti ainoastaan niille huoltajille, jotka kyselyn alussa vastasivat lapsensa olleen etäopetuksessa kevään aikana. Merkittävä osa etäopetuskysymyksiin vastanneista huoltajista siis oli 7.-9. -luokkalaisten oppilaiden vanhempia. Etäopetusta järjestettiin kuitenkin myös jossain määrin alemmilla luokka-asteilla, jolloin tässä raportissa tuloksia käsitellään myös alakoulujen osalta siinä määrin kuin se on mahdollista. Tulokset on eritelty tässä osuudessa pääsääntöisesti siten, että jokaisessa kuviossa esitetään erikseen 1.-3. -luokkalaisten, 4.-6. -luokkalaisten ja 7.-9. -luokkalaisten huoltajien vastaukset omina ryhminään. 10. -luokkalaisten huoltajien vastauksia saatiin niin vähän, että ne jätettiin ryhmävertailuissa huomiotta.

Huoltajien näkemyksiä kevään 2021 etäopetuksesta käsitellään tässä raportissa kahdella eri tavalla. Alla esitetään ensin huoltajien omat näkemykset siitä, missä määrin kevään 2021 etäopetus poikkesi kevään 2020 tilanteesta (Kuvio 1). Tätä selvitettiin kevään 2021 kolmella kysymyksellä, eli huoltajia pyydettiin arvioimaan viisiportaisella asteikolla Selvästi heikommin - Selvästi paremmin, miten lapsen etäopetus järjestettiin, miten lukujärjestystä noudatettiin ja missä määrin opettajat olivat tavoitettavissa. Tulokset osoittavat, että valtaosa kysymykseen vastanneista huoltajista oli sitä mieltä, että keväällä 2021 järjestetty etäopetus oli vähintään yhtä toimivaa kuin edelliskevään etäopetus. Useimpien huoltajien mielestä tilanne oli keväällä 2021 parempi kuin vuonna 2020, ja vain harva huoltaja ilmoitti järjestelyiden heikentyneen.

Kuvio 1. Huoltajien näkemys kevään 2021 etäopetuksesta verrattuna kevään 2020 ensimmäiseen etäopetusjaksoon.

Huoltajien kokemuksia etäopetuksen toteutustavoista ja toimivuudesta arvioitiin edellä kuvatun vertailun lisäksi myös pyytämällä huoltajia arvioimaan usean väittämän kautta suorempaan, missä määrin väittämissä kuvattuja asioita tapahtui keväällä 2021 toteutetussa etäopetuksessa. Huoltajat arvioivat asteikolla 1-7 (Ei koskaan - Kaikilla oppitunneilla), missä määrin etäopetuksessa noudatettiin lukujärjestystä, vaadittiinko oppilaita olemaan läsnä opetustilanteissa, olivatko opettajat tavoitettavissa oppituntien aikana, annettiin oppilaille tehtäviä oppituntikohtaisesti, pitikö annetut tehtävät palauttaa oppituntien aikana ja olivatko opettajat yhteydessä oppilaaseen koulunkäynnin seuraamiseksi. Nämä väittämät muodostavat yhdessä Mooren (2013) transaktionaalisen etäisyyden teorian kaksi ulottuvuutta, etäopetuksen struktuurin ja etäopetuksen dialogisuuden. Koska teorian kaksi ulottuvuutta ovat osoittautuneet olevan hyvin vahvassa yhteydessä toisiinsa ainakin tämän tutkimuksen aineistoissa, kaikista väittämistä koottiin yksi summamuuttuja, joka kuvaa etäopetuksen struktuuria ja vuorovaikutuksellisuutta (Kuvio 2). Kuvion vasemmanpuoleiset siniset pylväät kuvaavat keväällä 2020 samoihin kysymyksiin vastanneiden huoltajien kokemuksia ja oikeanpuoleiset oranssit pylväät kevään 2021 tilannetta. Keväällä 2021 vastaajia oli huomattavasti vähemmän kuin keväällä 2020, sillä kysymyksiin vastasivat vain ne huoltajat, joiden lapsi oli ollut etäopetuksessa.

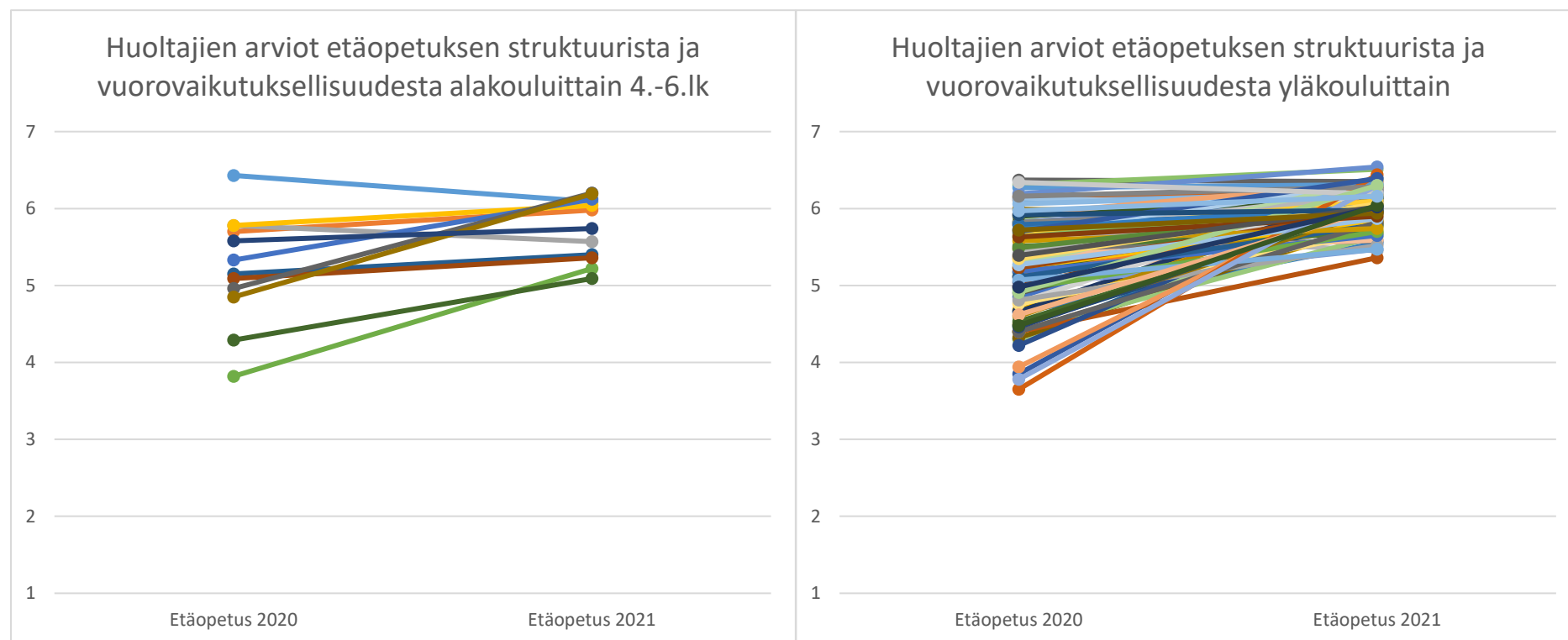

Kuvio 2. Etäopetuksen struktuuri ja vuorovaikutuksellisuus huoltajien kokemana keväällä 2020 ja keväällä 2021.

Tutkimushankkeen aiemmissa raporteissa (ks. [Raportti helmikuu 2021](#)) on käsitelty melko laajasti koulujen välisiä suuria eroja kevään 2020 etäopetuskäytänteissä ja pohdittu niiden vaikutusta koulutuksen tasa-arvoon. Tämän vuoksi etäopetuksen struktuurin ja vuorovaikutuksellisuuden tarkastelua jatkettiin seuraavaksi kouluittain. Analyysiin otettiin mukaan ainoastaan ne koulut, joista yli kymmenen huoltajaa oli vastannut etäopetusta koskeviin kysymyksiin sekä keväällä 2020 että keväällä 2021. Koska vastaukset kerättiin nimettömästi vastaajat eivät välttämättä olleet samoja henkilöitä eri ajankohtina eivätkä tulokset näin ollen kerro mitään huoltajien käsitysten muuttumisesta yksilötasolla. Vastausten koulukohtaiset keskiarvot kuitenkin antavat jonkinlaista suuntaa siitä, miten huoltajat kokivat koulun etäopetuskäytänteet eri ajankohtina. Tuloksia tulkittaessa on huomattava, että keväällä 2021 kysymykset näkyivät vain niille vanhemmille, jotka sanoivat lapsensa luokan olleen etäopetuksessa, jolloin kevään 2021 vastaajamäärät ovat edellisvuoteen nähden pienempiä.

Kuvio 3 havainnollistaa vanhempien käsityksiä etäopetuksesta kouluittain keväällä 2020 ja keväällä 2021. Vasemmalla näkyvät ne 12 alakoulua, joista vähintään kymmenen 4.-6.-luokkalaisen oppilaan huoltajaa vastasi etäopetuksen toteutusta koskeviin kysymyksiin molemmilla kerroilla. Kouluja on melko vähän, sillä keväällä 2021 etäopetusta järjestettiin alakouluissa vain poikkeustilanteissa. Yläkouluissa etäopetus oli keväällä 2021 yleisempää, ja kuvion oikealla puolella näkyykin 91 yläkoulua, joista vähintään 10 vanhempaa vastasi etäopetuksen toteutusta koskeviin kysymyksiin molemmilla kerroilla.

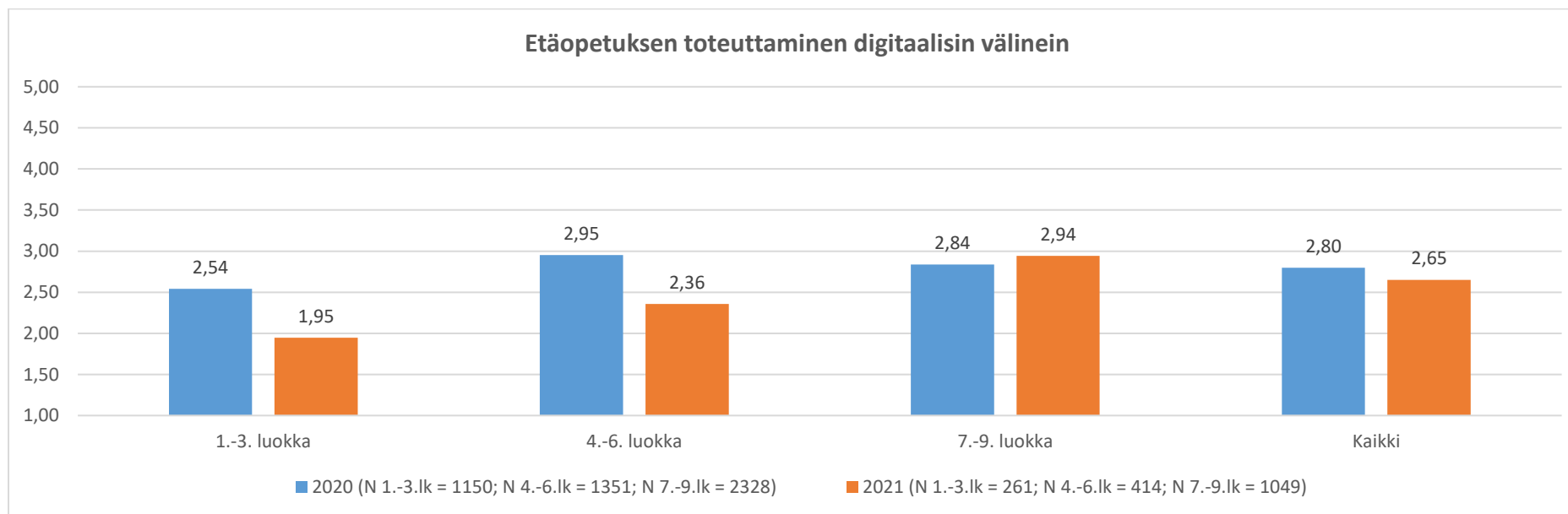
Sekä ala- että yläkoulujen tuloksista havaitaan, että edellä olleessa koontikuviossa näkynyt myönteinen muutos koski lähes kaikkia kouluja. Keväällä 2021 huoltajat olivat varsin tyytyväisiä etäopetusjärjestelyihin myös niissä kouluissa, joissa etäopetus ei ollut kovin strukturoitua tai vuorovaikutuksellista edeltävänä keväänä. Näiltä osin siis oppilaat vaikuttavat keväällä 2021 olleen keskenään selvästi tasa-arvoisemmassa asemassa kuin välittömästi etäopetussiirtymän jälkeen, jolloin toimintatavat vaihtelivat huomattavan paljon kouluittain.

Kuvio 3. Vanhempien käsitykset etäopetuksen struktuurista ja dialogisuudesta kouluittain 2020 ja 2021.

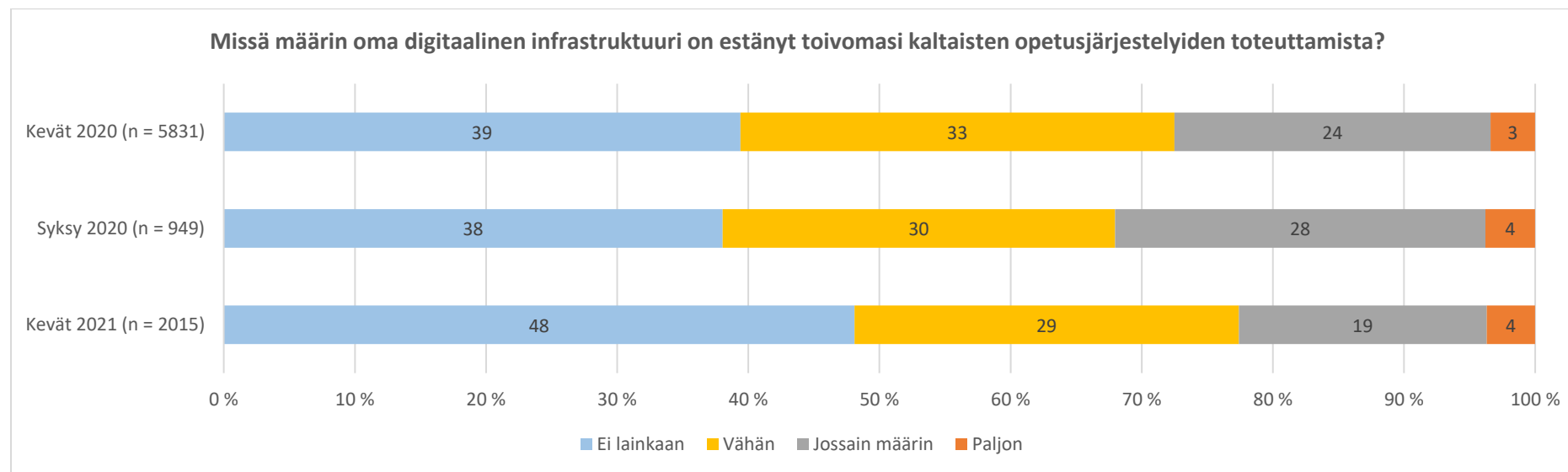
Opettajien näkökulma

Myös opettajakyselyssä oli useita etäopetuksen toteuttamista koskevia kysymyksiä, jotka toistettiin täsmälleen samanlaisina keväällä 2020 ja keväällä 2021. Kysymykset esitettiin ainoastaan niille opettajille, jotka kertoivat opettaneensa etäjäjestelyin. Keväällä 2020 valtaosa opettajista vastasi kysymyksiin, kun taas kevään 2021 vastaajamäärä oli huomattavasti pienempi. Kuvio 4 kokoaa luokka-asteittain yhteen opettajien vastaukset siitä, missä määrin he käyttivät etäopetusaiikana digitaalisia oppimisympäristöjä, järjestivät opetuksensa digitaalisen ohjelmiston kautta, opettivat videopuheluiden välityksellä, lähettivät oppilaille tehtäviä digitaalisesti ja olivat oppilaisiin yhteydessä videopuheluiden välityksellä. Sekä 1.-3. -luokkien että 4.-6. -luokkien opettajien vastaukset viittaavat etäopetuksen digitaalisuuden ja vuorovaikutteisuuden jopa vähentyneen, mutta tuloksia tulkittaessa on otettava huomioon, että kevään 2021 kyselyyn vastanneiden olosuhteet ovat alakoulujen osalta olleet varmasti hyvin vaihtelevia, sillä etäopetusta järjestettiin vain poikkeustilanteissa, esimerkiksi vain osalle luokan oppilaista. Yläkouluissa etäopetus koski alueellisesti laajempia oppilasjoukkoja, ja yläkoulujen opettajien vastaukset olivatkin hyvin samansuuntaisia kuin edeltävänä keväänä. Joka tapauksessa huoltajien kokemuksissa näkynyt selvä muutos kohti systemaattisempia etäopetuskäytänteitä ei välittynyt yhtä vahvasti opettajien vastauksista.

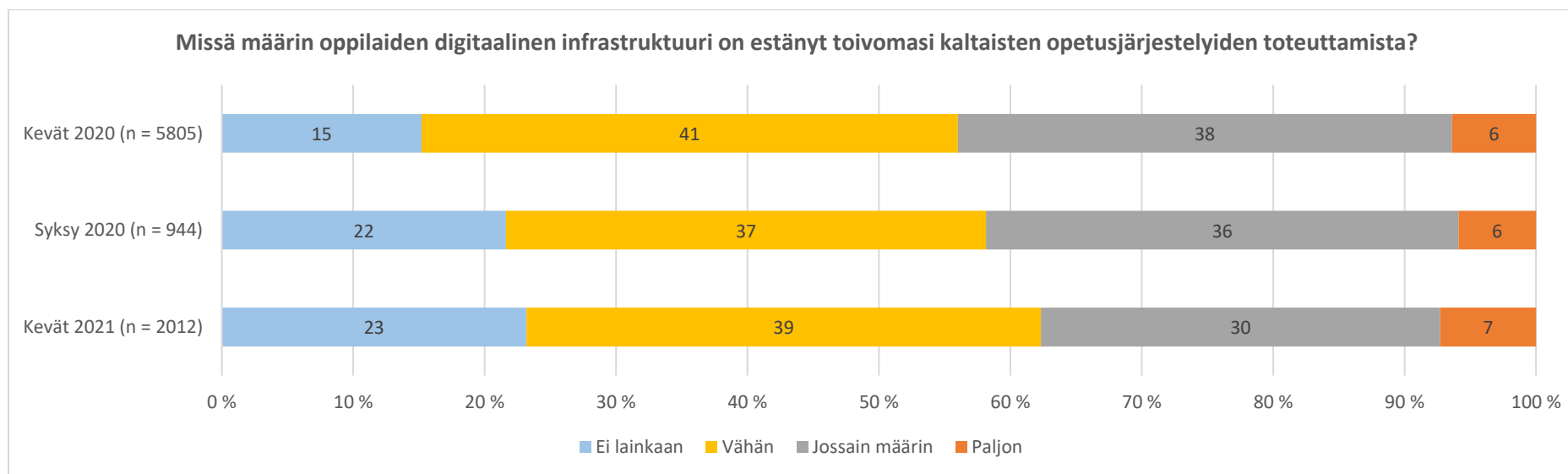
Kuvio 4. Etäopetuksen toteuttaminen digitaalisin välinein keväällä 2020 ja keväällä 2021 opettajien mukaan.

Opettajien arvioissa oman digitaalisen infrastruktuurin asettamista esteistä opetuksen toteuttamisessa näkyi astetta myönteisempää suhtautumista keväällä 2021 (Kuvio 5). Kysymys esitettiin kevään 2020 koulujen sulkemisen jälkeen kaikille opettajille ja sekä syyslukukaudella 2020 että kevätlukukaudella 2021 kyseisen lukukauden aikana etäopetusta toteuttaneille opettajille. Keväällä 2021 etäopetusta toteuttaneista lähes puolet arvioi, että tietokone, verkkoyhteys tai ohjelmistot eivät estäneet lainkaan toivomiensa opetusjärjestelyjen toteuttamista.

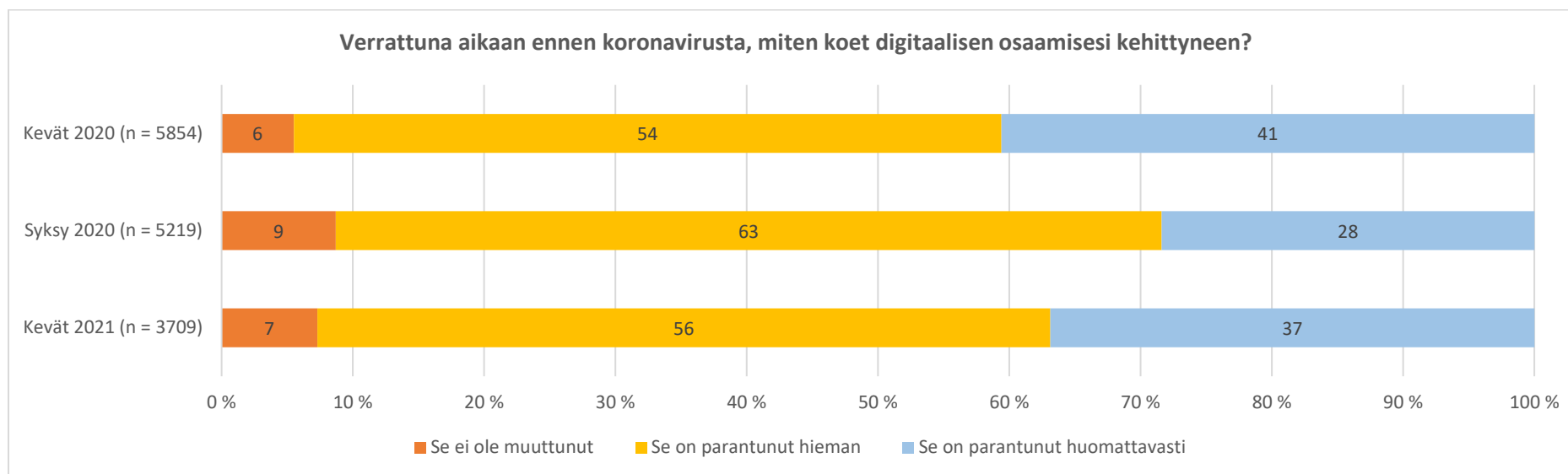
Kuvio 5. Opettajien arvio siitä, missä määrin oma digitaalinen infrastruktuuri on estänyt opetusjärjestelyjen toteuttamista.

Vastaavaa maltillista myönteistä kehitystä on havaittavissa myös opettajien arviossa oppilaiden digitaalisesta infrastruktuurista (Kuvio 6). Etäopetusta toteuttaneet opettajat arvioivat hieman myönteisemmin oppilaiden tietokoneiden, verkkoyhteyksien ja ohjelmistojen toimimista myöhemmillä mittauskerroilla. Edelleen keväällä 2021 opettajien näkökulmasta oppilaiden digitaalinen infrastruktuuri oli esteenä toivottujen opetusjärjestelyiden toteuttamiselle useammin kuin heidän oma digitaalinen infrastruktuurinsa.

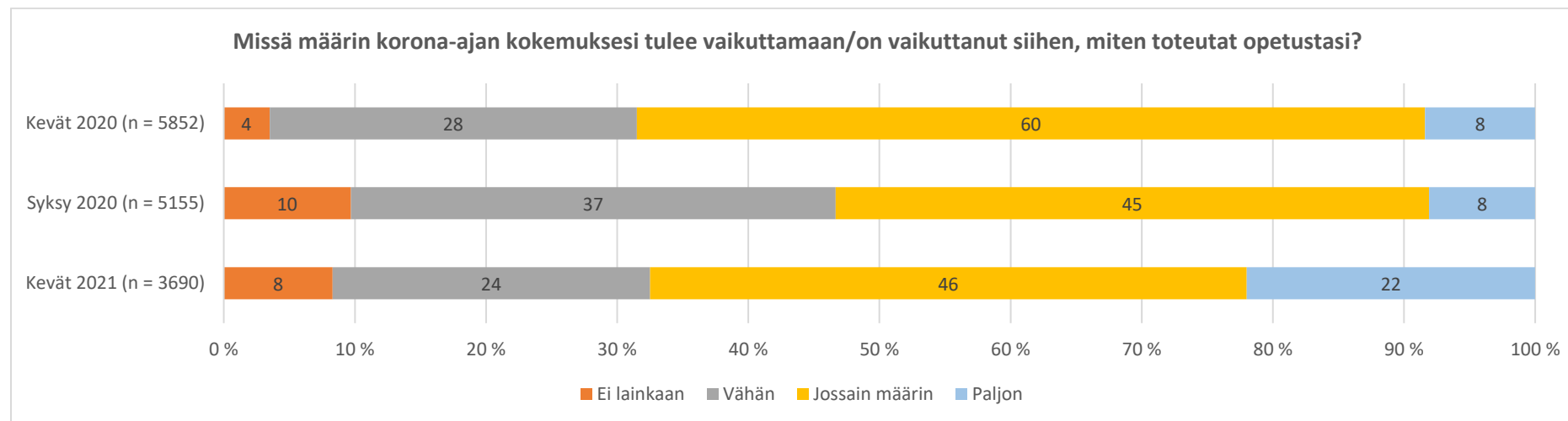
Kuvio 6. Opettajien arvio siitä, missä määrin oppilaiden digitaalinen infrastruktuuri on estänyt opetusjärjestelyjen toteuttamista.

Opettajien arvio oman digitaalisen osaamisen kehittymisestä pandemia-aikana on hyvin myönteinen ja pysynyt melko vakaana läpi eri mittaukset (Kuvio 7). Edelleen keväällä 2021 yli kolmannes opettajista arvioi digitaalisen osaamisensa parantuneen huomattavasti ja yli yhdeksän kymmenestä ajatteli sen parantuneen ainakin hieman verrattuna aikaan ennen koronaa.

Kuvio 7. Opettajien arvio oman digitaalisen osaamisen kehittymisestä verrattuna aikaan ennen koronavirusta.

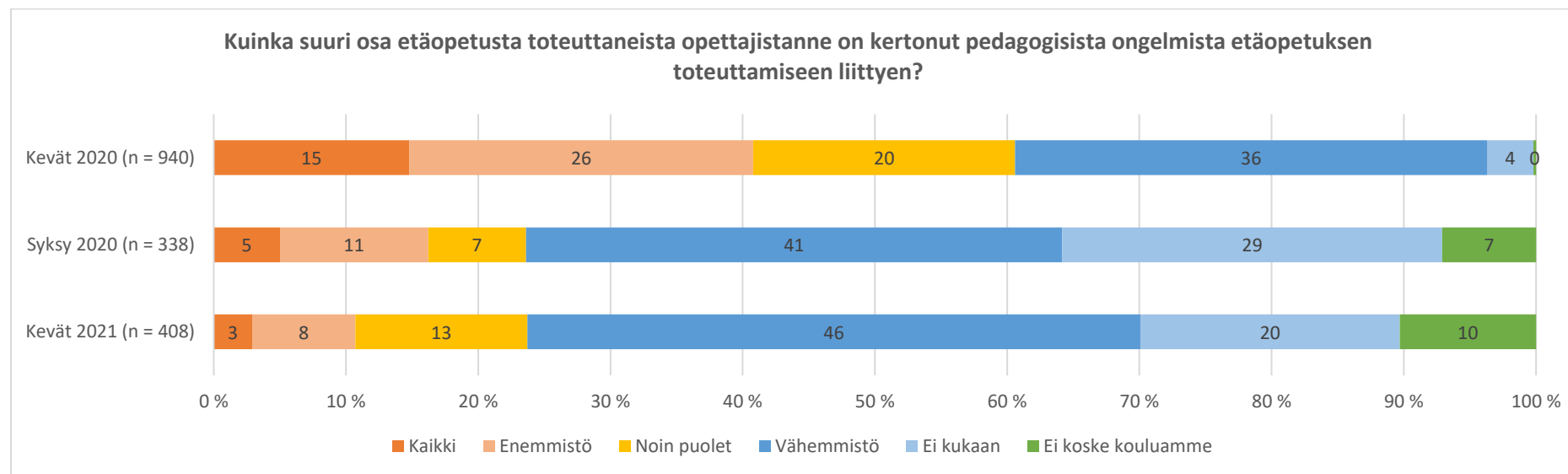
Useimmat opettajat kokivat oman digitaalisen osaamisen parantuneen ainakin hieman korona-aikana. Keväällä 2020 kaksi kolmasosaa opettajista arvioi poikkeusajan kokemuksilla olevan ainakin jossain määrin vaikutusta siihen, miten he toteuttavat opetustaan jatkossa (Kuvio 8). Syksyllä 2020 hieman yli puolet ajatteli kevään poikkeusolojen vaikuttaneen jossain määrin tai paljon siihen, miten he olivat toteuttaneet opetustaan syyslukukauden aikana. Keväällä 2021 jälleen noin kaksi kolmasosaa vastaajista arvioi korona-ajan kokemusten vaikuttaneen jossain määrin tai paljon (22%) siihen, miten he olivat toteuttaneet opetusta kevätlukukaudella 2021.

Kuvio 8. Opettajien arvio korona-ajan vaikutuksista oman opetuksen toteuttamistapaan.

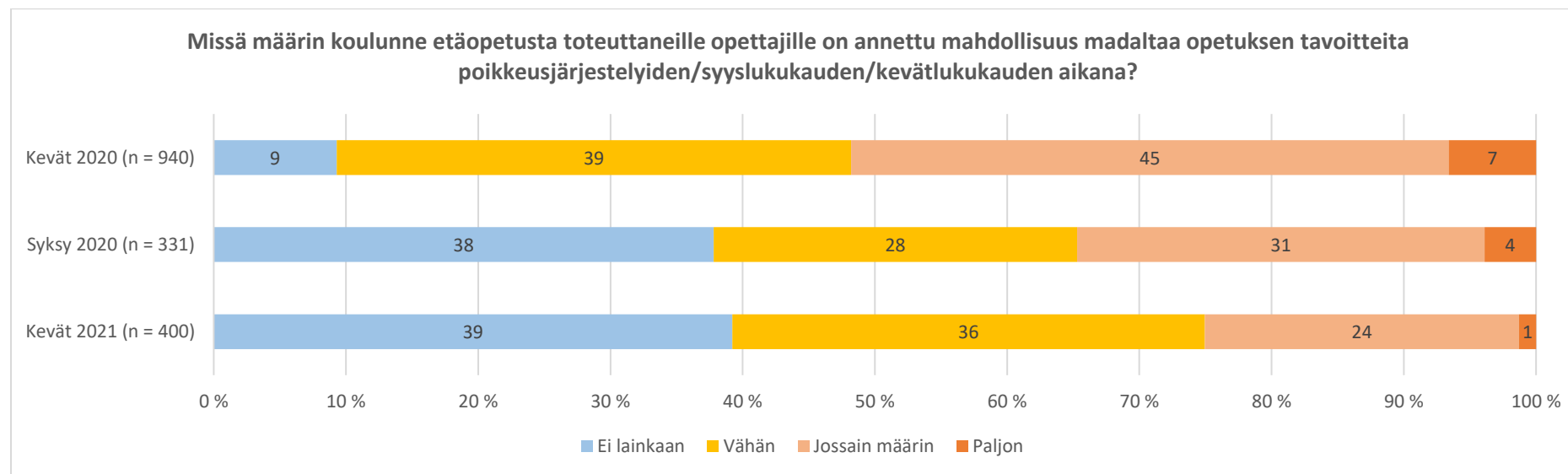
Rehtoreiden näkökulma

Kaikilta rehtoreilta keväällä 2020 sekä rehtoreilta, joiden kouluissa oli toteutettu opetusta etänä syksyllä 2020 ja keväällä 2021, kysyttiin opettajien kertomista pedagogisista ongelmista etäopetuksen toteuttamiseen liittyen (Kuvio 9). Kuviosta näkyy ilmenneiden ongelmien väheneminen kevään 2020 jälkeen. Kun keväällä 2020 60 % rehtoreista ilmaisi vähintään noin puolen opettajakunnasta kertoneen ongelmista, oli syksyllä 2020 ja keväällä 2021 vastaava osuus enää alle neljännes.

Kuvio 9. Rehtoreiden arvio opettajien kertomista pedagogisista ongelmista etäopetuksen toteuttamisessa

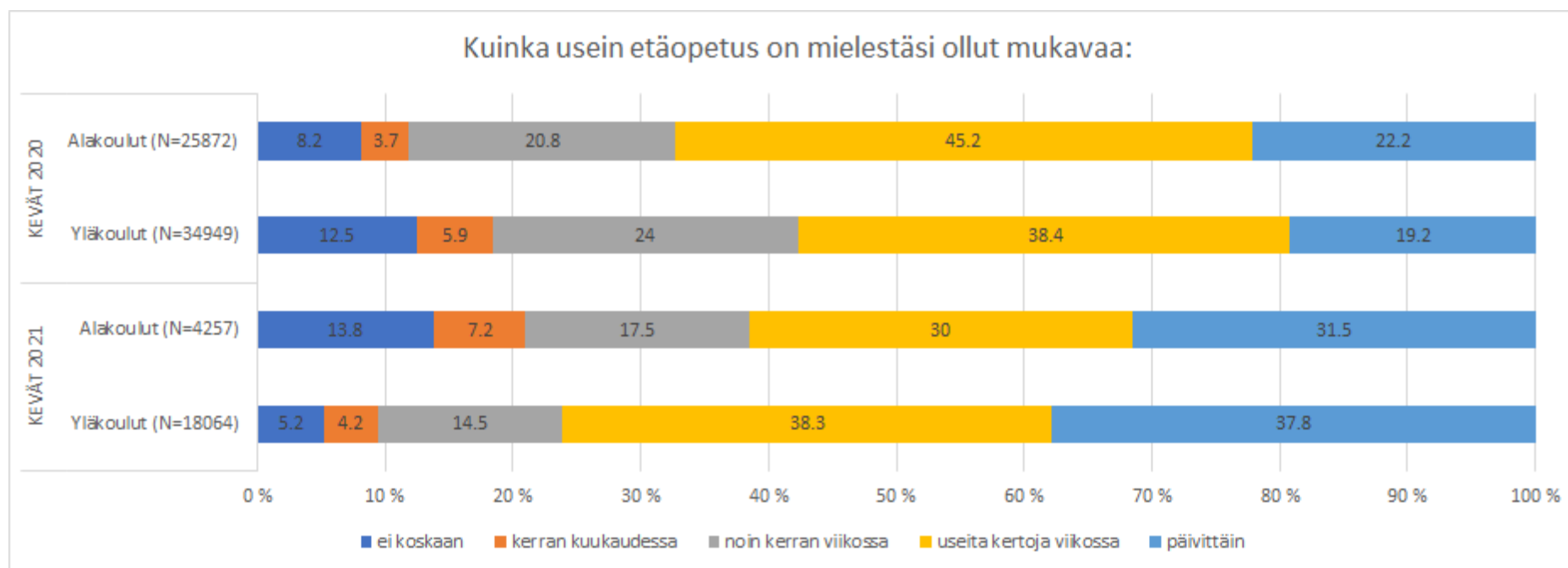
Rehtoreiden vastauksista opetuksen tavoitteisiin liittyen ilmeni, että keväällä 2020 yhdeksän kymmenestä rehtorista työskenteli koulussa, jossa opettajille annettiin vähän, jossain määrin tai paljon mahdollisuuksia madaltaa opetuksen tavoitteita (Kuvio 10). Syksyllä 2020 näkyi jo iso ero, kun vastaava osuus oli hieman yli 60 %. Positiivinen kehitys vastauksissa jatkui kevään 2021 mittauksessa hieman loivempana, kun rehtoreiden osuus, joiden koulussa tavoitteita oli mahdollista madaltaa, jatkoi vähenemistään.

Kuvio 10. Rehtoreiden arvio koulun etäopetusta toteuttaneiden opettajien mahdollisuudesta madaltaa opetuksen tavoitteita

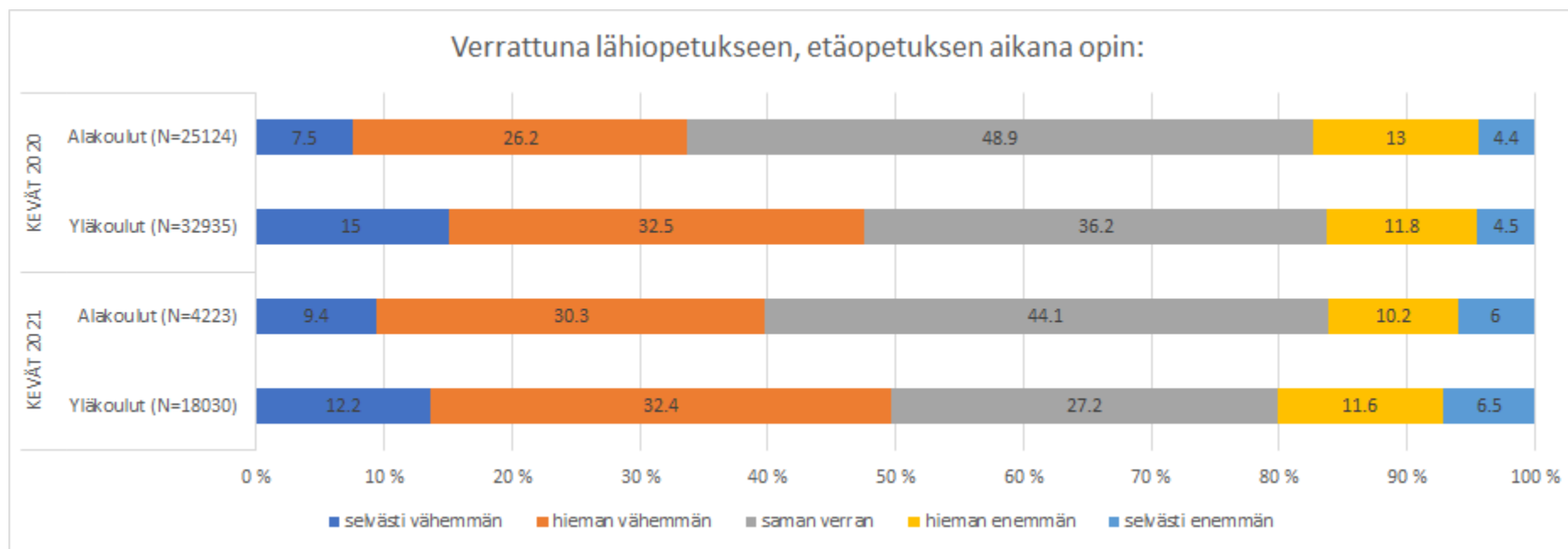
Oppilaiden näkökulma

Oppilaiden näkemyksiä etäopetuksesta tarkasteltiin aluksi vertaamalla kevään 2020 ja kevään 2021 vastauksia. Kuvion tarkastelussa on hyvä pitää mielessä, että vuonna 2020 kyselyyn vastanneet oppilaat eivät välttämättä ole samoja kuin vuonna 2021, joten kuviot eivät välttämättä kerro muutoksesta tai vaihtoehtoisesti pysyvyydestä oppilaiden käsityksissä. Etäopetusjaksot eivät myöskään vertaudu pituudeltaan ja kattavuudeltaan toisiinsa, ja näin vertailuasetelmalla on rajoituksensa. Siinä missä alakoululaisten (n=4257) käsitykset ”Kuinka usein etäopetus on mukavaa?” ovat vahvistuneet molemmissa ääripäissä: kriittisesti ”ei koskaan” suhtautuvien määrä hieman kasvanut (8 % --> 14 %) ja kuin myös myönteisten vastausten osuus ”päivittäin” (22 % --> 32 %) on yläkoulun oppilaiden (n=18064) vastaukset ovat sen sijaan huomattavasti myönteisemmät keväällä 2021 verrattuna 2020 kevään tilanteeseen (Kuvio 11). Yläkoulun etäopetus on tältä osin kehittynyt kautta linjan mukavampaan suuntaan.

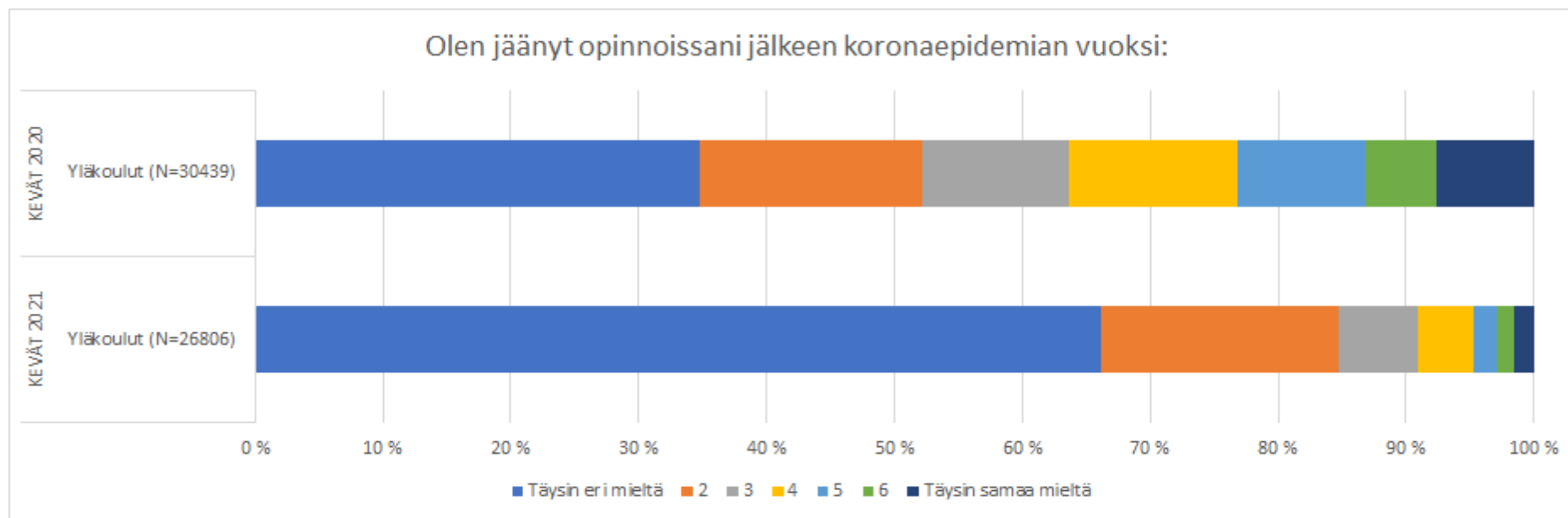
Kuvio 11. Ala- ja yläkoululaisten kokemus etäopetuksesta keväällä 2020 ja 2021.

Seuraava tarkastelu kertoo etäopetuksen ja lähiopetuksen vertailusta kahtena eri ajankohtana (Kuvio 12). Kuviot osoittavat, että oppilaat sekä ala- että yläkoululaiset kokevat edelleen vuonna 2021 vahvasti oppivansa enemmän lähiopetuksessa kuin etäopetuksessa.

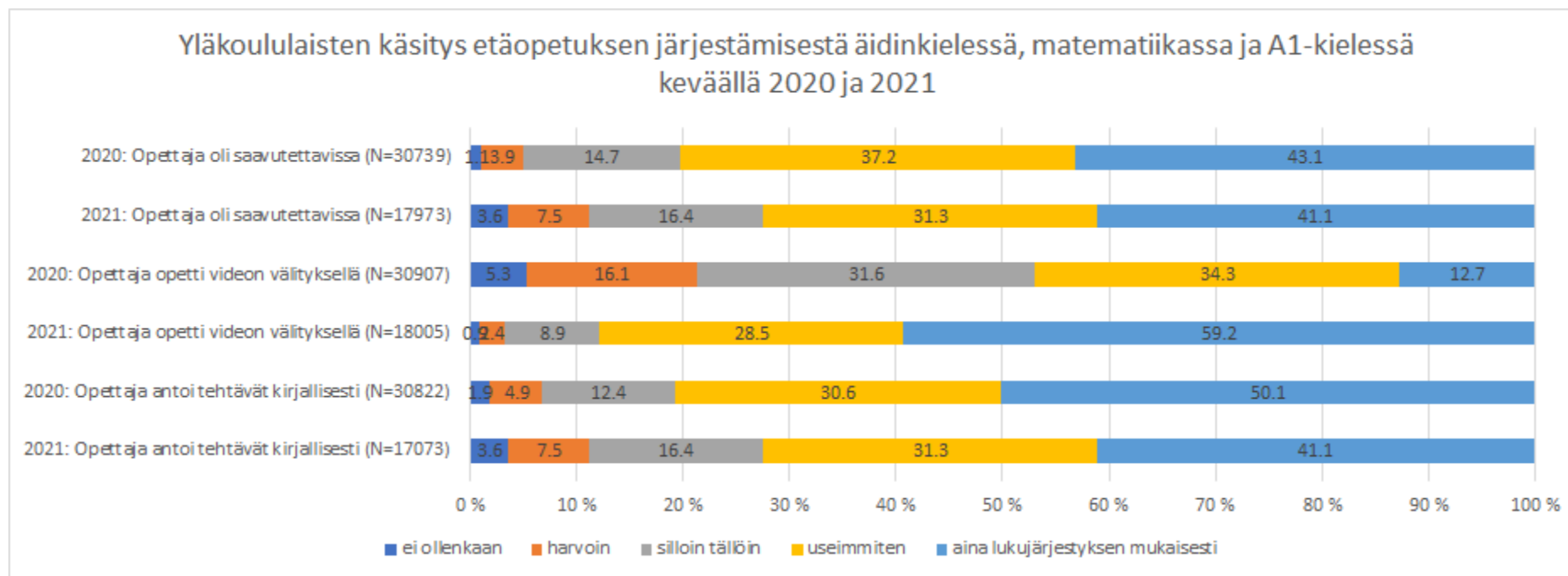
Kuvio 12. Ala- ja yläkoululaisten käsitys omasta oppimisesta etäopetuksessa keväällä 2020 ja 2021.

Kuvio 13 kertoo yläkoululaisten oppilaiden arvion opintojensa oppimistahdissa pysymisestä. Tulos kertoo erittäin selkeästä erosta vuoden 2021 eduksi. Siinä missä lähes neljännes vuonna 2020 arvioi ainakin jossain määrin myötäilevänsä esitettyä väittämään “Olen jäänyt opinnoissani jälkeen...” oli vastaavasti vastanneiden oppilaiden osuus laskenut alle viiteen prosenttiin. Huomattava on myös väittämän kanssa täysin eri mieltä arvioivien oppilaiden osuus, joka oli lähestulkoon kaksinkertaistunut.

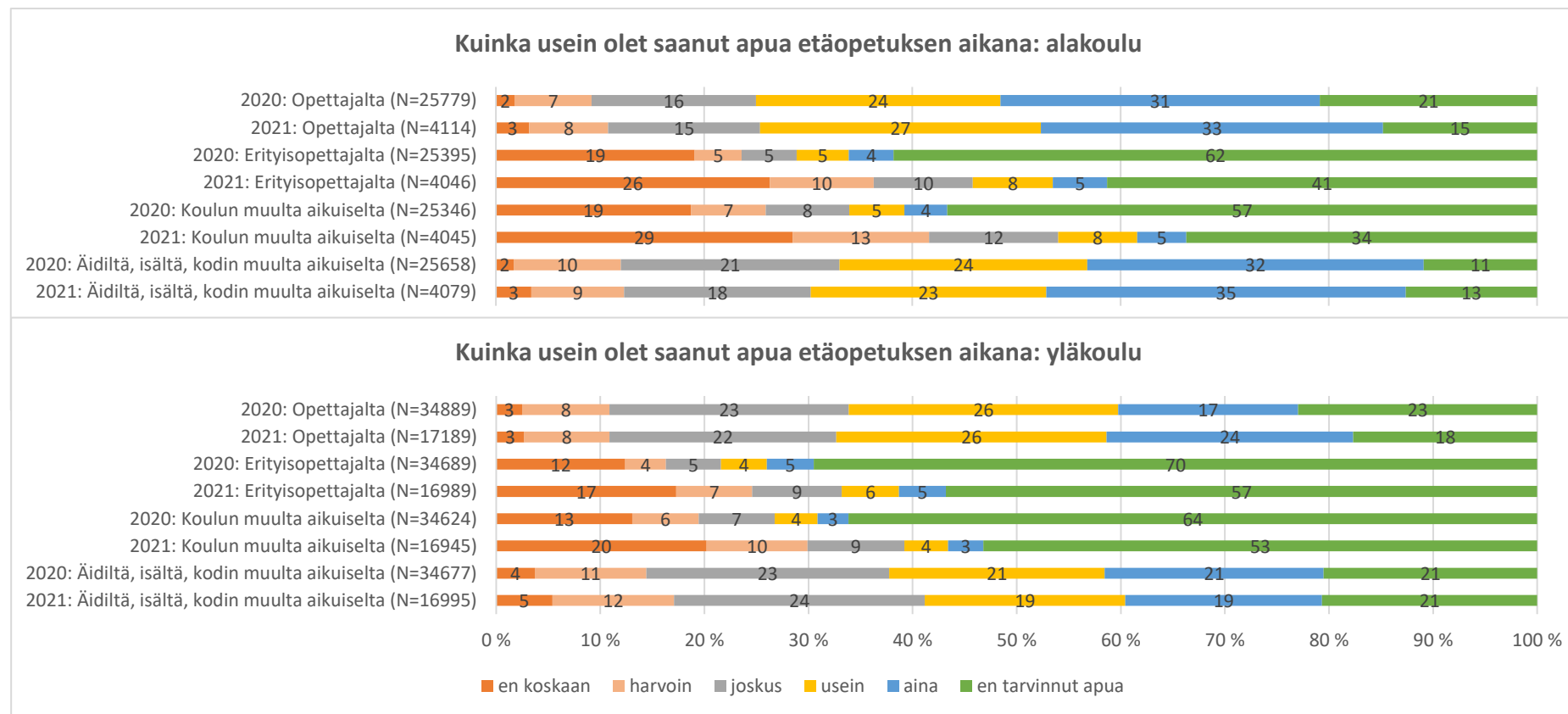
Kuvio 13. Yläkoululaisten huoli opinnoissa jälkeen jäämisestä keväällä 2020 ja 2021.

Seuraavassa kuviossa 14 esitetään oppilaiden käsityksiä opettajien saavutettavuudesta, opettajan videovälitteisestä opetuksesta, ja kirjallisista ohjeista, jotka on muodostettu yhdistäen oppilaiden arviot äidinkielen, matematiikan ja A1-kielen arvioista kumpanakin kyselykeväänä erikseen. Saavutettavuuden osalta vastaukset ovat vuonna 2021 kovin samansuuntaisia vuoden 2020 vastausten kanssa. Vertailupari ”videovälitteisestä opetuksesta” kertoo todella huomattavasta pedagogisesta muutoksesta: oppilaiden vastausten mukaan opettajien määrä, jotka opettivat videovälitteisesti aina lukujärjestyksen mukaan on viisinkertaistanut. Samalla video-opetuksen satunnaisuudesta, epäsystemaattisuudesta ja käyttämättömyydestä kielivien vastausvaihtoehtojen osuus on vähentynyt vuonna 2021 kymmenesosaan kaikista vastauksista, kun se vuotta aikaisemmin ylitti yli puolet vastauksista. Videovälitteinen opetus on selkeästi tullut pysyväksi osaksi etäopetuskäytäntöjä ja selittää kenties yllä nähtyjen tulosten positiivista muutosta. Kolmas kysymyspari kertoo oppilaiden näkemyksen opettajien kirjallisten tehtävien määrästä. Kuviopari kertoo, että tämä käytäntö on säilynyt samansuuntaisena, eikä sen osalta ole tapahtunut suurta muutosta. Lukijan on hyvä muistaa, että videovälitteinen opetus ja tehtävien kirjallinen jakaminen eivät ole suinkaan toisiaan poissulkevia käytäntöjä vaan pikimminkin toisiaan täydentäviä.

Kuvio 14. Etäopetuksen järjestäminen keväällä 2020 ja 2021 oppilaiden kertomana. (Kuvioon on yhdistetty yläkoululaisten arviot erillisiin väittämiin äidinkielen, matematiikan ja A1-kielen opetuksesta.)

Kuvio 15 kertoo ylä- ja alakoululaisten kokemuksen saadusta avusta eri tahoilta etäopetuksen aikana. Lukijan on hyvä huomioida, että kuvion vaakapylväissä oikeaan laitaan sijoittuva vihreä osuus kertoo niiden oppilaiden osuudesta, jotka ovat vastanneet ”en ole tarvinnut apua”. Opettajalta koetaan saadun apua niin pandemian ensimmäisen aallon aikana keväällä 2020 kuin keväällä 2021. Sekä ala- että yläkoulussa oppilaita, jotka kokevat saaneensa apua opettajalta tai kodin aikuiselta usein tai aina on selvästi enemmän kuin niitä oppilaita, jotka apua eivät ole saaneet. Erityisopettajien ja koulun muiden aikuisten osalta niitä oppilaita, jotka kokevat että eivät ole tarvinneet apua kyseisiltä tahoilta on selvästi enemmän.

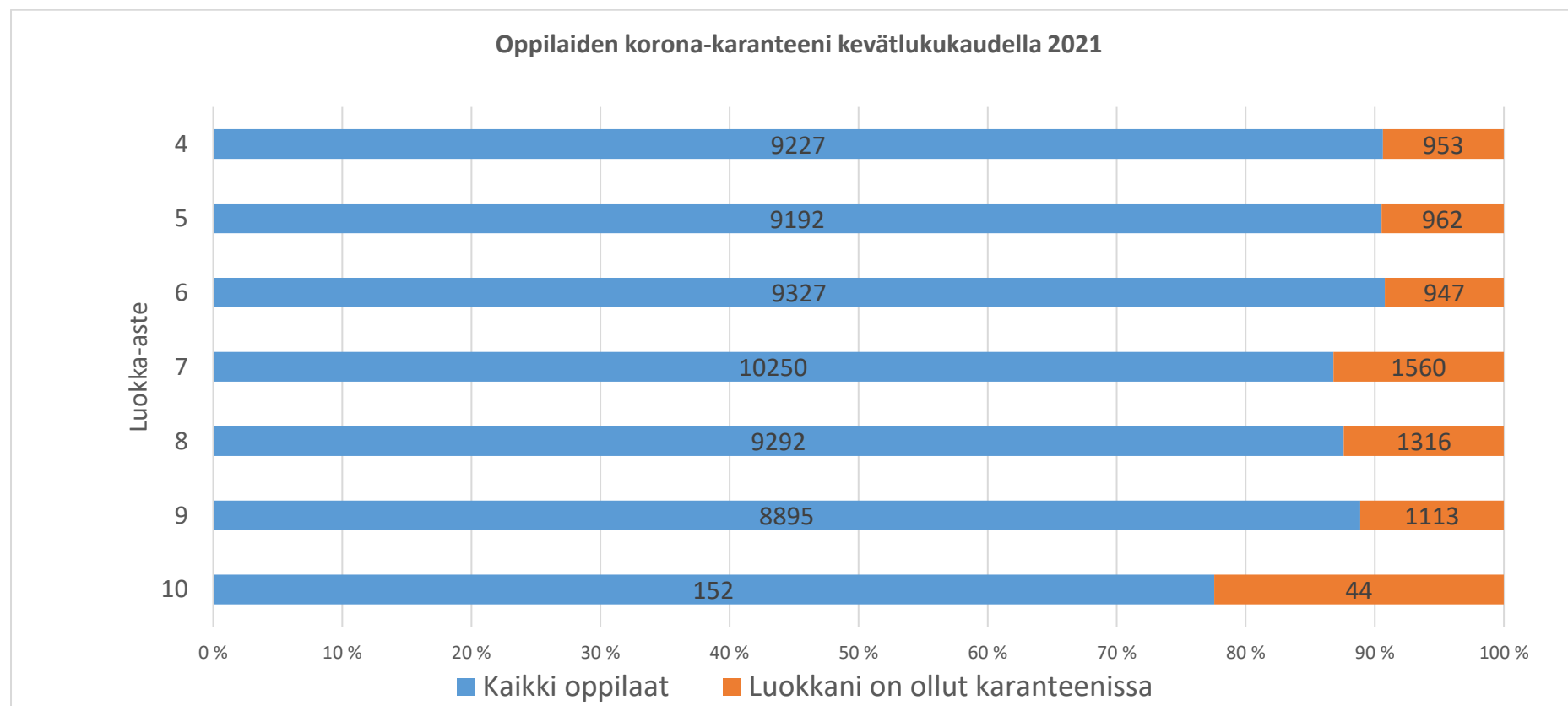

Kuvio 15. Ala- ja yläkoululaisten käsitys saadusta tuesta keväällä 2020 ja 2021.

Poissaolot

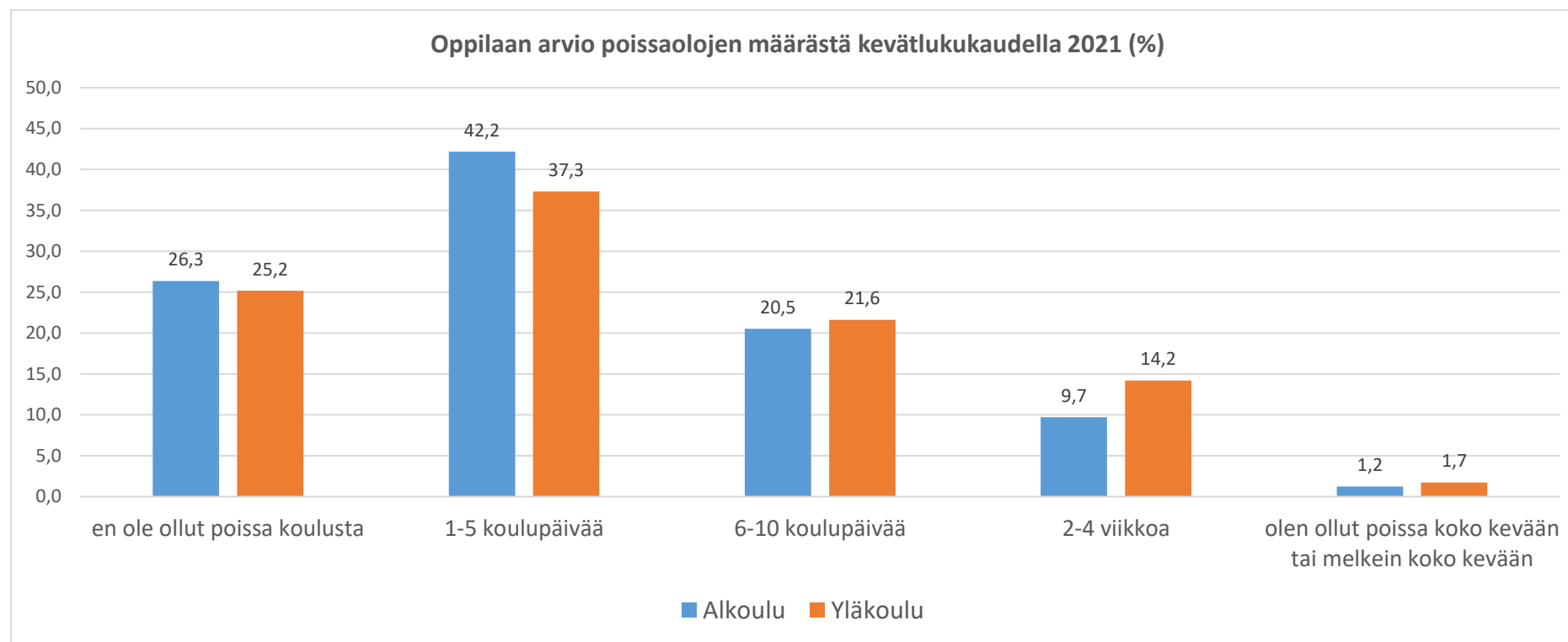
Oppilaiden näkökulma

Oppilaille esitetyillä poissaoloon liittyvillä kysymyksillä kartoitettiin poissaolojen määrän lisäksi sitä, miten opetus on oppilaan poissaolojen aikana silloin, jos oppilas on kyennyt jatkamaan opintojaan kotona vointinsa huomioiden. Lisäksi kysymyksillä kartoitettiin poissaolojen heijastumista oppimiseen. Kuviosta 16 nähdään, että kevätlukukaudella 2021 keskimäärin 10 % oppilaista ilmoitti oman luokkansa olleen karanteenissa.

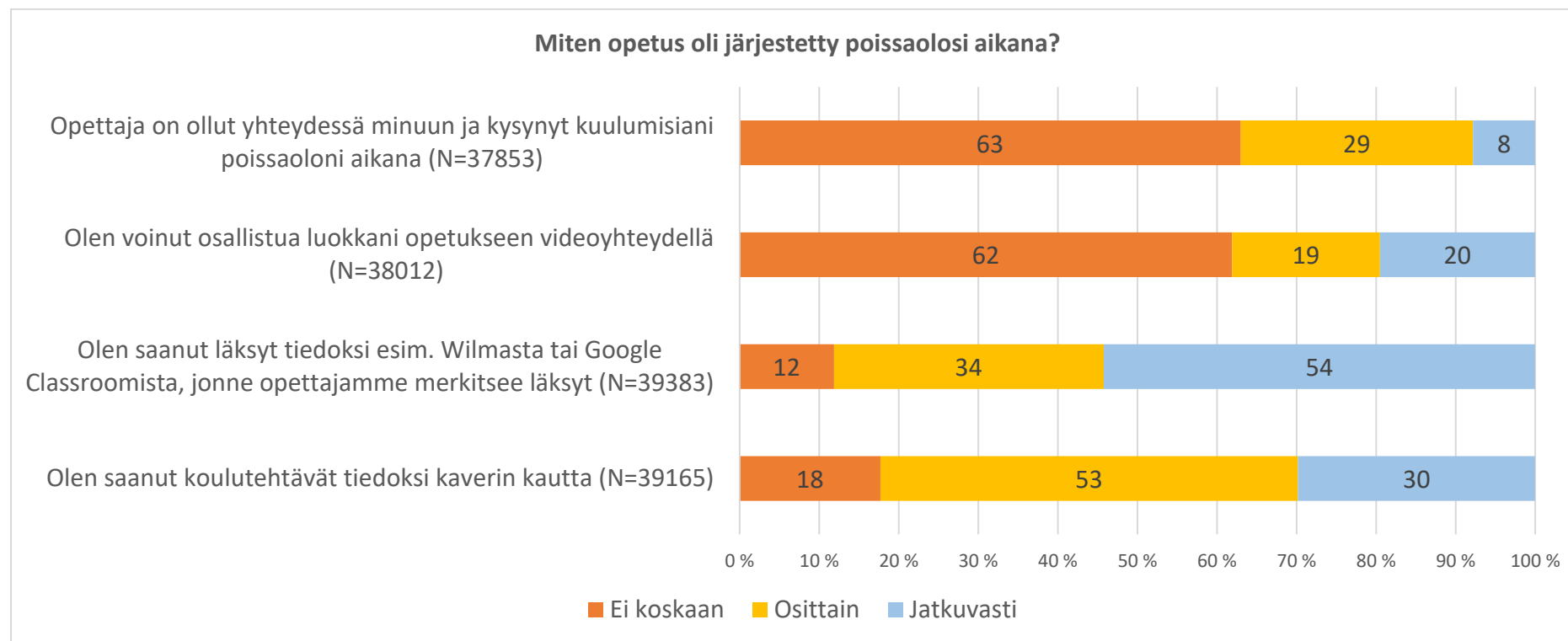
Kuvio 16. Karanteenista johtuvat poissaolot kevätlukukaudella 2021.

Kuviosta 17 nähdään, että neljäsosa ala- ja yläkoululaisista kävi koulua ilman poissaoloja koko kevätlukukauden kyselyn ajankohtaan saakka. Lähes 40 % oppilaista ilmoitti olleensa poissa koulusta 1–5 koulupäivää. Kyselyyn vastanneissa ala- ja yläkoululaisissa oli mukana myös joitakin oppilaita, jotka ilmoittivat olleensa poissa koulusta koko kevätlukukauden. Lisäkysymyksistä kävi ilmi, että alakoulujen oppilaista 22 % ja yläkoulujen oppilaista 26 % arvioi olleensa pois koulusta tavanomaista enemmän keväällä 2021. Puolet oppilaiden ilmoittamista poissaoloista johtui jostakin muusta sairaudesta kuin koronasta. Lisäksi poissaolon syitä olivat *muut syyt* (16 %), karanteeni (7 %), perheenjäsenen kuuluminen riskiryhmään (3 %), oppilaan kuuluminen riskiryhmään (1,5 %) ja koronan sairastaminen (1 %).

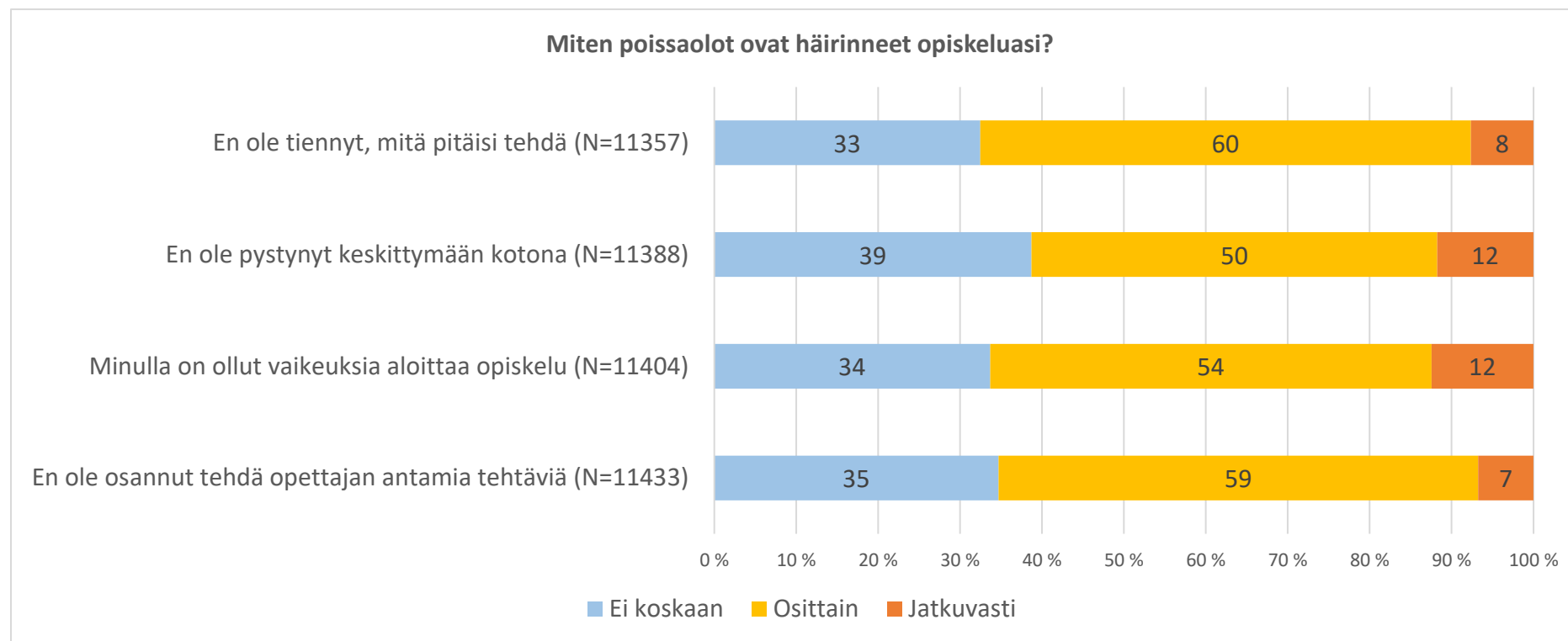
Kuvio 17. Poissaolojen määrä kevätlukukaudella 2021.

Oppilaita pyydettiin arvioimaan, miten oppilaalla oli mahdollisuus seurata opetusta poissaolonsa aikana. Kuviosta 18 nähdään, että yleisimmin oppilaat saivat tiedon koulutehtävistä kirjallisesti esimerkiksi Wilman tai Classroomin kautta. Yli 60 % oppilaista kertoi, ettei ole voinut seurata opetusta videoyhteydellä tai että opettaja ei ole ollut yhteydessä oppilaaseen. Useampi kuin joka neljäs oppilas ilmoitti poissaolojen häirinneen opiskelua *osittain* (N=10206) tai *jatkuvasti* (N=1419). Tulisikin pohtia, ovatko kirjalliset tehtävät riittäviä opetuksen seuraamiseksi poissaolon aikana.

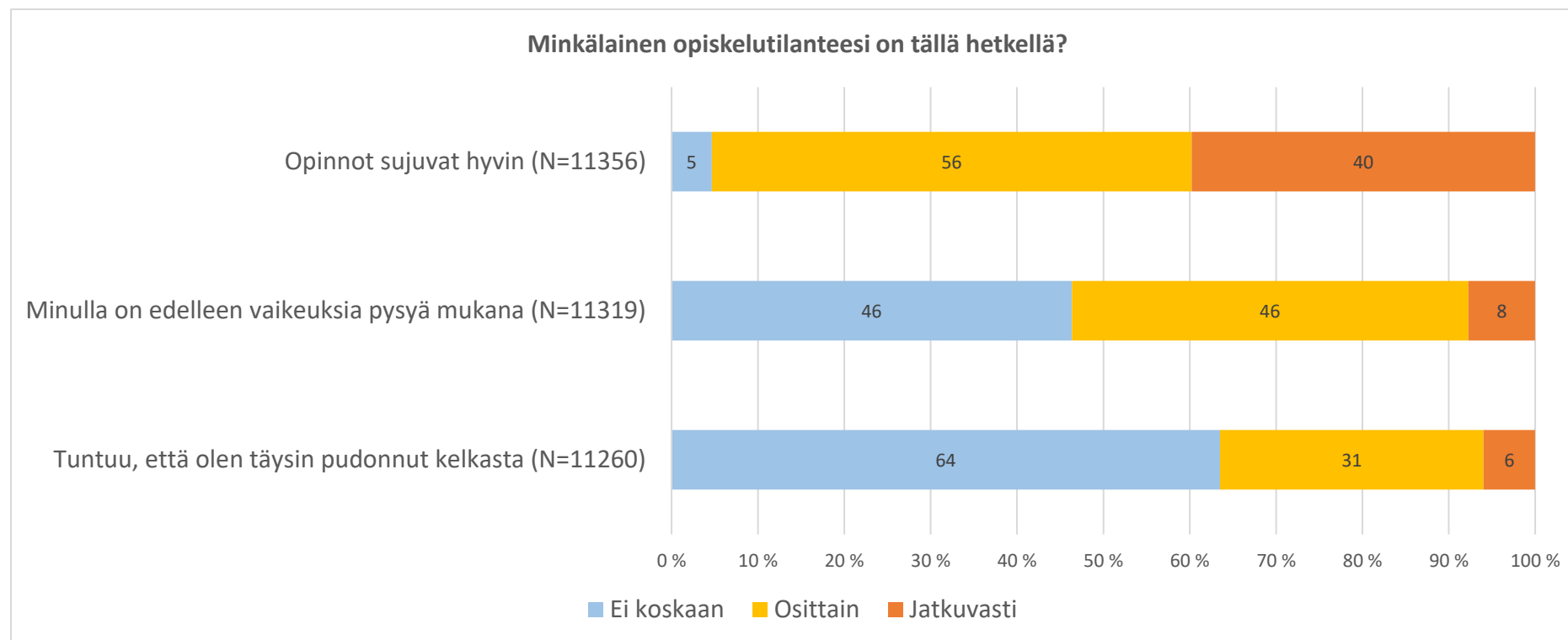
Kuvio 18. Opetuksen seuraaminen poissaolojen aikana.

Noin joka neljäs kyselyyn vastanneesta oppilaasta ilmoitti poissaolojen häirinneen omaa opiskeluaan joko osittain (N=10206) tai jatkuvasti (N=1419). Kyseisiä oppilaita pyydettiin täsmentämään, millä tavoin poissaolot ovat häirinneet opiskelua. Kuviosta 19 huomataan, että osalla oppilaista keskittymisen ja omatoiminnan ohjauksen haasteet häiritsevät opiskelua.

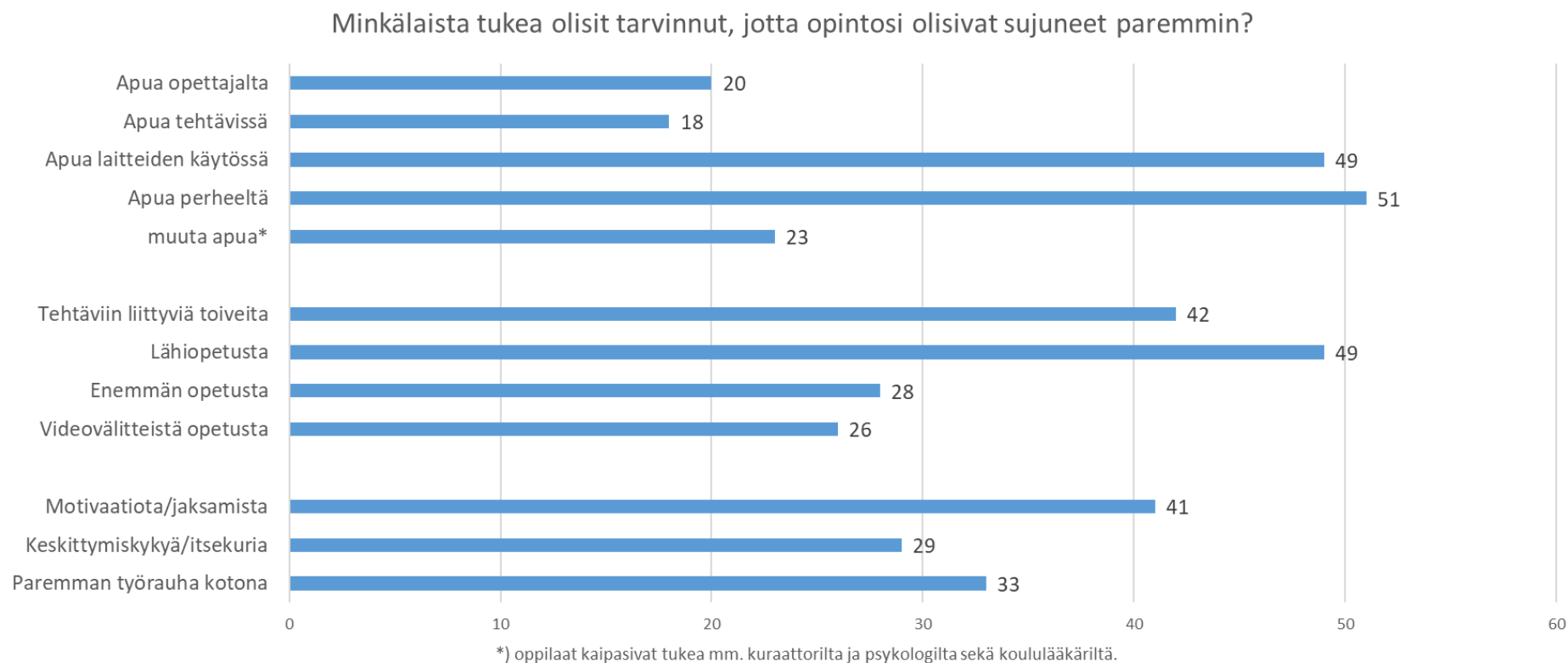
Kuvio 19. Oppilaiden käsityksiä poissaolojen oppimista häiritsevistä syistä kevätlukukaudella 2021.

Oppilaita, jotka arvioivat poissaolojen häirinneen opiskelua osittain (N=10206) tai jatkuvasti (N=1419) pyydettiin vielä kertomaan, millainen opiskelutilanne on tällä hetkellä (huhtikuu 2021 tiedonkeruu). Kuviosta 20 nähdään, että noin 5 % vastanneista koki pudonneensa täysin opetuksesta. Onneksi kuitenkin valtaosa kysymykseen vastanneista näyttää päässeen takaisin kiinni opintoihin poissaolojen päätyttyä.

Kuvio 20. Oppilaiden käsitys omasta opiskelutilanteesta huhtikuussa 2021.

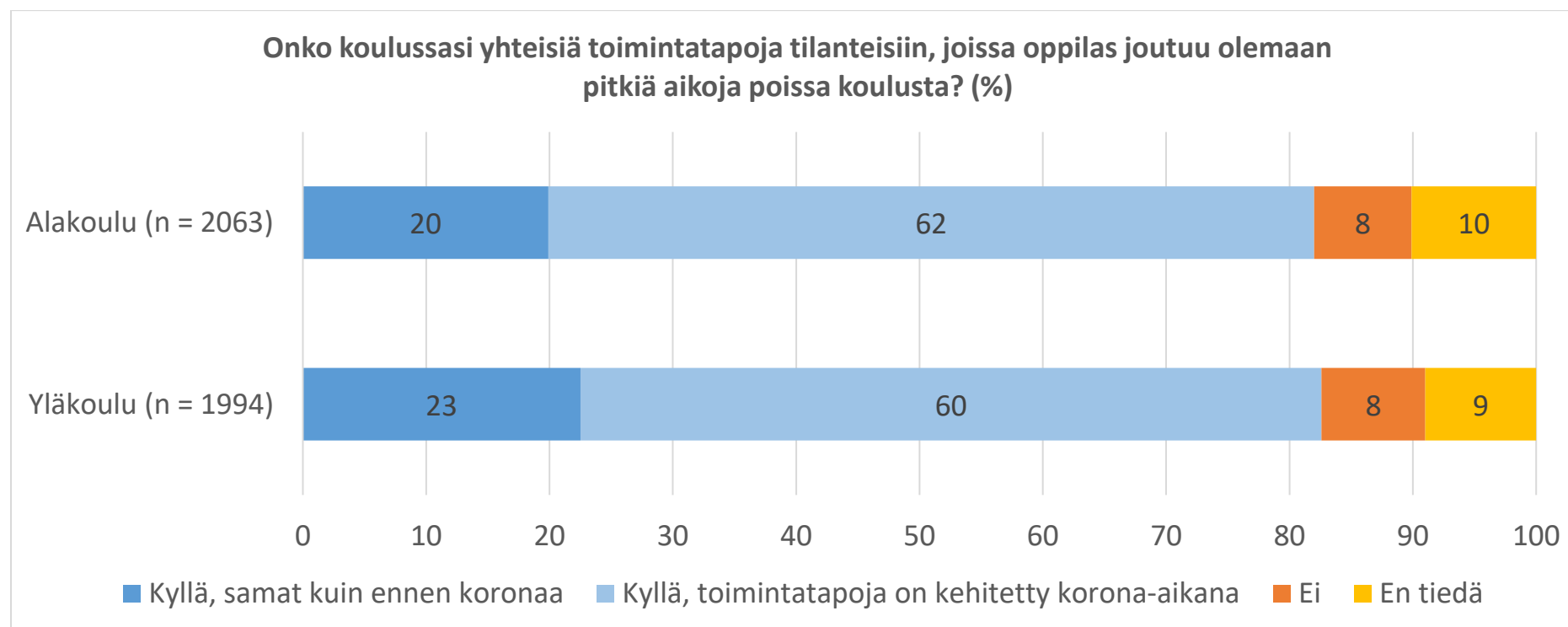
Lopuksi oppilailta kysyttiin, millaista tukea he olisivat tarvinneet. Noin 11 000 oppilaasta 10 % kertoi, että olisi kaivannut selkeämpiä opiskeluohjeita. Lisäksi 4 % oppilaista olisi kaivannut tukiopetusta, 3 % yksilöllistä apua opettajalta ja 2 % erityisopetusta. Oppilaalla oli myös mahdollisuus tarkentaa avoimeen kenttään omin sanoin, millaista tukea he olisivat tarvinneet. Oppilaiden avoimet vastaukset luokiteltiin teemojen mukaan (Kuvio 21). Avoimissa vastauksissa oppilaat mainitsivat kaivanneensa enemmän apua mm. Omilta vanhemmiltaan tai opettajalta liittyen sekä tehtäviin, että laitteiden käyttöön. Lisäksi oppilaat kaipasivat apua motivaatioon ja opiskelutaitoihin. Avoimissa vastauksissaan 560 oppilasta tarkensi, ettei tarvinnut mitään ylimääräistä tukea poissaolojen aikaiseen opiskeluunsa. Oppilaista 128 kertoi, etteivät he tiedä tai osaa sanoa, millaista apua olisivat tarvinneet.

Kuvio 21. Oppilaiden vastaukset luokiteltuna avoimeen kysymykseen.

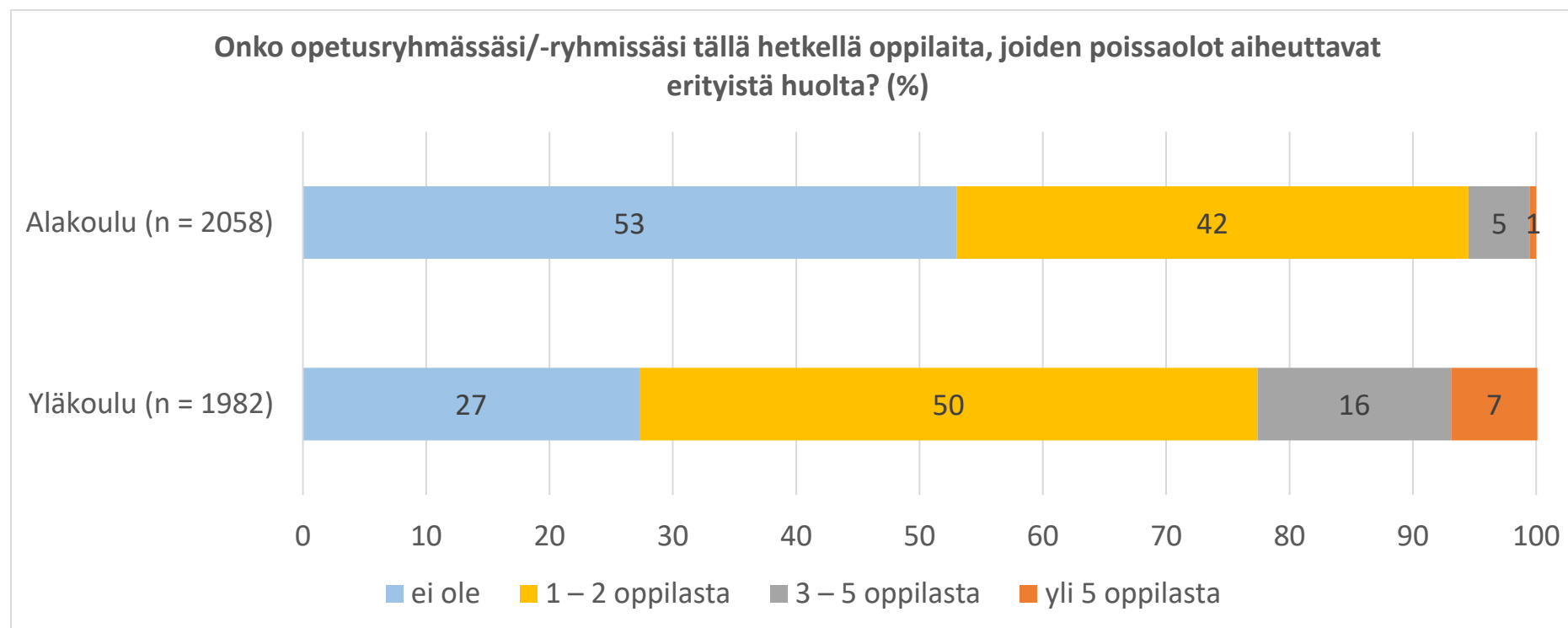
Opettajien näkökulma

Kevään 2021 kyselyssä alaluokkien ja yläluokkien opettajat eivät eronneet vastauksissaan siinä, löytyikö koulusta yhteisiä toimintatapoja tilanteisiin, joissa oppilas joutuu olemaan pitkiä aikoja poissa koulusta (Kuvio 22). Yli neljä viidestä opettajasta totesi koulusta löytyvän yhteiset käytänteet. Noin viidennes vastanneista kertoi koulusta löytyvän yhteiset toimintatavat, jotka oli sovittu jo ennen korona-aikaa. Noin kolme viidesosaa sen sijaan ilmaisi, että yhteiset toimintatavat löytyvät ja niitä on kehitetty korona-aikana. Aivan kaikkien vastaajien kouluista ei yhteistä linjaa löytynyt ja osa ilmaisi olevansa tietämätön yhteisistä käytänteistä.

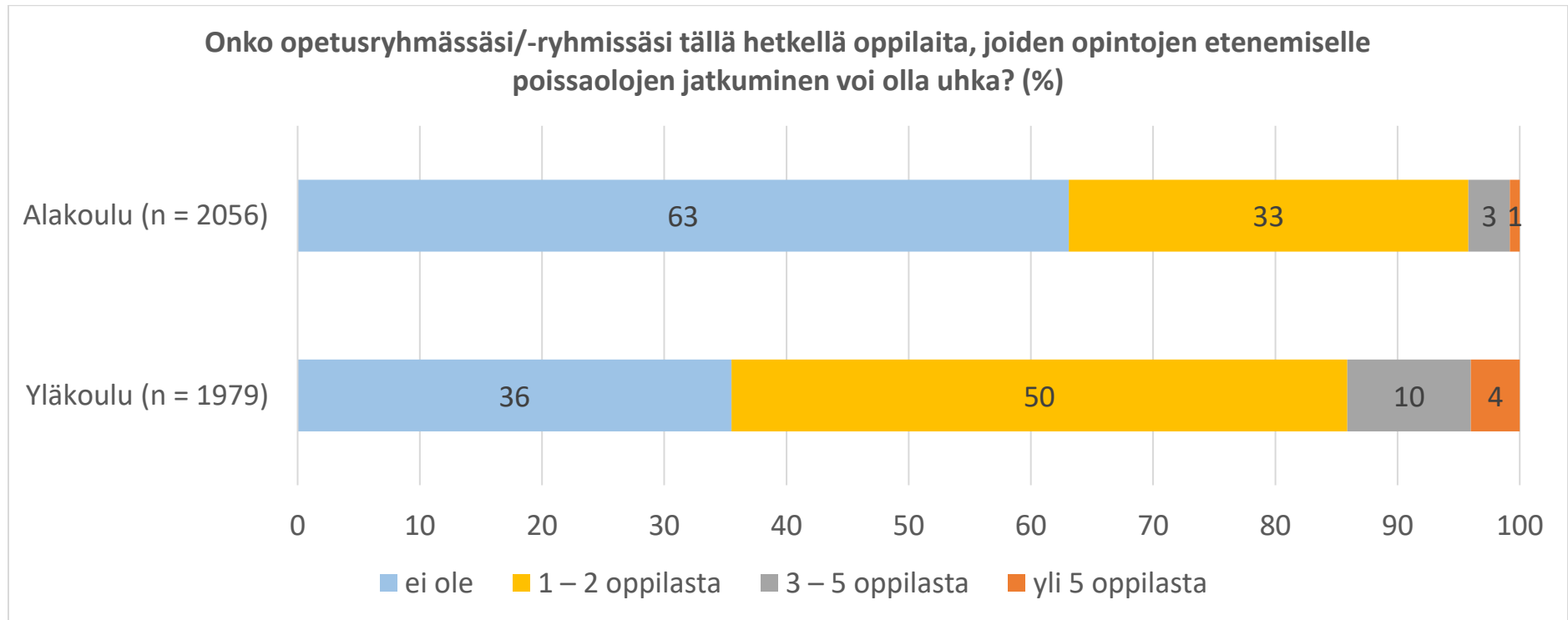

Kuvio 22. Opettajien vastaukset siihen, löytyykö koulusta yhteisiä toimintatapoja tilanteisiin, joissa oppilas on pitkään poissa koulusta.

Oppilaiden poissaolot herättivät opettajissa edelleen huolta keväällä 2021 (Kuvio 233). Tulokset osoittivat, että huoli oli yleisempää yläluokkien opettajien keskuudessa. Yli 70 % yläluokkien opettajista arvio luokastaan löytyvän yksi tai useampia oppilaita, joiden poissaolot herättivät erityistä huolta, kun alaluokilla vastaava osuus oli hieman alle 50 %. Vastaava havainto näkyi myös opettajien vastauksissa siihen, löytyykö ryhmästä oppilaita, joiden opintojen etenemiselle poissaolot voivat jatkuessaan aiheuttaa vaaraa (Kuvio 24). Eroja tulkittaessa on toki muistettava, että yläkoulun opettajat opettavat useampia luokkia, jolloin heidän arvionsa perustuu suurempaan joukkoon oppilaita.

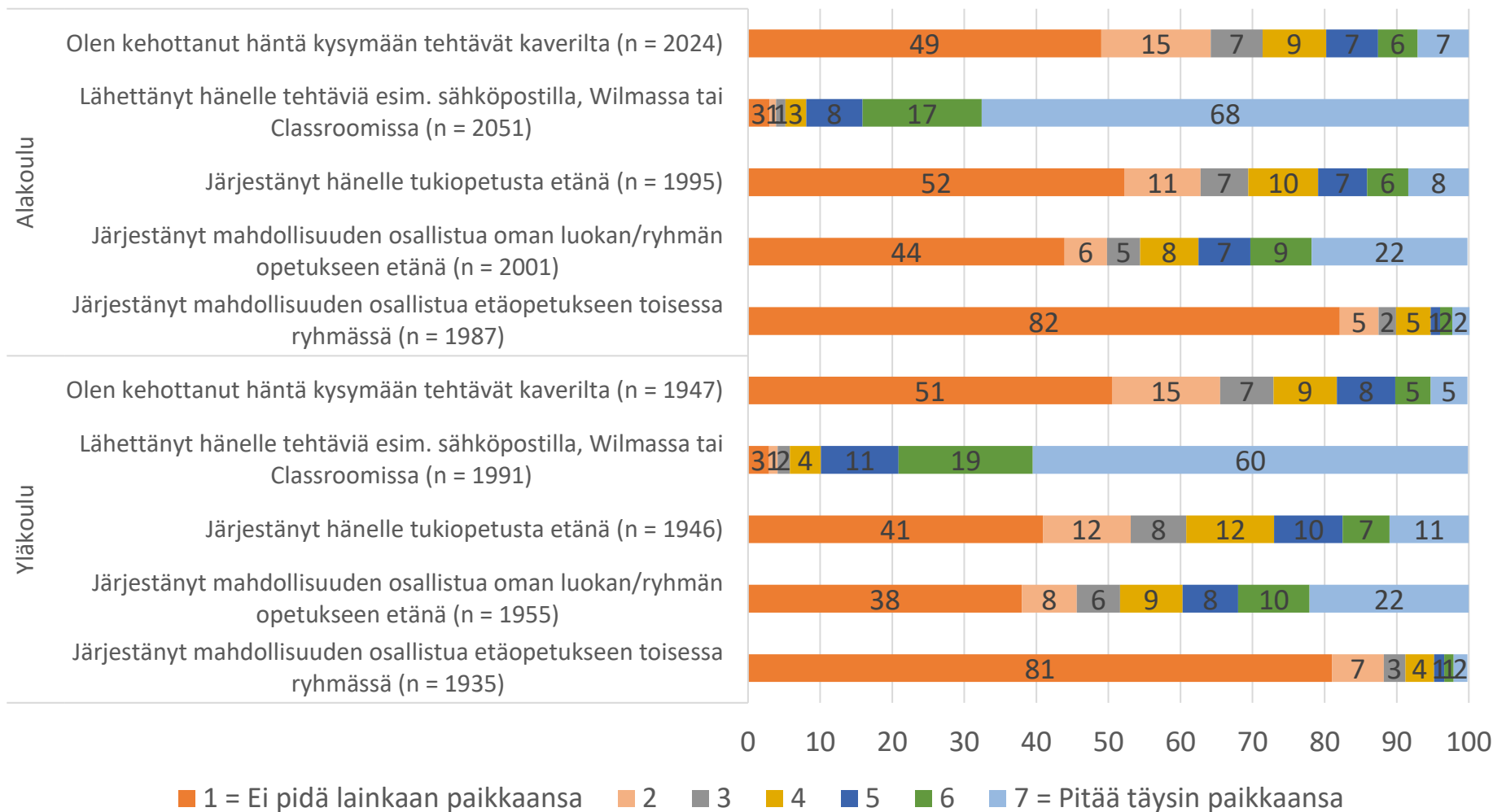
Kuvio 23. Opettajien arvio siitä, löytyykö ryhmästä oppilaita, joiden poissaolot aiheuttavat erityistä huolta.

Kuvio 24. Opettajien arvio siitä, löytyykö ryhmästä oppilaita, joiden opintojen etenemiselle poissaolojen jatkuminen voi olla uhka .

Opettajilta kysyttiin myös heidän toimintatapojaan tilanteissa, kun oppilas on ollut pitkään poissa koulusta (Kuvio 25). Vastauksissa painottui tehtävien lähettäminen esimerkiksi sähköpostin, Wilman tai Classroomin välityksellä. Osa opettajista raportoi myös järjestäneensä mahdollisuuden osallistua oman luokan tai ryhmän opetukseen etänä. Toimintatavoissa ei ollut havaittavissa eroja ala- ja yläluokkien opettajien välillä.

Missä määrin seuraavat väittämät kuvaavat toimintatapojaasi? Jos oppilas on ollut pitkään poissa koulusta, olen...

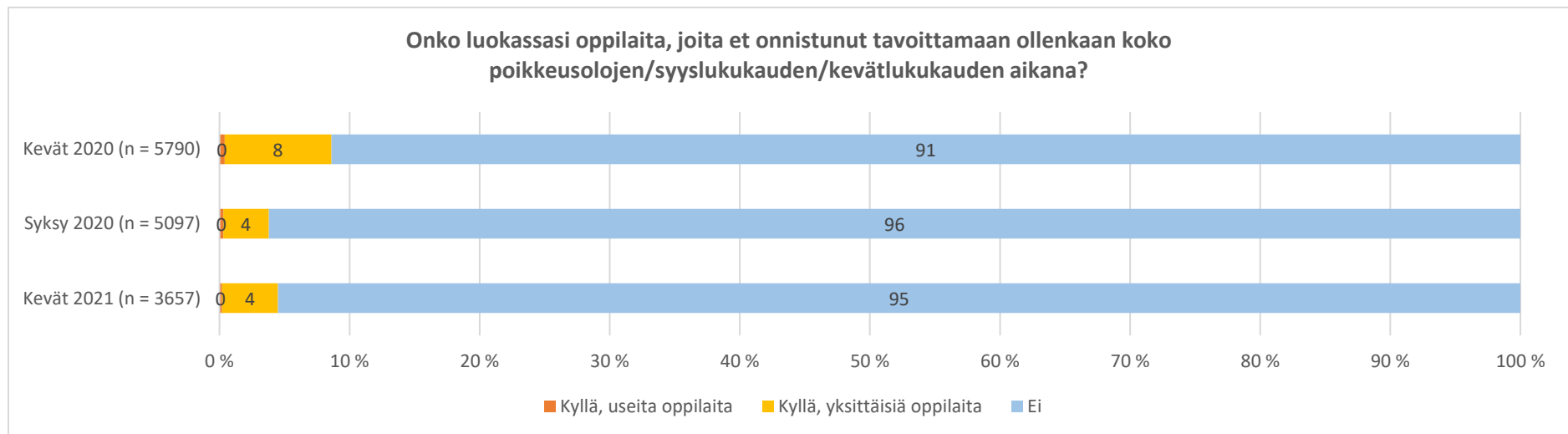

Kuvio 25. Opettajien toimintatavat oppilaan ollessa pitkään poissa koulusta.

Koulun ja kodin välinen yhteydenpito

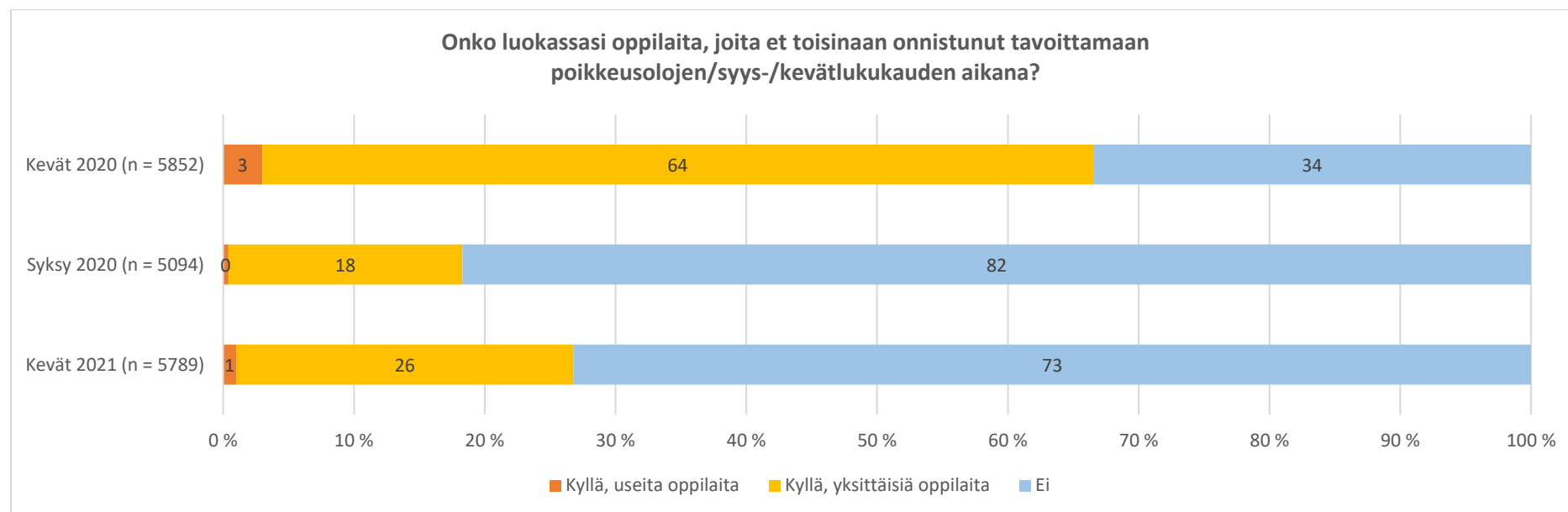
Opettajien näkökulma

Opettajien yhteydenpito oppilaiden kanssa hankaloitui nopeassa siirtymisessä etäopetukseen keväällä 2020 ja yli 8 % opettajista raportoi silloin luokastaan tai opettamasta ryhmästään löytyneen ainakin yksi oppilas, johon ei ollut saanut lainkaan yhteyttä poikkeusolojen aikana (Kuvio 26). Syksyllä 2020 ja keväällä 2021 etäopetusjaksoja toteutettiin alueellisesti ja ajallisesti kohdistettuna ja oppilaiden tavoittaminen oli ainakin jossain määrin palautunut vastaavien osuuksien ollessa syksyllä hieman alle ja keväällä hieman yli 4 %.

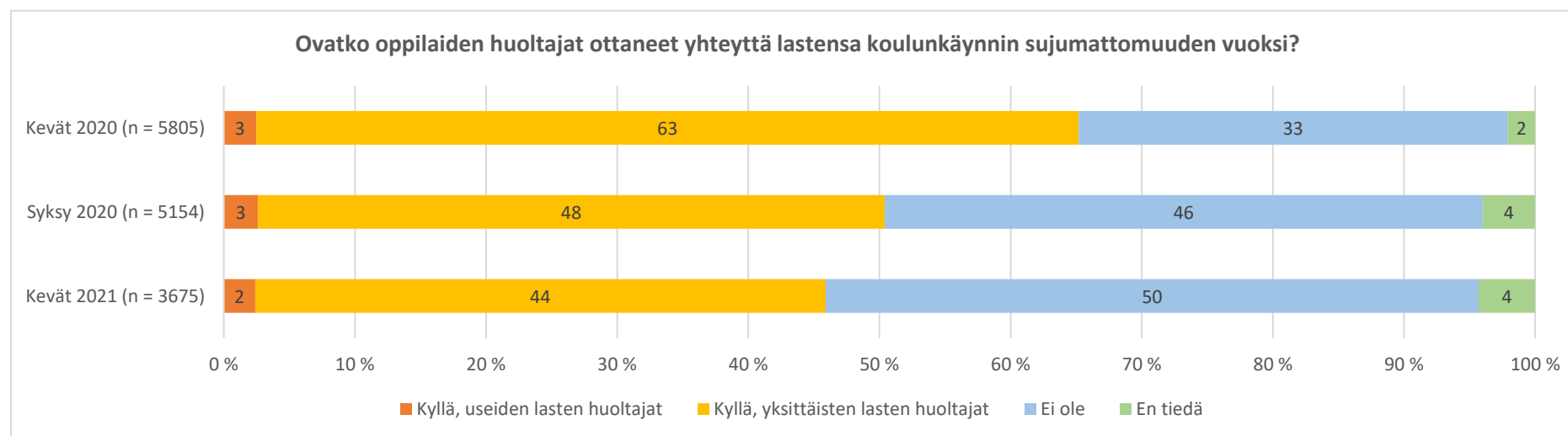
Kuvio 26. Opettajien raportoimat oppilaat, joita he eivät onnistuneet lainkaan tavoittamaan

Sama havainto oppilaiden tavoittamiseen liittyen on havaittavissa kysyttäessä oppilaista, joita opettaja ei toisinaan onnistunut tavoittamaan (Kuvio 27). Kevään 2020 poikkeusoloista, kun noin kaksi kolmasosaa opettajista arvioi luokastaan löytyvän toisinaan tavoittamattomissa oleva oppilas tai oppilaita, on selkeä muutos syksyn 2020 ja kevään 2021 mittauksiin. Kuitenkin edelleen 28 % opettajista arvioi keväällä 2021 luokassaan olleen yksittäisiä oppilaita joita ei toisinaan onnistunut kevätlukukaudella tavoittamaan.

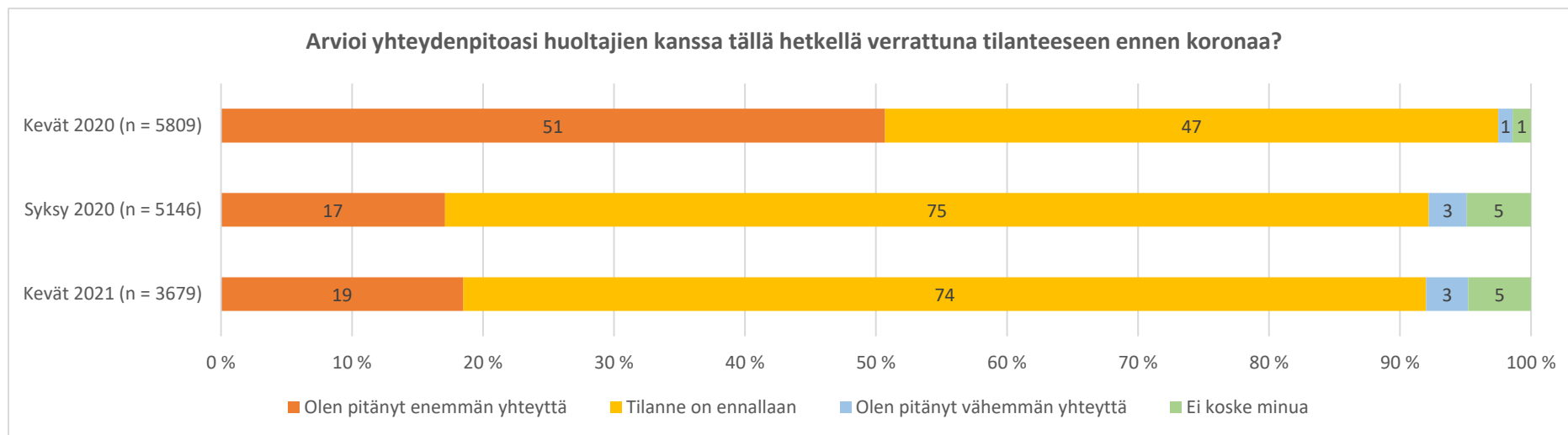
Kuvio 27. Opettajien raportoimat oppilaat, joita he eivät toisinaan onnistuneet tavoittamaan

Opettajien yhteydenpito huoltajien kanssa korostui keväällä 2020, sillä lähes kaksi kolmasosaa heistä arvio ainakin yksittäisten huoltajien ottaneen yhteyttä lastensa koulunkäynnin sujumattomuuden vuoksi (Kuvio 28). Sekä syksyllä 2020 että keväällä 2021 vastaava osuus pieneni, osoittaen laskevaa trendiä vanhempien huolestuneiden yhteydenottojen määrässä. Niin sanotusta normaalitasosta emme kuitenkaan voi aineiston perusteella tehdä päätelmiä, mutta vanhempien huolestuneiden yhteydenotot ovat vähenemään päin osoittaen merkkejä tilanteen ainakin osittaisesta palautumisesta.

Kuvio 28. Opettajien raportoimat huoltajien yhteydenotot lastensa koulunkäynnin sujumattomuuden vuoksi.

Opettajia pyydettiin myös arvioimaan huoltajien kanssa käytävän yhteydenpidon määrää pandemiaa edeltävään aikaan verrattuna (Kuvio 29). Kun keväällä 2020 yli puolet vastanneista opettajista arvioi yhteydenpidon lisääntyneen, oli vastaava osuus syksyllä 2020 ja keväällä 2021 alle viidennes. Vaikuttaakin siltä, että suurin osa opettajista kokee tilanteen normalisoituneen huoltajien kanssa käytävän yhteydenpidon osalta.

Kuvio 29. Opettajien yhteydenpito huoltajien kanssa verrattuna tilanteeseen ennen koronaa.

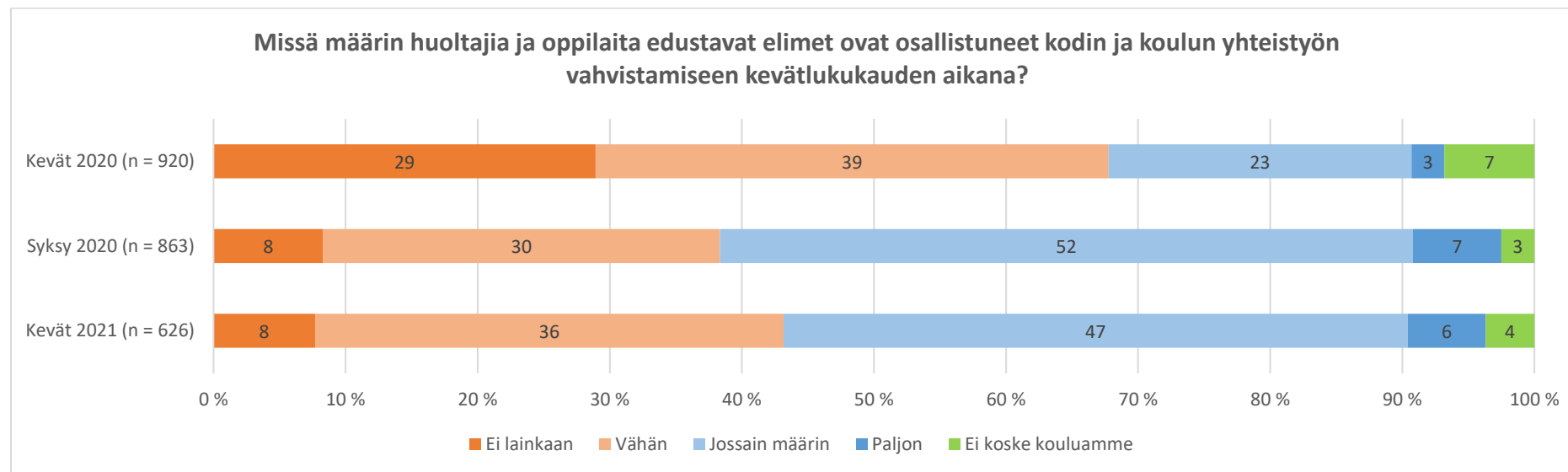
Rehtorien näkökulma

Myös rehtoreiden vastauksissa näkyy huoltajien kanssa käytävän yhteydenpidon vähentyneen kevään 2020 jälkeen (Kuvio 30). Kun poikkeusolojen jälkeen lähes yhdeksän kymmenestä rehtorista arvioi ainakin yksittäisten huoltajien olleen yhteydessä lastensa koulunkäynnin sujumattomuuden vuoksi, oli osuus syyslukukaudella 2020 ja kevätlukukaudella 2021 enää noin kuusi kymmenestä. Havainto vahvistaa myös opettajien vastauksissa esiintynyttä kehitystä.

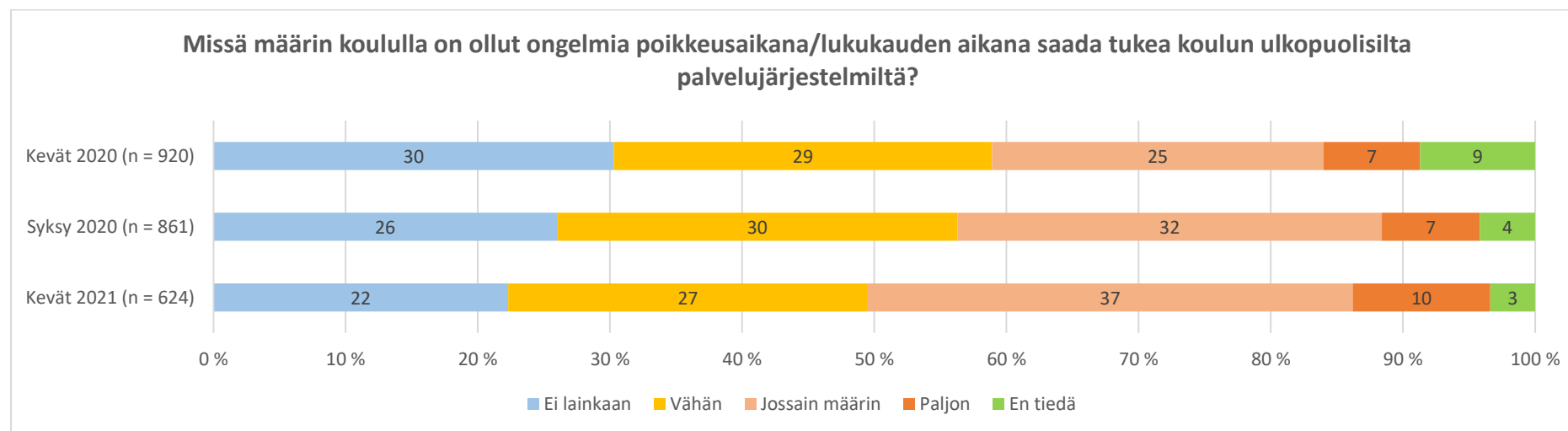
Kuvio 30. Rehtorien arvio siitä, ovatko huoltajat olleet yhteydessä koskien lastensa koulunkäynnin sujumattomuutta.

Myös huoltajia ja oppilaita edustavien elinten (esim. vanhempainyhdistys, luokkien yhteyshenkilöt, johtokunta, oppilaskunta) toiminta kodin ja koulun välinen yhteistyön vahvistajana vaikuttaa ainakin osittain palautuneen ennalleen (Kuvio 31). Kun keväällä 2020 kaksi kolmesta rehtorista arvioi huoltajia ja oppilaita edustavien elinten toimet vähäisiksi tai kokonaan puuttuviksi, oli vastaava osuus syksyllä 2020 ja keväällä 2021 noin 40 %.

Kuvio 31. Rehtorien arvio huoltajia ja oppilaita edustavien elinten osallistumisesta kodin ja koulun välinen yhteistyön vahvistamiseen.

Rehtoreita pyydettiin raportoimaan myös ongelmista saada tukea koulun ulkopuolisilta palvelujärjestelmiltä, esimerkiksi lastensuojelulta, kunnan sosiaalitoimelta tai perheneuvolalta (Kuvio 32). Rehtoreiden kokemus ongelmista ("jossain määrin", "paljon") on lisääntynyt eri mittauskertojen välillä, indikoiden hankaluuksien jatkumisesta koulun ulkopuolisen tuen saamisessa. Vaikuttaa siis siltä, että vaikka oppilaita ja vanhempia edustavat elimet (vanhempainyhdistys, luokkien yhteyshenkilöt, johtokunta, oppilaskunta) vaikuttavat palautuneen ainakin osittain omaan toimintaansa, on koulun ulkopuolisten palvelujärjestelmien (lastensuojelu, kunnan sosiaalitoimi ja perheneuvola) kanssa tehtävän yhteistyön kehitys ollut vähemmän positiivista ja ongelmien rehtoreiden mukaan jopa hieman lisääntyneen.

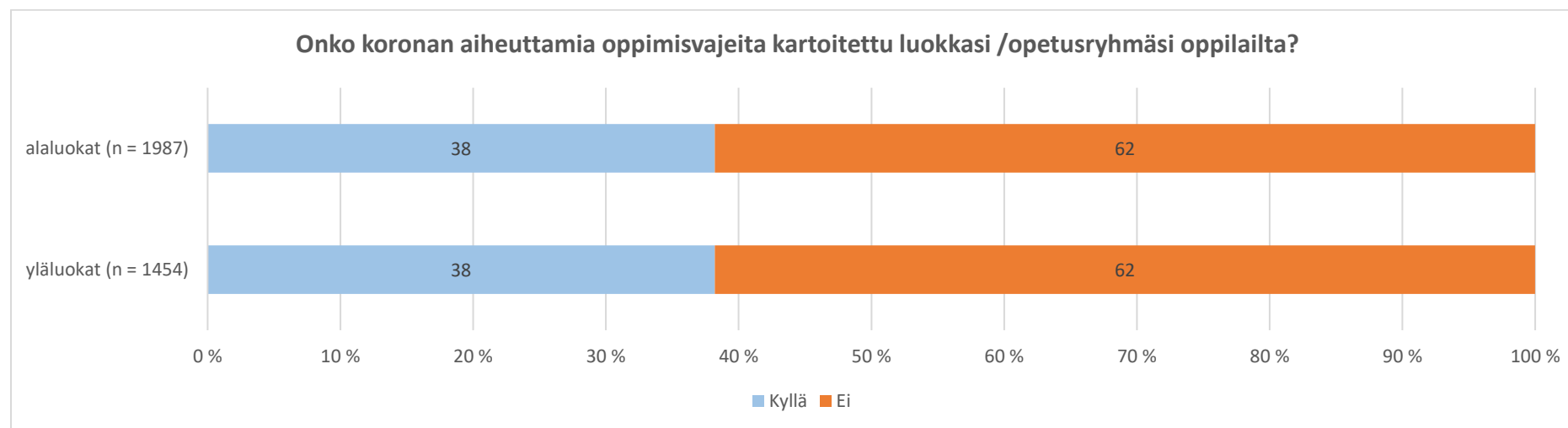

Kuvio 32. Rehtorien arvio ongelmista saada tukea koulun ulkopuolisilta palvelujärjestelmiltä.

Arviot koronatilanteen vaikutuksista oppimiseen ja koulunkäyntiin

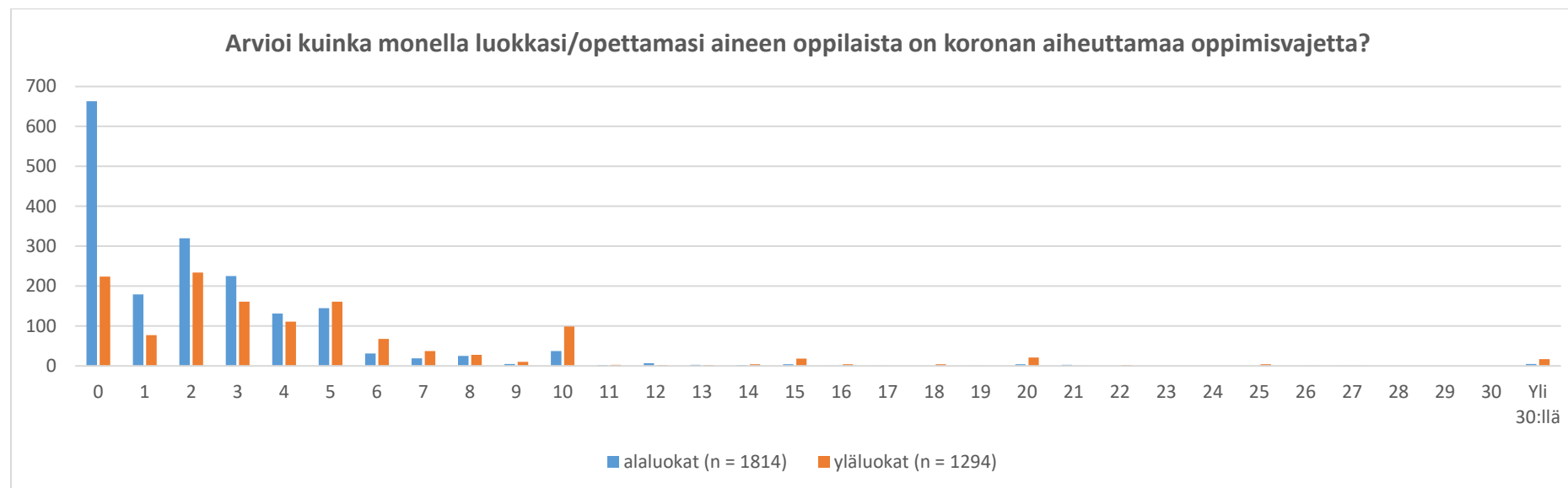
Opettajien arviot oppimisvajeesta keväällä 2021

Oppimisvaje määriteltiin kyselyssä tarkoittamaan ”koronan aiheuttamasta poikkeustilanteesta aiheutuneita oppimisen hidastumia tai vaikeuksia”. Opettajille esitettiin väittämiä korona-ajan aiheuttamien oppimisvajeiden kartoittamiseen, määrään ja paikkaamiseen liittyen. Noin neljä kymmenestä alakoulun ja yläkoulun opettajasta raportoi, että heidän luokkansa/ryhmänsä oppilaiden oppimisvajeita oli kartoitettu (Kuvio 33).

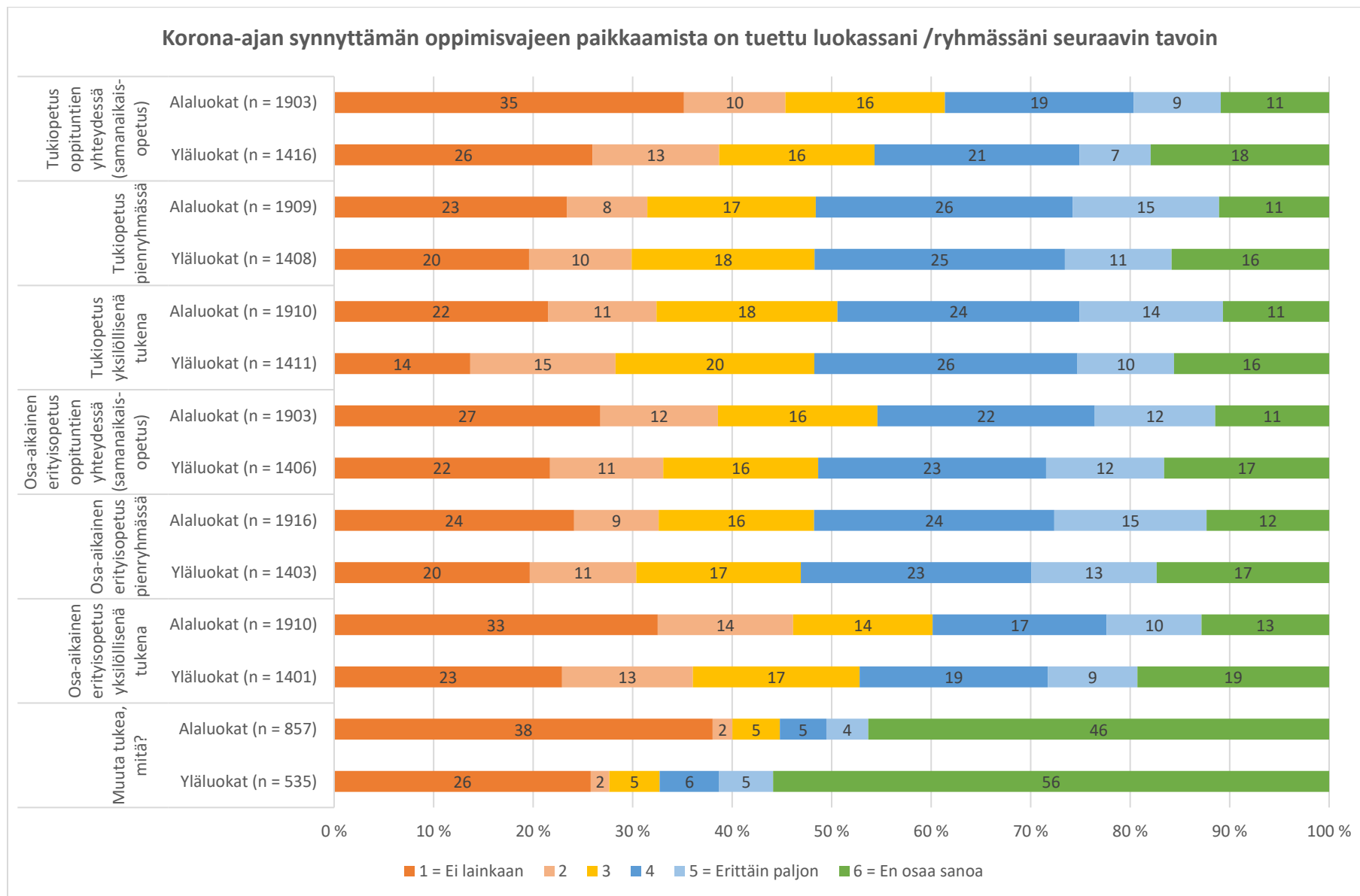
Kuvio 33. Korona-ajan aiheuttamien oppimisvajeiden kartoittaminen luokan/opetusryhmän oppilailta.

Hieman yli kolmannes alaluokkia opettavista opettajista arvioi, että luokalla ei ole lainkaan oppilaita, joilla on korona-ajan aiheuttamia hidastumia tai vaikeuksia oppimisessa (Kuvio 34). Vastaava osuus yläluokkia opettavien opettajien arviossa oli alle viidennes, joten oppimisvajetta voidaan ajatella löytyvän opettajien arvion mukaan yläluokilta hieman useammin kuin alaluokilta. Yläluokkien opettajat arvioivat korona-ajan aiheuttamaa oppimisvajetta omaavia oppilaita myös löytyvän luokastaan enemmän kuin neljä useammin kuin alaluokkia opettaneet opettajat.

Kuvio 34. Opettajien arviot korona-ajan aiheuttamien oppimisvajeiden esiintymisestä luokan/opetusryhmän oppilailta.

Opettajilta kysyttiin myös erilaisia väittämiä liittyen korona-ajan synnyttämän oppimisvajeen paikkaamiseen omassa luokassa tai opetusryhmässä (Kuvio 35). Mikään yksittäinen paikkaamiseen käytetty tukitoimi ei noussut erityisen selkeästi esille toisia useammin, vaan sekä samanaikaisopetus, pienryhmämuotoiset että yksilölliset toimet näkyivät vastauksissa jossain määrin. Myöskään alaluokkia opettaneiden ja yläluokkia opettaneiden opettajien vastausten välillä ei ollut selkeitä eroja havaittavissa. Muita oppimisvajeen paikkaamiseen käytettyjä tukimuotoja mainittiin harvoin. Avoimissa vastauksissa kysymykseen ”Muuta tukea, mitä?” nousivat useimmin esille koulunkäynnin ohjaajan ja resurssiopettajan työ sekä läksykerho.

Kuvio 35. Opettajien raportoimat korona-ajan aiheuttaman oppimisvajeen paikkaamiseen kohdistetut toimet.

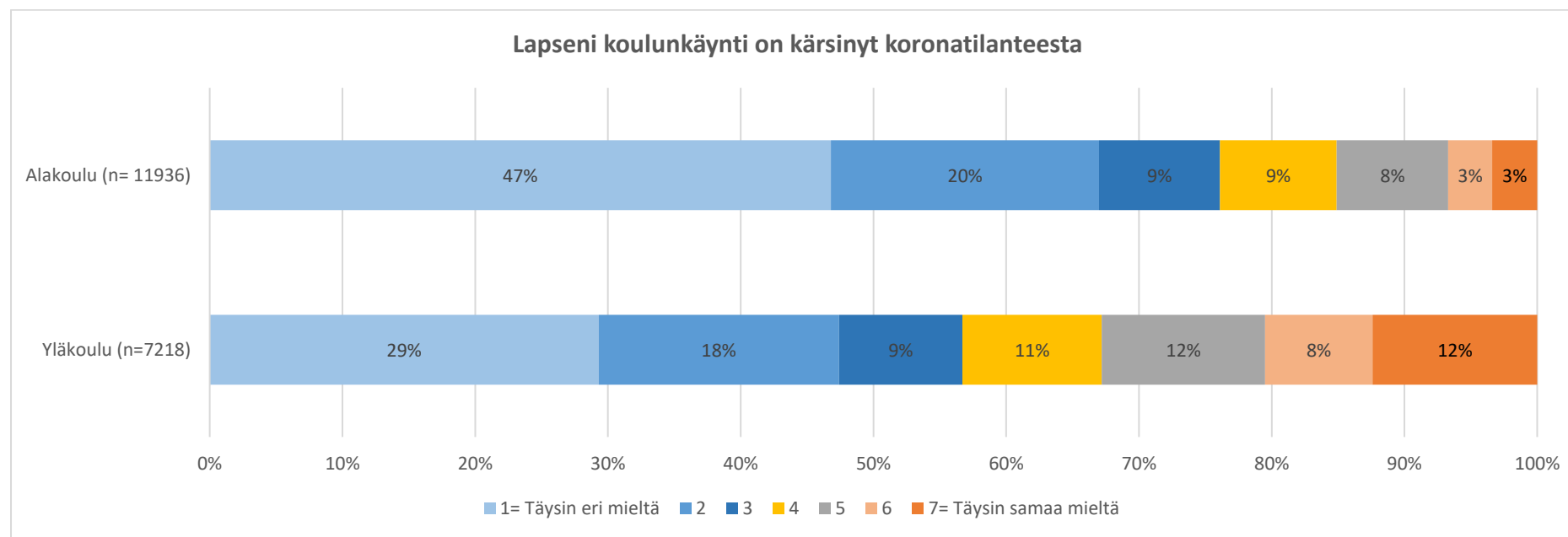
Koronatilanteen vaikutukset lapsen koulunkäyntiin huoltajan arvioimana

Kevään 2021 aineistonkeruussa kysyttiin lisäksi huoltajien arviota siitä, miten he arvioivat koronapandemian vaikuttaneet lapsen koulunkäyntiin ja hyvinvointiin.

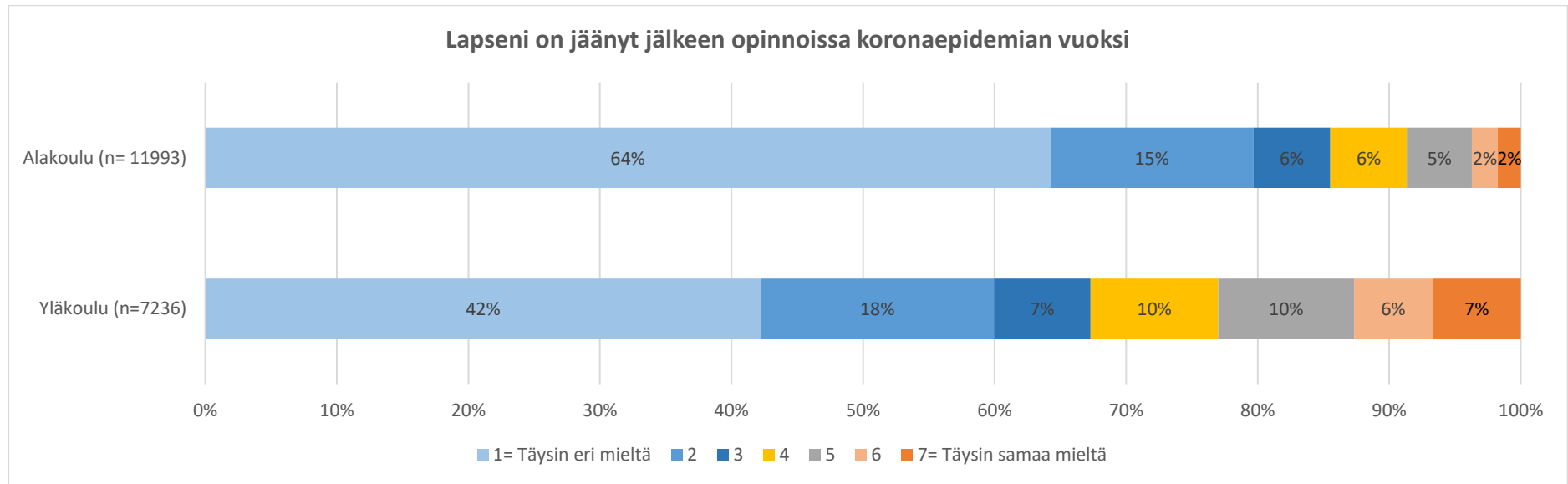
Kuten kuvioista voidaan havaita, alakoululaisten ja yläkoululaisten huoltajien antamat arviot poikkesivat hieman toisistaan. Tiivistäen todettuna alakoululaisten huoltajat arvioivat tilanteen positiivisemmin kuin yläkoululaisten huoltajat.

Alakoululaisten huoltajista 76 % oli eri mieltä väitteen ”Lapseni koulunkäynti on kärsinyt koronatilanteesta” kanssa kun yläkoululaisten huoltajien kohdalla näin ajatteli ainoastaan 56 % vastanneista huoltajista (Kuvio 36). Vastaavasti 85 % alakoululaisten huoltajista arvioi, ettei lapsi ollut koronapandemian vuoksi jäänyt jälkeen opinnoissaan kun taas yläkoululaisten huoltajista näin arvioi 67 % vastanneista (Kuvio 37).

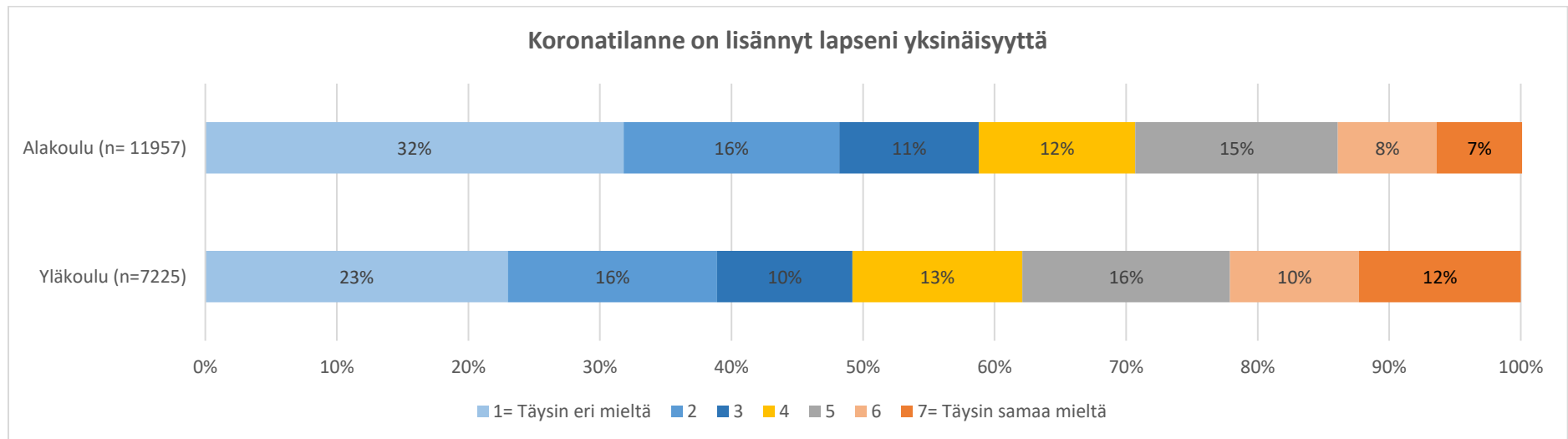
Huoltajia pyydettiin lisäksi arvioimaan, miten koronatilanne on heijastunut lapsen yksinäisyyden kokemukseen (Kuvio 38). Kaiken kaikkiaan 30 % alakoululaisten ja 38 % yläkoululaisten oppilaiden huoltajista arvioi koronatilanteen lisänneen lapsensa yksinäisyyttä.

Kuvio 36. Huoltajan arvio koronatilanteen vaikutuksista lapsen koulunkäyntiin.

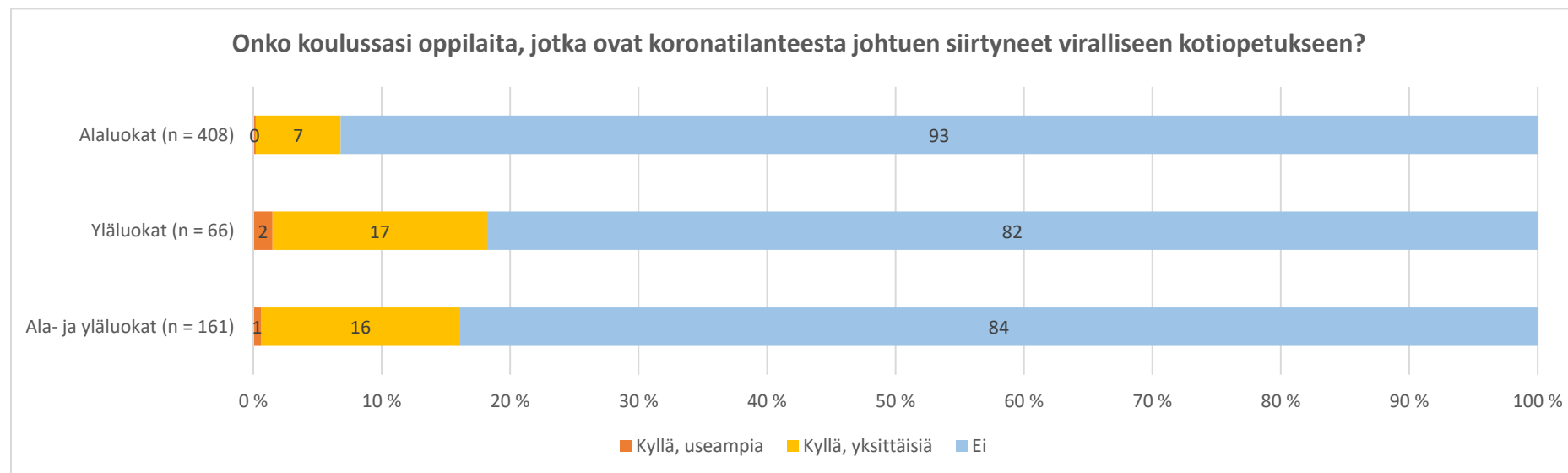
Kuvio 37. Huoltajan arvio koronatilanteen vaikutuksista lapsen opintoihin.

Kuvio 38. Huoltajan arvio koronatilanteen vaikutuksista lapsen yksinäisyyteen.

Rehtorien arviot koronatilanteesta johtuen viralliseen kotiopetukseen siirtyneistä oppilaista

Kyselyssä pyydettiin rehtoreita arvioimaan korona-ajan seurauksena viralliseen kotiopetukseen siirtyneiden oppilaiden määrää omassa koulussaan (Kuvio 39). Kotiopetukseen siirtymisessä oli kyse yleensä yksittäisistä oppilaista. Kotiopetukseen siirtyneitä oppilaita raportoi useammin rehtorit, joiden johtamisvastuuseen kuuluivat yläluokat tai sekä ala- että yläluokat, kuin pelkästään alaluokille rehtorina toimineet. Kaikista rehtoreista noin kymmenes raportoi koulustaan löytyneen oppilaita, jotka olivat koronatilanteesta johtuen siirtyneet viralliseen kotiopetukseen.

Kuvio 39. Rehtoreiden arvio siitä, löytyykö koulusta koronatilanteesta johtuen viralliseen kotiopetukseen siirtyneitä oppilaita.

Rehtoreilta, jotka arvioivat koulusta löytyvän korona-ajasta johtuen viralliseen kotiopetukseen siirtyneitä oppilaita, kysyttiin arviota kyseisten oppilaiden lukumäärästä (Kuvio 40). Useimmiten oppilaita löytyi koulusta yksi tai kaksi, muutamissa kouluissa kolmesta viiteen ja kolmessa koulussa yli kuusi. Tämä vahvisti edellisen kuvion tulosta siitä, että useimmiten kyse on yksittäisistä, yhdestä tai kahdesta oppilaasta.

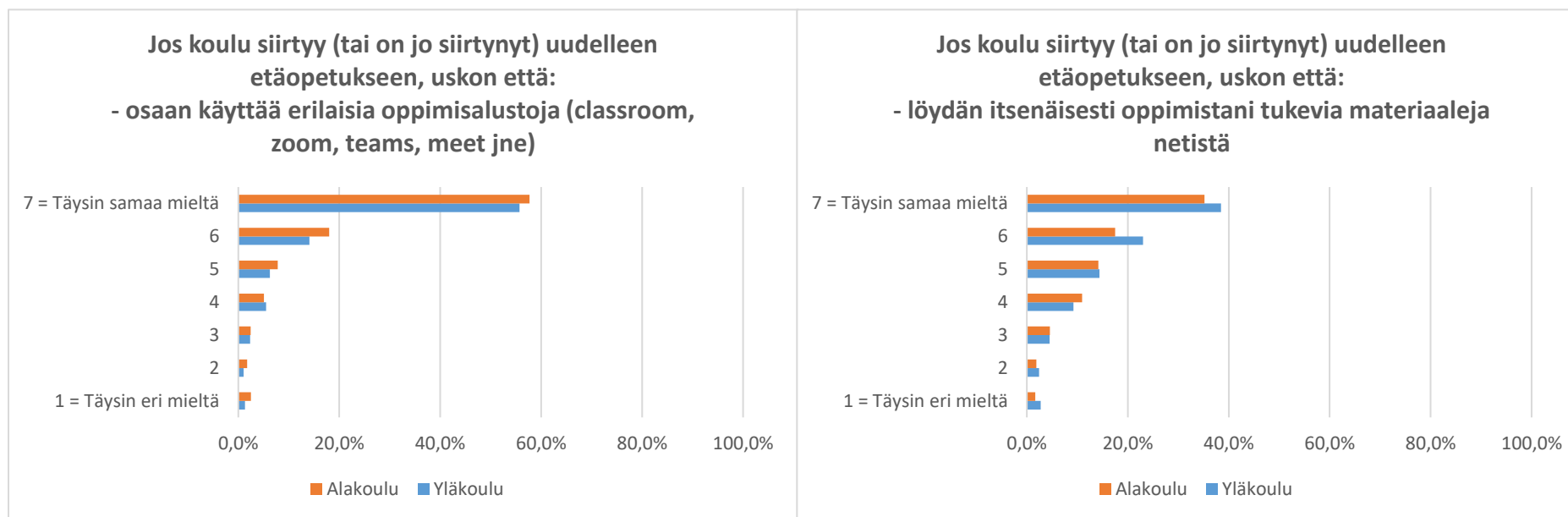

Kuvio 40. Rehtoreiden arvio koronatilanteesta johtuen viralliseen kotiopetukseen siirtyneiden oppilaiden määrästä.

Valmius kohdata pidempiaikainen koulujen sulkeminen tulevaisuudessa

Oppilaiden arvio omista valmiuksistaan kohdata uusi etäopetusjakso

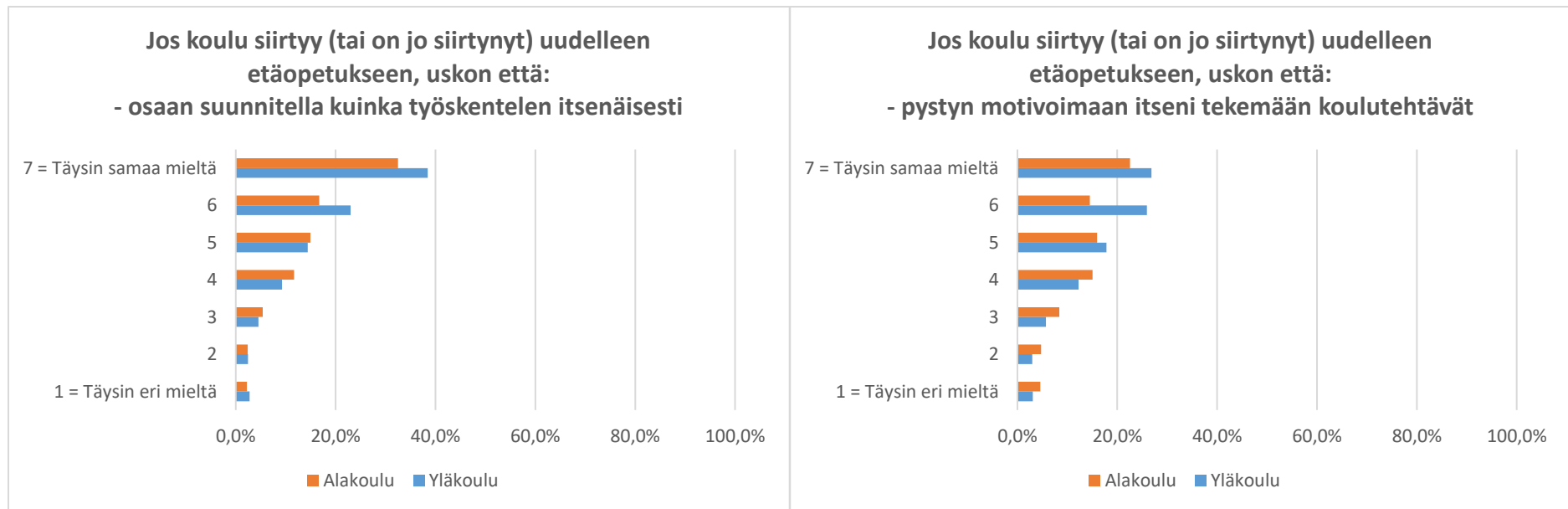
Seuraava kuvasarja kertoo tilanteesta, jossa oppilaita kysyttiin heidän valmiuksistaan toimia siinä tilanteessa, jos tulevaisuudessa siirryttäisiin tai on jo siirrytty jälleen etäopetukseen. Kuvio 41 havainnollistaa vasemmalla puolella, että oppilaiden usko käyttää erilaisia oppimisalustoja (classroom, meet, zoom, teams) on erittäin vahva niin ala- kuin yläluokkalaisten vastausten perusteella. Vain noin viisi prosenttia vastaajista (vastausarvot 1, 2 ja 3) ovat eri mieltä väittämän kanssa. Kuvion oikea puoli havainnollistaa vastaavasti oppilaiden uskoa löytää netistä oppimista tukevia materiaaleja itsenäisesti. Myös tämän väittämän osalta oppilaiden vastauksista välittyy voimakas usko selviytyä tällaisista tilanteista. Väittämän kanssa eri mieltä olevien vastausten osuus on noin 10 %.

Kuvio 41. Uskomukset toimia digitaalisissa ympäristöissä etäopetusjakson aikana.

Kysymyksen ”Osaan suunnitella kuinka työskentelen itsenäisesti, jos koulu siirtyy etäopetukseen” vastausjakauma on hyvin samansuuntainen edellisen kuvion kanssa. Tämän vastauksen osalta voi havaita hieman vahvempaa uskomusta yläluokkalaisten hyväksi (Kuvio 42). Noin joka kymmenes vastaaja on vähintään jossain määrin eri mieltä väittämän kanssa. Tämän lisäksi noin joka kymmenes ei ottanut kantaa väitteen puolesta eikä vastaan. Näin niiden oppilaiden osuus, jotka epäilevät omaa itsenäistä työskentelyään on noin viidennes.

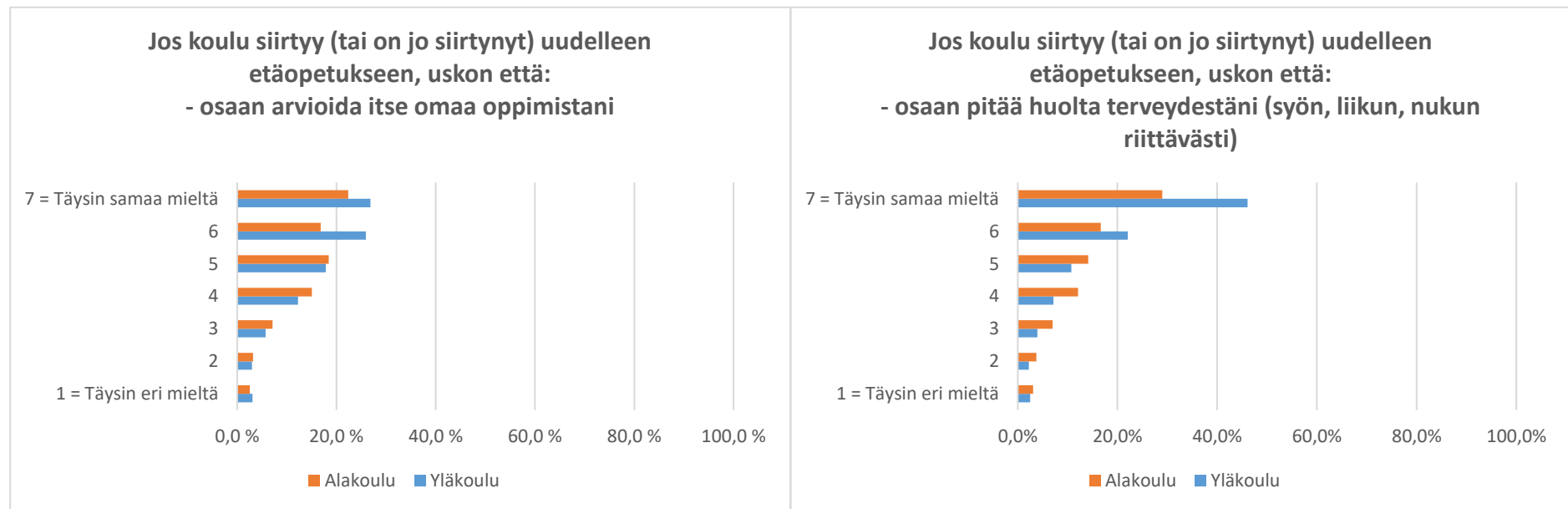
Seuraava kysymys kartoitti oppilaiden uskoa omaan motivaatioon tehdä koulutehtävät, jos siirrytään etäopetukseen. Tämän kysymyksen osalta on hieman enemmän hajontaa verrattuna aikaisempiin kysymyksiin. Asteikko myös hieman typistyy, mikä kertoo myönteisten ääriavasteiden osuuden pienenemisestä. Ehkä luonnollista on, että yläluokkaikäiset vastaajat uskovat pystyvänsä motivoimaan itseään enemmän kuin alaluokkien vastaajat.

Kuvio 42. Uskomukset motivoitua ja toimia suunnitelmallisesti etäopetusjakson aikana.

Oman oppimisen arviointia mahdollisissa etäopetusoloissa kartoittanut väittämä osoittaa, että yläluokkien oppilaat arvioivat olevansa tähän valmiimpia kuin alaluokkien oppilaat (Kuvio 43). Yllättävän pieni osuus vastaajista on eri mieltä esitetyn väittämän kanssa. Näyttää siltä, että peruskoulun opetussuunnitelman oppilaiden itsearviointia korostava osuus on oppilailla hallussa.

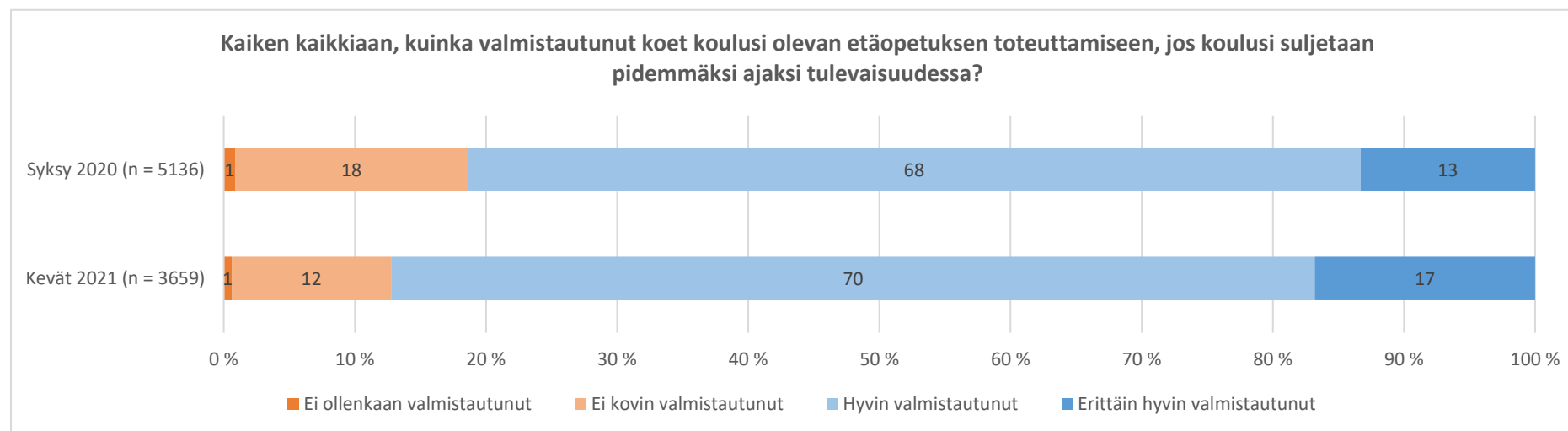
Viimeinen kysymys etäopetuksen tulevaisuuden arvioita kartoittavassa kysymyssarjassa kohdistui oppilaiden terveyteen. Kysyttäessä oppilaiden uskomusta oman terveytensä huolehtimisen osaamisesta etäopetustilanteessa, yläkoulun oppilaat olivat enemmän osoitetun väittämän kannalla alakoululaisten ollessa vuorostaan hieman varaantuneempia. Vajaa kymmenen prosenttia yläkoululaisista ja hieman yli kymmenen prosenttia alakoululaisista oli eri mieltä väittämän kanssa.

Kuvio 43. Uskomukset toimia terveellisesti ja arvioida omaa oppimista.

Opettajien arvio koulun valmiudesta kohdata etäopetusjakso

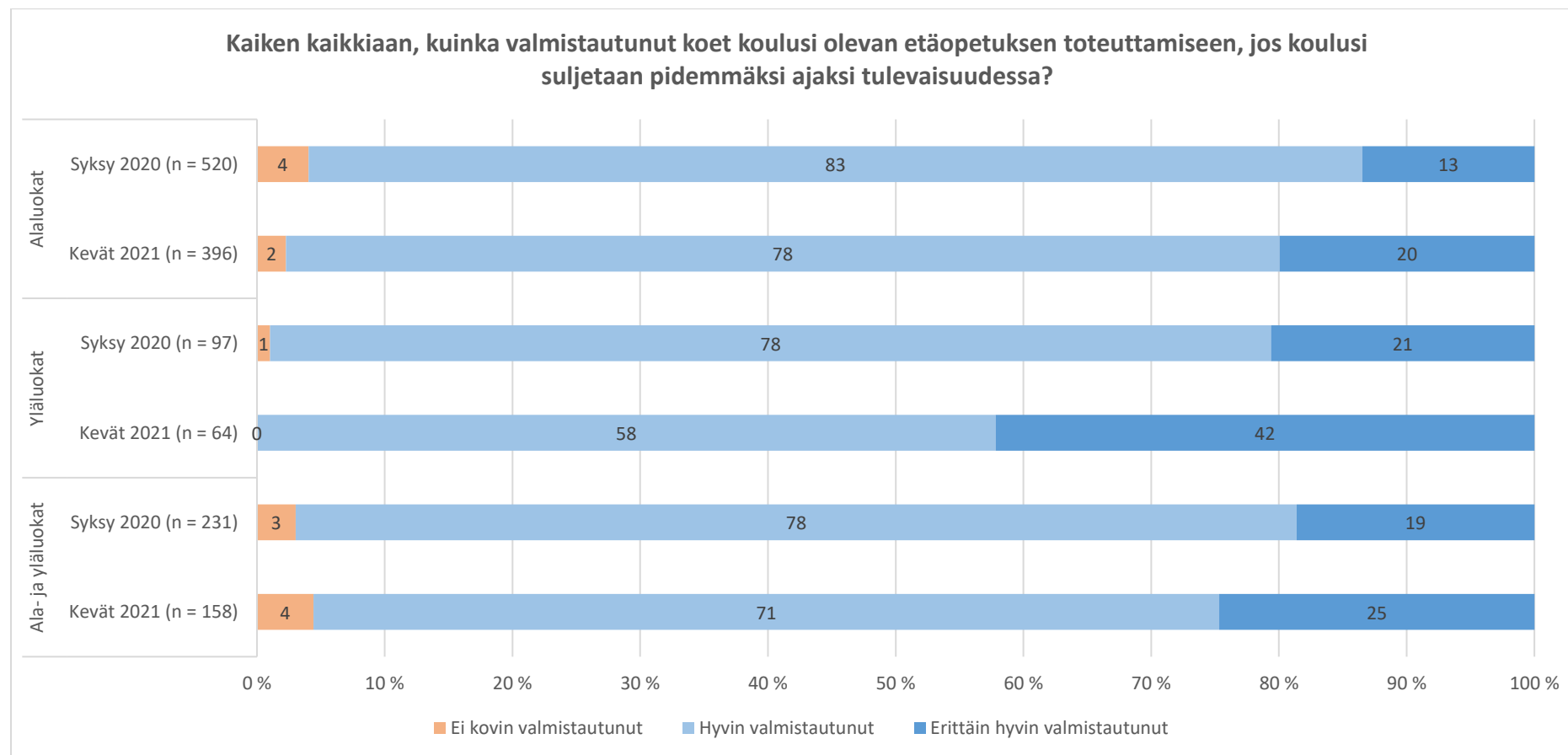
Opettajien arvio oman koulunsa valmiudesta kohdata koulujen pidempiaikainen sulkeminen tulevaisuudessa kehittyi syksyn 2020 ja kevään 2021 vastausten perusteella positiiviseen suuntaan (Kuvio 44). Keväällä 2021 vastanneista opettajista 87 % koki koulunsa olevan hyvin tai erittäin hyvin valmistautunut etäopetuksen toteuttamiseen tulevaisuudessa osuuden kasvaessa edellisestä mittauksesta hieman.

Kuvio 44. Opettajien arvio oman koulunsa valmiudesta kohdata koulujen pidempiaikainen sulkeminen tulevaisuudessa.

Rehtoreiden arvio koulun valmiudesta kohdata etäopetusjakso

Rehtoreiden arvioissa koulun valmiudesta toteuttaa opetus etänä mahdollisen pidempiaikaisen koulujen sulkemisen toteutuessa näkyi myönteistä kehitystä (Kuvio 45), kuten opettajienkin arviossa. Rehtoreiden arviot olivat hyvin positiivisia jo syksyllä 2020, sillä ”ei ollenkaan valmistautunut” –vaihtoehto jäi kokonaan ilman vastauksia rehtoreiden vastausten painottuessa skaalan toiseen päähän. Johtamiskokonaisuudessaan vain yläluokkia omanneiden rehtoreiden arviot oman koulun valmiudesta kehittyivät erityisen positiivisesti, sillä 42 % heistä arvioi keväällä 2021 koulunsa erittäin hyvin valmistautuneeksi osuuden syksyllä 2020 ollessa 21 %.

Kuvio 45. Rehtoreiden arvio oman koulunsa valmiudesta kohdata koulujen pidempiaikainen sulkeminen tulevaisuudessa.

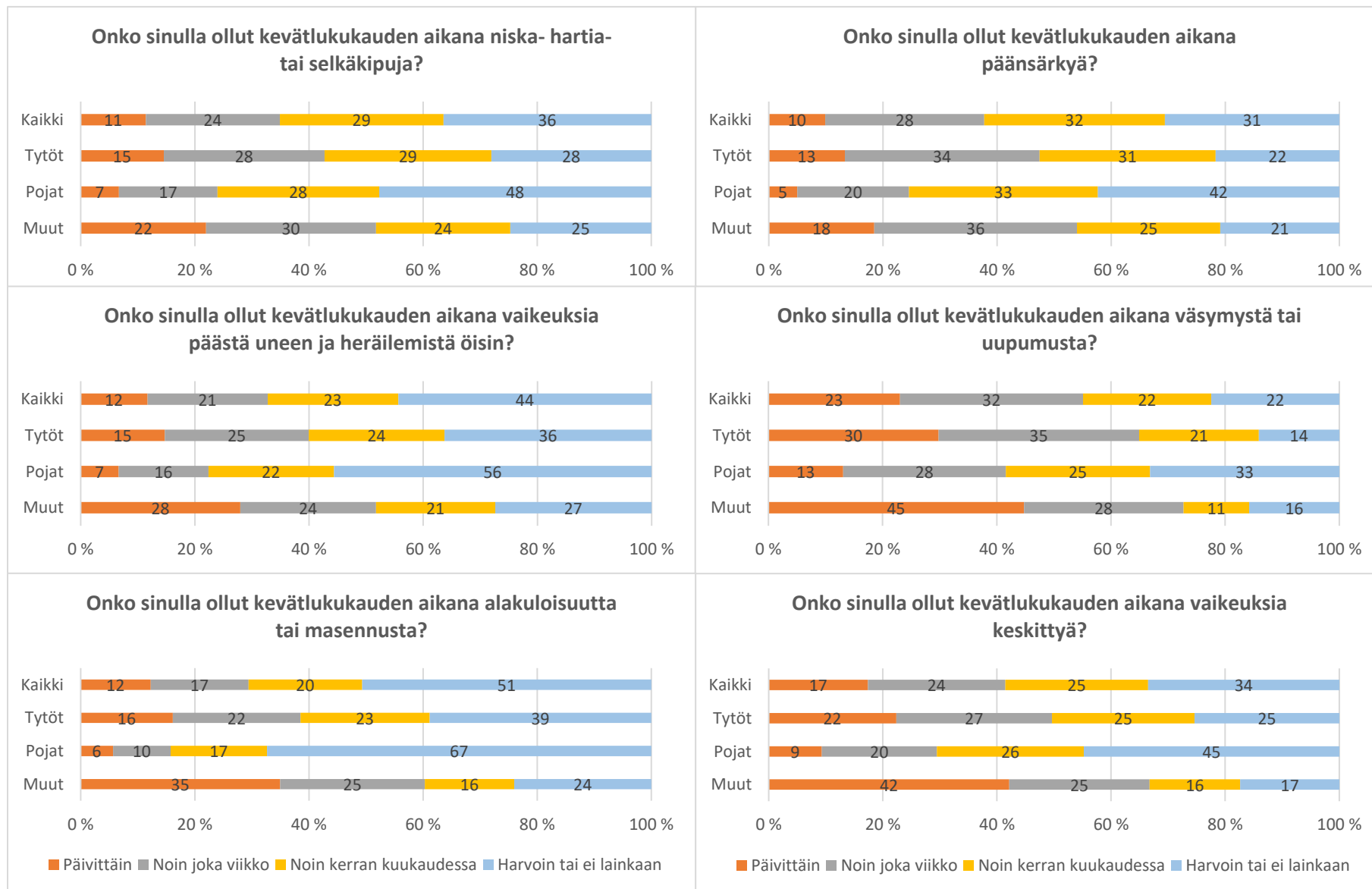
Hyvinvointi

Oppilaiden hyvinvointi

Oppilaiden hyvinvointia mitattiin kuudella stressikysymyksellä ja yksinäisyyden kokemuksella. Seuraavassa esitetään ensin kevään 2021 tulokset ja sen jälkeen muutokset keväästä 2020 kevääseen 2021.

Oppilaiden stressioireet keväällä 2021

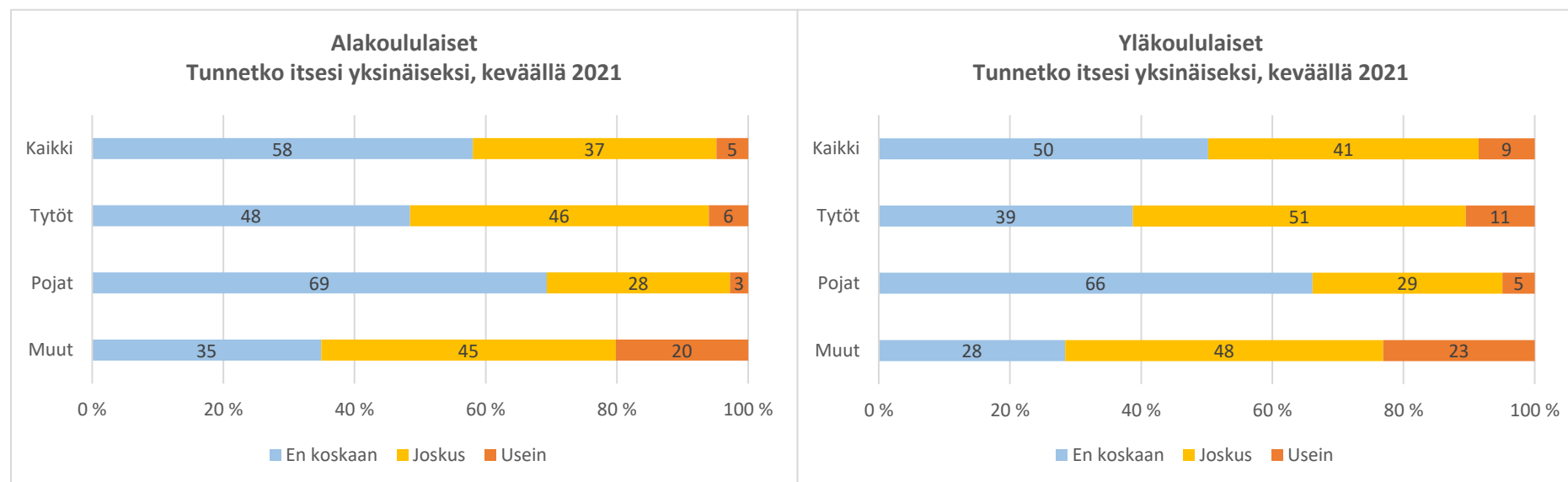
Stressioireita kysyttiin vain yläkoululaisilta, koska osalle nuoremmista kysymykset olisivat olleet liian vaikeita. Kyselyssä mitattiin seuraavia stressioireita: *Niska- hartia ja selkävut, päänsärky, vaikeuksia päästä uneen ja heräilemistä öisin, väsymys ja uupumus, alakuloisuus ja masennus sekä keskittymisvaikeudet (Kuvio 46)*. Kaikkein yleisempiä olivat väsymys ja uupumus sekä keskittymisvaikeudet. Yli puolet oppilaista (55 %) oli kokenut väsymystä ja uupumusta päivittäin tai viikoittain ja 41 %:lla oppilaista oli ollut myös päivittäisiä tai viikoittaisia keskittymisvaikeuksia. Harvoin tai ei lainkaan väsymystä ja uupumusta kokeneita oli 22 % ja vastaavasti 34 % oppilaista ei raportoinut keskittymisvaikeuksista. Päivittäisiä univaikeuksia oli kokenut 12 % oppilaista. Kaikkia muita stressioireita päivittäin kokeneita oli noin 10 %. Kaikkien hyvinvointia mittaavien kysymysten kohdalla on sukupuolten välillä havaittavissa samanlainen, säännönmukainen ero: tytöt raportoivat enemmän oireita kuin pojat ja muun sukupuolen ilmoittaneet jopa tyttöjä enemmän.

Kuvio 46. Yläkoulun oppilaiden stressioireet sukupuolittain, kevät 2021.

Oppilaiden yksinäisyys keväällä 2021

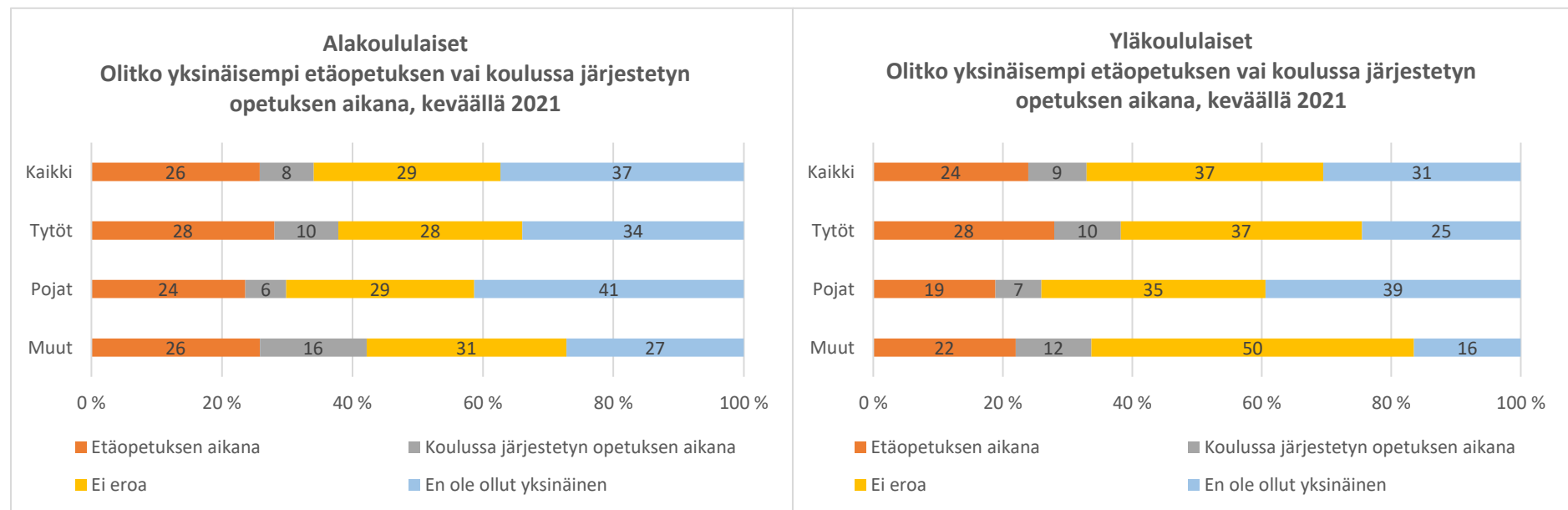
Keväällä 2021 alakoulun oppilaista 5 % koki itsensä yksinäiseksi usein ja 37 % joskus (Kuvio 47 vasen puoli). Tyttöjen ja poikien välillä oli eroja siten, että 6 % tytöistä koki itsensä yksinäiseksi usein, ja pojista vastaavasti 3 %. Tytöistä lähes puolet (46 %) koki itsensä yksinäiseksi joskus, kun taas pojista 28 %. Muun sukupuolen ilmoittaneista 20 % koki itsensä usein yksinäiseksi ja 45 % joskus. Yläkoulun oppilaat kokivat yksinäisyyttä hieman enemmän kuin alakoulun oppilaat: 9 % koki itsensä usein yksinäiseksi ja 41 % joskus (Kuvio 47 oikea puoli). Tyttöjen ja poikien välinen ero oli samanlainen kuin alakoulussa. Tytöistä 11 % koki itsensä usein yksinäiseksi ja 51 % joskus, kun taas pojista 5 % koki itsensä usein yksinäiseksi ja 29 % joskus. Muun sukupuolen ilmoittaneista 23 % koki itsensä usein yksinäiseksi ja 48 % joskus.

Kuvio 47. Ala- ja yläkoulun oppilaiden yksinäisyys, kevät 2021.

Yksinäisyyden kokemukset etä- ja lähiopetuksen aikana keväällä 2021

Alakoulun oppilaista 26 % koki itsensä yksinäiseksi etäopetuksen aikana ja 8 % lähiopetuksen aikana (Kuvio 48 vasen puoli). Sen sijaan 29 % oppilaista ei kokenut eroa yksinäisyydessä lähi- ja etäopetuksen välillä. Tytöt kokivat hieman enemmän yksinäisyyttä lähiopetuksessa kuin pojat (28 % vs. 24 %) ja muun sukupuolen ilmoittaneista 26 % koki itsensä yksinäiseksi etäopetuksen aikana ja 16 % lähiopetuksessa. Yläkoulun oppilaista joka neljäs (24 %) koki itsensä yksinäiseksi etäopetuksen aikana ja joka kymmenes (9 %) lähiopetuksessa (Kuvio 48 oikea puoli). Tytöt kokivat itsensä yksinäisiksi etäopetuksen aikana poikia useammin (28 % vs. 19 %) ja muun sukupuolen ilmoittaneista 22 % koki itsensä yksinäiseksi etäopetuksessa ja 12 % lähiopetuksessa.

Kuvio 48. Ala- ja yläkouluisten yksinäisyyden kokemukset etä- ja lähiopetuksen aikana keväällä 2021.

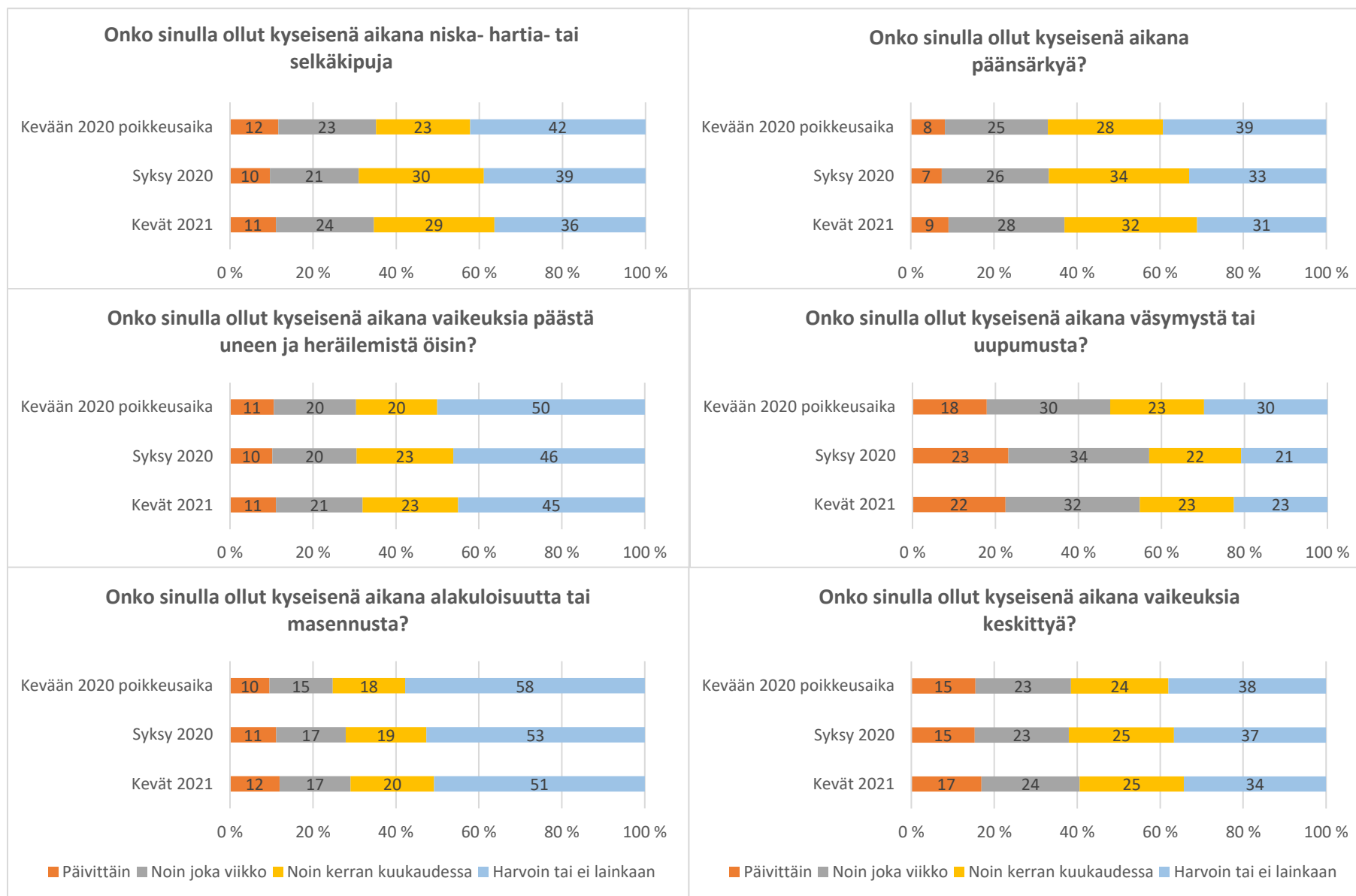
Muutokset oppilaiden stressioireissa kevään 2020 ja kevään 2021 aikana

Kaiken kaikkiaan yläkoulun oppilaiden stressioireiden muutokset ajanjaksolla olivat pieniä. Joissakin oireissa näkyi vähäinen lisääntyminen (Kuvio 49).

Oppilaiden kokemissa **niska-, hartia- ja selkäkivuissa** ei tutkimusaikana tapahtunut merkittäviä muutoksia. Päivittäin ko. oireita koki 10 % oppilaista ja 39 % harvoin tai ei lainkaan. Oppilaiden kokemassa **päivittäisessä ja viikoittaisessa päänsäryssä** on tapahtunut hienoista lisääntymistä tutkimusjakson aikana: keväällä 2020 näitä oireita raportoi 33 % oppilaista ja keväällä 2021 37 %.

Uneen liittyvissä vaikeuksissa (vaikeudet päästä uneen ja yöllinen heräily) ei juurikaan tapahtunut muutoksia tutkimusaikana: joka kymmenennellä oppilaalla oli päivittäisiä univaikeuksia koko tutkimusjakson ajan ja viikoittaisia joka viidennellä. **Väsymys- ja uupumusoireiden** kokemisessa tapahtui pieniä muutoksia tutkimusaikana siten, että sekä päivittäin että viikoittain oireita kokeneiden osuudet kasvoivat hieman syksyn 2020 ja kevään 2021 aikana verrattuna kevääseen 2020 ja vastaavasti harvoin tai ei lainkaan väsymystä ja uupumusta raportoineiden osuus pieneni.

Alakuloisuutta tai masennusta päivittäin tai viikoittain kokeneiden osuuksissa ilmeni pienoista nousua tutkimusjaksolla: keväällä 2020 oppilaista 25 % raportoi kokevansa näitä oireita päivittäin tai viikoittain ja keväällä 2021 osuus oli 29 %. **Keskittymisvaikeuksien** kokemisessa ei tutkimusajanjaksolla keväästä 2020 kevääseen 2021 tapahtunut juurikaan muutoksia: noin 15 % oppilaista raportoi kokeneensa keskittymisvaikeuksia päivittäin ja noin 27 % viikoittain kaikkina aineistonkeruun ajankohtina.

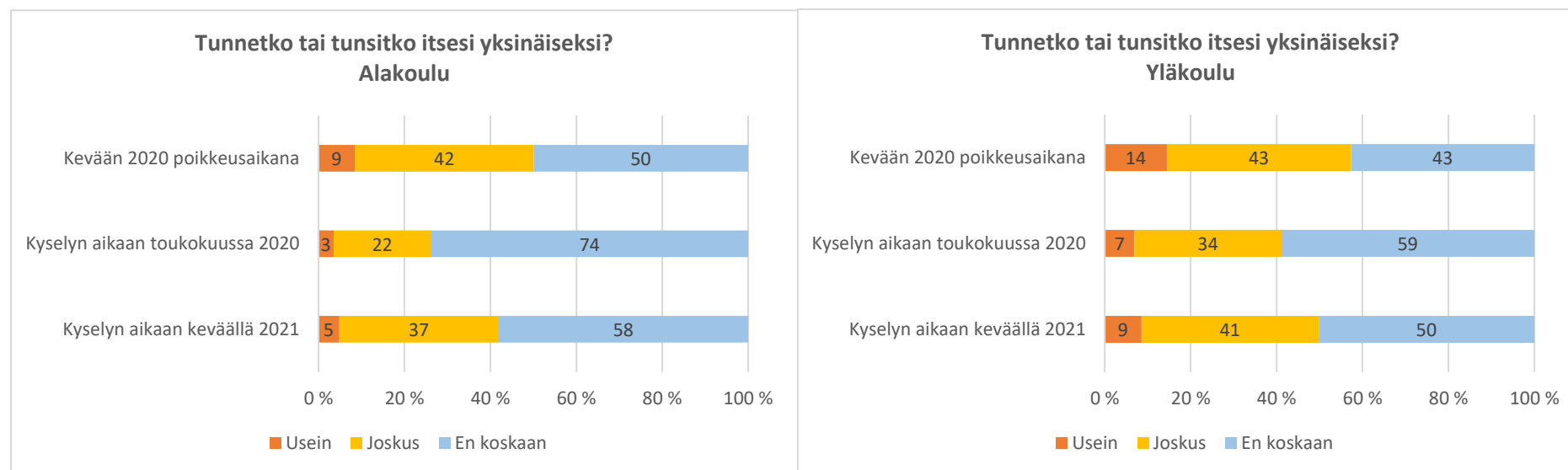

Kuvio 49. Yläkoululaisten (suomenkieliset koulut) stressioireet kevään 2021 poikkeusaikana, syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

Muutokset oppilaiden yksinäisyydessä kevään 2020 ja kevään 2021 aikana

Toukokuussa 2020 kysyttiin yksinäisyyden kokemusta kahdella kysymyksellä: erikseen poikkeusolojen aikaan ja toukokuussa kun oppilaat olivat palanneet kouluun. Syksyn 2020 kysymystä ei tässä voitu käyttää.

Yläkoululaisten osalta yksinäisyyden kokeminen väheni: poikkeusaikana usein yksinäiseksi kokeneiden osuus oli 14 %, kun taas lähiopetukseen siirryttyä osuus oli puolittunut 7 %:iin. Kevään 2021 jakauma oli lähellä toukokuun 2020 jakaumaa (Kuvio 50, oikea puoli). Vähiten yksinäisyyden kokemusta oli siis koulujen avauduttua toukokuussa 2020. Alakoululaisten yksinäisyyden kokemusten vaihtelu oli samanlaista kuin yläkoululaisten, vaikkakin harvinaisempaa: poikkeusolojen aikana usein itsensä yksinäiseksi koki 9 % oppilaista, lähiopetuksessa osuus laski 3 %:iin ja nousi 5 %:iin keväällä 2021 (Kuvio 50, vasen puoli).

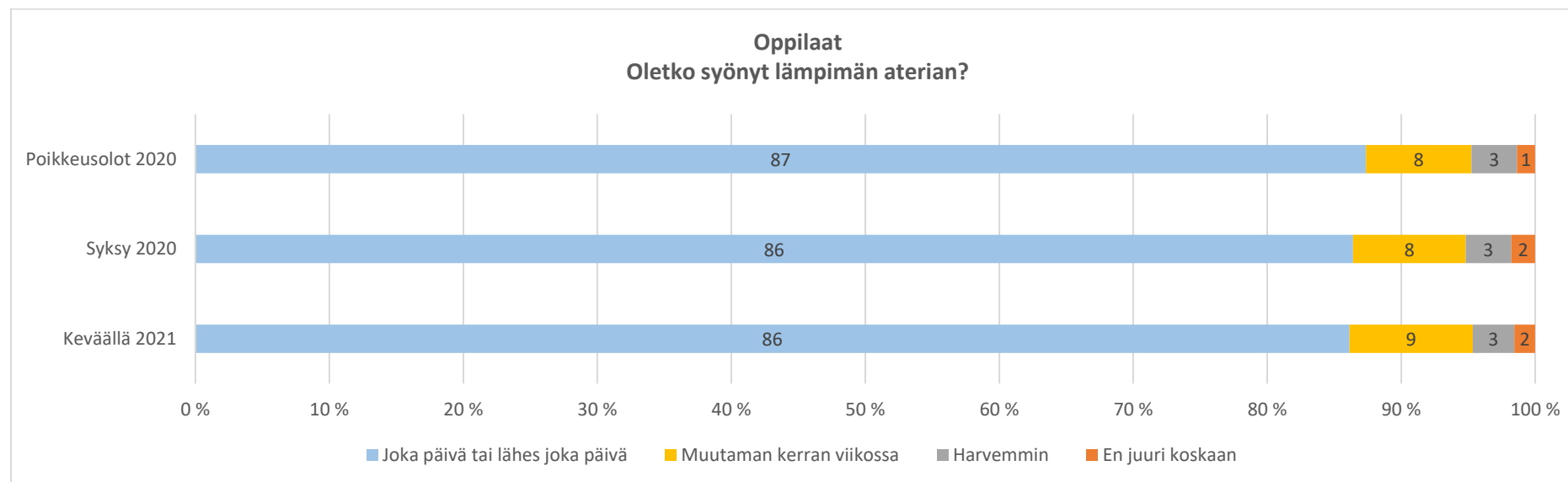

Kuvio 50. Ala ja yläkoululaisten yksinäisyyden kokemukset kevään 2020 poikkeusaikana, syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

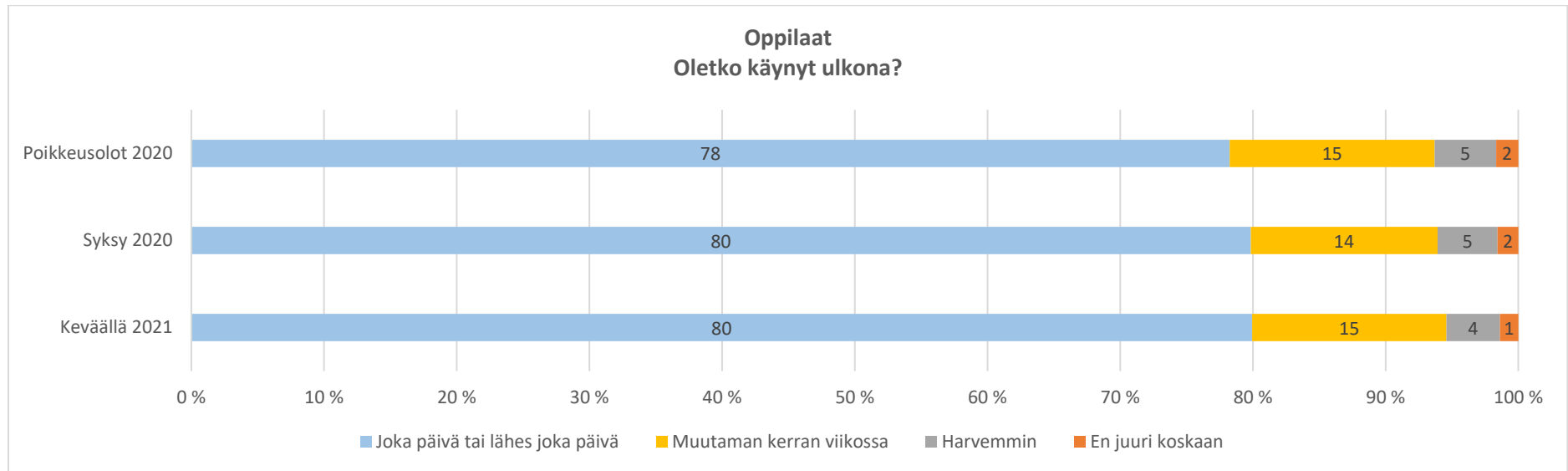
Oppilaiden arjen sujuminen poikkeusolojen aikana 2020, syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

Sekä ala- ja yläkoulun oppilaiden arjen sujumista mitattiin lämpimän aterian syömisellä, ulkoilulla, liikkumisella, koulusta myöhästymisellä, valvomisella netin äärellä. Kaikkiaan oppilaiden arki on sujunut näiden kysymysten valossa pääsääntöisesti hyvin, ja vain hyvin pienellä osalla oppilaista on ollut huomattavia ongelmia tai vaikeuksia.

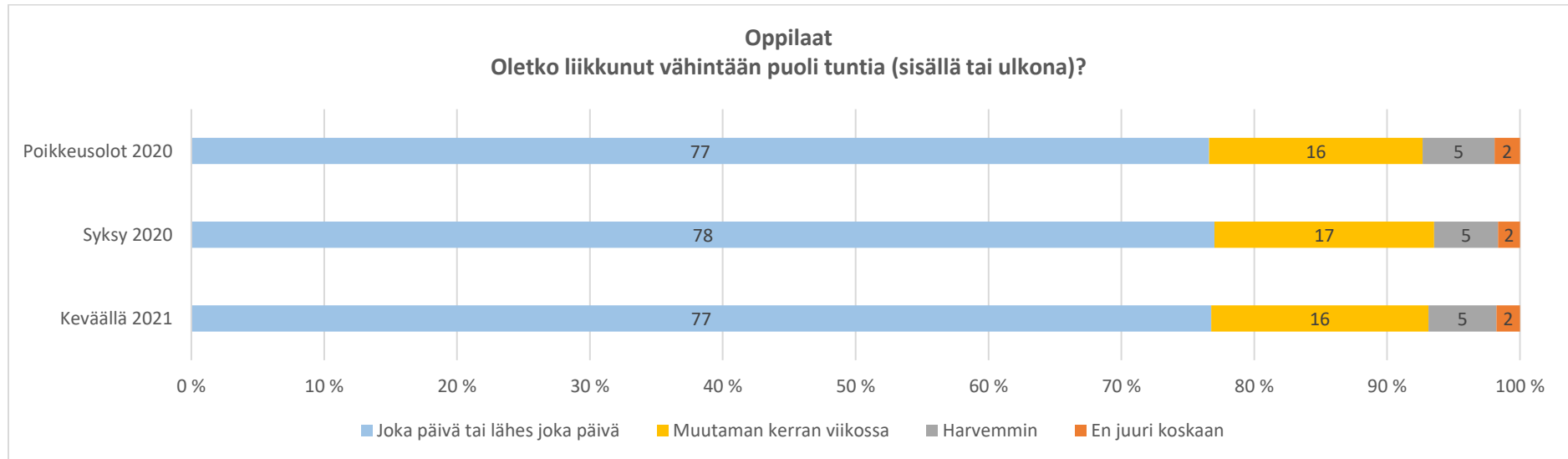
Vaihtelu eri mittausajankohtien välillä on ollut myös vähäistä. Lämpimän aterian päivittäin tai lähes joka päivä on syönyt 86 % oppilaista ja 2 % ei juuri koskaan (Kuvio 51). Ulkoilemassa päivittäin tai lähes joka päivä on käynyt 80 % oppilaista, kun taas 2 % ei juuri koskaan (Kuvio 52). Vähintään puoli tuntia liikkumista päivittäin tai lähes joka päivä on harrastanut 77 % oppilaista ja 2 % ei juuri koskaan (Kuvio 53).

Kuvio 51. Muutokset ala- ja yläkoululaisten lämpimän aterian syömisessä kevään 2020, syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä.

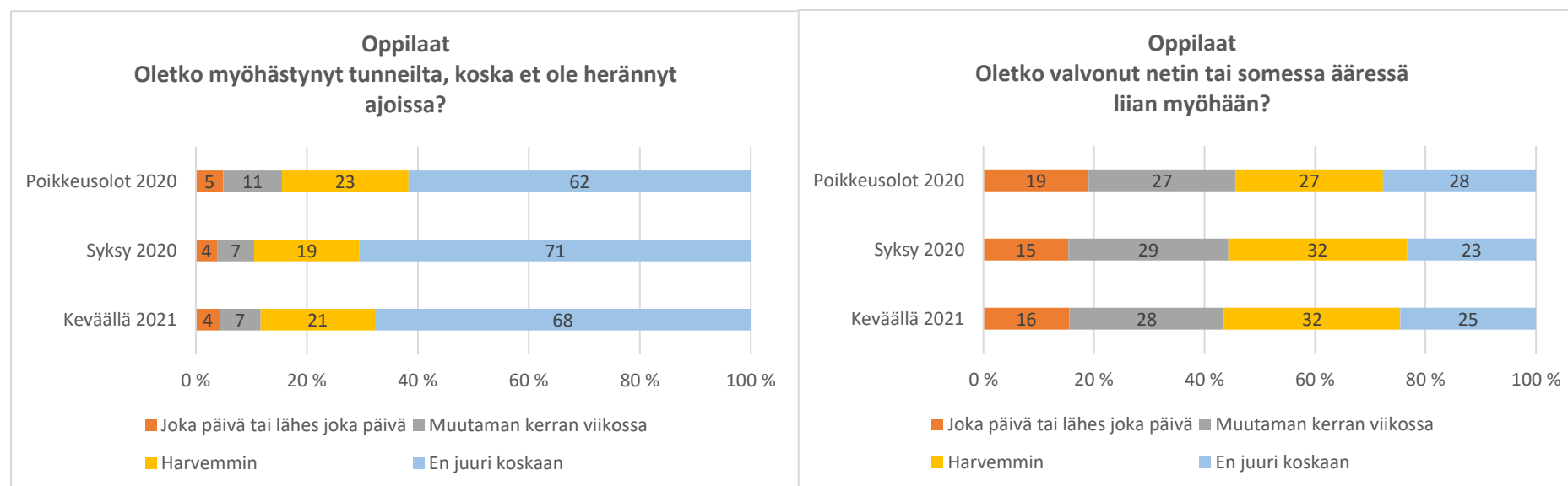

Kuvio 52. Muutokset ala- ja yläkoululaisten ulkoilussa kevään 2020, syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä.

Kuvio 53. Muutokset ala- ja yläkoululaisten liikkumisessa kevään 2020, syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä.

Poikkeusolojen aikaan keväällä 2020 heräämisvaikeuksien vuoksi tunneilta myöhästyi päivittäin tai lähes päivittäin 5 % oppilaista ja muutaman kerran viikossa 11 % oppilaista. Tämän jälkeen myöhästyneiden osuudet pienenevät hieman ja keväällä 2021 oppilaista 4 % myöhästyi hieman päivittäin tai lähes päivittäin ja 7 % muutaman kerran viikossa (Kuvio 54 vasen puoli). Poikkeusolojen aikana keväällä 2020 noin joka viides oppilas (19 %) raportoi valvoneensa netin/somen äärellä liian myöhään päivittäin tai lähes päivittäin ja muutaman kerran viikossa 27 %. Seuraavilla mittauskerroilla netin/somen äärellä liian myöhään päivittäin tai lähes päivittäin valvoneiden osuus laski hieman 15 %:iin. Eri mittauskerroilla muutaman kerran viikossa liian myöhään netin/somen äärellä valvoneiden osuus oli 28 % (Kuvio 54 oikea puoli).

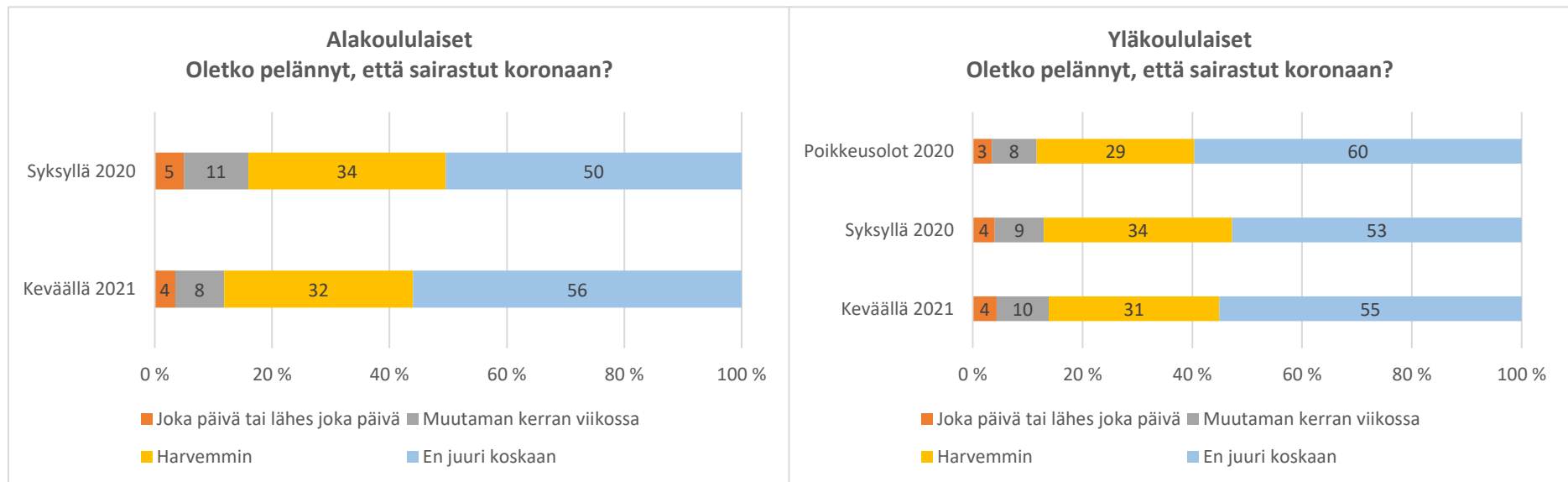
Kuvio 54. Muutokset ala- ja yläkoululaisten tunneilta myöhästymisessä ja liian pitkään valvomisessa kevään 2020, syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä.

Oppilaiden pelot ja huolet

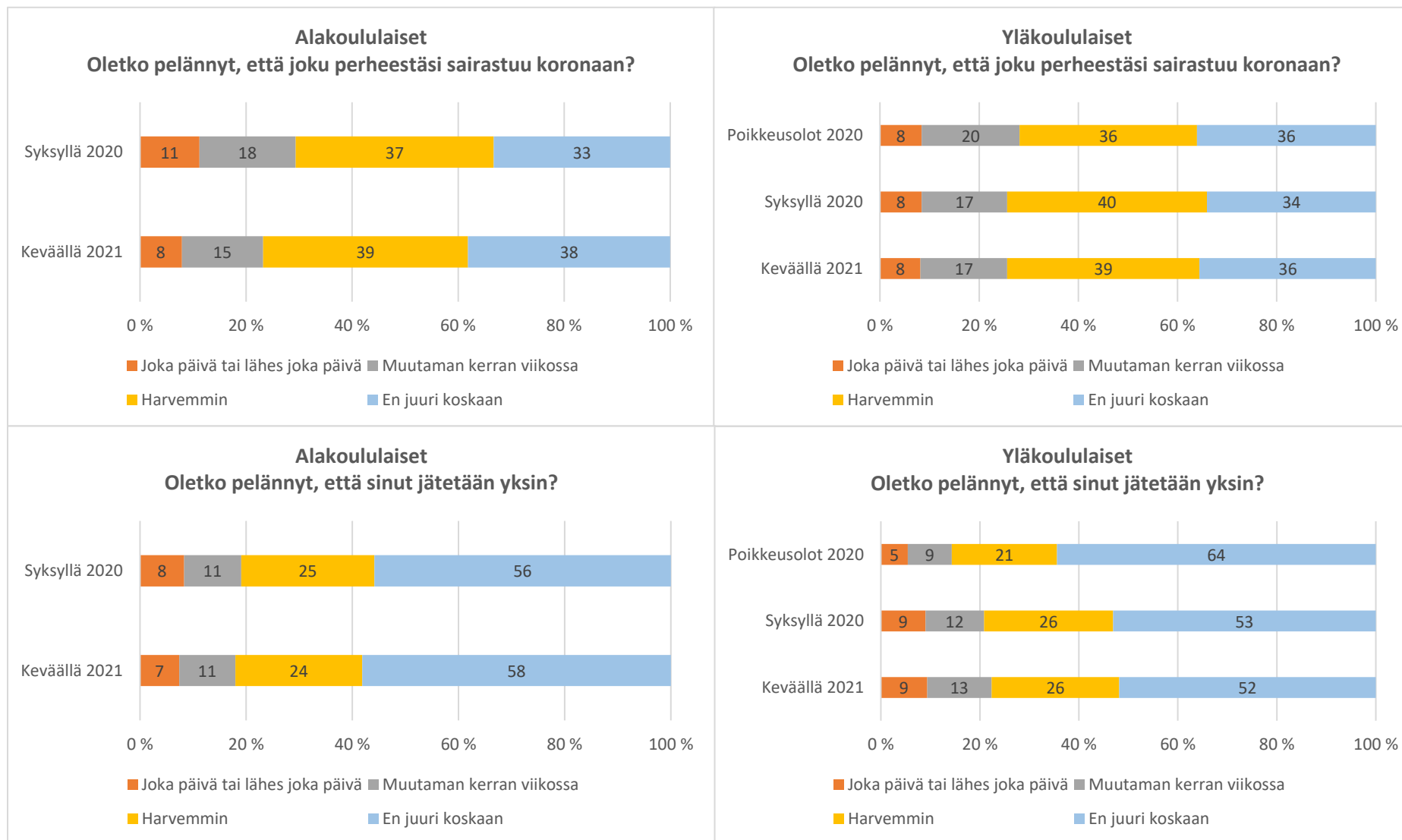
Oppilailta kysyttiin heidän kokemistaan huolista ja peloista sen lukukauden aikana, jolloin kysely tehtiin. Yläkoululaisilta kysyttiin seitsemää pelkoa kaikkina kertoina ja alakoululaisilta kolmea pelkoa syksyllä 2020 ja keväällä 2021. Kysymyksillä kartoitettiin oppilaan huolta omasta tai perheen sairastumisesta koronaan, pelkoa yksin jättämisestä, huolta vanhempien työttömyydestä ja perheen taloudellisesta tilanteesta ja vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmista.

Päivittäistä tai lähes päivittäistä pelkoa koronaan sairastumisesta raportoi 4 % yläkoulun oppilaista ja viikoittaista 10 % keväällä 2021. Alakoululaiset raportoivat suurin piirtein saman määrän. Eri tutkimusajankohtina päivittäisiä tai viikoittaisia pelkoja kokeneiden määrä vaihteli jonkin verran (Kuvio 55).

Perheenjäsenten sairastumista koronaan pelättiin enemmän kuin omaa sairastumista. Päivittäisiä ja viikoittaisia pelkoja koki 28 % yläkoulun oppilaista keväällä ja syksyllä 2020 ja osuus laski 25 %:iin kevään 2021 kyselyssä. Ala- ja yläkoulujen väliset erot olivat vähäisiä. Yksin jättämisen pelko oli yläkoululaisilla lisääntynyt kevästä 2020 kevääseen 2021: keväällä 2020 pelkoa ilmoitti 14 % oppilaista ja vuotta myöhemmin 21 % (Kuvio 56).

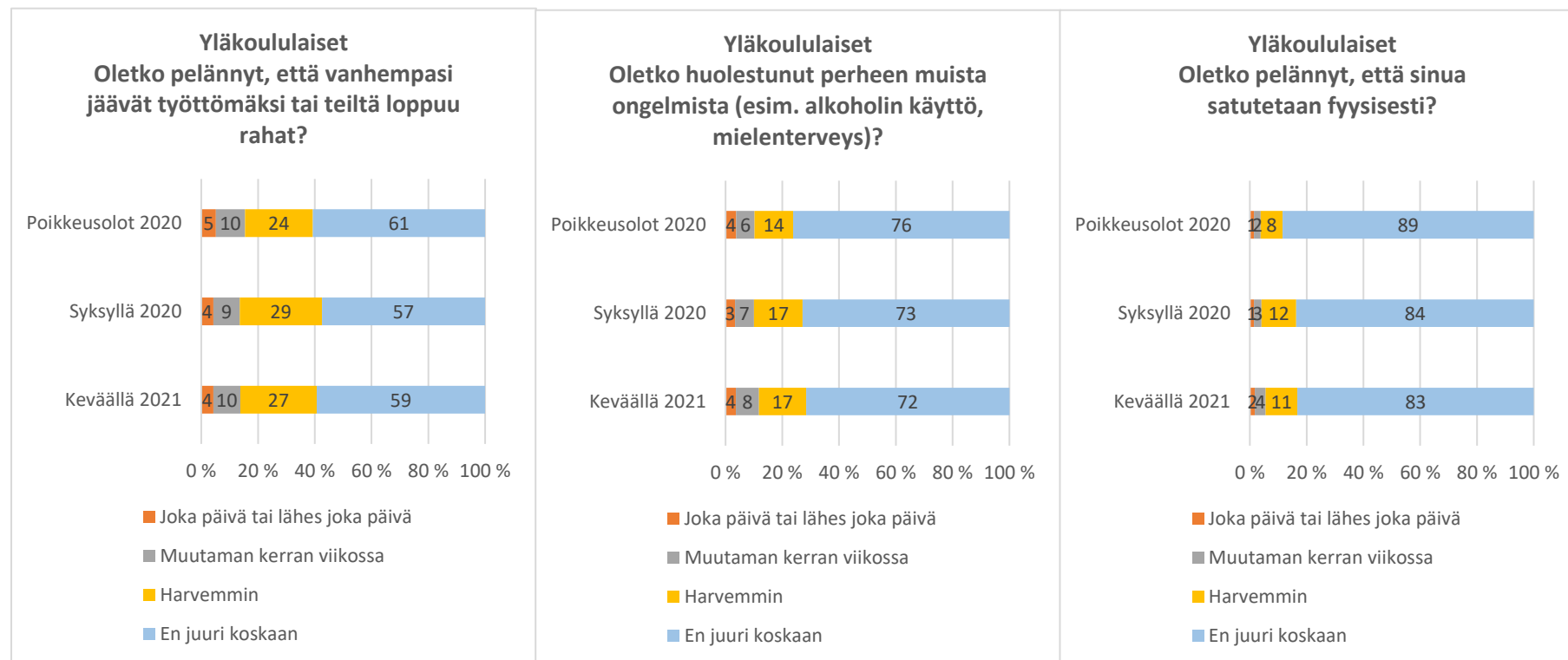

Kuvio 55. Ala- ja yläkoululaisten pelot omasta sairastumisesta koronaan sekä yksin jäämisen pelosta keväällä 2020, syksyllä 2020 ja keväällä 2021. Alakoululaisilta ei kysytty pelkoja keväällä 2020.

Kuvio 56. Ala- ja yläkoululaisten pelot perheen sairastumisesta koronaan sekä yksin jäämisen pelosta keväällä 2020, syksyllä 2020 ja keväällä 2021. Alakoululaisilta ei kysytty pelkoja keväällä 2020.

Yläkoulun oppilaista 15 % koki päivittäistä tai viikoittaista pelkoa vanhempien jäämisestä työttömäksi tai perheen rahojen loppumista, ja osuus pysyi lähes samansuuruisena kaikkina kysely ajankohtina. Päivittäistä ja viikoittaista huolta perheen muista ongelmista, kuten alkoholin käytöstä ja mielenterveydestä, koki joka kymmenes oppilas, ja osuus kasvoi hieman keväällä 2021. Oppilaista 3 % oli kokenut päivittäistä tai viikoittaista fyysisen satuttamisen pelkoa keväällä 2020. Osuudet nousivat hieman tutkimusaikana ja keväällä 2021 oppilasta 6 % raportoi fyysisen satuttamisen pelosta (Kuvio 57).

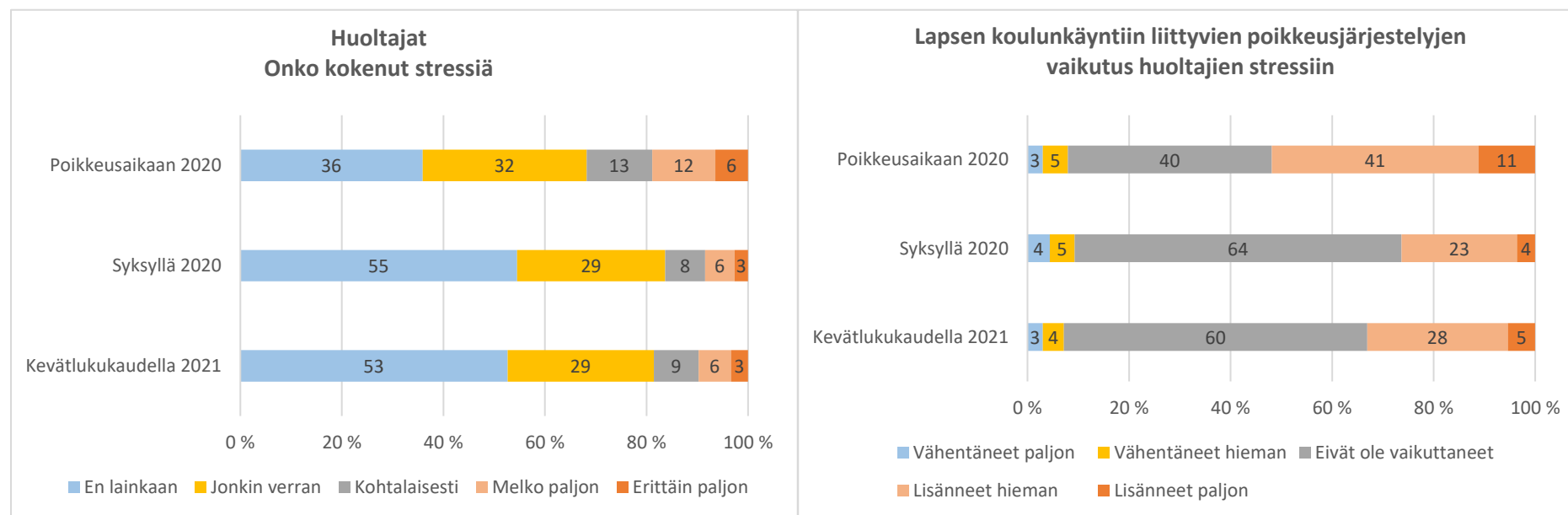

Kuvio 57. Muutokset yläkoululaisten fyysiseen satuttamiseen liittyvissä peloissa kevään 2020, syksyn 2020 ja kevään 2021 välillä.

Huoltajien hyvinvointi

Huoltajien hyvinvointia mitattiin kysymällä lapsen koulunkäyntiin liittyvästä stressistä poikkeusolojen aikaan keväällä 2020, syksyllä 2020 ja kevätlukukaudella 2021. Stressiä mittaava kysymys oli seuraava: Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi tai hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä. Oletko tuntenut tällaista stressiä lapsen poikkeusajan koulunkäynnin aikana? Syksyllä 2020 ja keväällä 2021 kysymyksen muotoilu oli lapsen koulunkäyntiin liittyen. Lisäksi huoltajilta kysyttiin ovatko lapsen poikkeusajan koulunkäynti tai siihen liittyvät poikkeusolot ja -järjestelyt vaikuttaneet stressin kokemiseen.

Melkein joka viides huoltaja (18 %) oli kokenut melko paljon tai erittäin paljon stressiä poikkeusolojen aikana keväällä 2020. Syksyn 2020 ja kevään 2021 kyselyissä stressiä kokeneiden osuus oli puolittunut: noin joka kymmenes (9 %) huoltaja koki melko paljon tai erittäin paljon stressiä (Kuvio 58). Hieman yli puolet huoltajista (52 %) koki, että lapsen poikkeusajan koulunkäynti tai siihen liittyvät poikkeusolot ja -järjestelyt olivat lisänneet heidän kokema stressiä paljon (11 %) tai hieman (41 %) keväällä 2020. Syksyllä 2020 poikkeusoloista ja -järjestelyistä stressin lisääntymistä kokeneiden osuudet laskivat ja keväällä 2021 taas hieman nousivat: 5 % huoltajista koki stressinsä lisääntyneen paljon ja 28 % hieman (Kuvio 58).

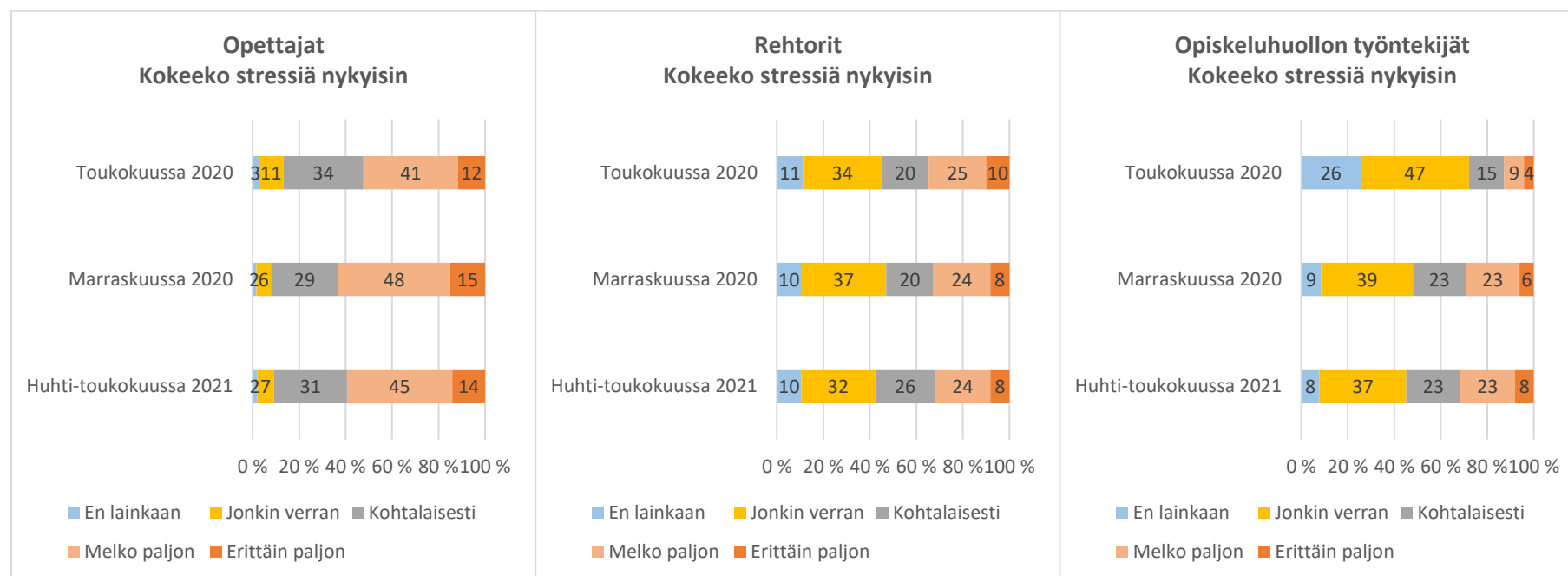
Kuvio 58. Huoltajien stressikokemus sekä lapsen poikkeusajan koulunkäynti tai siihen liittyvien poikkeusolojen vaikutus huoltajan stressiin kevään 2021 poikkeusaikana, syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

Opettajien, rehtorien ja opiskeluhuollon työntekijöiden työhyvinvointi

Opettajilta, rehtoreilta ja kouluterveydenhuollon työntekijöiltä kysyttiin hyvinvointia kolmella työn kuormitukseen liittyvällä kysymyksellä. Lisäksi syksyn 2020 lomakkeessa pyydettiin vertaamaan työn kuormitusta kevään 2020 poikkeusolojen aikaan. Opiskeluhuollon työntekijöitä ovat asetuksen mukaan kouluterveydenhoitajat, koululääkärit, koulupsykologit ja koulukuraattorit.

Opettajien, rehtorien ja opiskeluhuollon työntekijöiden stressi

Stressiä mittaava kysymys oli seuraava: *Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi tai hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä. Tunnetko sinä nykyisin tällaista stressiä.* Stressin kokeminen ”nykyisin” eli kyselyn ajankohtana oli hyvin yleistä kaikissa kolmessa kyselyssä sekä opettajilla että rehtoreilla (Kuvio 59). Opettajien stressitaso oli kuitenkin selvästi korkeammalla kuin rehtorien. Kun toukokuussa 2020 koulujen auettua melko paljon tai erittäin paljon stressiä koki 53 % opettajista, kun vastaava luku rehtoreilla oli 35 %.

Kuvio 59. Opettajien, rehtorien ja opiskeluhuollon työntekijöiden stressi touko- ja marraskuussa 2020 sekä keväällä 2021.

Opettajien stressitaso oli selvästi korkeampi marraskuun 2020 kyselyssä kuin toukokuussa ja myös keväällä 2021 stressitaso oli korkeampi kuin vuotta aikaisemmin. Marraskuussa 2020 jopa 63 % opettajista ilmoitti melko paljon tai erittäin paljon stressiä. Vastaava luku keväällä 2021 oli 59 %. Rehtorien stressitasossa oli vain vähän muutosta ja toiseen suuntaan kuin opettajien. Marraskuussa 2020 ja keväällä 2021 rehtoreista 30 % ilmoitti melko paljon tai erittäin paljon stressiä, mikä oli viisi prosenttiyksikköä vähemmän kuin toukokuussa 2020. Opiskeluhuollon työntekijöiden stressikokemus poikkesi opettajista ja rehtoreista siten, että toukokuussa 2020 stressitasot olivat alhaiset ja nousivat melkoisesti kevääseen 2021 mennessä. Kun toukokuussa 2020 ilmoitti 13 % melko tai erittäin paljon stressiä, olivat vastaavat luvut marraskuussa 29 % ja keväällä 2021 jo 31 %.

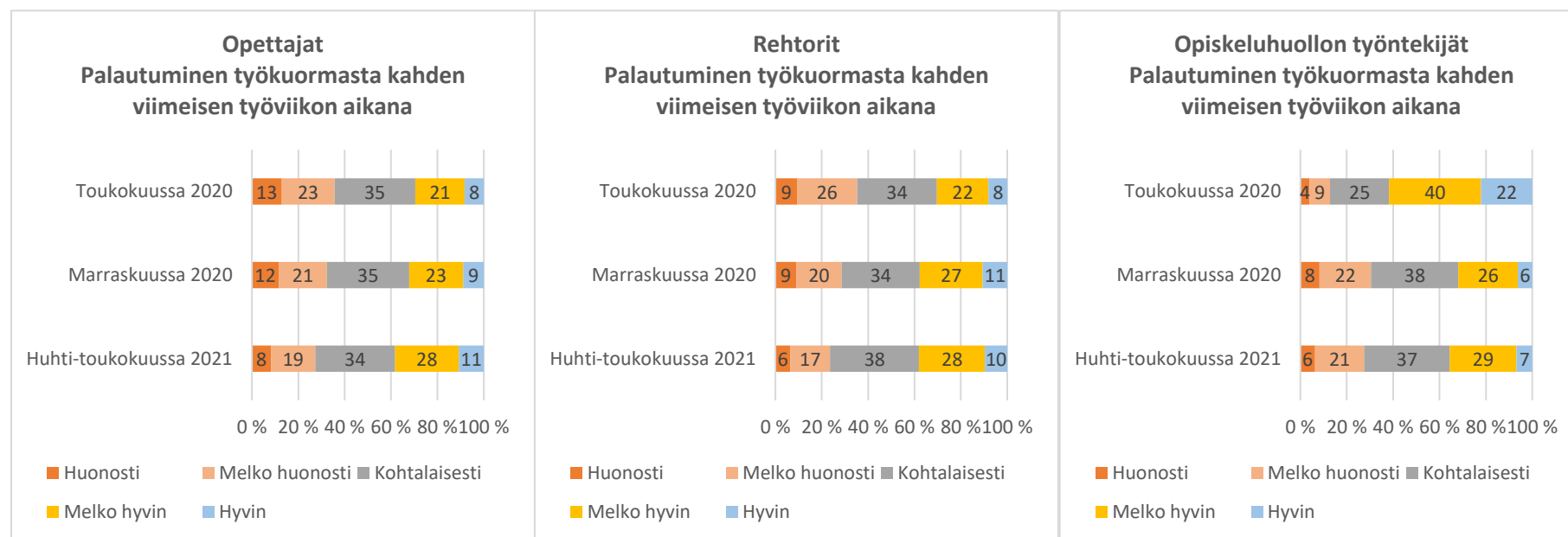
Työstä palautuminen kahden edeltäneen työviikon aikana

Työstä palautumista mitattiin seuraavalla kysymyksellä: Kuinka hyvin olet viimeisen kahden työviikon aikana palautunut työn aiheuttamasta kuormituksesta työpäivän jälkeen.

Isolla osalla opettajista ja rehtoreista oli ongelmia työn aiheuttamasta kuormasta palautumisessa. Keväällä 2021 noin neljännes ilmoitti palautuvansa huonosti tai melko huonosti, opettajista 27 % ja rehtoreista 23 %. Vuotta aikaisemmin eli toukokuussa 2020 luvut olivat 36 % ja 35 % vastaavasti (Kuvio 60).

Sekä opettajilla että rehtoreilla huonosti tai melko huonosti työstä palautuneiden osuus väheni toukokuusta 2020 kevääseen 2021 tultaessa ja vastaavasti melko hyvin tai erittäin hyvin palautuneiden osuus nousi.

Opiskeluhuollon työntekijöillä palautumisen muutokset seurasivat stressitason muutosta. Kun toukokuussa 2020 13 % oli mielestään palautunut huonosti tai erittäin huonosti, nousi prosenttiosuus marraskuuhun mennessä 30 %:iin ja kevääseen 2021 mennessä 27 %:iin.

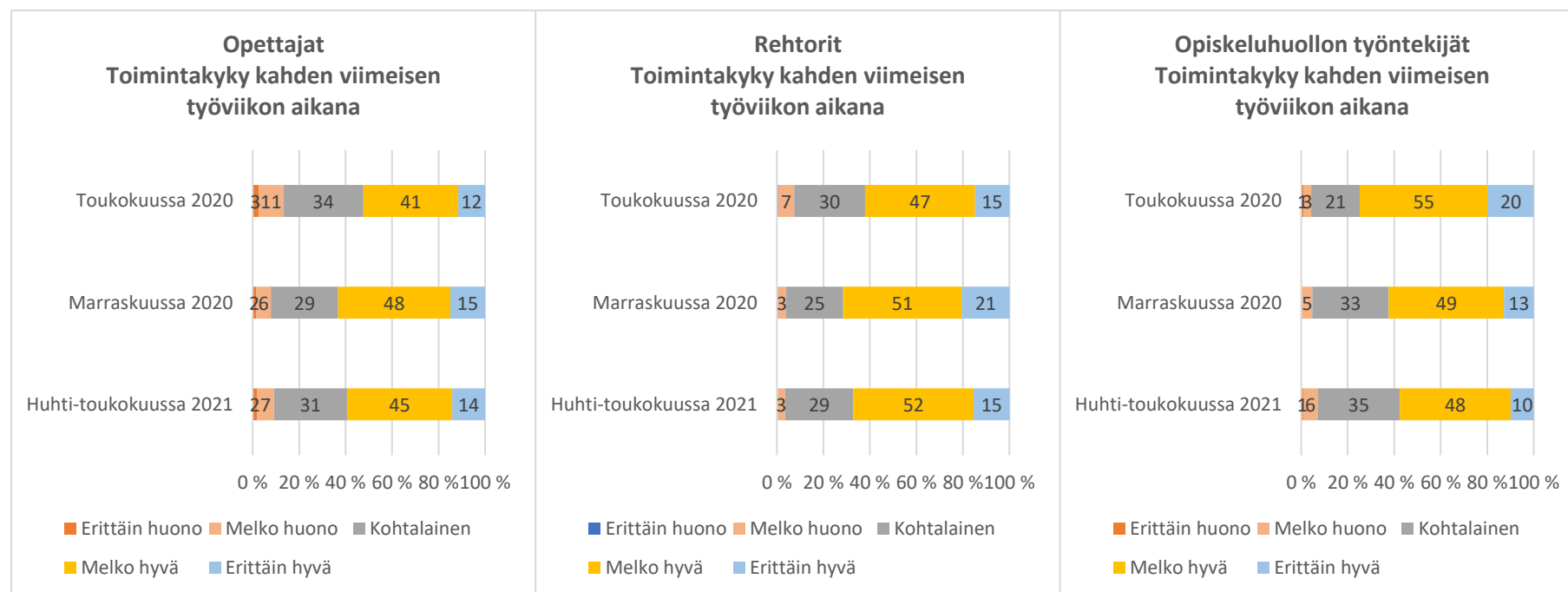
Kuvio 60. Opettajien, rehtorien ja opiskeluhuollon työntekijöiden palautuminen kahden edeltäneen viikon työkuormasta touko- ja marraskuussa 2020 ja keväällä 2021.

Toimintakyky työn kannalta kahden viimeisen työviikon aikana

Toimintakykyä mitattiin seuraavalla kysymyksellä: minkälainen toimintakykysi on ollut työsi kannalta kahden viimeisen työviikon aikana (Kuvio 61).

Hieman yli puolet opettajista piti toimintakykyään melko tai erittäin hyvänä, rehtoreista hieman yli 60 %. Toimintakyky oli molemmilla ryhmillä parantunut marraskuuhun 2020 mennessä mutta keväällä 2020 toimintakyvyn melko tai erittäin huonoksi ilmoittautuneiden osuus oli jälleen hieman lisääntynyt. Verrattuna rehtoreihin, opettajien joukossa oli kaikissa kyselyissä enemmän niitä, joilla oli huono toimintakyky.

Opiskeluhuollon työntekijöillä muutos huonompaan toimintakykyyn ajan kanssa on lähes lineaarinen. Selkeimmin muutos näkyy melko tai erittäin hyväksi toimintakykynsä ilmoittaneiden osuuden putoamisena 75 %:sta 58 %:iin toukokuusta 2020 kevääseen 2021. Vastaavasti huonoksi tai erittäin huonoksi ilmoittaneiden osuus lisääntyy 4 %:sta 7 %:iin.

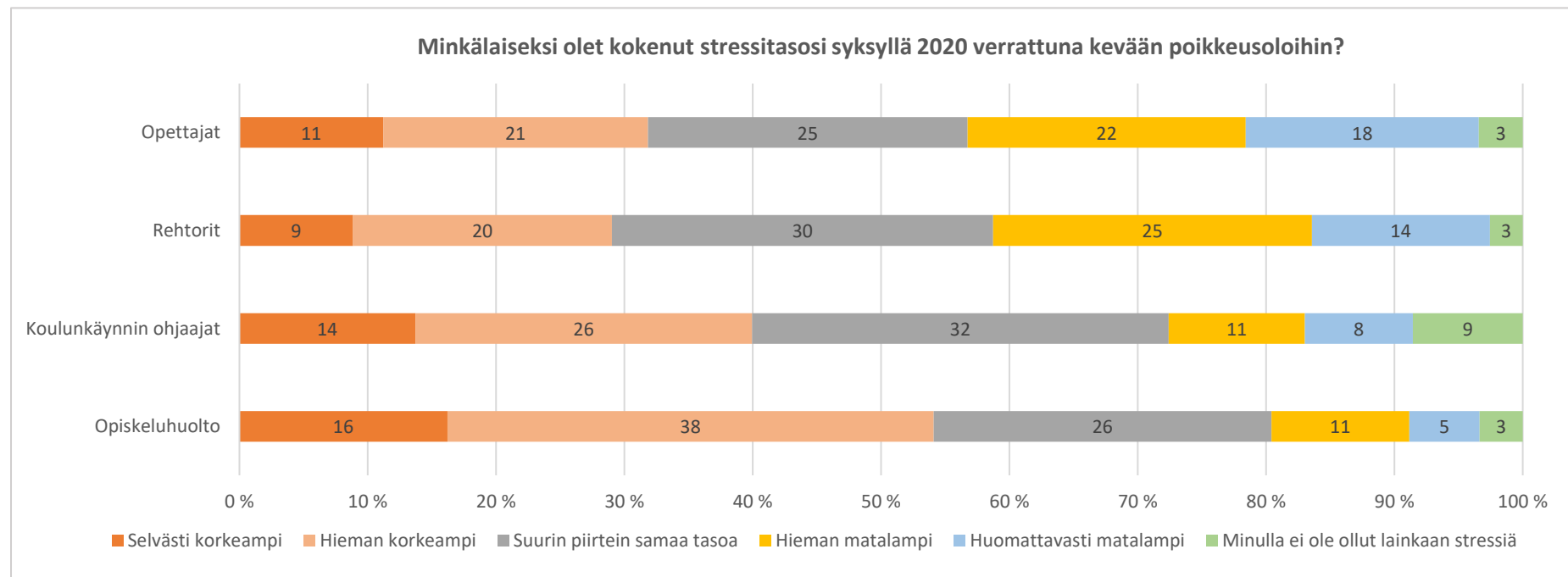

Kuvio 61. Opettajien, rehtorien ja oppilashuollon työntekijöiden toimintakyky työn kannalta kahden edeltäneen työviikon aikana touko- ja marraskuussa 2020 ja keväällä 2021.

Ammattiryhmien vertailu: Hyvinvointi syksyllä 2020 verrattuna poikkeusolojen aikaan

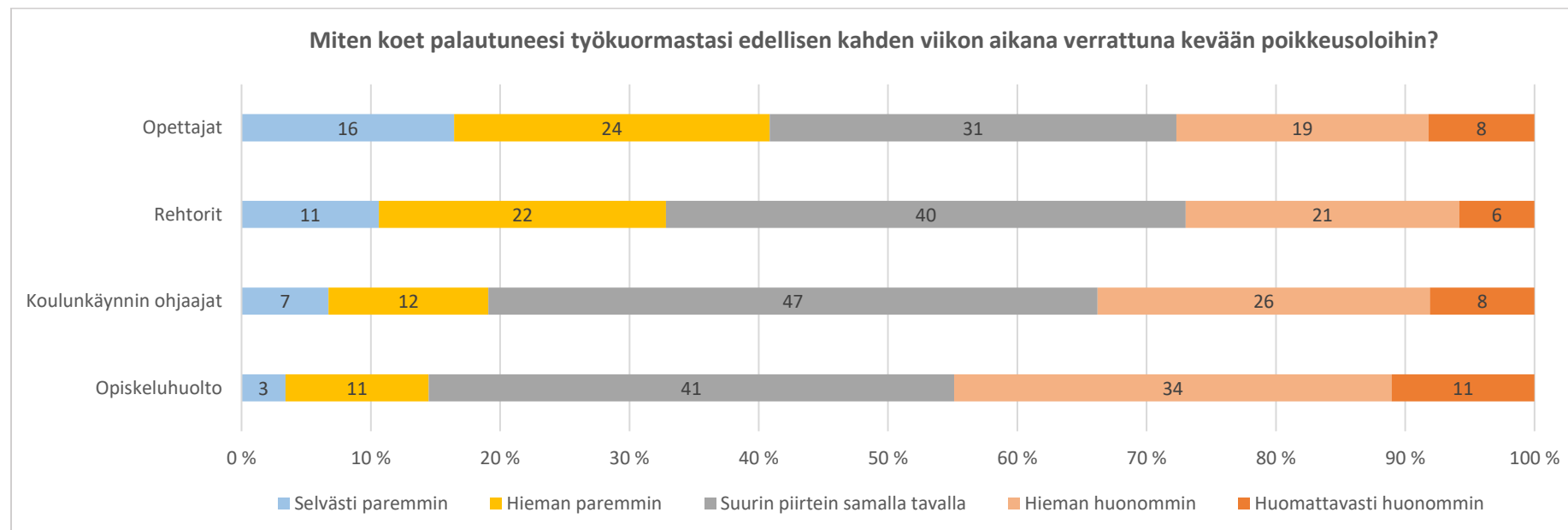
Syksyn 2020 kyselyssä pyydettiin vertaamaan omaa työhyvinvointiaan syksyllä 2020 kevään 2020 poikkeusolojen aikaiseen hyvinvointiin kahdella mittarilla. Mukana ovat myös kouluavustajat, koska heidän ryhmänsä oli riittävän suuri analyysiin.

Sekä rehtoreilla että opettajilla suurempi osa koki stressitasonsa matalammaksi kuin korkeammaksi syksyllä 2020 verrattuna kevään poikkeusoloihin. Vaihtelu oli kuitenkin suurta ja noin kolmanneksen mielestä stressitaso oli korkeampi syksyllä kuin keväällä. Opiskeluterveydenhuollon työntekijöillä ja vähäisemmässä määrin kouluavustajilla stressitaso oli selvästi korkeampi syksyllä. Opiskeluhoollon työntekijöistä jopa 54 % ilmoitti stressitasonsa selvästi tai hieman korkeammaksi (Kuvio 63).

Kuvio 62. Opettajien, rehtorien, koulunkäynnin ohjaajien ja opiskeluhoollon työntekijöiden stressitaso syksyllä 2020 verrattuna kevään poikkeusoloihin.

Työkuormasta palautuminen oli opettajilla keskimäärin parempaa syksyllä kuin keväällä. Rehtoreilla huonosti ja hyvin palautuneita oli suurin piirtein yhtä paljon. Sen sijaan etenkin kouluterveydenhuollon ja hieman vähäisemmässä määrin koulunkäyntiohjaajien ryhmässä hieman tai huomattavasti huonommin palautuneiden osuus oli korkea ja paremmin palautuneiden osuus matala (Kuvio 63).

Kuvio 63. Opettajien, rehtorien, koulunkäynnin ohjaajien ja opiskeluhoollon työntekijöiden stressi ja työkuormasta palautuminen edeltäneen kahden viikon aikana marraskuussa 2020 verrattuna kevään 2020 poikkeusoloihin.

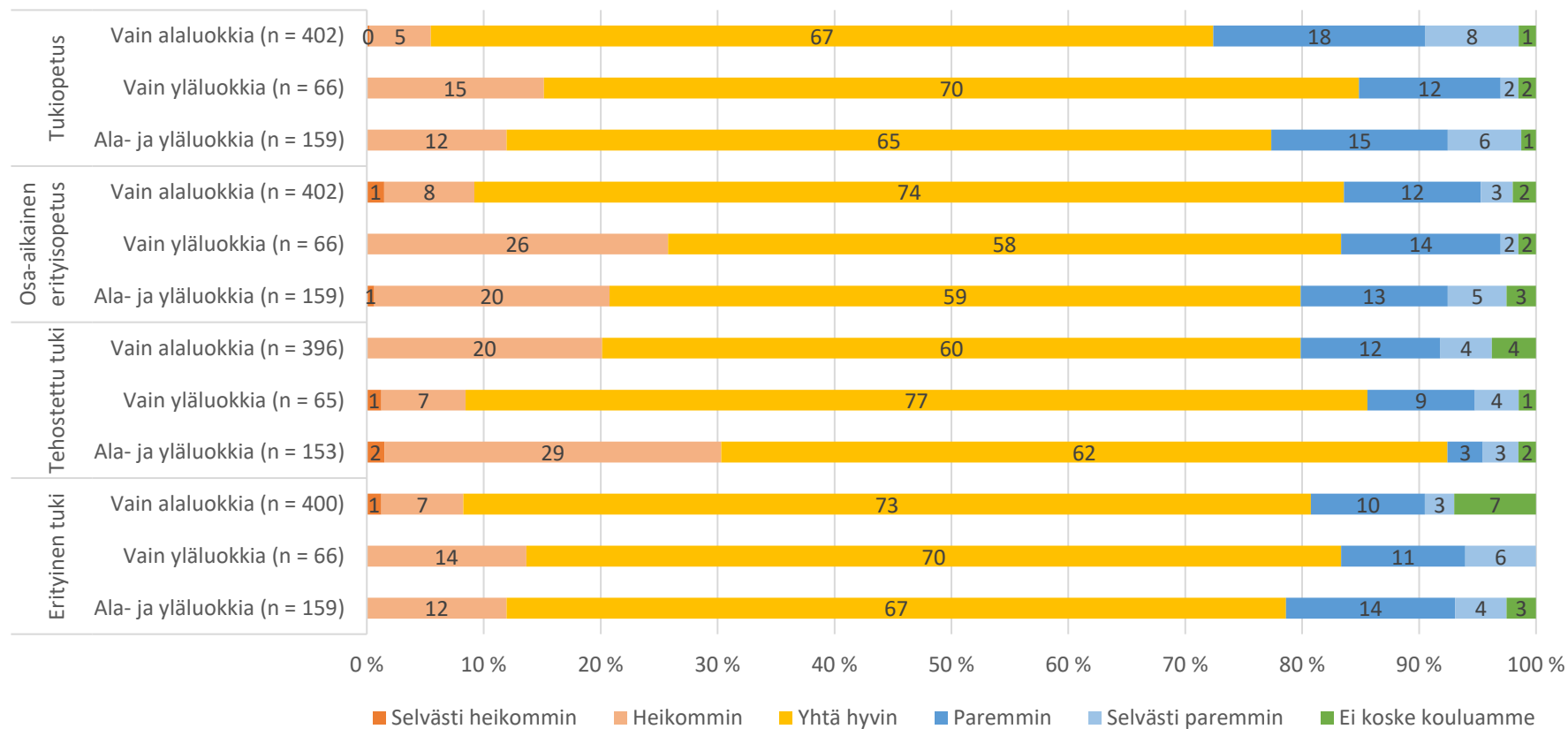
Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyviä kysymyksiä esitettiin kaikille vastaajaryhmille. Seuraavassa tuloksia käsitellään rehtorien, opettajien, oppilashuollon sekä huoltajien kyselyvastausten pohjalta. Oppilailta itseltään oppimisen ja koulunkäynnin tuen saannista ei kysytty suoraan yhtä eritellysti kuin muilta vastaajaryhmiltä, koska oppilaat eivät tietenkään välttämättä tunnista saamansa tuen tasoa. Luvussa tarkastellaan vastaajaryhmittäin aluksi keväällä 2021 kerätyn uusimman kyselyn tuloksia ja sen jälkeen eri kyselykierrosten tuloksia.

Rehtorien näkökulma oppimisen ja koulunkäynnin tuesta

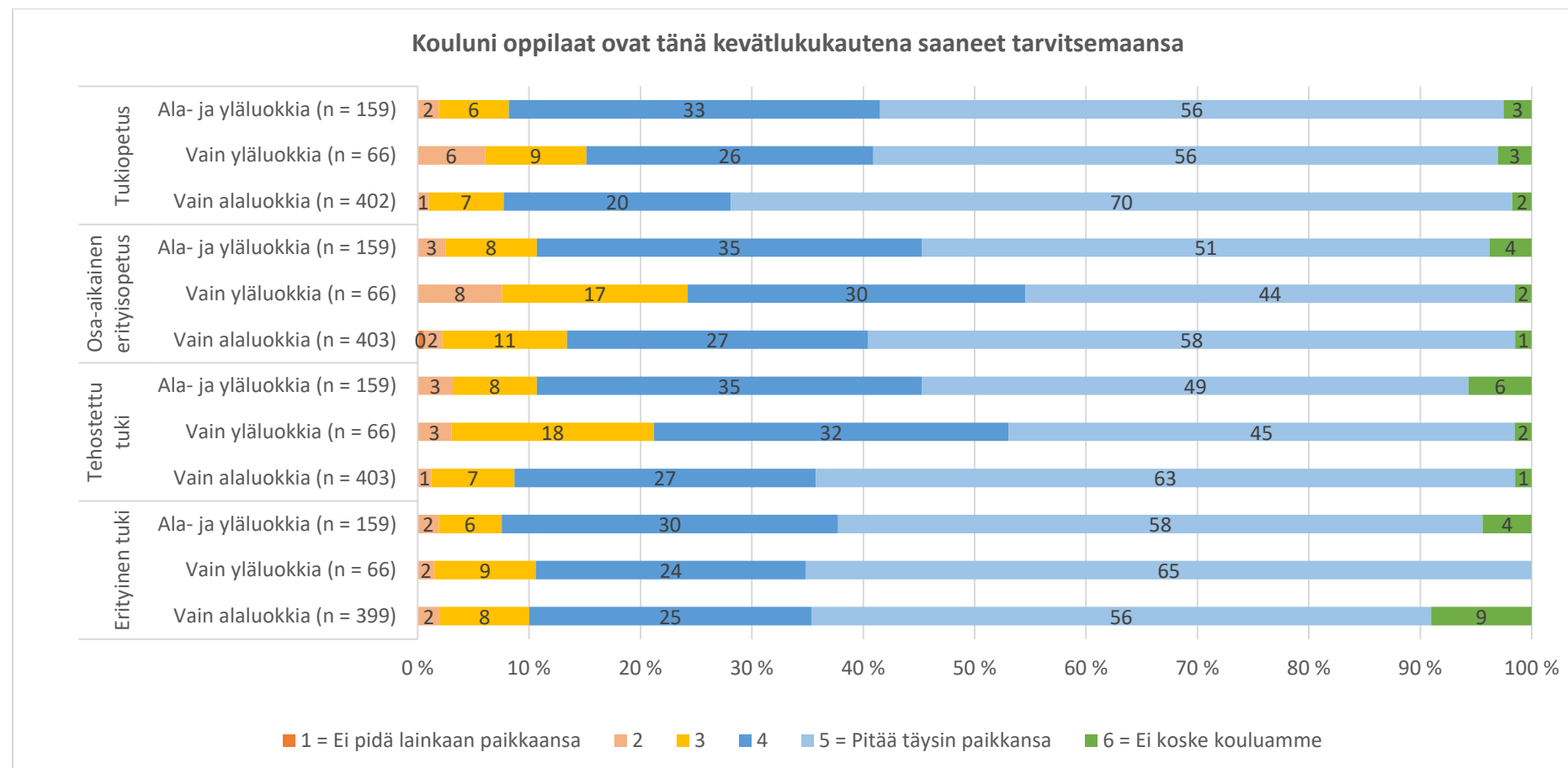
Rehtoreita pyydettiin keväällä 2021 vertaamaan suhteessa normaalitilanteeseen, miten oppimisen ja koulunkäynnin tuki koulussa on toteutunut. Kuviossa 64 rehtorien vastaukset on esitetty koulutyyppin mukaan. Rehtorin ilmoittamien koulunsa luokka-asteiden mukaisesti koulut jaettiin kolmeen ryhmään. Vain alaluokkia sisältävät koulut (vuosiluokka 6 tai alle), vain yläluokkia sisältävät koulut (vuosiluokkia 7–10) ja koulut, joissa oli alaluokkia sekä yläluokkia. Valtaosa rehtoreista kaikissa koulutyypeissä koki, että tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tehostettu tuki sekä erityinen tuki toteutuvat kevätlukukaudella 2021 heidän koulussaan yhtä hyvin kuin normaalioloissa ennen koronan ensimmäisen aallon aiheuttamia kevään 2020 poikkeusoloja.

Verrattuna normaalitilanteeseen (ennen kevään 2020 poikkeusoloja), toteutuuko koulunne oppilaiden oppimisen ja koulunkäynnin tuki nykytilanteessa

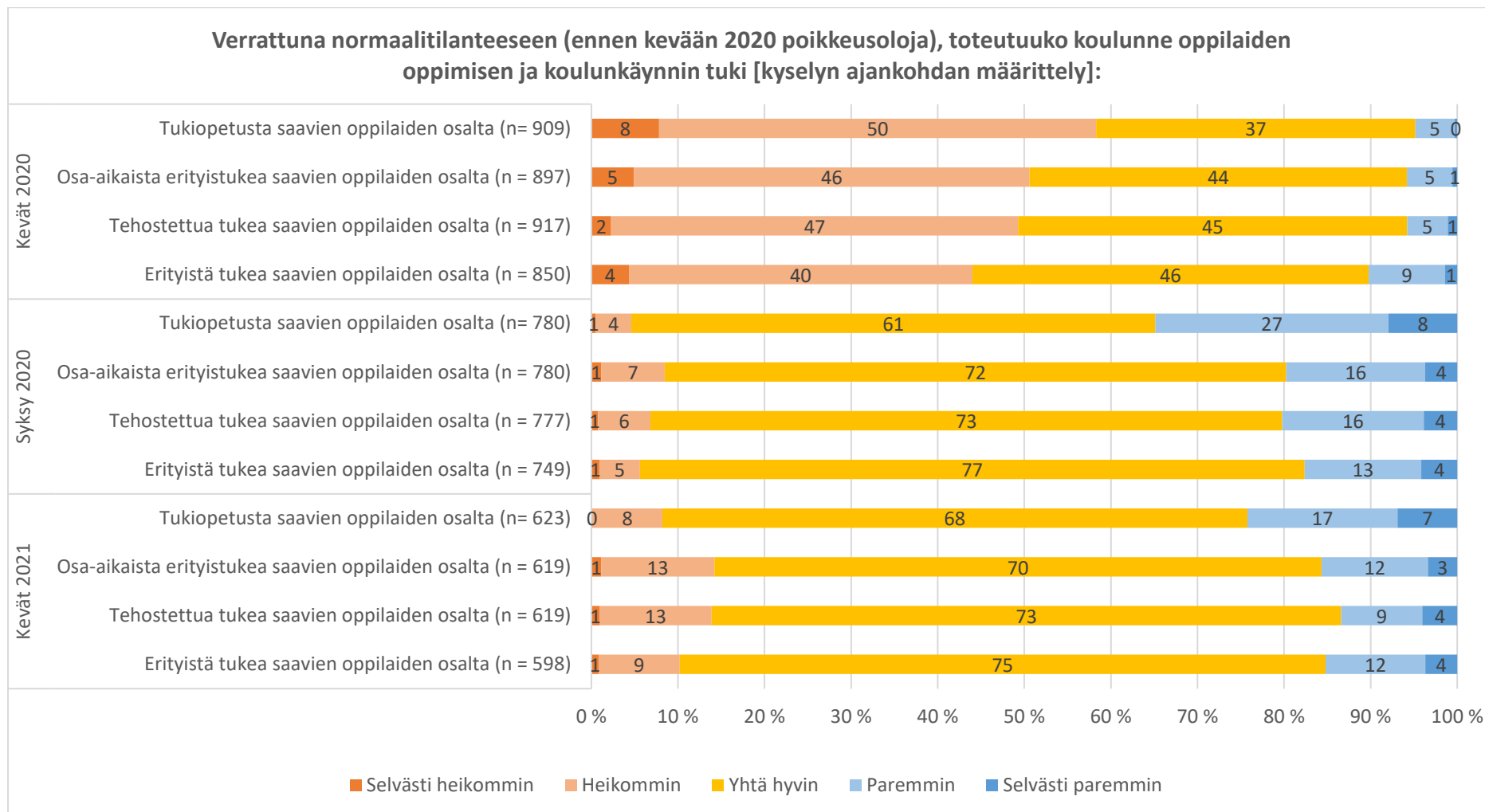
Kuvio 64. Rehtorien kokemus tuen toteutumisesta normaalitilanteeseen verrattuna kevätlukukaudella 2021.

Keväällä 2021 rehtoreilta kysyttiin myös ovatko koulun oppilaat saaneet tarvitsemaan oppimisen ja koulunkäynnin tukea kuluvan kevätlukukauden aikana. Kuviossa 65 vastauksia on tarkasteltu koulutyypin mukaan. Valtaosa rehtoreista koki, että heidän koulussaan oppilaat ovat saaneet tarvitsemaansa tukea. Kaikista tyytyväisimpiä tukeen olivat alaluokista koostuvien koulujen rehtorit kaikkien muiden tuen muotojen osalta lukuun ottamatta erityistä tukea, johon tyytyväisimpiä olivat yläluokkia sisältävien koulujen rehtorit.

Kuvio 65. Rehtorien vastaukset kysymykseen, ovatko oppilaat saaneet kevätlukukaudella 2021 tarvitsemansa tuen.

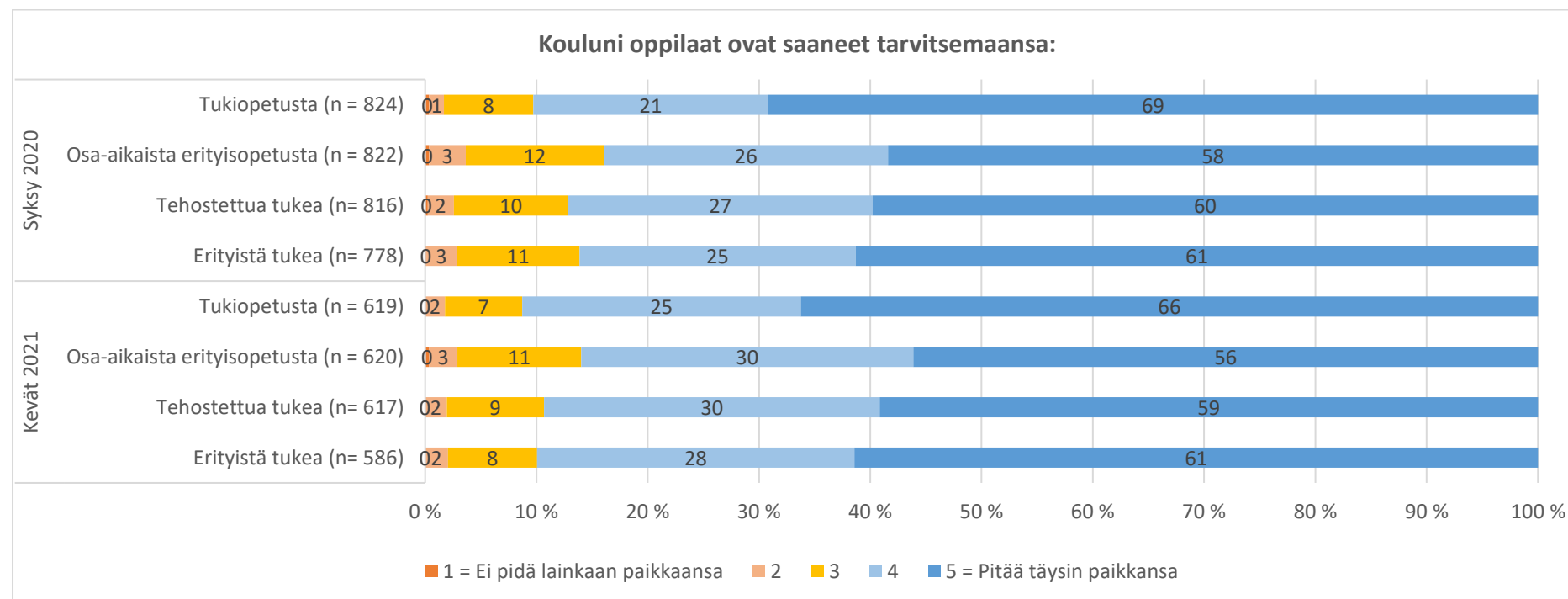
Rehtorien kokemuksia tuen toteutumisesta normaalitilanteeseen verrattuna kysyttiin kaikilla kolmella kyselykierroksella (Kuvio 666). Ensimmäisen korona-aallon aiheuttamien poikkeusolojen aikaista koulunkäyntiä kartoittaneessa kyselyssä keväällä 2020 rehtoreilta kysyttiin kuinka oppimisen ja koulunkäynnin tuki toteutui etäopetuksessa verrattuna aiempaan normaalitilanteeseen. Tuen koettiin toteutuneen heikommin kuin normaalitilanteessa. Mitä yleisemmästä tuesta oli kysymys, sitä heikommin sen koettiin toteutuneen etäopetuksen aikana. Syksyn 2020 kyselyn ajankohtana valtaosa rehtoreista koki, että tuki toteutui yhtä hyvin kuin normaalitilanteessa ennen kevään 2020 poikkeusoloja. Noin viidennes rehtoreista koki, että osa-aikainen erityisopetus, tehostettu tuki sekä erityinen tuki toteutuivat paremmin kuin normaalitilanteessa ennen poikkeusoloja. Tukiopetuksen koettiin toteutuneen paremmin jopa 35 prosentissa kouluista. Myös keväällä 2021 valtaosa rehtoreista koki, että tuki toteutui yhtä hyvin kuin normaalitilanteessa ennen koronapandemiaa. Verrattuna syyslukukauteen 2020, kevätlukukaudella 2021 oli hieman enemmän niitä rehtoreita, jotka kokivat tuen toteutuvan heikommin kuin normaalitilanteessa ja vastaavasti hieman vähemmän niitä rehtoreita, jotka kokivat tuen toteutuneen paremmin kuin normaalitilanteessa.

Kuvio 66. Rehtorien vastaukset oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumisesta eri kyselykierroksilla (hakasulkeiden ilmaisena kysymyksen loppuosa eri kierroksilla: keväällä 2020 poikkeusolojen aikana; etäopetuksessa, syksyllä 2020; nykytilanteessa, keväällä 2021; nykytilanteessa).

Toisella ja kolmannella kyselykierroksella rehtoreilta kysyttiin myös, ovatko koulun oppilaat saaneet tarvitsemaansa oppimisen ja koulunkäynnin tukea.

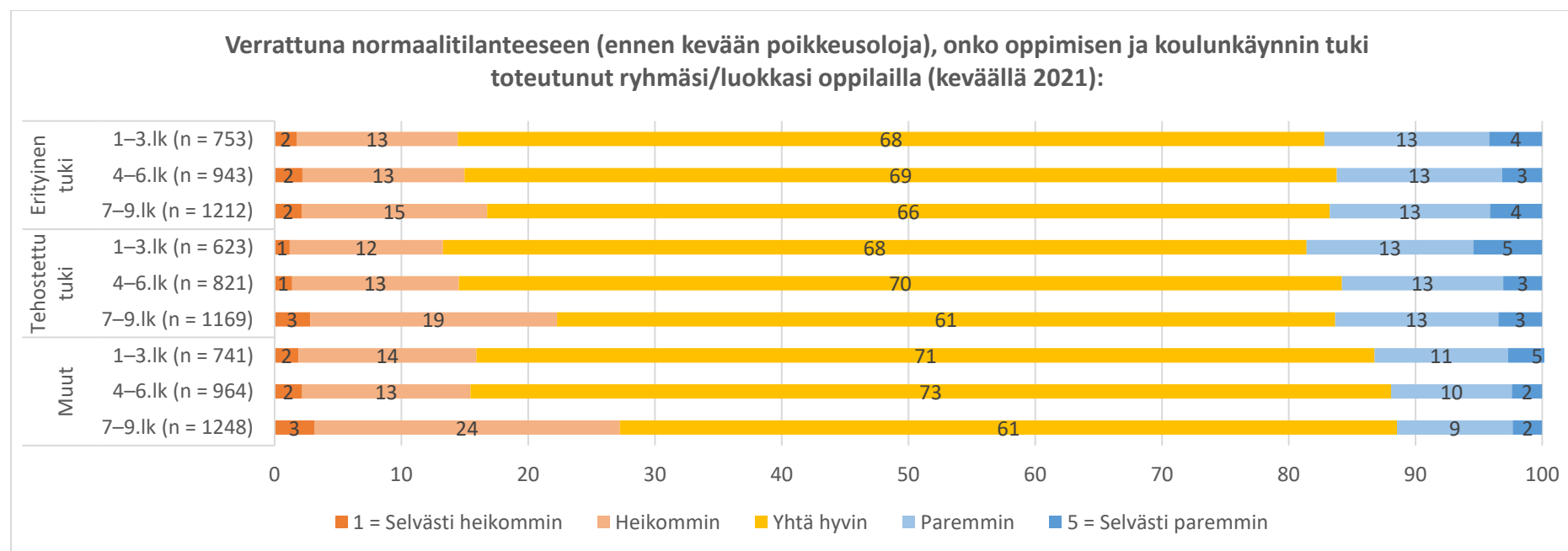
Kuviossa 67 havainnollistuu, että rehtorit kokivat oppilaiden saaneen tarvitsemaansa oppimisen ja koulunkäynnin tukea niin syyslukukaudella 2020 kuin kevätlukukaudella 2021. Eroja eri tuen muotojen välillä ei juuri ollut, ainoastaan tukiopetuksen koettiin toteutuneen hieman useammin ja osa-aikaisen erityisopetuksen taas hieman harvemmin kuin muiden tuen muotojen.

Kuvio 67. Rehtorien kokemus siitä ovatko oppilaat saaneet tarvitsemaansa oppimisen ja koulunkäynnin tukea toisella ja kolmannella kyselykierroksella.

Opettajien näkökulma oppimisen ja koulunkäynnin tuesta

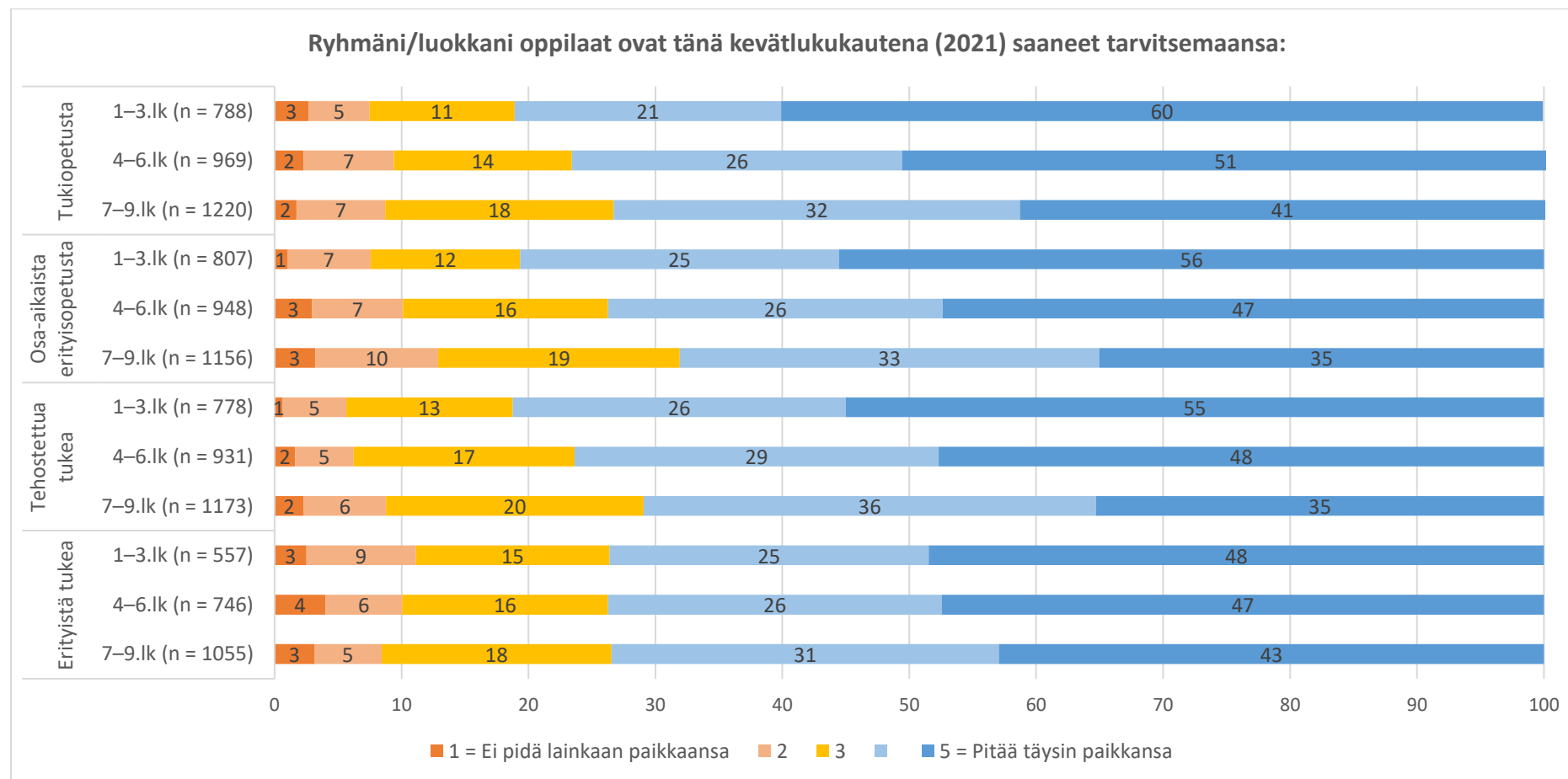
Opettajille esitettiin samat kysymykset kuin rehtoreille. Opettajia pyydettiin keväällä 2021 vertaamaan suhteessa normaalitilanteeseen, miten oppimisen ja koulunkäynnin tuki oli heidän oppilaillaan toteutunut. Kuviossa 68 vastauksia on katsottu luokka-asteittain (vuosiluokat 1–3, 4–6 ja 7–9). Erityisen tuen osalta niiden vastaajien osuus, jotka kokivat tuen toimineen paremmin kuin aiemmin, oli keskimäärin yhtä suuri kuin niiden vastaajien, jotka kokivat erityisen tuen toimineen heikommin ja vastaukset luokka-asteittain ovat samansuuntaisia. Tehostetun tuen osalta yläluokkien puolella vastaajista hiukan suurempi osuus koki tuen toimineen heikommin. Myös muiden oppilaiden tuen osalta yläluokilla tuen koettiin toteutuneen heikommin kuin alaluokkien puolella.

Kuvio 68. Opettajien arvio tuen toteutumisesta suhteessa normaalitilanteeseen vuosiluokittain keväällä 2021.

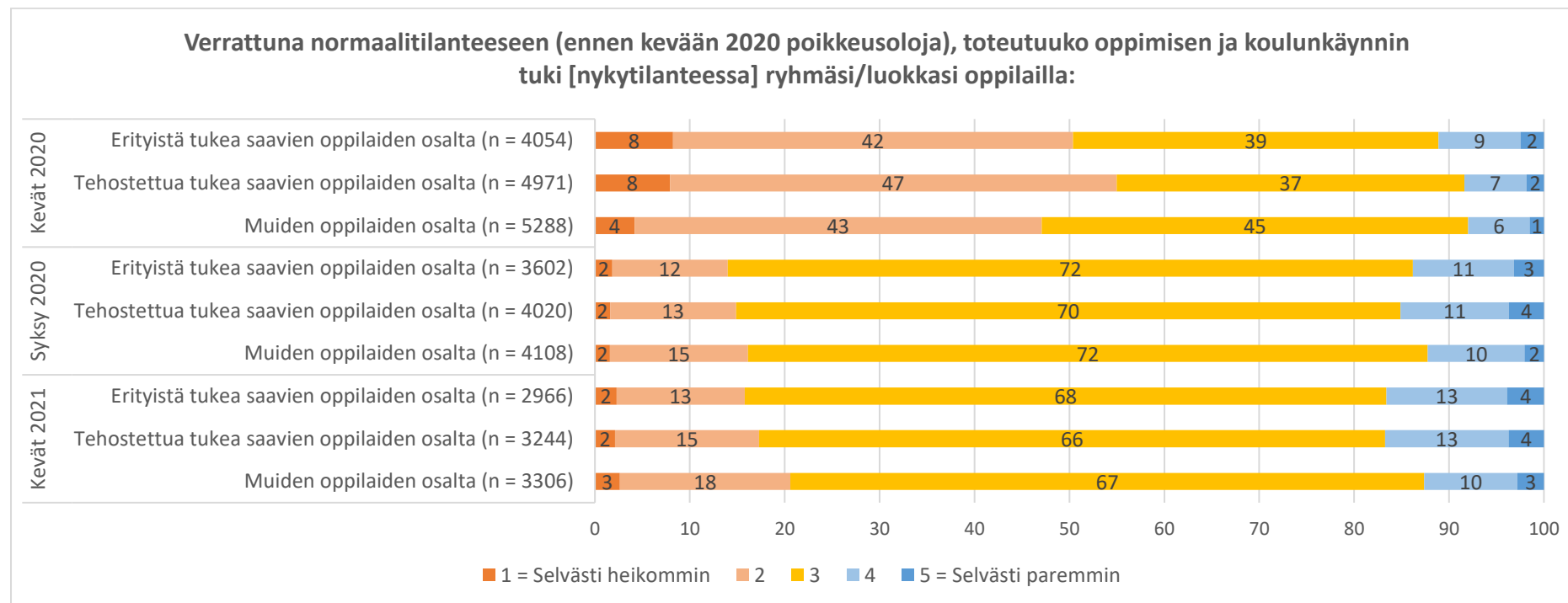
Luokka-asteittain tarkasteltiin myös opettajien näkemyksiä keväällä 2021 siitä, olivatko oppilaat saaneet tarvitsemaansa tukea (Kuvio 69). Vuosiluokilla 1–3 vastaajista 60 prosenttia koki, että oppilaat olivat saaneet tarvitsemaansa tukiopetusta ja osa-aikaisen erityisopetusta. Vuosiluokilla 4–6 näiden vastaajien osuus oli noin 50 prosenttia ja vuosiluokilla 7–9 noin 40 prosenttia. Tehostetun tuen osalta vastaukset

olivat samansuuntaisia: mitä alemmalla vuosiluokalla vastaajien oppilaat olivat, sitä suurempi oli tyytyväisten vastaajien osuus. Erityisen tuen osalta luokka-asteiden välillä näin selkeitä eroja ei ollut, ainoastaan vuosiluokilla 7–9 tyytyväisten vastaajien osuus oli aavistuksen alaluokkia pienempi.

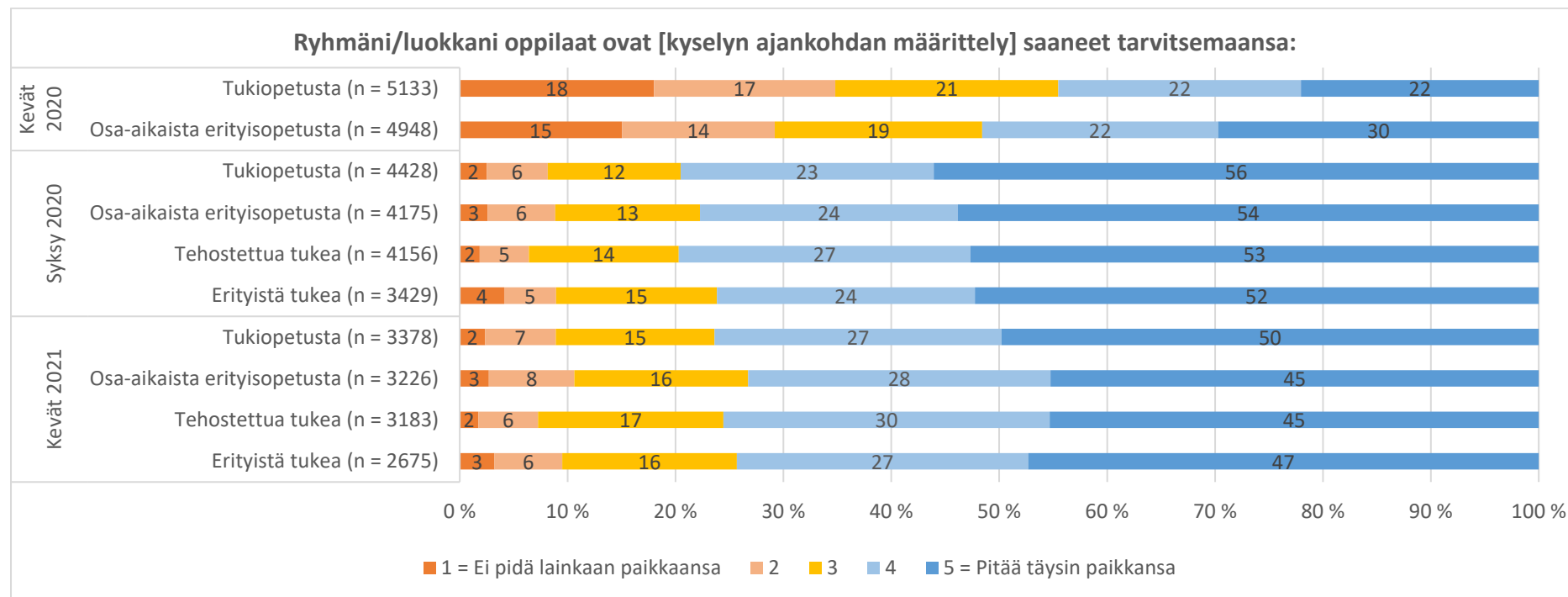
Kuvio 69. Opettajien arvio oppilaiden saamasta tuesta vuosiluokittain keväällä 2021.

Opettajia pyydettiin kaikilla kolmella kyselykierroksella vertaamaan suhteessa normaalitilanteeseen, miten oppimisen ja koulunkäynnin tuki oli heidän oppilaillaan toteutunut. Keväällä 2020, ensimmäisen korona-aallon aiheuttamien poikkeusolojen aikana, noin puolet vastaajista arvioi tuen toteutuneen niin erityistä tai tehostettua tukea saaneiden kuin muidenkin oppilaiden osalta normaalitilannetta heikommin (Kuvio 70). Syksyllä 2020 ja keväällä 2021 näiden vastaajien osuus jäi alle 20 prosenttiin, ainoastaan keväällä 2021 muiden oppilaiden osalta noin 20 prosenttia vastaajista koki tuen toteutuneen heikommin kuin ennen koronapandemiaa.

Kuvio 70. Opettajan arvio tuen toteutumisesta suhteessa normaalitilanteeseen eri kyselykierroksilla (hakasulkeiden ilmaisena kysymyksen loppuosa eri kierroksilla: keväällä 2020 poikkeusolojen aikana; etäopetuksessa, syksyllä 2020; nykytilanteessa, keväällä 2021; nykytilanteessa).

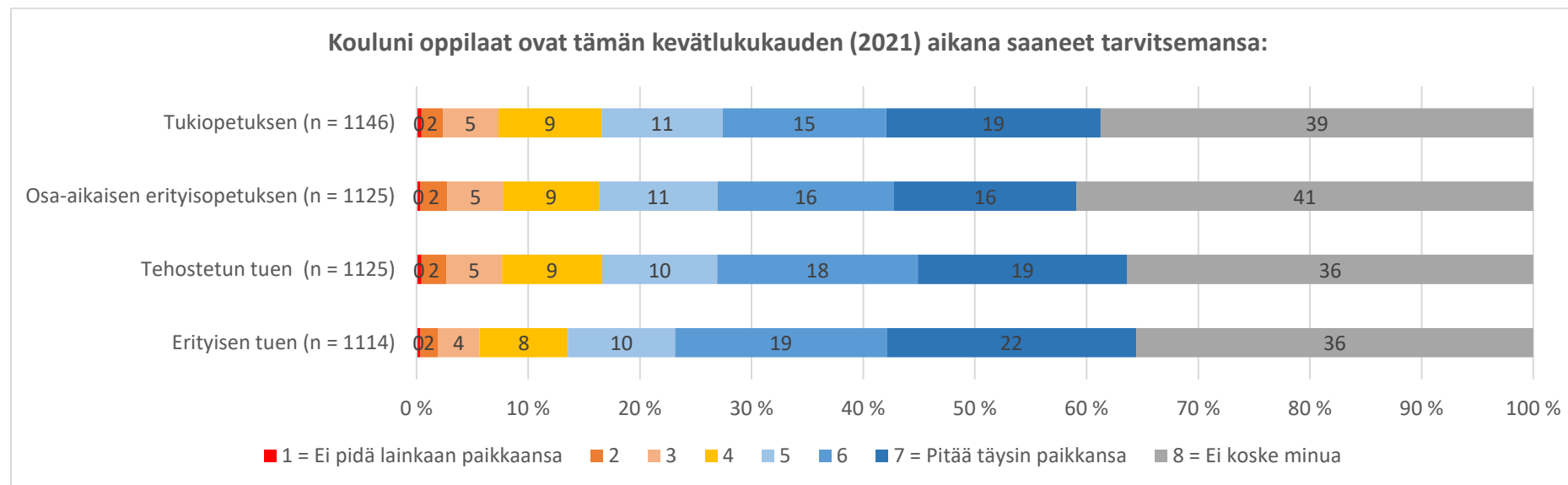
Eri kyselykierroksilla opettajille esitettiin myös kysymys oppilaiden saamasta tuesta. Keväällä 2020 kysymyksessä eriteltiin tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus, syksyllä 2020 ja keväällä 2021 myös tehostettu ja erityinen tuki. Sekä tukiopetuksen ja että osa-aikaisen erityisopetuksen osalta keväällä 2020 ensimmäisen korona-aallon aiheuttamien poikkeusolojen aikana vastaajista noin kolmannes koki, että oppilaat eivät olleet saaneet tarvitsemaansa tukea (Kuvio 71). Syksyllä 2020 ja keväällä 2021 näin vastasi keskimäärin alle 10 prosenttia vastaajista. Vastaavasti syksyllä 2020 keskimäärin puolet vastaajista ja keväällä 2021 vajaa puolet koki, että oppilaat olivat saaneet tarvitsemansa tuen.

Kuvio 71. Opettajien arvio oppilaiden saamasta tuesta eri kyselykierroksilla (hakasulkeiden ilmaisena kysymyksen loppuosa eri kierroksilla: keväällä 2020 poikkeusolojen aikana; etäopetuksessa, syksyllä 2020; nykytilanteessa, keväällä 2021; nykytilanteessa).

Oppilashuollon näkökulma oppimisen ja koulunkäynnin tuesta

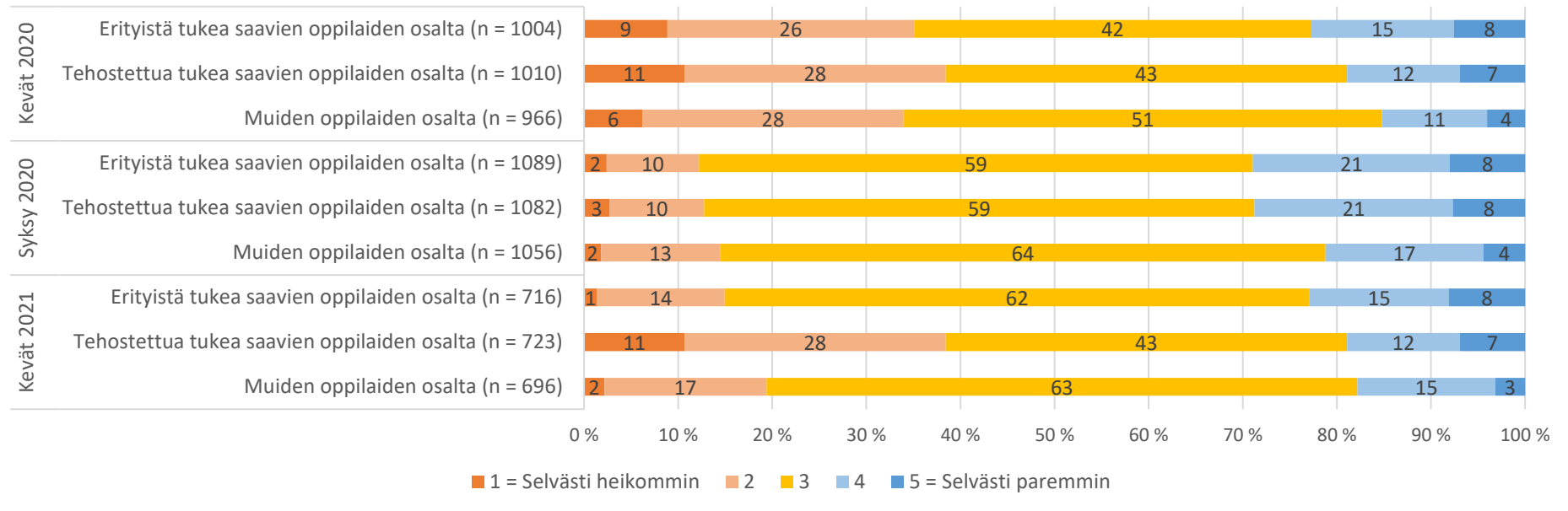
Myös oppilashuoltohenkilöstölle esitettiin samat kysymykset kuin opettajille rehtoreille. Oppilashuoltohenkilöstölle esitettiin keväällä 2021 kysymys, olivatko oppilaat saaneet tarvitsemansa tuen (Kuvio 72). Tehostetun ja erityisen tuen osalta noin 40 prosenttia vastaajista koki tuen toteutuneen, osa-aikaisen erityisopetuksen kohdalla puolestaan kolmannes vastaajista.

Kuvio 72. Oppilashuoltohenkilöstön arvio oppilaiden saamasta tuesta keväällä 2021.

Oppilashuoltohenkilöstölle esitettiin jokaisella kyselykierröksellä sama kysymys, jossa heitä pyydettiin vertaamaan suhteessa aikaan ennen pandemiaa, miten oppimisen ja koulunkäynnin tuki oli toteutunut heidän koulussaan (Kuvio 73). Syksyllä 2020 niiden vastaajien osuus, jotka kokivat tuen toteutuneen, oli muita kyselyajankohtia suurempi. Niiden vastaajien osuus, jotka puolestaan kokivat, että tuki ei ollut toteutunut, osuus oli suurin keväällä 2020. Tehostetun tuen osalta keväällä 2021 tyytymättömien vastaajien osuus oli noussut samalle tasolle kevään 2020 kanssa.

Verrattuna normaalitilanteeseen (ennen kevään poikkeusoloja), onko oppimisen ja koulunkäynnin tuki toteutunut koulussasi [kyselyn ajankohdan määrittely]:

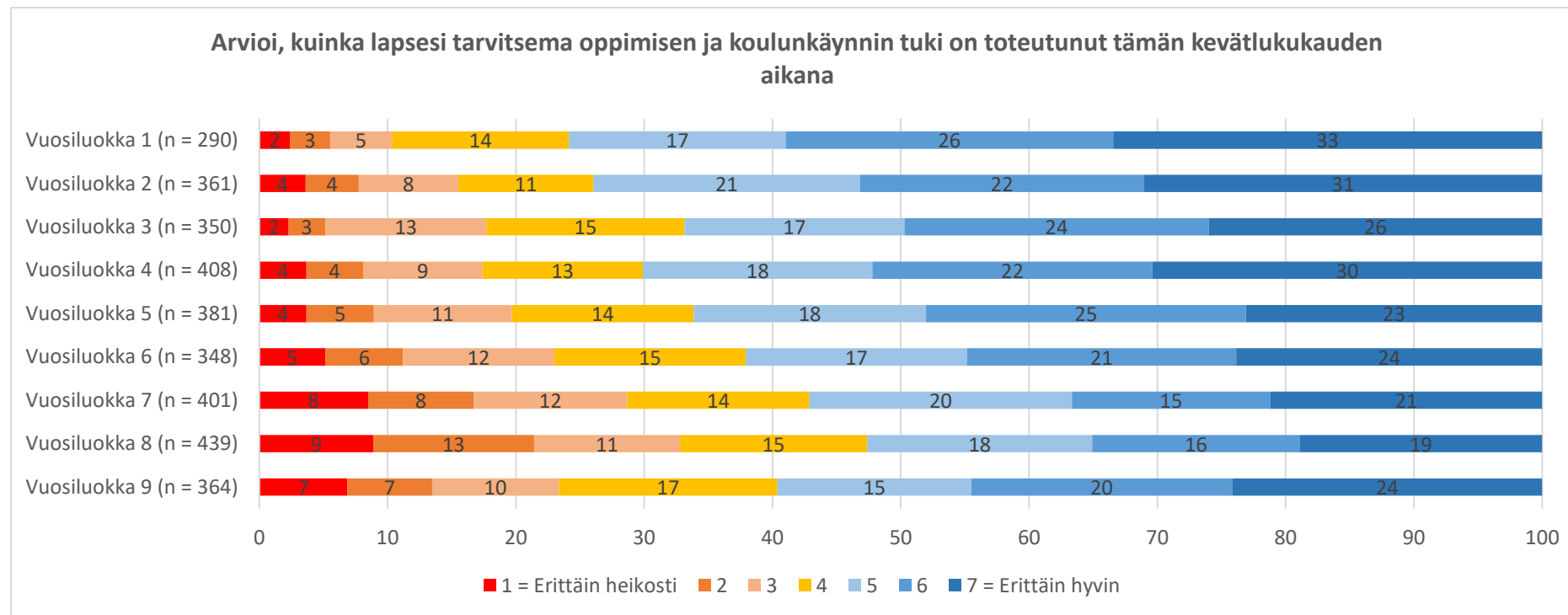

Kuvio 73. Oppilashuoltohenkilöstön tuen toteutumisesta suhteessa normaalitilanteeseen eri kyselykierroksilla (hakasulkeiden ilmaisen kysymyksen loppuosa eri kierroksilla: keväällä 2020 poikkeusolojen aikana; etäopetuksessa, syksyllä 2020; nykytilanteessa, keväällä 2021; nykytilanteessa).

Huoltajien näkökulma oppimisen ja koulunkäynnin tuesta

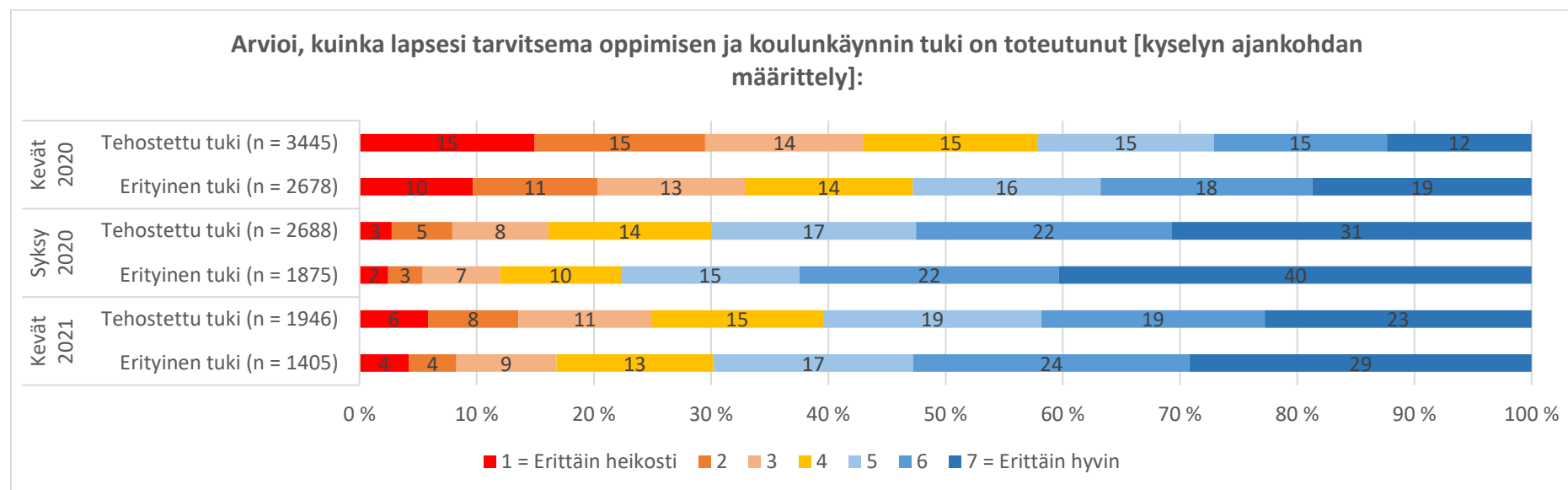
Huoltajilta kysyttiin myös kokemuksia oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Kysyttäessä, onko vastaajan lapsella oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeita, huoltajista 23 prosenttia vastasi näin olevan. Seuraavassa kysymyksessä huoltajilta kysyttiin, oliko lapselle tehty päätös oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämisestä. Erityisen tuen päätöksiä oli 7,3 prosentilla ja tehostetun tuen suunnitelmia 10 prosentilla vastanneiden lapsista. Näille huoltajille esitettiin kysymys siitä, kuinka lapsen tarvitsema tuki on toteutunut kuluneen kevätlukukauden 2021 aikana. Asteikolla 1–7 huoltajista kaikkiaan 46 prosenttia koki tuen toteutuneen hyvin ja 11

prosenttia tuen toteutuneen heikosti. Tarkasteltaessa tilannetta vuosiluokittain, voidaan havaita, että huoltajia, jotka kokivat tuen toteutuneen hyvin, on kaikilla vuosiluokilla enemmän kuin niitä huoltajia, jotka kokivat tuen toteutuneen heikosti (Kuvio 74). Alakoulun puolella huoltajat kokivat lastensa tuen toteutuneen keskimäärin paremmin kuin yläkoulun puolella. Vuosiluokilla 7 ja 8 tuen hyväksi kokevia oli jonkin verran vähemmän kuin muilla vuosiluokilla ja vastaavasti tuen heikoksi kokevia enemmän.

Kuvio 74. Huoltajien arvio lapsensa oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumisesta vuosiluokilla 1–9 keväällä 2021.

Sama kysymys tuen toteutumisesta esitettiin huoltajille kaikilla kyselykierroksilla (Kuvio 75). Tyytyväisimpiä tuen toteutumiseen huoltajat olivat syyslukukaudella 2020 ja heikoiten tuen koettiin toteutuneen ensimmäisen korona-aallon poikkeusolojen aikana. Kaikissa aikapisteissä huoltajat kokivat erityisen tuen toteutumisen keskimäärin hieman parempana kuin tehostetun tuen toteutumisen.

Kuvio 75. Huoltajien vastaukset kysymykseen oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumisesta kolmella kyselykierroksella (hakasulkeiden ilmaisen kysymyksen loppuosa eri kierroksilla: keväällä 2020; poikkeusolojen aikana, syksyllä 2020; tänä syksynä, keväällä 2021; tämän kevätlukukauden aikana).

Haavoittuvammassa asemassa olevat oppilaat huoltajien näkökulmasta

Poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin liittyvissä perusopetuslain väliaikaisissa muutoksissa ensimmäisen korona-aallon poikkeusolojen aikana seuraaville oppilasryhmille määriteltiin erityinen oikeus lähiopetukseen koronapandemian aikana: esiopetuksen oppilaat, perusopetuksen 1–3 vuosiluokkien oppilaat, erityisen tuen päätöksen saaneet oppilaat, pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaat ja valmistavan opetuksen oppilaat.

Huoltajilta kysyttiin, kuuluuko hänen lapsensa johonkin edellä mainituista oppilasryhmistä (pyydettiin valitsemaan vain yksi oppilasryhmä, vaikka oppilas kuuluisi useampaan). Kyselyyn vastanneiden huoltajien lapsista 68 prosenttia ei kuulunut edellä mainittuihin oppilasryhmiin. Vuosiluokkien 1–3 oppilaiden huoltajat olivat suurin ryhmä (n = 4806, 25 %) ja erityistä tukea saavien oppilaiden huoltajat toiseksi suurin ryhmä (n = 1140, 6 %). Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden huoltajia (n = 92, 0,5 %) ja valmistavan opetuksen oppilaiden huoltajia (n = 125, 0,7 %) oli molempia alle prosentti vastaajista.

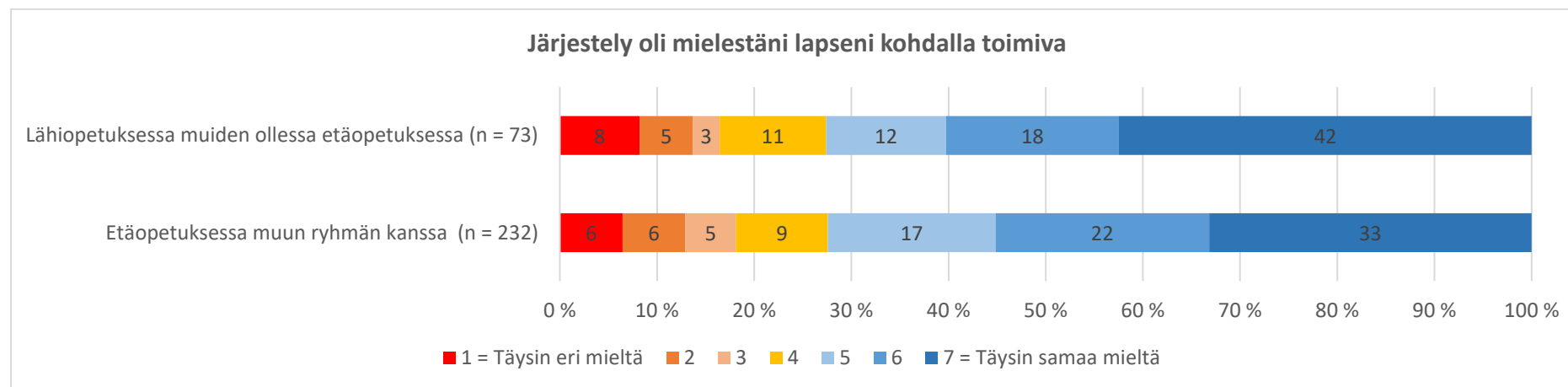
Huoltajille, joiden lapsi kuului edellä mainittuihin oppilasryhmiin, esitettiin kysymyksiä teemaan liittyen. Ensin kysyttiin, oliko luokka tai opetusryhmä ollut kevätlukukauden 2021 aikana etäopetusjaksolla (Kuvio 76). Vastanneiden huoltajien lapsista reilulla kuudella prosentilla luokka tai opetusryhmä oli ollut etäopetusjaksolla kevätlukukauden 2021 aikana (n = 385).

Kuvio 76. Huoltajien vastaukset kysymykseen, onko lapsen opetusryhmä ollut ollut etäopetusjaksolla kevätlukukaudella 2021.

Niille haavoittuvassa asemassa olevien lasten huoltajille, joiden lasten ryhmät tai luokat olivat olleet etäopetusjaksolla kevätlukukaudella 2021 (n = 385) esitettiin jatkokysymyksiä. Huoltajilta kysyttiin: ”Opiskeliko lapsesi tuolloin etäopetuksessa muun ryhmän mukana (pois lukien karanteeniaika)?”. Valtaosa vastanneiden huoltajien lapsista oli opiskellut etäopetuksessa muun ryhmän mukana (n = 285, 74 %). Muiden lapsen ryhmän oppilaiden ollessa etäopetuksessa oli lähiopetuksessa ollut vastanneiden huoltajien lapsista vain 98 lasta (26 %).

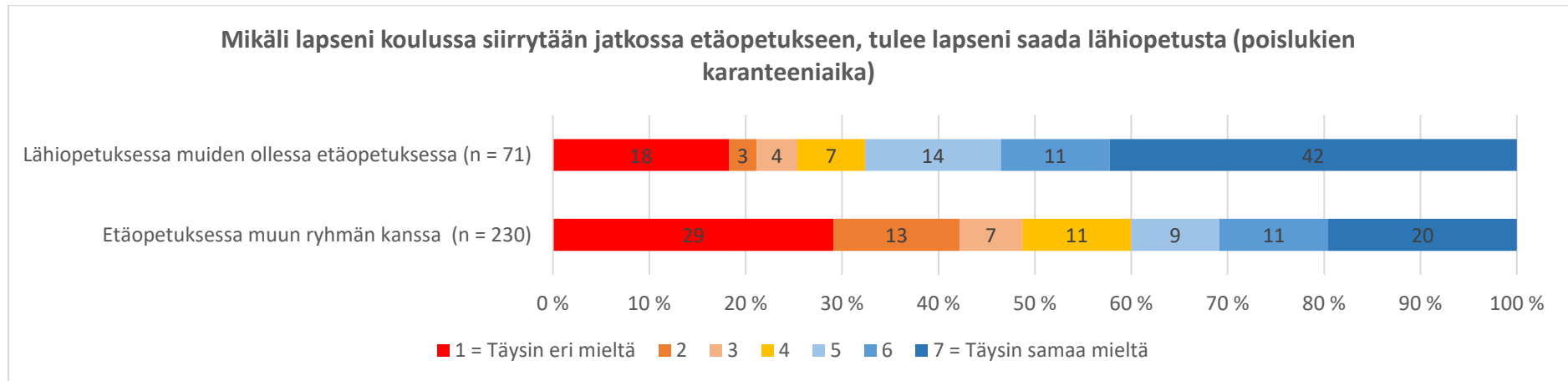
Huoltajille esitettiin jatkokysymys myös siitä, oliko järjestely toimiva hänen lapsensa näkökulmasta. Molemmissa järjestelyissä tyytyväisiä huoltajia oli enemmän kuin niitä, jotka piti järjestelyä toimimattomana (Kuvio 77).

Kuvio 77. Huoltajien kokemus siitä, oliko lapsen opetusjärjestely ollut toimiva.

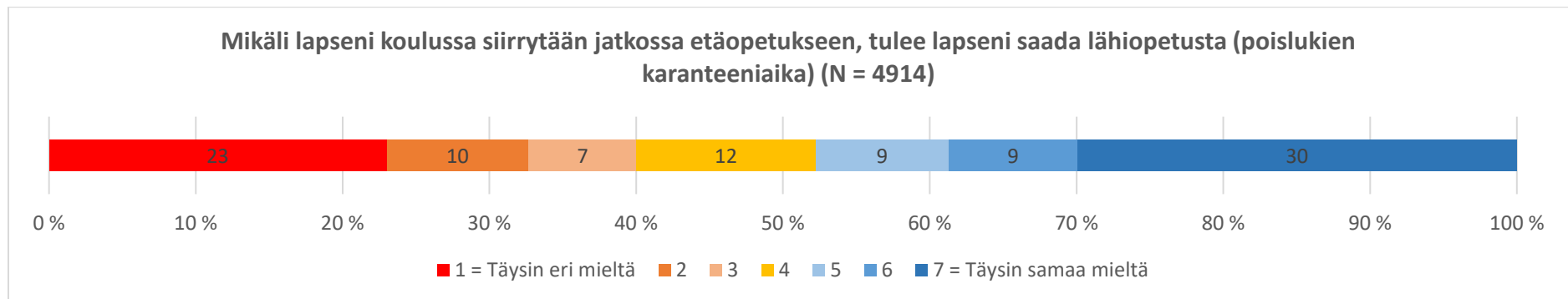
Samoille huoltajille esitettiin myös kysymys: ”Mikäli lapseni koulussa siirrytään jatkossa etäopetukseen, tulee lapseni saada lähiopetusta (pois lukien karanteeniaika)” (Kuvio 78). Asteikolla 1–7 huoltajat, joiden lapset olivat olleet lähiopetuksessa muun ryhmän ollessa etänä, väitteen kanssa samaa mieltä oli 53 prosenttia vastaajista. Näin ollen noin puolet huoltajista oli tyytyväisiä siihen, että mahdollisuus lähiopetukseen on tarjoutunut muiden ollessa etänä ja he toivoivat samaa myös tulevaisuudessa. Kuitenkin reilu viidennes vastanneista huoltajista oli sitä mieltä, että näin ei tulisi toimia jatkossa heidän lapsensa näkökulmasta.

Huoltajista, joiden haavoittuvassa asemassa olevaan oppilasryhmään kuuluva lapsi oli ollut etäopetuksessa muun ryhmän oppilaiden kanssa, vain 31 prosenttia koki, että heidän lapsensa tulisi saada lähiopetusta muun ryhmän ollessa etänä. Kaikkiaan 42 prosenttia vastanneista huoltajista oli väitteen kanssa eri mieltä, eli he kokivat, että heidän lapsensa ei tule saada lähiopetusta, jos lapsen oma opetusryhmä on muuten etäopetuksessa.

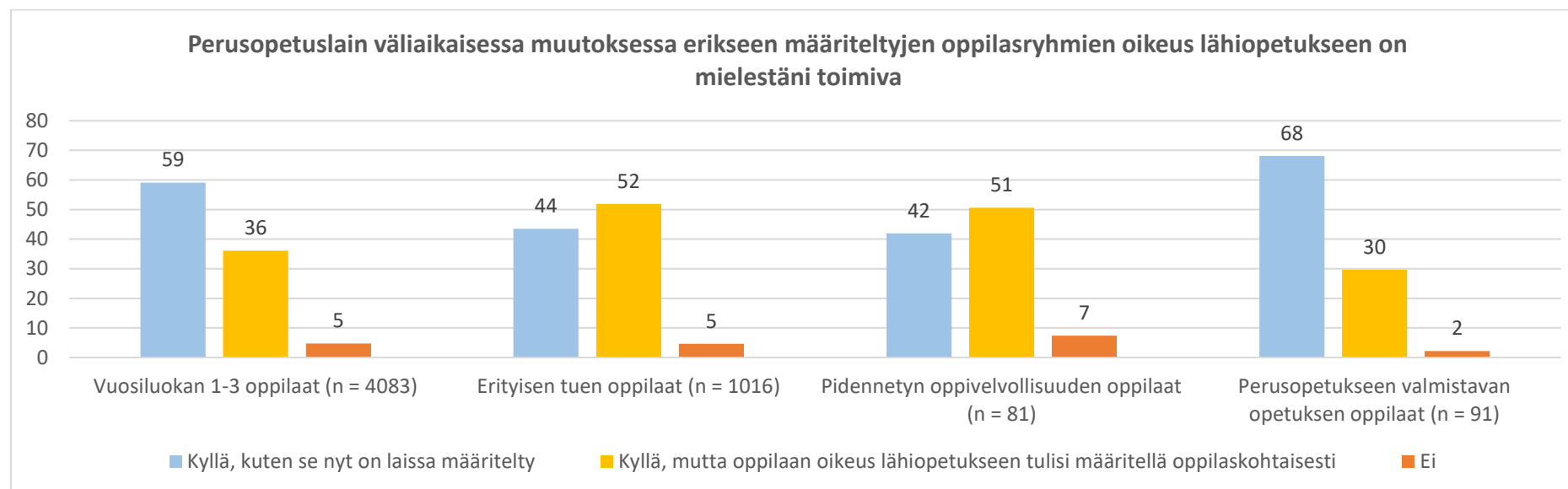
Kuvio 78. Huoltajien kokemus siitä, tuleeko oman lapsen saada lähiopetusta, mikäli lapsen koulussa muut siirtyvät etäopetukseen (niiden huoltajien osalta, joiden lapsen ryhmä oli ollut etäopetusjaksolla keväällä 2021).

Sama kysymys esitettiin myös niille huoltajille, joiden haavoittuvassa asemassa olevien lasten ryhmät ja luokat eivät olleet kevätlukukaudella 2021 aikana olleet etäopetusjaksolla (n = 5756), eli huoltajilla ei ollut varsinaisesti kokemusta lakimuutoksessa määritellystä lähiopetusoikeudesta (Kuvio 79). Asteikolla 1–7 huoltajista 39 prosenttia oli väitteen kanssa samaa mieltä, eli toivoivat lapsensa saavan lähiopetusta, mikäli koulussa siirrytään etäopetukseen. Huoltajista 33 prosenttia oli kuitenkin väitteen kanssa eri mieltä, eli eivät toivoisi oman lapsensa saavan lähiopetusta muiden ollessa etäopetuksessa.

Kuvio 79. Huoltajien kokemus siitä, tuleeko oman lapsen saada lähiopetusta, mikäli lapsen koulussa muut siirtyvät etäopetukseen (niiden huoltajien osalta, joiden lapsen ryhmä ei ollut ollut etäopetusjaksolla keväällä 2021).

Kaikille niille huoltajille, joiden lapset kuuluivat haavoittuvassa asemassa olevien oppilaiden ryhmiin, esitettiin vielä kysymys: ”Perusopetuslain väliaikaisessa muutoksessa erikseen määriteltujen oppilasryhmien oikeus lähiopetukseen on mielestäni toimiva” (Kuvio 80). Vuosiluokkien 1–3 oppilaiden sekä perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaiden huoltajista yli puolet kokivat että lakimuutoksessa määriteltä oikeus lähiopetukseen oli toimiva. Kolmannes näiden oppilasryhmien huoltajista sekä reilu puolet erityistä tukea saavien oppilaiden sekä pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaiden huoltajista toivoi, että määrittely ei olisi niin kategorisesti tiettyä oppilasryhmää koskeva, vaan enemmän oppilaskohtainen. Tällaista määrittelyä toimimattomana piti pieni osa kaikkien oppilasryhmien huoltajista.

Kuvio 80. Huoltajien vastaukset kysymykseen lakimuutoksessa määrittelystä oppilasryhmien oikeudesta lähiopetukseen.

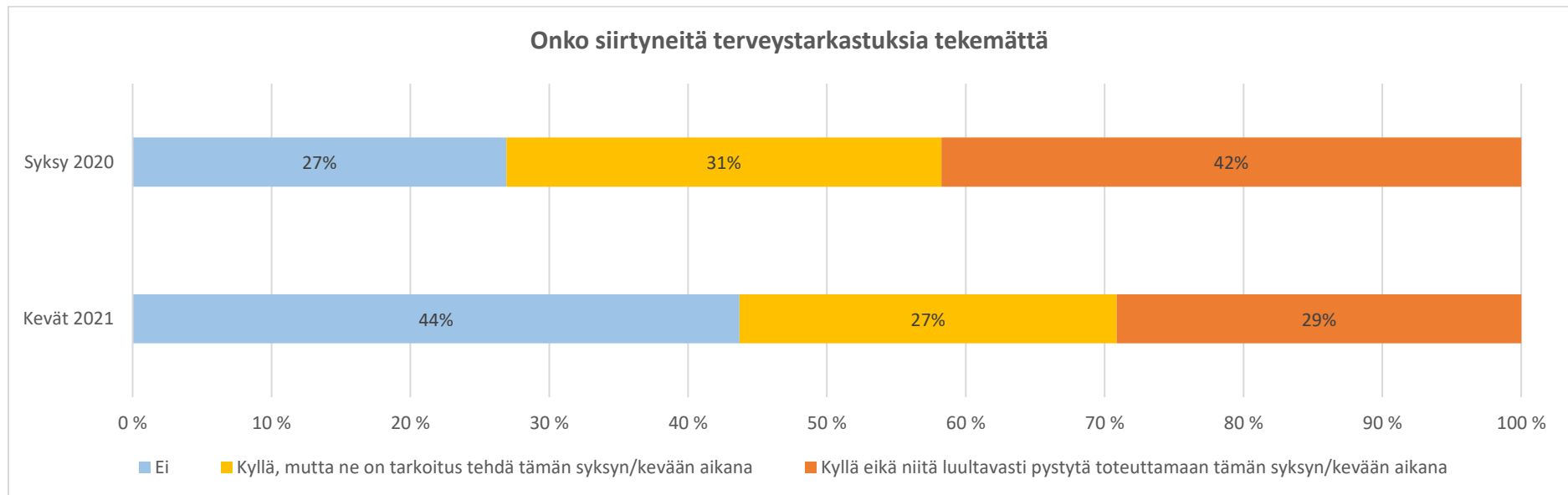
Kouluterveydenhuollon määräaikaistarkastukset ja oppilashuoltohenkilöstön työaika ja työnkuva

Määräaikaaiset terveystarkastukset

Laaja terveystarkastus, jossa mukana terveydenhoitaja ja lääkäri, on lakisääteisesti tehtävä peruskoulussa 1., 5., ja 8. luokalla. Määräaikaistarkastukset kouluterveydenhoitaja tekee joka vuosiluokalla.

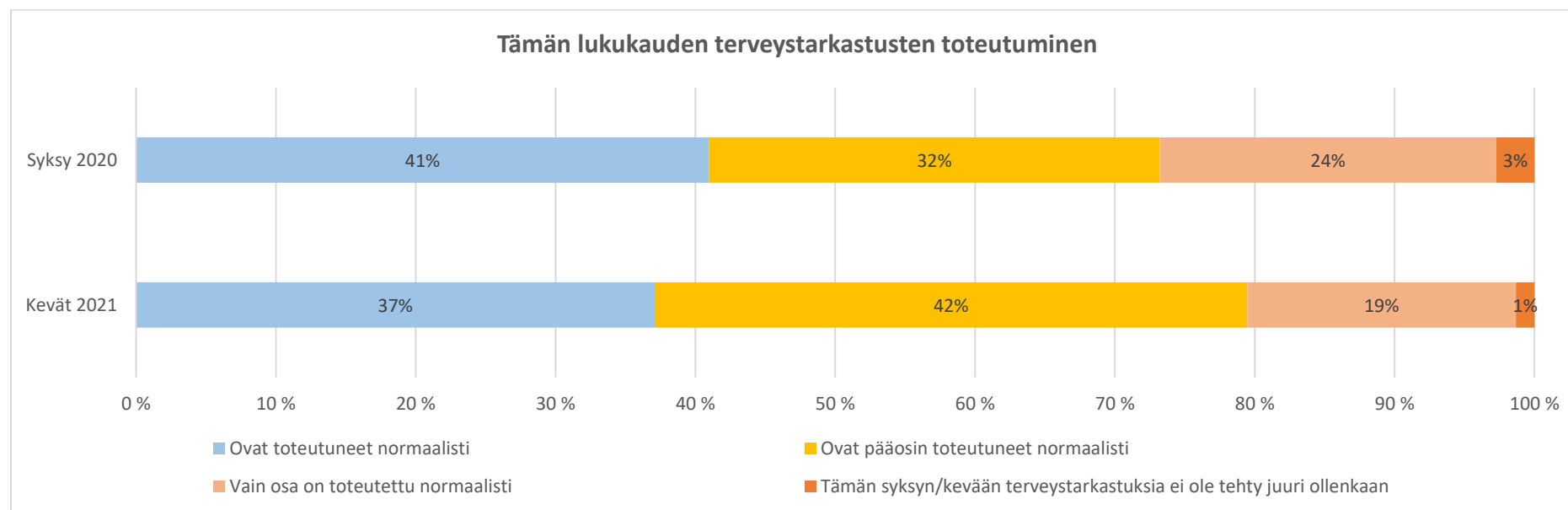
Syyskuun 2020 (N=183) ja kevään 2021 (N=151) kyselyissä kysyttiin kouluterveydenhoitajilta ja koululääkäreiltä, onko keväältä/syksyltä siirtyneitä terveystarkastuksia tekemättä ja ovatko tämän syksyn/kevään terveystarkastukset toteutuneet normaalisti. Koululääkäreitä oli vastaajissa vain muutama.

Syksyllä 2020 lähes kolme neljästä ilmoitti kevään määräaikaistarkastusten jääneen tekemättä (Kuvio 81). Kuitenkin lähes kolmannes ilmoitti, että ne on tarkoitus tehdä syksyn aikana ja 42 % oletti, että niitä ei pystytä syksyn aikana toteuttamaan. Keväällä 2021 tilanne oli jossakin määrin parantunut, mutta edelleen 29 % oletti edelleen, ettei siirtyneitä tarkastuksia pystytä tekemään kevään aikana.

Kuvio 81. Keväältä 2020 (yläpalkki) siirtyneiden lakisääteisten terveystarkastusten toteutuminen syksyllä 2020 ja syksyltä 2020 (alapalkki) siirtyneiden tarkastusten toteutuminen keväällä 2021.

Syksyn määräaikaistarkastusten tekeminen oli vain 42 %:n käsityksen mukaan toteutunut normaalisti (Kuvio 82). Kaikkiaan tarkastukset olivat toteutuneet pääosin tai vain osittain normaalisti. Vain 3 % ilmoitti, ettei tarkastuksia ole tehty. Tilanne ei ollut keväällä 2021 parantunut ja normaalisti toteutuneina terveystarkastuksia piti vain 37 %. Toisaalta pääosin toteutuneiden osuus oli kasvanut. Kuitenkin oltiin kaukana lakisääteisestä tilanteesta.

Kuvio 82. Syksyn 2020 ja kevään 2021 määräaikaisten terveystarkastusten toteutuminen.

Oppilashuoltohenkilöstön työaika ja työn kuva

Kaikilta oppilashuoltohenkilöstön lomakkeen saaneilta kysyttiin, onko normaaliin koulutyöhön käyttämä aika syksynä 2020/keväällä 2021 ollut suunniteltua pienempi, koska oli joutunut koronan takia tekemään muuta työtä (esimerkiksi altistuneiden jäljitystä). Keväällä 2021 kysyttiin lisäkysymys: mitä tämä työ on ollut. Lisäksi kysyttiin kouluterveyshoitajilta, onko heillä ollut normaalitilanteessa vastaanottoa, jonne oppilaat voivat tulla ajanvarauksella tai ilman ja jos on, ovatko he pystyneet pitämään tätä vastaanottoa keväällä.

Syksyn 2020 kyselyssä kouluterveydenhoitajien työpanos oli vähentynyt selvästi koronan takia tehdyn muun työn takia suhteessa siihen, mitä oli suunniteltu. (Taulukko 2). Keväällä 2021 muutos oli vielä selvempi. Jopa 62 % ilmoitti käytetyn ajan olleen suunniteltua pienempi. Toinen merkittävä muutos nähtiin erityisopettajilla, joilla työpanos oli kasvanut suhteessa suunniteltuun syksyllä 27 %:lla, mutta keväällä jopa 41 %:lla. Muissa ammattiryhmissä vain muutama prosentti ilmoitti normaaliin koulutyöhön kuluneen työajan pienentyneen molempina kyselykertoina, mutta normaaliin koulutyöhön käytetty aika oli heilläkin jonkin verran lisääntynyt koronan takia.

Kouluterveydenhoitajien ja erityisopettajien työnkuvan muutos näkyi kouluterveydenhoitajilla myös siten, että puolet ilmoitti suoran työskentelyn oppilaiden tai huoltajien kanssa vähentyneen keväällä 2021 verrattuna normaalitilanteeseen. Erityisopettajista taas noin kolmanneksella suora työskentely oli lisääntynyt. Vastaavasti suora työskentely oli lisääntynyt huomattavasti ryhmällä, johon kuului mm. kuraattorit, psykologit ja eräät muut ammattiryhmät.

Taulukko 2. Kouluterveydenhoitajien ja erityisopettajien normaaliin koulutyöhön käyttämän ajan muutos koronaan liittyvien muiden tehtävien takia syksyllä 2020 ja keväällä 2021 kouluterveydenhoitajilla ja erityisopettajilla.

Muutos suhteessa suunniteltuun ajankäyttöön	Kouluterveydenhoitajat		Erityisopettajat	
	Syksy 2020	Kevät 2021	Syksy 2020	Kevät 2021
Huomattavasti pienempi	8 %	14 %	2 %	0 %
Hieman pienempi	18 %	48 %	0 %	0 %
Suunnitellun mittainen	67 %	34 %	72 %	59 %
Suunniteltua suurempi	7 %	5 %	27 %	41 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %

Kouluterveydenhoitajien vastaanotto joko ajanvarauksella tai ilman on oppilaille tärkeä nopean avun saamisen muoto niin fyysisiin kuin psyykkisiin ongelmiin. Tämä kysymys esitettiin kouluterveydenhoitajille vain keväällä 2021. (Taulukko 3) Tulokset osoittivat, että lähes kaikki kouluterveydenhoitajat pitivät vastaanottoa normaalitilanteessa, mutta keväällä 2021 viidennes ei ollut pystynyt pitämään vastaanottoa juuri lainkaan ja vain 38 % oli pitänyt sitä suunnitelmien mukaan.

Taulukko 3. Kouluterveydenhoitajien oppilaille pitämien vastaanottojen (ajanvarauksella tai ilman) pitäminen normaalitilanteessa ja toteutuminen keväällä 2021.

Vastaanoton pitäminen normaalitilanteessa		Vastaanoton toteutuminen keväällä 2021	
Useamman kerran viikossa	37 %	Suunnitelmien mukaan	38 %
Noin kerran viikossa	42 %	Olen voinut pitää vain osan	43 %
Harvemmin	19 %	En ole pystynyt pitämään juuri lainkaan	19 %
Ei lainkaan	1 %	-	
Yhteensä	100 %		100 %

Turvallisuuskäytänteet

Koulunkäynti koronapandemian aikana on poikennut monin tavoin normaalin ajan koulunkäynnistä. Vaikka koulua onkin suurimmaksi osaksi pystytty käymään lähiopetuksena ja kevään 2020 valtakunnallisen koulusulun jälkeen toteutuneet etäopetusjärjestelyt ovat peruskoululaisten osalta olleen alueellisia tai koulukohtaisia, on koulunkäynti pandemian keskellä toteutunut poikkeuksellisissa olosuhteissa.

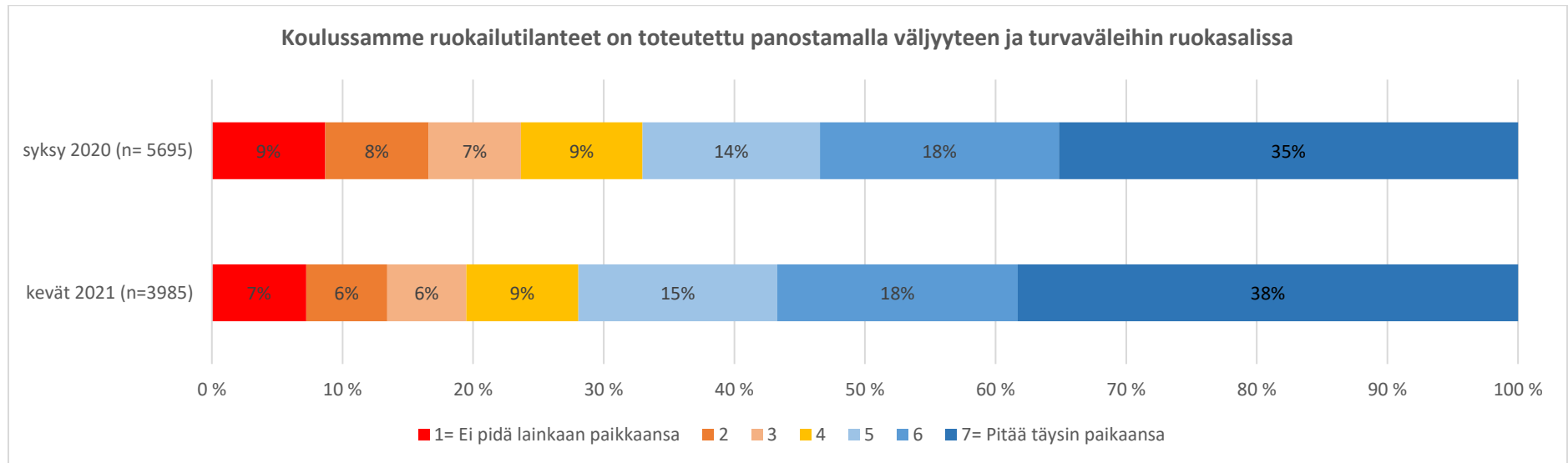
Kouluissa, kuten muuallakin yhteiskunnassa, on pandemian aikana tulleet tutuiksi erilaiset turvallisuuskäytännöt, joiden avulla lähiopetusta on pyritty toteuttamaan turvallisesti. THL ja OKM ovat pandemian aikana antaneet kouluille erilaisia suosituksia, joissa on eritelty keskeisiä terveysturvalliseen koulunkäyntiin liittyviä seikkoja. Suositusten mukaisesti kouluissa erityistä huomiota tulisi kiinnittää esimerkiksi hygieniakäytänteisiin, kouluruokailun järjestämiseen ja siihen, että opetusryhmät pysyvät mahdollisuuksien mukaan erillä toisistaan koulupäivän ajan.

Tutkimuksessamme turvallisuusohjeiden noudattamisesta kysyttiin ensi kertaa syksyn 2020 aineistonkeruussa, jolloin aiheeseen liittyviä kysymyksiä esitettiin opettaja- ja huoltajalomakkeissa. Opettajia pyydettiin arvioimaan, miten erilaiset turvallisuusohjeet toteutuvat koulujen arjessa, kun taas huoltajilta kysyttiin näkemyksiä siitä, miten paljon he kokivat saaneensa tietoa koulujen turvallisuusohjeista ja miten paljon he luottivat niiden toteutumiseen.

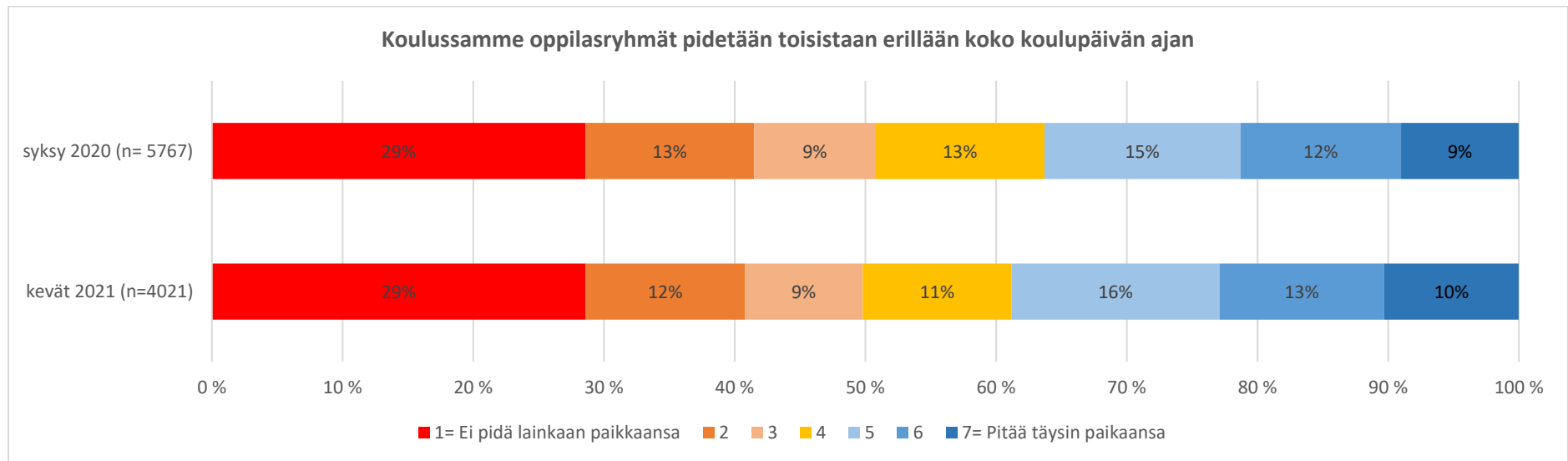
Syksyn 2020 aineistonkeruun osalta turvallisuusohjeiden noudattamisesta on raportoitu helmikuun 2021 väliraportissa. Lisäksi aiheesta on kirjoitettu tieteellinen julkaisu, joka on parhaillaan arvioitavana. Tämän julkaisun tulokset on tiivistetysti esitetty tämän raportin lopussa.

Tiivistetysti todettuna yleiskuva syksyn 2020 aineistonkeruussa oli, että kaiken kaikkiaan opettajien ja huoltajien näkemykset koulujen turvallisuusohjeiden noudattamisesta poikkesivat toisistaan. Opettajien näkemykset turvallisuusohjeiden noudattamisesta olivat selvästi kriittisempiä kuin huoltajien näkemykset. Kevään 2021 aineiston valossa tämä kuva ei näytä juuri muuttuneen.

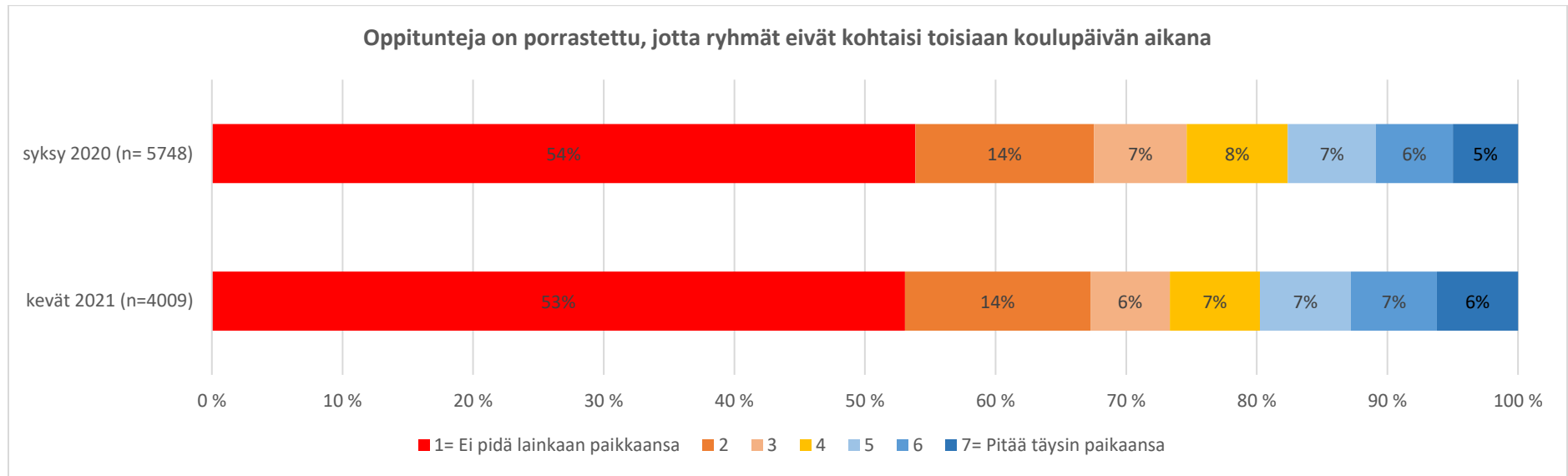
Seuraaviin kuvioihin on tiivistetty osioittain opettajien vastauksia turvallisuusohjeiden noudattamiseen liittyen syksyn 2020 ja kevään 2021 aineistonkeruissa. Kuten kuvioista havaitaan, ei opettajien syksyn 2020 ja kevään 2021 vastauksissa juuri ollut eroja (Kuvio 833 - Kuvio 88).

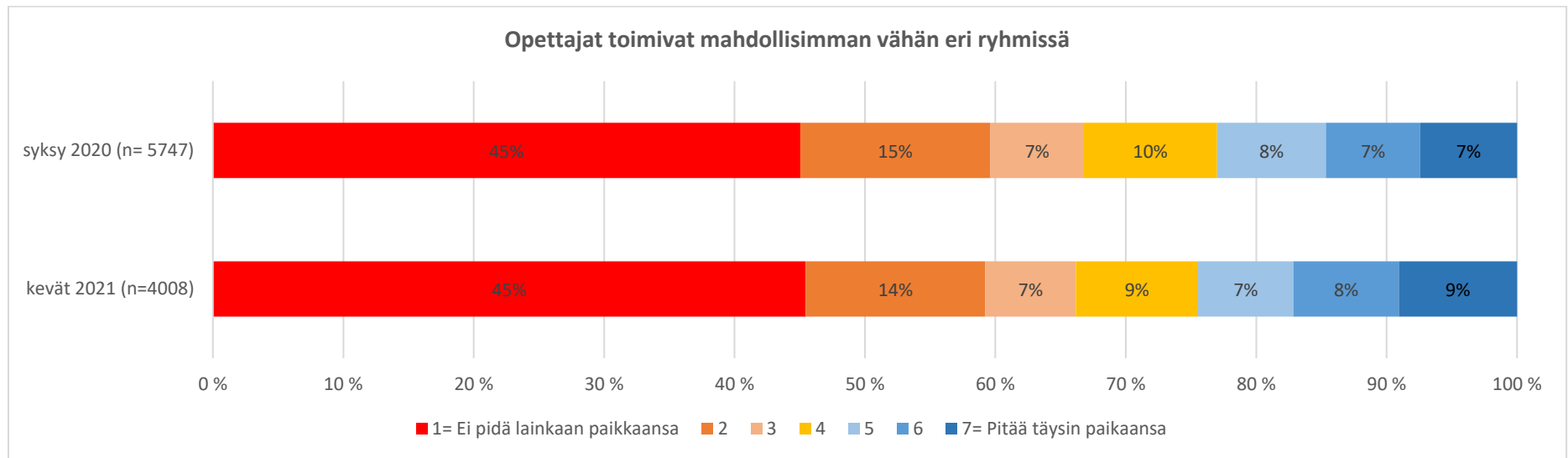
Kuvio 83. Opettajien näkemys turvavälien toteutumisesta ruokasaleissa syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

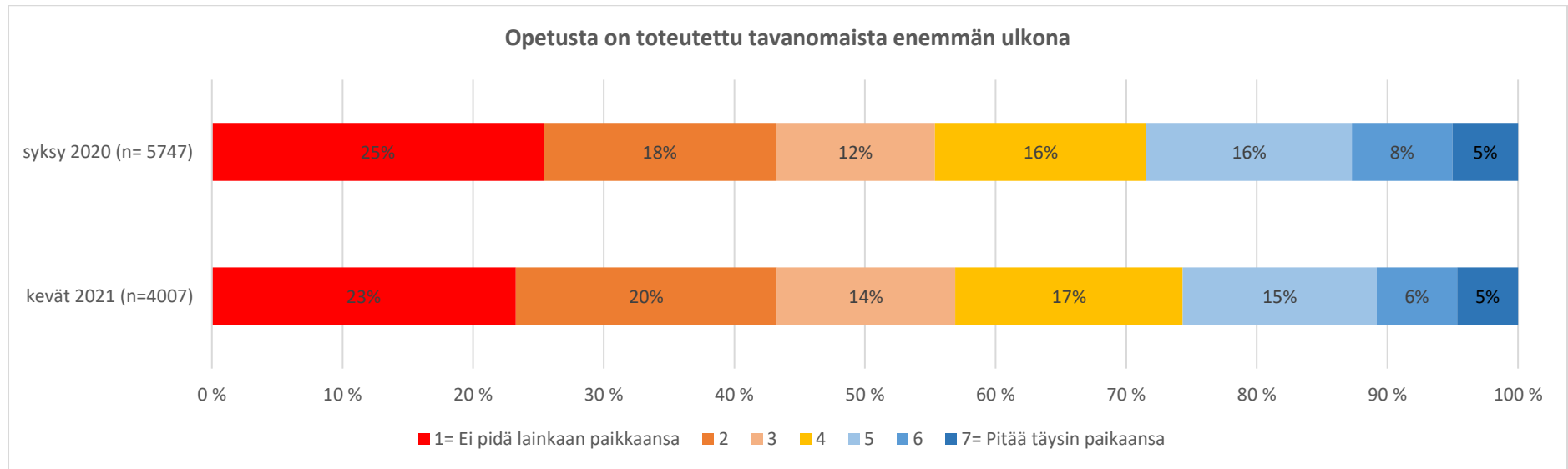
Kuvio 84. Opettajien näkemys oppilasryhmien erillään pitämisestä syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

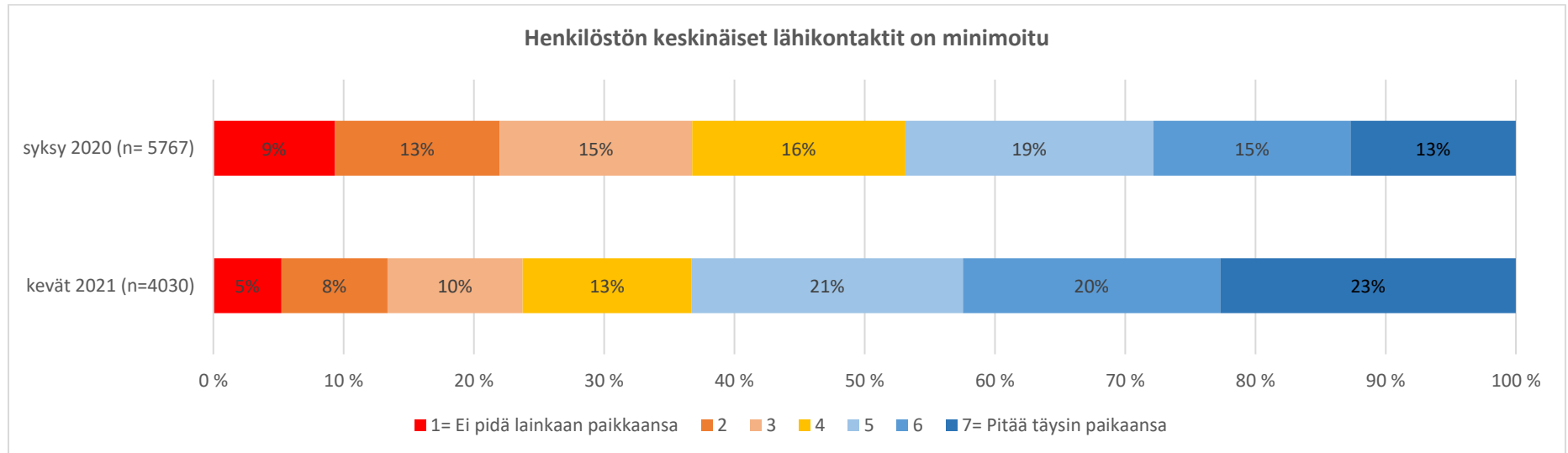
Kuvio 85. Opettajien näkemys oppituntien porrastamisesta syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

Kuvio 86. Opettajien näkemys opettajien liikkumisesta eri ryhmissä syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

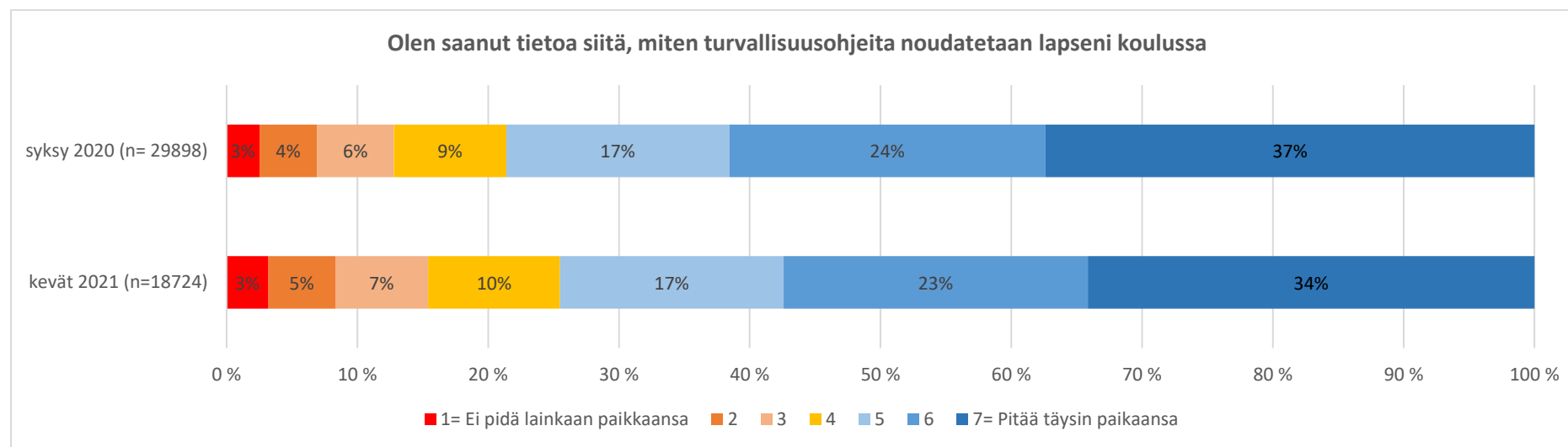

Kuvio 87. Opettajien näkemys opetuksen toteuttamisesta ulkona syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

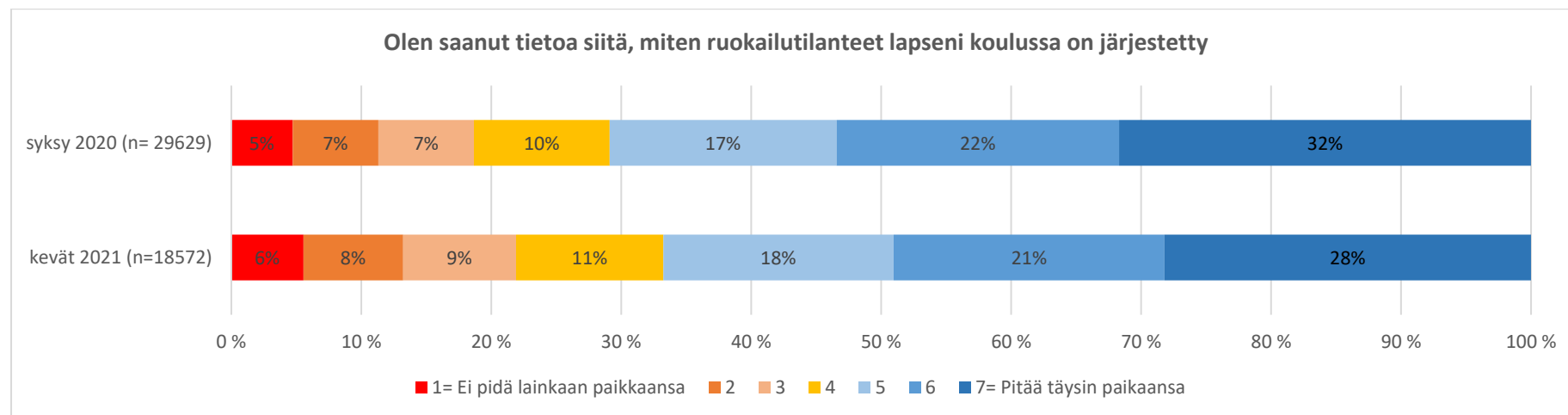

Kuvio 88. Opettajien näkemys henkilöstön lähikontakteista syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

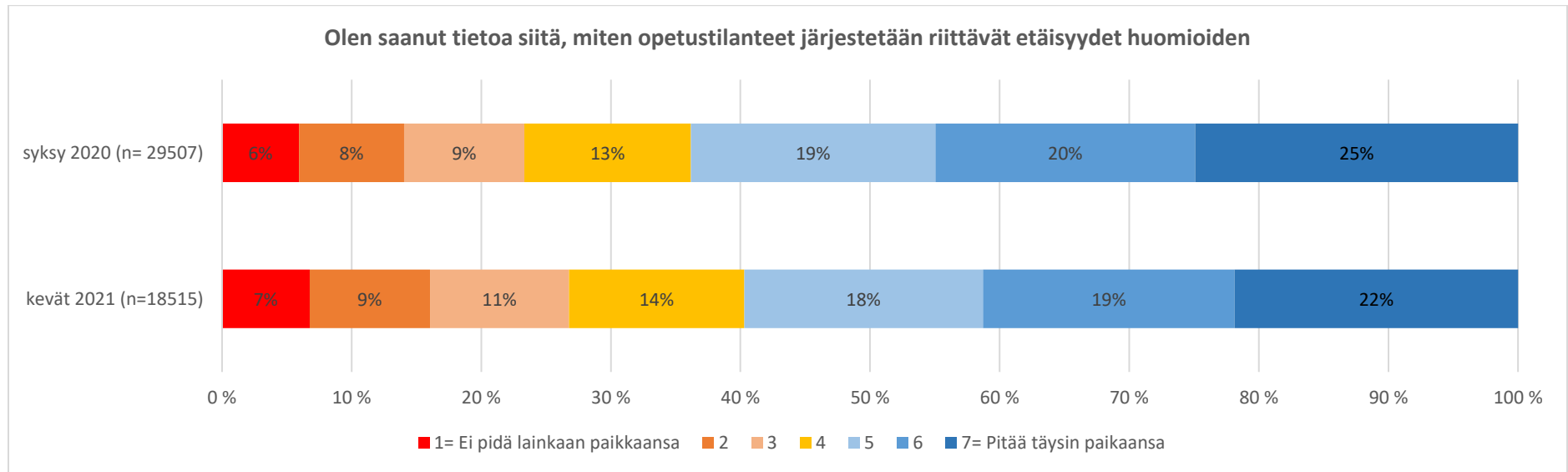
Vastaavalla tavalla myös huoltajien näkemykset turvallisuusohjeisiin liittyvästä tiedonkulusta ja luottamuksesta ovat säilyneet lähes muuttumattomina syksyn 2020 ja kevään 2021 aineistoissa (Kuvio 89 - Kuvio 95).

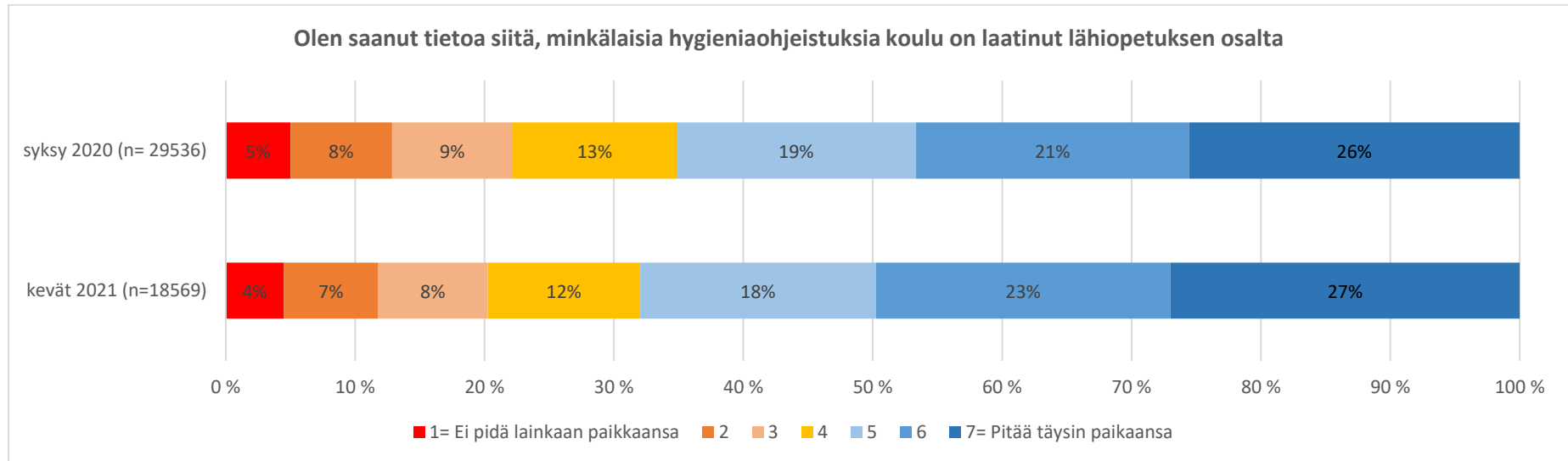
Kuvio 89. Huoltajien näkemys tiedonkulusta turvallisuusohjeisiin liittyen syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

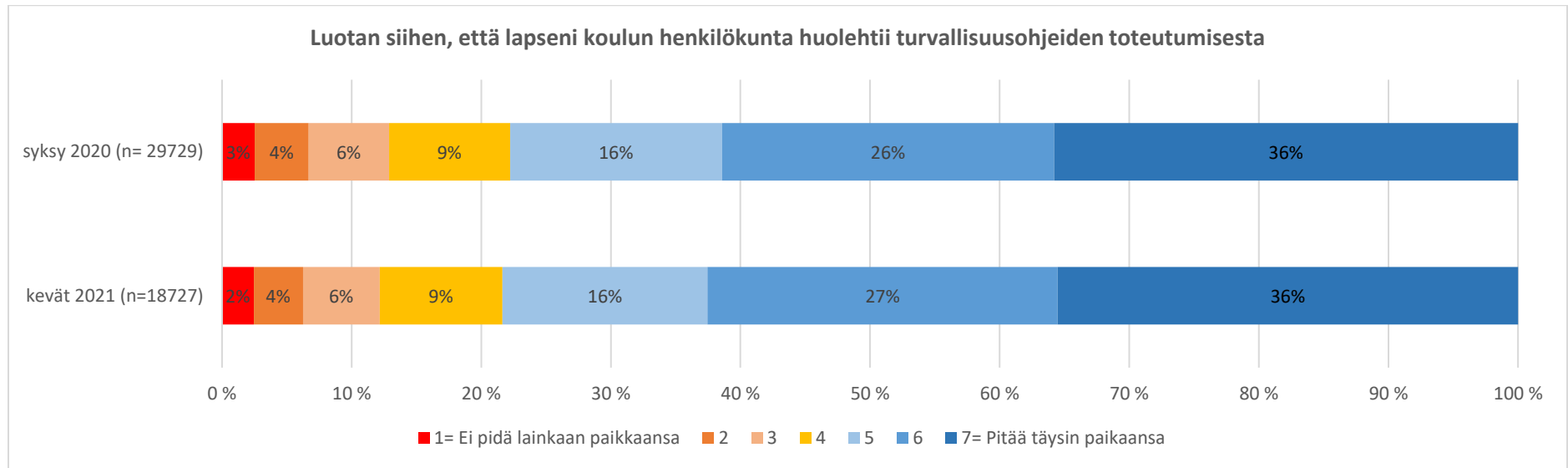
Kuvio 90. Huoltajien näkemys tiedonkulusta ruokailutilanteisiin liittyen syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

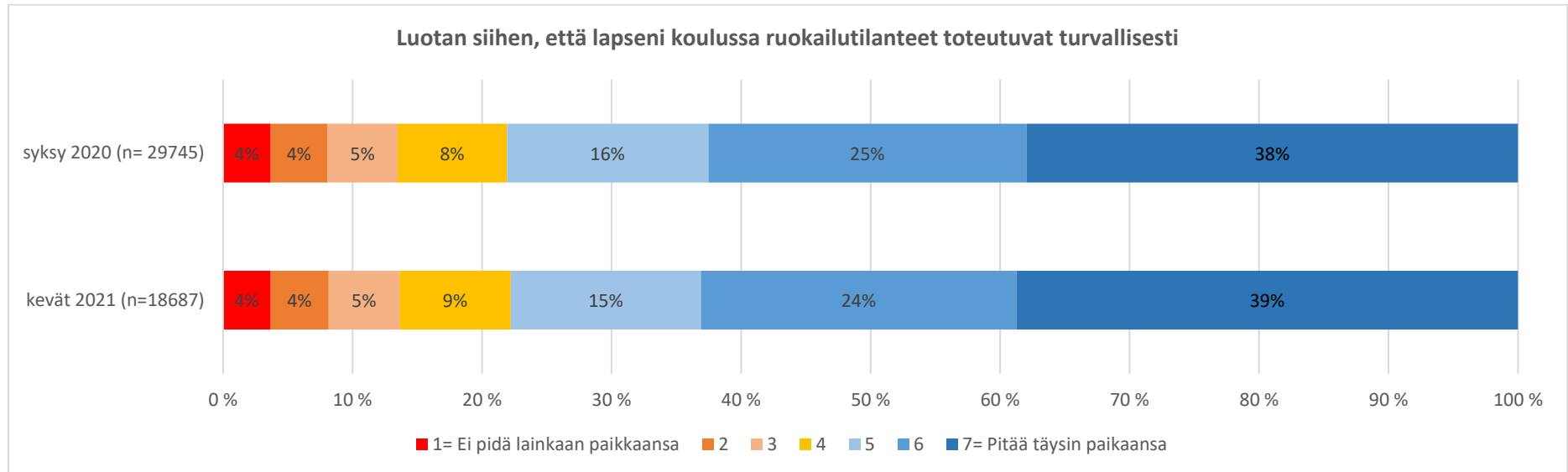
Kuvio 91. Huoltajien näkemys tiedonkulusta liittyen opetustilanteiden järjestämiseen syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

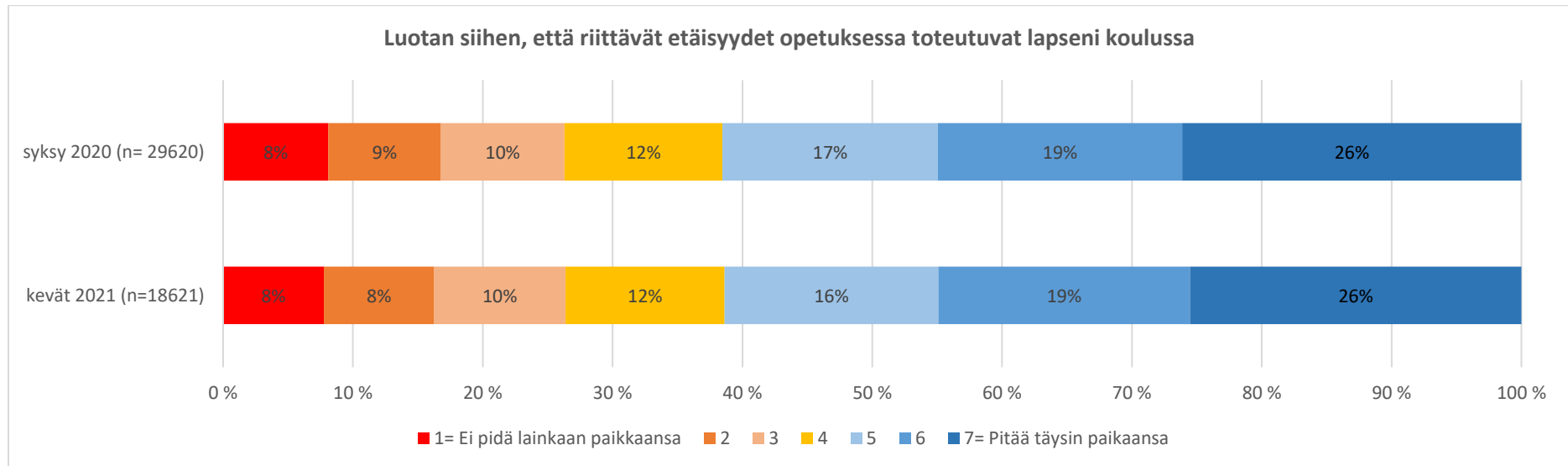
Kuvio 92. Huoltajien näkemys tiedonkulusta liittyen koulun hygieniaohteistuksiin syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

Kuvio 93. Huoltajien luottamus koulujen turvallisuusohjeiden toteutumiseen syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

Kuvio 94. Huoltajien luottamus koulun kykyyn toteuttaa ruokailutilanteet turvallisesti syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

Kuvio 95. Huoltajien luottamus etäisyyksien toteutumiseen opetustilanteissa syksyllä 2020 ja keväällä 2021.

Helmikuun 2021 väliraportissa opettajien raportoimaa turvallisuusohjeiden noudattamista tarkasteltiin lisäksi koulutasolla ja havaittiin, että turvallisuusohjeisen noudattamisessa oli syksyllä 2020 kerätyssä aineistossa suurta koulukohtaista vaihtelua. Tätä muodostamalla turvallisuusohjeita mitanneista osioista summamuuttuja ja hajottamalla siinä esiintyvä varianssi koulutasolle. Tuolloin havaittiin, että noin 40 % turvallisuuskäytänteissä esiintyneistä eroista selittyi koulukohtaisella vaihtelulla. Vastaavalla tavalla tilannetta tarkasteltiin keväällä 2021 kerätystä aineistosta ja voidaan todeta, että myös tältä osin tilanne eri aikapisteiden välillä on säilynyt samanlaisena, sillä koulu selitti myös keväällä 2021 kerätyn aineiston osalta 40 % turvallisuuskäytänteissä esiintyneestä vaihtelusta.

OSA 3: TULOILLAAN OLEVAT JULKAISUT

Tähän osioon on koottu keskeiset tulokset hankkeessa työn alla olevista artikkelikäsitelmistä, joissa pureudutaan syvemmälle raporteissa kuvailevasti käsiteltyihin ilmiöihin ja niiden välisiin yhteyksiin. Vastaavia tiivistelmiä on julkaistu myös [helmikuun 2021 raportissa](#). Toistaiseksi artikkelikäsitelmistä on käytetty vuoden 2020 ensimmäisen ja toisen aineistonkeruukierroksen aineistoja.

Oman oppimisen tunnistaminen ja säätely etäopetuksessa keväällä 2020: apua tarvitsevat jäivät useimmin yksin

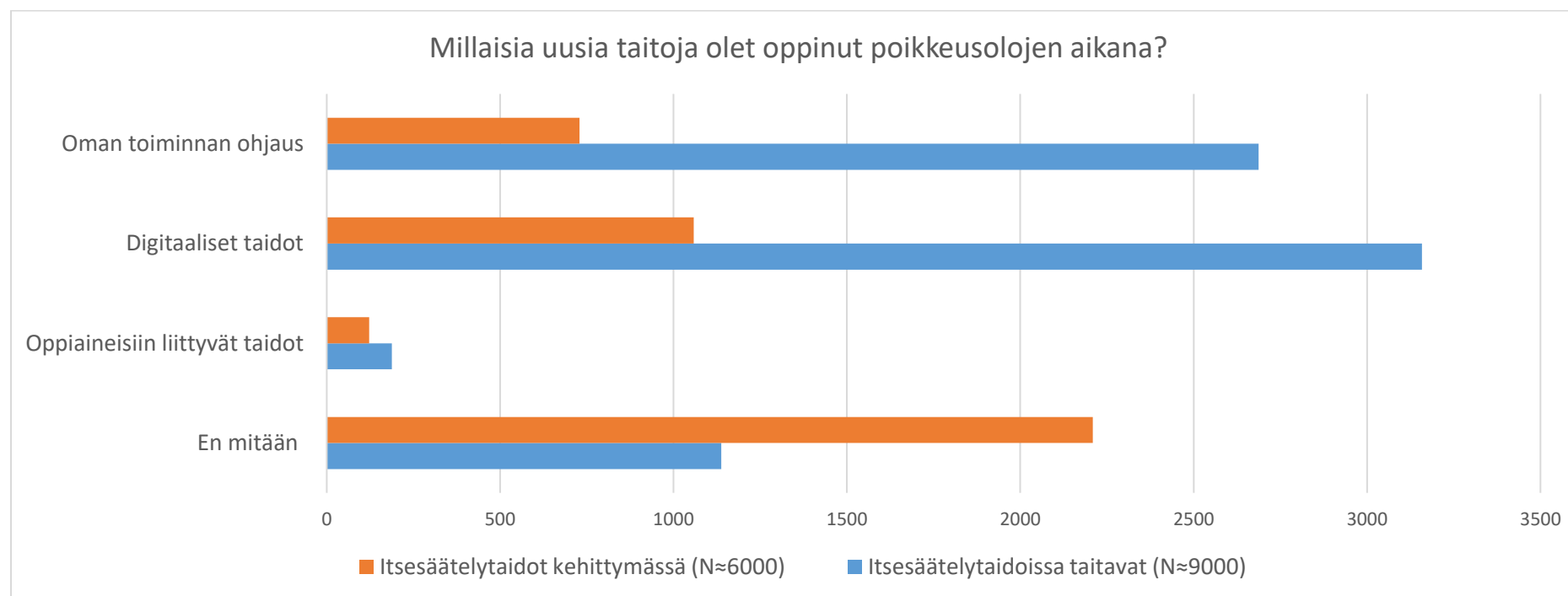
Oman oppimisprosessin havainnointi vaatii taitoa seurata omaa ajattelua ja edistymistä. Oppimisen ja ajattelun havainnointi on osa itsesäätelytaitojen kokonaisuutta. Oppilaan itsesäätelytaidot, kuten taito säädellä omaa yrittämistä ja ajankäyttöä esimerkiksi vaikealta tuntuvassa tehtävässä kehittyvät eri tahtiin iän myötä. Tiedetään, että osa yläkoululaisista on itsesäätelytaidoissaan jo varsin taitavia, mutta toiset tarvitsevat vielä tukea oman oppimisen havainnoinnissa ja säätelyssä. Koska kokemus opinnoissa edistymisestä voi olla merkittävä opiskelumotivaation säilyttämiseksi, on tärkeää tutkia oppilaiden käsityksiä omasta oppimisestaan etäopetuksen aikana. Keväällä 2020 etäopetusjakson aikana vastuu oman oppimisen ja opiskelun säätelystä jäi oppilaille itselleen. Koulun sijaan koti oli useille oppilaille ainoa paikka, jossa ohjausta oman oppimisen havainnointiin ja säätelyyn koulupäivän kuluessa tai jälkeen oli mahdollista saada. Tutkimuksessa tarkasteltiin 1) yläkoululaisten omaa arvioita itsesäätelytaidoistaan kyselylomakkeen väittämässä, 2) yläkoululaisten ilmoittamaa kotona saatua apua oppimiseen etäopetuksen aikana, ja 3) yläkoululaisten oman oppimisen havainnointia analysoimalla oppilaiden vastaukset avoimeen kysymykseen: ”Millaisia uusia taitoja olet oppinut poikkeusolojen aikana?”

Keskeiset tulokset

Toukokuussa 2020 toteutetussa kyselytutkimuksessa yläkoululaisten (N≈30 000) itsesäätelytaitoja kartoitettiin yhdeksän väittämän avulla. Väittämät liittyivät oppilaan taitoon säädellä itsenäisesti opiskeluun käytettyä aikaa, opiskeluympäristöä ja yrittämistä. Aineistosta tunnistettiin aluksi oppilaat, jotka seitsenportaisen vastausasteikon perusteella sijoituivat kahteen ääripäitä edustavaan ryhmään; *Itsesäätelytaidot kehitymässä* (≈20 %) eli oppilaat, joiden taidot olivat suhteellisesti heikoimmat sekä *Itsesäätelytaidoissaan taitavat* (≈30 %). Analyysin seuraavista vaiheista jätettiin pois vastausjakauman keskiarvon ympärille asettuvat oppilaat (50 %) sillä tarkoituksena oli tarkastella itsesäätelytaidoiltaan erilaisten oppilaiden käsityksiä oman oppimisen tunnistamisesta. Lisäksi jatkokäsittelyyn valitusta aineistosta jätettiin pois oppilaat, joilla oli poikkeusolojen aikana oikeus opiskella koulussa lähiopetuksessa. Seuraavaksi *Itsesäätelytaidot kehitymässä* (n≈6000) ja *Itsesäätelytaidoissaan taitavien* (n≈9000) oppilaiden vastaukset avoimeen kysymykseen, ”Millaisia uusia taitoja olet oppinut poikkeusolojen aikana?”, luettiin ja luokiteltiin sisällön mukaan. Kuviosta 95 havaitaan, että itsesäätelytaidoissaan taitavat oppilaat mainitsivat

oppineensa digitaalisia taitoja sekä oman toiminnan ohjaukseen, kuten aikatauluttamiseen ja itsenäiseen työskentelyyn liittyviä taitoja etäopetuksen aikana useammin kuin oppilaat, jotka kyselylomakkeen perusteella sijoittuivat itsesääätelytaidot kehittymässä olevien ryhmään. Huolestuttavaa vastauksissa on se, että etenkin itsesääätelytaidot kehittymässä -ryhmään luokitellut oppilaat totesivat usein, että he eivät olleet oppineet poikkeusolojen aikaisen etäopetuksen aikana mitään uusia taitoja. Myös itsesäätelytaidoissaan taitavat epäilivät oppimistaan, mutta selvästi harvemmin.

Oppilaiden kotona oppimiseensa saamaa apua tarkasteltaessa havaittiin, että vaikka molemmilla vertailuun valikoituneilla oppilasryhmillä oli aikuisia kotona etäopetusjakson aikana, itsesäätelytaidoissaan taitavat oppilaat ilmoittivat saaneensa apua useammin. Tulokset osoittavat, että oppilaat, jotka vastaustensa perusteella sijoittuivat itsesäätelytaidoissaan kehittymässä oleviin, kokivat usein jäävänsä vaille aikuisen apua.

Kuvio 96. Oppilaiden avoimissa vastauksissa esiintyneet teemat oppilaiden itsesäätelytaitojen mukaan.

Päätelmiä ja suosituksia

Itsesäätelytaitojen tiedetään kehittyvän iän myötä itseksensä mutta myös tietoisesta harjoittelusta. Harjoittelussa aikuisen tuki ja esimerkki ovat tärkeitä. Oppimisen havainnointia ja säätelyä voidaan harjoitella koulussa ja kotona. Kun keväällä 2020 perusopetuksen oppilaat yllättäen joutuivat etäopetukseen koronaviruksen aiheuttaman pandemian vuoksi, näyttäisi osa oppilaista olleen jo valmiiksi taitavia säätämään omaa oppimistaan ja havainnoimaan edistymistään kotona. Nämä yläkoululaiset myös saivat apua tarvittaessa omilta vanhemmiltaan, mikä on voinut edesauttaa myönteisen oppimiskokemuksen muodostumista. Pienemmällä joukolla oppilaita kokemus on kuitenkin voinut olla päinvastainen. Oppimisen havainnointiin ja säätelyyn apua tarvitsevien oppilaiden avoimista vastauksista hahmottuu huoli omasta pärjäämisestä. Tulokset vahvistavat aiempia havaintoja digitaalisen kuilun teoriasta, jonka mukaan digitalisaatio voi kasvattaa eroja oppimisvalmiuksiltaan ja taustaltaan erilaisten oppilaiden välillä. Oppilaiden väliset koetut oppimisen erot vahvistuvat etenkin etäopetuksen aikana itsesäätelyn ja koetun vanhemmilta saadun tuen toimiessa välittäjätekijöinä. Tulevaisuudessa onkin tärkeää, että oppilaiden kanssa keskusteltaisiin konkreettisin esimerkein, miten opiskelua kotona kannattaa rytmittää ja millaisia keinoja voi käyttää keskittymisen ylläpitämiseksi. Lisäksi on tärkeää kiinnittää oppilaita tietoisesti huomioimaan abstraktimpien taitojen karttumista: edistyminen esimerkiksi keskustelutaidoissa tai ongelmanratkaisussa voi helposti jäädä huomaamatta.

Alkuperäinen julkaisu

Oinas, S., Ahtiainen, R., Heikonen, L., & Hotulainen, R. (manuscript under preparation). What did I learn? Remote learning strengthening digital divide.

Lisätietoja: sanna.oinas@tuni.fi , sanna.oinas@helsinki.fi

Opettajien yhteisöllinen pystyvyys hyvinvointia edistävänä ja koulujen sulkemiseen valmistavana tekijänä

Syksyllä 2020 koronapandemia jatkui luoden edelleen epävarmuutta koulujen toimintaan kohdistuvista tarvittavista toimista tulevaisuudessa. Opettajille oli kertynyt kokemus koulujen sulkemisesta keväällä, jolloin opettajat tarkastelivat opettajayhteisön osaamista ja työtehtävää uudesta näkökulmasta. Koulujen ja opettajien välillä oli keväällä havaittavissa myös merkittäviä eroja etäopetuksen käytännöissä (Vainikainen ym., arvioitavana). Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää opettajayhteisöjen käsityksiä oman koulunsa valmiudesta kohdata koulujen sulkemisia tulevaisuudessa sekä tutkia koetun valmiuden, opettajien yhteisöllisten pystyvyysuskomusten ja työssä koetun hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä. Opettajien yhteisöllisiä pystyvyysuskomuksia tarkasteltiin opettajayhteisön osaamiseen ja työtehtävään liittyvien väittämien avulla. Työssä koettua hyvinvointia käsiteltiin stressin, palautumisen ja koetun työkyvyn näkökulmasta. Lisäksi opettajille esitettiin yksittäinen väittämä koskien heidän näkemystään koulun valmiudesta kohdata pitkäjaksoinen koulujen sulkeminen tulevaisuudessa. Kyselyyn vastasi yli 5000 opettajaa yli tuhannesta peruskoulusta eri puolelta Suomea. Aineisto analysoitiin monitasorakenneyhtälömallinnuksen keinoin.

Keskeiset tulokset

Opettajien yhteisöllisessä pystyvyydessä (12%) ja opettajien kokemassa koulun valmiudessa kohdata koulujen sulkeminen tulevaisuudessa havaittiin koulukohtaista vaihtelua (12%). Myös opettajien työssä kokemaa hyvinvointia koskevassa summamuuttujassa löytyi koulujen välisiä eroja (7%), joten oli perusteltua tarkastella sitä myös yhteisössä esiintyvänä ja leviävänä koulutason ilmiönä. Opettajien yhteisöllistä pystyvyyttä koskeva koulukohtainen vaihtelu oli alakoulujen välillä pientä, yläkoulujen välillä melko vähäistä ja yhtenäiskoulujen välillä selkeästi näitä runsaampaa. Opettajayhteisöjen hyvinvoinnissa taas oli vaihtelua melko tasaisesti koulutyypistä huolimatta koulujen välisen vaihtelun korostuessa alakoulujen välillä vain hieman muita koulutyyppejä enemmän. Koulutyypit eivät eronneet koulujen välisessä vaihtelussa siinä, miten valmiina opettajat keskimäärin kokivat koulunsa olevan tulevia koulujen sulkemisia varten.

Alakoulujen opettajat kokivat enemmän yhteisöllistä pystyvyyttä kuin ylä- tai yhtenäiskoulun opettajat (Taulukko 4). Alakouluissa opettajat arvioivat oman opettajayhteisönsä osaavana suhteessa opetustehtävään kyseisessä kouluyhteisössä hieman useammin kuin opettajat muissa kouluissa. Myös yhtenäiskoulujen opettajat erosivat hieman positiivisemmilla yhteisöllisillä pystyvyysuskomuksilla yläkoulujen opettajista. Koulun koko oli negatiivisesti yhteydessä opettajien yhteisölliseen pystyvyyteen tarkoittaen, että suurissa kouluissa koettiin hieman vähemmän yhteisöllistä pystyvyyttä pieniin verrattuna. Sen sijaan, koulutyypit tai koulun koko eivät olleet yhteydessä opettajien kokemaan hyvinvointiin tai keskimääriseen arvioon koulun valmiudesta kohdata koulujen sulkeminen tulevaisuudessa. Alueen epidemiologinen tilanne (perustaso vs. kiihtymisvaihe) oli negatiivisesti yhteydessä opettajayhteisöissä koettuun pystyvyyteen ja hyvinvointiin. Koronatilanteen ollessa hankalampi, opettajayhteisöt arvioivat opetustehtävänsä ja opettajien osaamista kriittisemmin ja myös työhön liittyvä hyvinvointi joutui yhteisössä koetukselle.

Opettajien yhteisöllinen pystyvyys oli positiivisesti yhteydessä opettajien työssä kokemaan hyvinvointiin niin yksilö- kuin koulutasolla. Opettajien kokemukset ammatillisen yhteisönsä osaamisesta ja kyvystä hoitaa opetustehtävänsä kouluyhteisössä puskuroivat heidän kokemaa stressiä, edistivät palautumista ja työkykyä sekä lisäsivät työssä koettua hyvinvointia koko opettajayhteisössä. Yhteisöllinen pystyvyys oli positiivisesti yhteydessä myös opettajien arvioon koulun valmiudesta kohdata koulujen sulkeminen tulevaisuudessa niin yksilö- kuin koulutasolla. Opettajayhteisöt, joissa kollegat ja ammatillinen yhteisö näyttäytyvät osaavana ja kykenevänä suhteessa opetustehtävään, ovat opettajien keskimääräisen arvion mukaan myös valmiimpia kohtaamaan pidempiaikainen koulujen sulkeminen tulevaisuudessa. Hyvinvoinnin ja opettajien kokeman koulun valmiuden välinen yhteys oli tilastollisesti merkitsevä yksilötasolla, mutta ei koulutasolla. Opettajan heikentynyt työhön liittyvä hyvinvointi liittyi kriittisempään arvioon koulun valmiudesta kohdata etäopetusjakso tulevaisuudesta.

Taulukko 4. Monitasorakenneyhtälömallin muuttujien väliset standardoidut regressiokertoimet, selitysasteet ja mallin sopivuutta kuvaavat indeksit

		Yhteisöllinen pystyvyys	Hyvinvointi	Koulun valmius
Koulutaso	Yhteisöllinen pystyvyys	-	.27*	.25*
	Hyvinvointi	-	-	ns.
	Alakoulu	.30***	ns.	ns.
	Yläkoulu	-.14**	ns.	ns.
	Koulun koko	-.16**	ns.	ns.
	epidemiologinen tilanne	-.09*	-.24**	ns.
Selitysaste R ²		.23***	.26*	.08*
Yksilötaso	Yhteisöllinen pystyvyys	-	.36***	.32***
	Hyvinvointi	-	-	.08***
	Ikä	.09***	ns.	ns.
	Sukupuoli	.07***	.15***	-.10***
	Selitysaste R ²	.01**	.14***	.13***

*p < .05, **p < .01, ***p < .001, ns. = ei tilastollisesti merkitsevä

CFI = .98, TLI = .97, RMSEA = .03

Päätelmät ja suositukset

Opettajayhteisön keskimääräinen arvio koulun valmiudesta kohdata koulujen pitkäaikainen sulkeminen tulevaisuudessa vaihteli koulujen välillä ja tätä vaihtelua selitti osittain koulun opettajien yhteisöllinen pystyvyys. Pandemia-aika on voinut vaikuttaa opettajien kuvaan omista kollegoistaan, heidän osaamisestaan sekä opetustehtävästä omassa koulussa. Kouluissa, joissa jo ennestään korostui oppilaiden haasteet, on pandemia-aika voinut edelleen nostaa esiin erilaisia vaikeuksia haastaen opettajien pystyvyysuskomuksia koko opettajayhteisössä. Lisäresurssien suuntaamista haastavana aikana erityisesti kouluyhteisöihin, joissa jo ennestään on tarpeita opettamisen ja oppimisen tukemiselle, voidaan siten pitää perusteltuna.

Yhteisöllisen pystyvyyden rakentuminen pohjaa yhdessä koettuihin onnistumisiin, toimivien käytänteiden jakamiseen sekä kollegiaaliseen toisten kehumiseen ja kannustamiseen. Voidaankin ajatella, että opettajayhteisöt, joissa etäopetuksen siirtyminen on ollut mahdollista toteuttaa yhteisöllisin menetelmin esimerkiksi kollegojen osaamista jakamalla, ovat voineet selviytyä ajasta paremmin ja siten kokevat koulunsa valmiina myös tuleviin haasteisiin. Tulokset osoittivat myös, että alueen haastava epidemiologinen tilanne (ts. kiihtymisvaihe) aiheutti stressiä ja kuormitusta opettajayhteisöihin. Opettajien yhteisöllinen pystyvyys oli positiivisesti yhteydessä opettajien työhön liittyvään hyvinvointiin sekä yksilö että koulutasolla. Yhteisöllinen pystyvyys voi puskuroida stressin leviämistä opettajayhteisössä ja on siten merkittävä hyvinvointia edistävä tekijä sekä opettajayhteisön että yksittäisten opettajien työssäjaksamisen näkökulmasta.

Koulujen toimintasuunnitelmissa tulisi huomioida tulevaisuuden tilanteet, joissa koulurakennukset suljetaan pidemmäksi ajaksi. Suunnitelmassa olisi hyvä mainita myös keinoja siihen, miten ammatillisen yhteisön osaamista, onnistumisia ja yhteishenkeä hyödynnetään ja rakennetaan edelleen vaikeassa tilanteessa. Lisäksi tulevaisuuden haasteisiin tulisi kouluissa varautua yhteisten koulutusten sekä erilaisissa koulutuksissa kerääntyvän osaamisen jakamisen kautta. Kun opettajat voivat rohkeasti kokeilla uusia käytänteitä ja keskustella niistä, mahdollistuu onnistumisista palkitseminen esimerkiksi positiivisen palautteen muodossa. Kuluneen pandemia-ajan kokemuksista tulisi voida keskustella avoimessa ympäristössä, jossa myös haasteista voi puhua. Siten rakentuu ammatillisen yhteisön ilmapiiri, jossa myös tulevat haasteet kohdataan yhdessä ja niistä voidaan oppia.

Alkuperäinen julkaisu

Heikonen, L., Ahtiainen, R., Oinas, S., Koivuhovi, S., Rimpelä, A. & Hotulainen, R. (manuscript in progress). Associations between collective teacher efficacy, teachers' work related well-being and feeling of preparedness for future school closures during Covid-19 pandemic.

Lisätietoa antaa:

Lauri Heikonen, tutkijatohtori

Koulutuksen arviointikeskus, Helsingin yliopisto

lauri.heikonen@helsinki.fi

COVID-19 pandemia rehtoreiden kokemana: Kevään 2020 etäopetusjakso muutostilanteen johtamisen näkökulmasta

Koulunkehittämisen ja kouluun kohdentuvien muutosten kentällä kevään 2020 nopea siirtymä lähiopetuksesta etäopetukseen oli jotain ennenkokematonta. Olemme tottuneita siihen, että työ- ja toimintatapojen kehittämiseen kytkeytyy ennakoivia vaiheita, jossa muutoksesta neuvotellaan ja prosessia viedään eteenpäin valmistelu- sekä suunnittelutyön kautta. Nyt muutosvaatimus velvoitti toimimaan välittömästi. Rehtorin työn näkökulmasta etäopetukseen siirtyminen voidaan kytkeä haastavan tilanteen muutosjohtamista ja kriisiajan johtamista käsittelevään kirjallisuuteen. Äkillinen muutostilanne edellyttää johtajalta tavallista herkempää korvaa kouluyhteisön jäsenten kuunteluun sekä tukemiseen. Johtajalta – ja toki koko kouluyhteisöltä – vaaditaan kykyä nopeaan oman toiminnan mukauttamiseen. Lisäksi koulun sisäinen sekä koulun ja sitä ympäröivän laajemman yhteisön välinen viestintä sekä viestinnän keinot, sisältö, tavoite ja luonne saavat uusia merkityksiä. Tutkimuksemme käsittelee suomalaisten ja virolaisten rehtoreiden vastauksia kahteen avokysymykseen: Kerro omiin kokemuksiisi perustuen, mitä tämän kevään kaltainen muutostilanne vaatii johtajuudelta? Mikä oli haastavinta sinulle johtajana tässä tilanteessa? Rehtorit molemmissa maissa vastasivat kysymyksiin osana kansallisesti toteutettuja aineistonkeruita keväällä 2020. Käsillä olevassa tiivistelmässä keskitymme keskeisiin havaintoihin suomalaisten rehtoreiden (N = 870) osalta.

Keskeiset havainnot

Tarkastelimme rehtoreiden kuvauksia kevään 2020 poikkeusajasta viiden teema-alueen kautta, joita olivat päätöksenteko, koulun toiminnan uudelleen organisointi, kommunikaatio, osaamiseen kohdentuva ja emotionaalinen tuki sekä johtajan työn henkilökohtainen ulottuvuus. Käymme tässä läpi joitakin keskeisiksi nousseita teema-alueita.

Rehtoreiden kirjoittamissa vastauksissa esiintyi runsaasti kuvauksia siitä, kuinka he toimillaan pyrkivät tukemaan sekä opettajien että oppilaiden osaamista. Kyseessä olivat rehtoreiden useat erilaiset tavat kannustaa ja rohkaista opettajia ja oppilaita etäopetuksessa ja -opiskelussa tarvittavien välineiden, digitaalisten alustojen ja sovellusten käyttöönotossa. Yksi vastaajista (Rehtori360) kuvasi osaamiseen kohdentamansa tuen merkitystä seuraavasti: ”Positiivinen kannustus, koska monet opettajat joutuivat epämuokavuusalueelle, mutta uskaltaessaan kokeilla pärjäsivät hienosti”. Rehtorit kertoivat myös, kuinka he järjestivät epämuodollisia lyhyitä koulutuksia sekä erilaisia foorumeita, joissa opettajat saattoivat jakaa tietoa ja taitoa keskenään ”Opastusta ja koulun sisäistä tiedonjakoa/koulutusta tarvitaan opettajien taitoerojen tasaamiseksi” (Rehtori169). Uusien työtapojen käyttöönoton ohella koronapandemia synnytti terveyteen, jaksamiseen ja yleiseen hyvinvointiin liittyviä huolia. Rehtoreiden vastauksissa tämä näkyi ilmaisuina siitä, kuinka heidän tehtävänsä oli ”pitää yllä positiivista onnistumisen ilmapiiriä erityisesti niiden opettajien vuoksi, jotka eivät aluksi uskoneet selviävänsä uudesta tilanteesta” (Rehtori170). Rehtoreiden vastauksissa emotionaalinen tuki painottui kuvauksiin jatkuvasta satavilla olost, sensitiivisyydestä henkilöstön, oppilaiden ja kotien tunneilmastolle sekä uskon luomiseen siitä, että ”asiat hoituvat ja että johto kaikesta huolimatta on vakaa ja tukena” (Rehtori685).

Avoimiin kysymyksiin vastanneista rehtoreista noin puolet toi esiin tekijöitä, jotka tässä tutkimuksessa on luokiteltu johtajan työn henkilökohtaisen ulottuvuuden alle. Nopeasti eteen tullut muutostilanne edellytti johtajalta toistuvasti kykyä mukautua uusiin tilanteisiin. Oli olennaista osata järjestellä työtehtävänsä uusiksi, ennakoida tulevaa, säilyttää pää kylmänä sekä erotella välttämättömät tehtävät niistä, jotka eivät edellytä välitöntä reagointia. Siirtymä etäopetukseen – kuten myös takaisin lähiopetukseen – lisäsi rehtoreiden työmäärää ajoittain dramaattisesti. Osa rehtoreista kuvasi epävarmuuden tunteita koskien koulunsa tarjoaman opetuksen sujumista ja huolta omasta jaksamisestaan sekä muiden jaksamisesta: ”Huoli opettajien jaksamisesta. Etäyhteydellä voi olla vaikea tulkita työntekijän voimavaroja” (Rehtori637). Rehtorit, joilla oli useampia tunteja opetusvelvollisuutta tai kokonaan oma luokka opetettavana, ajautuivat erityisen tiukkaan tilanteeseen aikataulujen yhteensovittamisen sekä ajan riittämisen suhteen.

Kommunikaatio-teeman alla tarkastelimme koulun sisäistä ja ulkoista viestintää sekä erilaisia tiedonkulkukanavia kuten yhteistyöverkostot. Tämä kokonaisuus sisälsi paljon tekijöitä, jotka näyttäytyivät rehtoreille niin johtamistyön edellytyksinä kuin haasteinakin. Sisäisen viestinnän merkitys korostui ja rehtorit olivat kiinnittäneet erityistä huomiota viestinnän ajoitukseen, sisällön ytimekkyyteen ja tiheyteen. Viestinnän tarkoitus oli rauhoittaa koulutyötä sekä karsia median ja muiden kanavien tuottamaa informaatiotulvaa sellaiseen muotoon, että sen pohjalta oli mahdollista järjestää koulutyö. Useat rehtorit kuvasivat tiedotustehtäväänsä suodattimena kouluyhteisönsä ja sen ulkopuolisen maailman välillä. Yksi vastaajista kuvasi tiedottamiseen kohdentuvaa tehtävää seuraavasti: ”kyky antaa täsmällisiä, selkeitä ja johdonmukaisia ohjeistuksia” (Rehtori326).

Rehtoreiden vastauksissa oli myös kuvauksia paikallisista ja alueellisista yhteistyöverkostoista ja niiden tuottamasta tuesta johtamistyölle. Osassa vastauksista näiden verkostojen puute mainittiin haastavana tekijänä. Valtakunnallinen sekä paikallinen viestintä sai rehtoreilta pääasiassa kritiikkiä ja sen koettiin hankaloittaneen koulutason työn organisointia sekä kouluyhteisön sisäisen viestinnän laadintaa. Eräs vastaajista (Rehtori489) kuvasi tilannetta seuraavasti: ”Saada ajantasaista tietoa eri tahojen suosituksista ja ohjeista, joissa oli tulkinnallisia piirteitä ja pieniä vivahde-eroja. Minusta suurimman paineen aiheutti juuri tämä asia. Tiedottamisen pitäisi tulla vain yhdeltä toimijalta ja sen pitäisi olla yksiselitteistä.”

Päätelmät ja suositukset

Rehtoreiden vastauksissa suurta painoarvoa saivat kouluyhteisön jäsenten emotionaalinen tukeminen sekä tiedotuksesta ja keskinäisestä kommunikaatiosta huolehtiminen. Näiden teemojen voi tulkita kietoutuvan yhteen ja osoittavan vahvaa henkilöiden johtamisen orientaatiota sekä ihmisten hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyvien kysymysten keskeistä osaa suomalaisten rehtoreiden johtamisotteessa.

Kovin usein nämä edellä mainitut seikat olivat myös sellaisia, joihin rehtorit käyttivät runsaasti aikaa. Ajankäyttöön vaikutti osin se, että kouluihin kohdennettua ohjeistusta tuli runsaasti useammalta taholta samaan aikaan. Toisinaan kansallisten ja paikallisten ohjeiden välillä koettiin olevan myös epäsuhtaa tai ristiriitaa. Tutkimuksemme pohjalta tulee esiin, kuinka paikallisen opetuksen järjestäjän laatimat yhtenäiset ohjeet olivat sujuvoittaneet rehtoreiden työtä koulutasolla – tai vastaavasti tällaista olisi kiireen keskellä kaivattu. Kaiken kaikkiaan vahvempi koulun ulkopuolinen tiedotuksen valmistelu sekä koulujen ohjaus tulevat merkityksellisiksi kevään 2020 kaltaisissa äkillisissä muutostilanteissa. Niinpä paikallisella tasolla tulisi luoda uusia tai kehittää edelleen olemassa olevia keinoja keskitettyyn ohjaukseen mahdollisten tulevien ennakoimattomien tilanteiden varalle. Toinen rehtoreiden työtä

kriisitalanteessa – ja muutoinkin – tukeva tekijä ovat paikalliset tai alueelliset yhteistyöverkostot, jotka edesauttavat yhtenäisten linjausten ja käytänteiden laatimista. Tällaiset toiminnan muodot edistävät oppilaiden yhdenvertaisen kohtelun toteutumista paikallisesti. Lisäksi verkostotyö tuo läpinäkyvyyttä koulujen toimintaan ja luo mahdollisuuksia opetuksen ja oppimisen monipuolisemmalle kehittämiselle. Rehtoreille ja koulun johtajille suunnattujen vuorovaikutukseen perustuvien verkostojen tai vastaavien yhteistyömuotojen rakentumista tulisi vahvistaa alueilla, joilla niiden toiminta ei ole vakiintunutta ja systemaattista.

Alkuperäinen julkaisu

Ahtiainen, R., Eisenschmidt, E., Heikonen, L. & Meristo, M. (manuscript under preparation). Leader roles re-defined: School leaders in Finland and Estonia during COVID-19 pandemic school closures

Lisätietoa antaa:

Raisa Ahtiainen, tutkijatohtori

Koulutuksen arviointikeskus, Helsingin yliopisto

raisa.ahtiainen@helsinki.fi

Vanhempien luottamus peruskouluun vahvaa koronapandemian aikana – kokemus opettajan tavoitettavuudesta etäopetusjakson aikana yhteydessä vanhempien luottamukseen

Pohjoismaat tunnetaan vahvasta luottamuksesta yhteiskunnan keskeisiin instituutioihin (Listhaug & Ringdal 2008). Suomessa peruskoulujärjestelmä on nauttinut erityisen vahvaa luottamusta vanhempien keskuudessa (Suomen Vanhempainyhdistys 2018). Suomalainen koulujärjestelmä on kyennyt yhdistämään korkealaatuiset osaamistulokset ja koulutuksellisen tasa-arvon ja erot oppilaiden osaamisessa koulujen välillä ovat olleet pieniä (Kupiainen, Hautamäki & Karjalainen 2009).

Koronapandemia muutti monet vakiintuneet tavat ja käytännöt perusopetuksessa. Keväällä 2020 koulut suljettiin heikentyneen koronatilanteen vuoksi ja lähiopetus korvattiin etäopetuksella. Syksyllä 2020 koulujen arkeen vaikuttivat uudet turvallisuusohjeistukset, joiden avulla pyrittiin turvaamaan oppilaiden ja koulun henkilökunnan turvallisuus lähiopetuksessa. Samaan aikaan uutisissa ja sosiaalisessa mediassa käytiin kiivasta keskustelua ”oikeasta” koulupolitiikasta ja ylipäättään koulujen ja lasten merkityksestä koronaviruksen levittäjinä. Lisäksi ensimmäiset suomalaiset koronapandemiaa koskevat tutkimukset osoittivat suurta vaihtelua koulujen valmiudessa järjestää etäopetusta (Vainikainen ym., tulossa). Näiden havaintojen myötä halusimme tutkimuksessamme pureutua tarkemmin huoltajien kokemuksiin koronapandemian aikaisesta koulunkäynnistä.

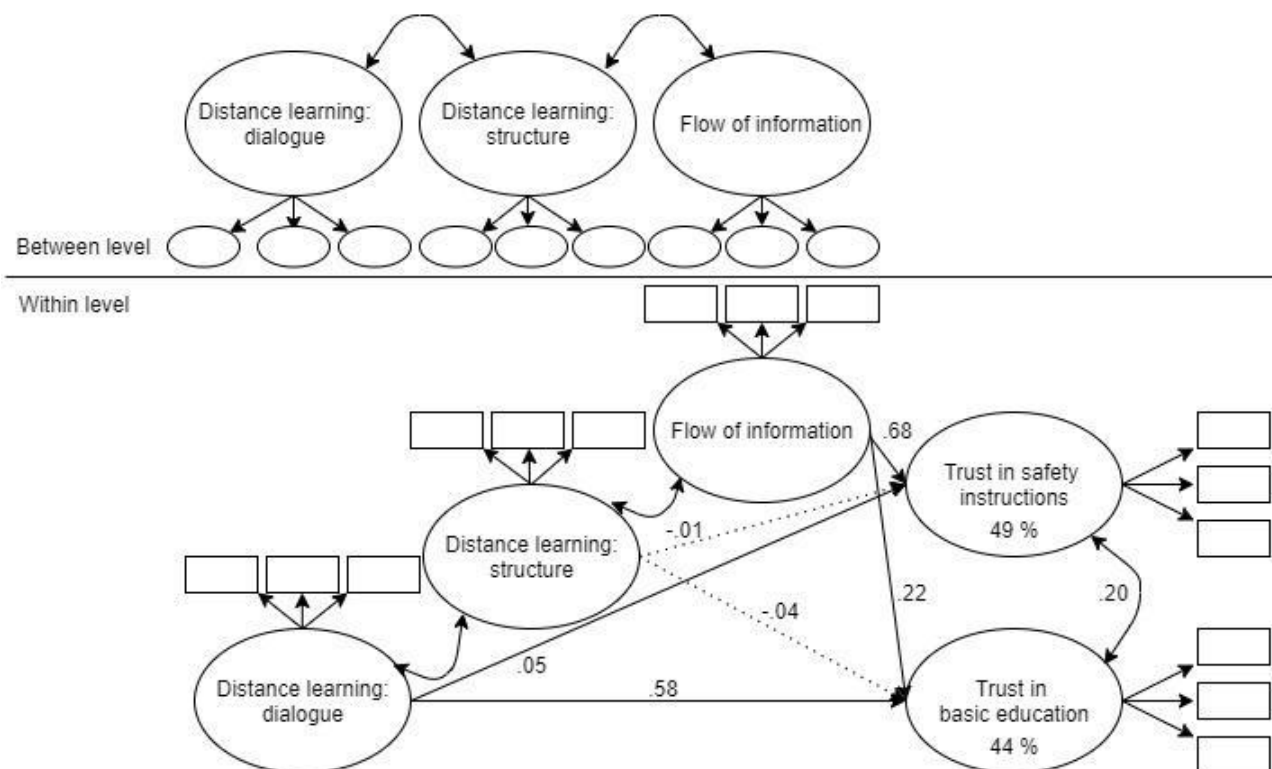
Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin oppilaiden huoltajat kokivat perusopetuksen poikkeuksellisissa olosuhteissa ja minkälainen yhteys huoltajien kokemuksilla oli heidän luottamukseen suomalaista peruskoulua kohtaan. Huoltajien kokemuksia koulujen turvallisuuskäytänteistä peilattiin myös opettajien näkemyksiin. Tutkimusaineistona käytettiin marraskuussa 2020 kerättyä huoltajakyselyä (N=30572) sekä opettajakyselyä (N=5797). Kyselyvastaukset analysoitiin monitasorakenneyhtälömallinnuksen avulla.

Keskeiset tulokset

Tutkimuksemme keskeisinä tuloksina havaitsimme, että huoltajien kokemukset poikkeusolojen aikaisista etäopetuskäytännöistä ja tiedonkulusta sekä heidän luottamuksensa koulujen turvallisuusohjeisiin ja suomalaiseen peruskoulujärjestelmään olivat hämmästyttävän myönteisiä ja yhdenmukaisia. Koulukohtainen vaihtelu oli suurinta etäopetuskäytäntöjä koskevien faktoreiden (etäopetuksen vuorovaikutuksellisuus ICC=.10; etäopetuksen rakenne ICC=.07) ja tiedonkulun (ICC=.07) osalta, mutta merkille pantavan vähäistä luottamusta koskevissa faktoreissa (luottamus turvallisuuskäytänteisiin ICC=.05; luottamus peruskouluun ICC=.03).

Kaiken kaikkiaan huoltajien vastaukset poikkesivat selkeästi opettajien raportoimista kokemuksista koulujen turvallisuuskäytänteisiin liittyen. Opettajien näkemykset siitä, miten hyvin kouluissa kyettiin noudattamaan turvallisuusohjeita, olivat huomattavasti kielteisempiä kuin huoltajien usko koulun kykyyn turvallisuusohjeita toteuttaa. Opettajien vastauksissa oli myös huomattavasti enemmän koulukohtaista vaihtelua (ICC=.36).

Tutkimuksemme lopuksi tarkastelimme, miten huoltajien kokemukset etäopetuksesta ja tiedonkulusta ennustivat luottamusta koulun turvallisuusohjeisiin ja peruskouluun (ks. Kuvio 97). Odotustemme mukaisesti huoltajien positiiviset kokemukset etäopetuksesta ja tiedonkulusta ennustivat sekä luottamusta koulujen turvallisuusohjeiden noudattamiseen, että ylipäättään peruskouluun. Etäopetuskäytännöistä keskeisessä roolissa luottamuksen rakentumisen kannalta oli erityisesti opetuksen vuorovaikutuksellisuus eli huoltajien kokemus opettajan tavoitettavuudesta etäopetusjakson aikana.

Kuvio 97. Etäopetuskäytännöt ja tiedonkulku luottamusta selittämässä, katkoviivalla merkityt yhteydet eivät ole tilastollisesti merkitseviä

Päätelmät ja suositukset

Kuten hyvin jo ennestään tiedetään, on kansalaisten luottamus yhteiskunnan eri instituutioihin Suomessa muiden Pohjoismaiden tavoin kansainvälisesti korkealla tasolla. 2000-luvulla suomalaisten oppilaiden osoittama osaaminen PISA-tutkimuksissa on eittämättä vahvistanut yleistä mielikuvaa laadukkaasta peruskoulujärjestelmästä. Ylipäänsä, koulun ja perheiden välisen luottamuksen todetaan usein olevan yksi koulujärjestelmämme kulmakivistä.

Tutkimuksessamme halusimme tutkia, miten koronapandemian myötä tapahtuneet muutokset koulunkäyntiin heijastuivat huoltajien kokemuksiin ja edelleen heidän luottamukseensa peruskoulua kohtaan. Olettamuksemme tutkimuksemme alkuvaiheessa oli, että etäopetuksesta tai koulujen turvallisuusohjeista saadut kokemukset eivät täyttäneet kaikkien suomalaisten perheiden odotuksia luottamusta rakentavalla tavalla. Tutkimuksemme havainnot kuitenkin kumosivat tämän ennakko-oletuksen ja osoittivat, että huoltajien kokemukset poikkeusajan koulunkäynnistä sekä heidän luottamuksensa peruskoulun toimintakykyyn olivat hyvin yhdenmukaisia ja positiivisia.

Mielenkiintoista oli, että huoltajien usko koulujen kykyyn toteuttaa turvallisuusohjeita pandemian aikaisessa lähiopetuksessa poikkesi selvästi opettajien raportoimasta tilannekuvasta. Opettajien näkemykset siitä, miten hyvin turvallisuusohjeita kyetään kouluissa noudattamaan, olivat selvästi kriittisempiä ja vaihtelivat enemmän kouluittain. Tutkimuksemme lopputulemana toteammekin, että tutkimuksemme yhtäältä vahvistaa institutionaalisten teorioiden selitysmallia luottamuksen rakentumisesta suhteessa yksilön kokemuksiin ja informaatioon kyseisestä instituutiosta. Tutkimuksemme osoitti, että huoltajien positiiviset kokemukset etäopetuksen toteutuksesta ja tiedonkulusta ennustivat vahvempaa luottamusta turvallisuusohjeisiin ja peruskouluun. Samalla tutkimuksemme havainnot kuitenkin piirtävät kuvaa koulun ja kodin välisestä ainutlaatuisesta suhteesta Suomessa, jossa vahva luottamus kouluun heijastuu jo lähtökohtaisesti oppilaiden huoltajien mielikuvien rakentumiseen.

Alkuperäinen julkaisu:

Wallenius, T., Koivuhovi, S. & Vainikainen, M-P. (under review). Parental trust in the basic education system during the COVID-19 pandemic in Finland.

Lisätietoa antaa

Tommi Wallenius, tutkijatohtori

Kasvatustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

tommi.wallenius@helsinki.fi

